

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОРОЛЬ Андрій Петрович

УДК 351.482.22: 364.2

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Галузь знань 281: Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.П. Король

Науковий керівник: Помаза-Пономаренко А.Л., доктор наук з державного управління, старший дослідник

Черкаси – 2025

АНОТАЦІЯ

Король А. П. Публічне управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук в галузі знань 281 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет цивільного захисту України, Черкаси, 2025.

У дисертації запропоновано розв’язання актуального науково-прикладного завдання, що полягає у визначенні науково-теоретичних засад формування публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління в цій сфері в Україні.

Забезпечити розв’язання цього науково-прикладного завдання дозволило вперше запропоновані шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації в межах декількох сценаріїв. Серед них визначено оптимістичний (сприятливий), помірно загрозливий, небезпечно загрозливий, критично загрозливий, які проранжовано від найбільш «проактивного» до найменш. Підставою для такого ранжування визнано різний ступінь впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть трансформуватись у небезпеку. Аргументовано впровадження насамперед оптимістичного сценарію, що передбачає забезпечення сталості функціонування регіонів і в умовах невизначеності, і нестабільності. Згідно із цим сценарієм обґрунтована необхідність удосконалення правового механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в напрямку здійснення пріоритизації показників оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад. Доведено, що серед таких показників цифрова економіка займає особливе місце, підвищити рівень розвитку якої на

вітчизняних теренах можливо в межах таких ключових технологічних секторів: телекомунікаційні технології, мікрочіпи й технології штучного інтелекту. Підвищити рівень розвитку цифрової економіки рекомендовано здійснити на базі декількох пілотних регіонів, що входять до складу потужних міських агломерацій. Вибір цих регіонів здійснено з огляду на їх потужний потенціал у розвитку цифрової економіки та забезпеченні цифрової трансформації (свідченням цього впровадження правового режиму «ДіяСіті», кількість інноваційно орієнтованих науково-виробничих кластерів та ін.). Рекомендовано створення в пілотних регіонах окремо взятих цифрових екосистем, що входитимуть до складу загальнодержавної цифрової екосистеми, покликаної забезпечити досягнення технологічного суверенітету нашої країни та підвищити її позиції на міжнародній арені.

У продовження науково обґрунтовано підхід до забезпечення розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, який (підхід) відзначається застосування розробленої методики оцінювання стану розвитку цифрової економіки в державі та її регіонах. Ця методика включає оцінювання низки показників, сумарне значення яких дозволяє оцінити стан цифрової економіки. До таких показників віднесено факторні умови, умови попиту, пов'язані та допоміжні галузі, стратегії, обсяги державної та інституційної (недержавної) підтримки інновацій. Із застосуванням цієї методики було визначено середньостроковий прогноз забезпечення розвитку сфери цифрової економіки та трансформації в Україні з урахуванням позитивних практик публічного управління такою сферою з метою підвищення рівня розвитку регіонів. Використання методичного підходу дозволило в ході якісного аналізу окреслити пріоритетні напрямки зміцнення цифрової конкурентоспроможності в Україні: необхідність компенсації негативного впливу повномасштабної агресії РФ у рамках міжнародного співробітництва, подолання нестачі фінансування загальнодержавної та регіональних

цифрових екосистем, а також забезпечення розвитку пріоритетних технологій у цифровій економіці, насамперед, мова про поширення мереж 5G і 6G, а також про розвиток штучного інтелекту.

Проведений аналіз сучасного стану функціонування організаційного та правового механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні дозволив його (стан) охарактеризувати як незадовільний з позиції його інституційності. Установлено, що має місце правова зарегульованість даної сфери на центральному рівні, зокрема, Уряд України схвалив порядок і методику оцінювання стану реалізації державної регіональної політики (у 2015 і 2024 роках). У той же час, виявлено, що, по-перше, показники щоквартального та щорічного оцінювання стану реалізації такої політики суттєво різняться між собою, що зумовлює появу зайвих наукових дискусій щодо об'єктивності процесу співвіднесення отриманих проміжних і кінцевих результатів. А по-друге, показник «цифровий розвиток» щорічного оцінювання стану реалізації державної регіональної політики відрізняється від індексу оцінювання цифрового розвитку регіонів і громад, затвердженому Мінцифрою України. Конкретизовано, що даний індекс охоплює більшу кількість напрямків, за якими відбувається обстеження регіонів і громад на предмет забезпечення в них цифрової трансформації. До них віднесено цифрові публічні послуги, цифрові навички, цифрову інфраструктуру, цифрову економіку, і, що важливо, інституційну спроможність.

Дослідження результатів оцінювання індексу цифрового розвитку регіонів і громад дозволив установити позитивні тенденції такого розвитку, а саме: регіони-лідери в питаннях забезпечення цифрової трансформації (Дніпропетровська, Львівська, Тернопільська та інші області), частина з яких при цьому входить до складу міських агломерацій. Останнє вказує на важливість урахування особливостей територіального розселення людей до великих центр-міст, які мають більше переваг для випереджального соціально-економічного розвитку. Уважаємо, що регіони, які входять до

міських агломерацій, здатні стимулювати соціально-економічний розвиток деокупованих територій та/або територій, що знаходяться поблизу з потужними агломераціями. Це покликано вирішити проблеми цифрової трансформації регіонів в Україні, а саме щодо: нерівномірного цифрового розвитку регіонів, обмеженості в ресурсному забезпеченні, недостатньої інституційної спроможності, низького рівня цифрової грамотності.

На цій підставі запропоновано внести зміни до чинної урядової методики оцінювання стану реалізації державної регіональної політики в напрямку узгодження показника «цифровий розвиток» з індексом цифрового розвитку регіонів і громад (затвердженим Мінцифрою України). Крім того, наполягається на стимулюванні розвитку міських агломерацій як перспективної форми співробітництва територіальних громад із метою забезпечення розвитку регіонів в цілому. Оскільки міські агломерації акумулюють сильні сторони того чи іншого регіону, і здатні за спрощеною процедурою забезпечити його поступальний розвиток та раціональне використання «портфелю» ресурсів.

Із застосуванням комплексного підходу визначено закордонні практики реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. Цей підхід дав змогу дослідити ключові фактори лідерства в межах міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Конкретизовано, що її базис становлять цифрова трансформація суспільної життєдіяльності та стан розвитку цифрової економіки в країні. З'ясовано, що країнами-лєрами в цьому контексті є США та КНР, які до того ж виступають конкурентами у відповідній сфері. Згруповано субфактори, що вплинули на це (ринковий потенціал, роль держави та інших публічних структур, бізнес-екосистема, технології, міжнародне співробітництво). Виявлено як спільні риси між США і КНР у забезпеченні розвитку цифрової економіки й трансформації, так і відмінні риси. Щодо відмінних рис КНР, то до них віднесено потужну державну підтримку у сфері цифрової економіки та трансформації, а також експорт власної цифрової продукції. На відміну від Китаю, США робить

акцент насамперед на ринковому регулюванні цієї сфери, а також на реалізації санаційної політики проти інших країн. У той же час, останній крок не має відповідного результату, свідченням чого є значний прорив Китаю у сфері штучного інтелекту, телекомунікацій тощо.

На підставі виокремлених субфакторів обґрунтована необхідність розробки адаптивної аналітичної моделі оцінки цифрової конкурентоспроможності держави. Наполягається, що основу цієї моделі може становити концептуальний підхід «ромбу конкурентних переваг», запропонований М. Портером. Дана аналітична модель може використовуватися як самостійний механізм концептуального аналізу міжнародної цифрової конкурентоспроможності країни на основі факторів, виділених у рамках вивчення досвіду держав-лідерів даної сфери США та КНР. Такий підхід визнано корисним для вироблення конкретних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності в Україні, що передбачають урахування позитивних закордонних практик щодо розвитку сфери мікрочіпів, телекомунікацій нового покоління (5G та 6G) та штучного інтелекту.

Окремий блок дисертації стосується положень, що дістали подальшого розвитку із застосуванням низки підходів до визначення теоретичних засад формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. По-перше, із використанням організаційно-функціонального підходу досліджено особливості побудови механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. З'ясовано, що ці механізми є одними з найважливіших елементів системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, до яких віднесено мету, завдання, принципи, функції, форми, суб'єктів і об'єкти державного впливу. Методи публічного управління рекомендовано використовувати як класифікаційну підставу для групування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації – організаційних і правових. Виявлено, що вони діалектично

пов'язані з механізмами державного управління та механізмами державного регулювання. Останні співвідносяться між собою як загальне та часткове, і відрізняються ступенем залучення самоврядних інституцій до процесу формування та реалізації публічної політики. У той же час, через взаємний вплив зазначених механізмів рекомендовано їх розгляди в єдності, акцентуючи увагу саме на процесах формування правової бази у сфері регіонального розвитку із залученням державних і самоврядних інституцій, діяльність яких має бути спрямована на забезпечення належного функціонування об'єкта публічного управління.

На цій підставі в дисертації охарактеризовано регіональний розвиток як об'єкт публічного управління з використанням селективного підходу. Він дозволив визначити сильні та слабкі сторони функціонування цього об'єкта. Щодо його сильних сторін, то вони представлені територіальними, соціально-економічними, інституційними та іншими особливостями функціонування регіонів як мезосистем. У цьому контексті наполягається на впровадженні принципу стратегування з метою забезпечення випереджального соціально-економічного розвитку таких мезосистем. Урахування слабких сторін їхнього функціонування вимагає визначення основних небезпек регіонального розвитку, пов'язаних із цифровізацією. Серед них одне з визначальних місць відведено незабезпеченню кількісно-якісних змін у регіональному розвитку внаслідок реалізації цифрової трансформації. З огляду на це рекомендовано індекс цифрового розвитку регіонів і громад доповнити показником оцінювання стану забезпечення цифрової трансформації.

Крім того, у дисертації здійснено узагальнення принципів формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку із застосуванням інституційного та процесно-проектного підходів. З'ясовано, що серед таких принципів публічного управління доцільно виокремлювати загальні та спеціальні. При цьому доведено, що визначальну роль виконують такі спеціальні принципи, як принцип публічності, принцип

системності у реалізації державних і регіональних стратегій на різних рівнях управління, принцип публічно-приватного партнерства, принцип забезпечення сталого розвитку, принцип інституціоналізації, принцип конкуренції та кооперації, принцип цифровізації тощо. Обґрунтована дихотомічність формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, що передбачає, з одного боку, забезпечення поступальності у прозорості та відкритості функціонування зазначеної системи. А з другого боку, її евентуальність, що вимагає інституційного забезпечення умов регіонального розвитку шляхом раціоналізації використання регіональних активів, залучення інвестицій, стимулювання інноваційної діяльності в регіоні, підвищення рівня функціонування ринку праці, дієвого використання публічно-приватного партнерства тощо.

Об'єкт дослідження – публічне управління у сфері регіонального розвитку.

Предмет дослідження – публічне управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні.

Дисертаційне дослідження побудовано на системному, організаційно-функціональному, селективному, процесно-проектному й інституціональному підходах, а також сукупності методів: логічного узагальнення, синтезу й абстрагування; теоретизування й історичної формалізації; системного аналізу, порівняння, вибірки й опису; індукції та дедукції; групування та прогнозування.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, аналітичні матеріали центральних органів виконавчої влади (Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства розвитку громад та територій України та ін.), статистична інформація Державної служби статистики України тощо.

Ключові слова: публічне управління та адміністрування, публічне управління у сфері регіонального розвитку, сталий розвиток, інвестиційно-

інноваційний розвиток, регіони, міські агломерації, цифровізація, цифрова трансформація, оцінювання, стратегії розвитку, відновлення, органи влади.

ANNOTATION

Korol A. P. Public administration in the field of regional development in the context of digitalization in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the Candidate of Science in Public Administration, speciality 25.00.02 – Mechanisms of State Administration. National Civil Defence University of Ukraine, Cherkasy, 2025.

The dissertation proposes a solution to a relevant scientific and applied problem, which consists in determining the scientific and theoretical principles of the formation of public administration in the field of regional development in the context of digitalization and developing practical recommendations for improving public administration in this area in Ukraine.

The solution to this scientific and applied task was provided by the first proposed ways of improving public administration mechanisms in the field of regional development in Ukraine under digitalization conditions within several scenarios. Among them, optimistic (favorable), moderately threatening, dangerously threatening, critically threatening are identified, which are ranked from the most “proactive” to the least. The basis for such ranking is recognized as the varying degree of influence of external and internal factors that can transform into danger. The implementation of primarily an optimistic scenario is argued, which involves ensuring the sustainability of the functioning of regions even in conditions of uncertainty and instability. According to this scenario, the need to improve the legal mechanism of public administration in the field of regional development in Ukraine is justified in the direction of prioritizing the indicators for assessing the digital transformation index of regions and territorial communities. It has been proven that among such indicators, the digital economy occupies a special

place, the level of which can be increased in the domestic territory within the following key technological sectors: telecommunications technologies, microchips and artificial intelligence technologies. It is recommended to increase the level of development of the digital economy on the basis of several pilot regions that are part of powerful urban agglomerations. The selection of these regions was made taking into account their powerful potential in the development of the digital economy and ensuring digital transformation (as evidenced by the implementation of the “DiyaCity” legal regime, the number of innovation-oriented scientific and production clusters, etc.). It is recommended to create separate digital ecosystems in the pilot regions that will be part of the national digital ecosystem designed to ensure the achievement of technological sovereignty of our country and increase its position in the international arena.

In continuation, the approach to ensuring the development of the public administration system in the field of regional development in the context of digitalization is scientifically substantiated, which (approach) is marked by the application of the developed methodology for assessing the state of development of the digital economy in the state and its regions. This methodology includes the assessment of a number of indicators, the total value of which allows assessing the state of the digital economy. Such indicators include factor conditions, demand conditions, related and supporting industries, strategies, volumes of state and institutional (non-state) support for innovations. With the application of this methodology, a medium-term forecast for ensuring the development of the digital economy and transformation in Ukraine was determined, taking into account positive practices of public administration in this area in order to increase the level of development of regions. The use of a methodological approach allowed us to outline, during a qualitative analysis, priority areas for strengthening digital competitiveness in Ukraine: the need to compensate for the negative impact of the full-scale aggression of the Russian Federation within the framework of international cooperation, overcoming the lack of funding for the national and regional digital ecosystems, as well as ensuring the development of priority

technologies in the digital economy, primarily the spread of 5G and 6G networks, as well as the development of artificial intelligence. The analysis of the current state of functioning of organizational and legal mechanisms of public administration in the field of regional development in the context of digitalization in Ukraine allowed us to characterize it (the state) as unsatisfactory from the point of view of its institutionality. It was established that there is legal overregulation of this area at the central level, in particular, the Government of Ukraine approved the procedure and methodology for assessing the state of implementation of state regional policy (in 2015 and 2024). At the same time, it was found that, firstly, the indicators of the quarterly and annual assessment of the state of implementation of such a policy differ significantly, which leads to the emergence of unnecessary scientific discussions regarding the objectivity of the process of correlating the obtained intermediate and final results. And secondly, the indicator of “digital development” of the annual assessment of the state of implementation of state regional policy differs from the index of assessment of the digital development of regions and communities, approved by the Ministry of Digital Affairs of Ukraine. It was specified that this index covers a larger number of areas in which regions and communities are surveyed to ensure digital transformation in them. These include digital public services, digital skills, digital infrastructure, digital economy, and, importantly, institutional capacity.

The study of the results of the evaluation of the digital development index of regions and communities allowed us to establish positive trends in such development, namely: regions-leaders in ensuring digital transformation (Dnipropetrovsk, Lviv, Ternopil and other regions), some of which are part of urban agglomerations. The latter indicates the importance of taking into account the peculiarities of the territorial settlement of people to large city centers, which have more advantages for advanced socio-economic development. We believe that regions that are part of urban agglomerations are able to stimulate the socio-economic development of deoccupied territories and/or territories located nearby with powerful agglomerations. This is designed to solve the problems of digital

transformation of regions in Ukraine, namely: uneven digital development of regions, limited resource provision, insufficient institutional capacity, low level of digital literacy.

On this basis, it is proposed to make changes to the current government methodology for assessing the state of implementation of state regional policy in the direction of harmonizing the indicator "digital development" with the index of digital development of regions and communities (approved by the Ministry of Digital Affairs of Ukraine). In addition, it insists on stimulating the development of urban agglomerations as a promising form of cooperation of territorial communities in order to ensure the development of regions as a whole. Since urban agglomerations accumulate the strengths of a particular region, and are able to ensure its progressive development and rational use of the "portfolio" of resources using a simplified procedure. Using a comprehensive approach, foreign practices of implementing public administration in the field of regional development in the context of digitalization were identified. This approach made it possible to explore the key factors of leadership within the framework of international digital competitiveness. It was specified that its basis is the digital transformation of social life and the state of development of the digital economy in the country. It was found that the countries-leaders in this context are the USA and the PRC, which are also competitors in the relevant field. The subfactors that influenced this were grouped (market potential, the role of the state and other public structures, the business ecosystem, technology, international cooperation). Both common features between the USA and the PRC in ensuring the development of the digital economy and transformation, as well as distinctive features, were identified. As for the distinctive features of the PRC, they include powerful state support in the field of the digital economy and transformation, as well as the export of its own digital products. Unlike China, the USA focuses primarily on market regulation of this area, as well as on the implementation of a remedial policy against other countries. At the same time, the last step does not have the corresponding result, as evidenced by China's significant breakthrough in the field of artificial intelligence,

telecommunications, etc.

Based on the identified subfactors, the need to develop an adaptive analytical model for assessing the digital competitiveness of the state is substantiated. It is insisted that the conceptual approach of the “rhombus of competitive advantages” proposed by M. Porter can be the basis of this model. This analytical model can be used as an independent mechanism for conceptual analysis of the international digital competitiveness of the country based on factors identified in the framework of studying the experience of leading states in this area, the USA and the PRC. This approach is recognized as useful for developing specific recommendations for increasing competitiveness in Ukraine, which involve taking into account positive foreign practices in the development of the field of microchips, new generation telecommunications (5G and 6G), and artificial intelligence.

A separate block of the dissertation concerns the provisions that have been further developed using a number of approaches to determining the theoretical foundations of the formation of the public administration system in the field of regional development in the context of digitalization. First, using the organizational-functional approach, the features of building public administration mechanisms in the field of regional development in the context of digitalization were investigated. It was found that these mechanisms are one of the most important elements of the public administration system in the field of regional development in the context of digitalization, which include the goal, objectives, principles, functions, forms, subjects and objects of state influence. Public administration methods are recommended to be used as a classification basis for grouping public administration mechanisms in the field of regional development in the context of digitalization - organizational and legal. It was found that they are dialectically related to the mechanisms of public administration and mechanisms of state regulation. The latter are related to each other as general and partial, and differ in the degree of involvement of self-governing institutions in the process of forming and implementing public policy. At the same time, due to the mutual influence of the above mechanisms, it is recommended to consider them in unity,

focusing on the processes of forming a legal framework in the field of regional development with the involvement of state and self-government institutions, whose activities should be aimed at ensuring the proper functioning of the public administration object.

On this basis, the dissertation characterizes regional development as an object of public administration using a selective approach. It allowed to determine the strengths and weaknesses of the functioning of this object. As for its strengths, they are represented by territorial, socio-economic, institutional and other features of the functioning of regions as mesosystems. In this context, it insists on the implementation of the principle of strategizing in order to ensure the advanced socio-economic development of such mesosystems. Taking into account the weaknesses of their functioning requires determining the main dangers of regional development associated with digitalization. Among them, one of the defining places is given to the failure to ensure quantitative and qualitative changes in regional development as a result of the implementation of digital transformation. In view of this, it is recommended to supplement the index of digital development of regions and communities with an indicator for assessing the state of ensuring digital transformation. In addition, the dissertation summarizes the principles of forming a public administration system in the field of regional development using institutional and process-project approaches. It is found that among such principles of public administration it is advisable to distinguish between general and special. At the same time, it is proven that such special principles as the principle of publicity, the principle of systematic implementation of state and regional strategies at different levels of government, the principle of public-private partnership, the principle of ensuring sustainable development, the principle of institutionalization, the principle of competition and cooperation, the principle of digitalization, etc. play a decisive role. The dichotomy of forming a public administration system in the field of regional development is justified, which involves, on the one hand, ensuring continuity in the transparency and openness of the functioning of the specified system. And on the other hand, its eventuality,

which requires institutional provision of conditions for regional development by rationalizing the use of regional assets, attracting investments, stimulating innovative activity in the region, improving the level of functioning of the labor market, effective use of public-private partnerships, etc.

The object of the research is public administration in the sphere of regional development.

The subject of the study is the public administration in the sphere of regional development in the context of digitalization in Ukraine.

The dissertation research is based on conceptual, systemic, synergistic, and institutional approaches, as well as a set of methods: logical generalization, synthesis, and abstraction; theorizing and historical formalization; system analysis, comparison, sampling and description; induction and deduction; clustering and forecasting.

The information and factual basis of the study is the laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, regulatory acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, analytical materials of central executive bodies (Ministry of Digital Transformation of Ukraine, Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine, etc.), statistical information of the State Statistics Service of Ukraine, etc.

Keywords: public management and administration, public management in the field of regional development, sustainable development, investment and innovative development, regions, urban agglomerations, digitalization, digital transformation, evaluation, development strategies, recovery, authorities.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових наукових виданнях з державного управління:

1. Korol A. Project approach to improving public administration

mechanisms in the sphere of regional development in Ukraine // Public administration and state security aspects. 2023. № 1. Pp. 225–234. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/211-korol-a-project-approach-to-improving-public-administration-mechanisms-in-the-sphere-of-regional-development-in-ukraine>.

2. Король А.П. Концептуальні засади формування управлінських механізмів реалізації політики у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 44. С. 172–177. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/44-2024/31.pdf>.

3. Король А.П., Помаза-Пономаренко А.Л., Ахмедова О.О. Інвестиційно-інноваційний розвиток регіонів в Україні як перспективний напрям удосконалення системи публічного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6160>.

Особистий внесок: обґрунтовано концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку регіонів як напряму вдосконалення системи публічного управління в умовах цифровізації.

4. Король А.П. Стан реалізації публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 7. С. 216–221.

5. Король А.П. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах цифровізації: виклики та реалії для України // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. Вип. 1 (22). 2025. С. 101–108.

6. Король А.П. Development of public administration mechanisms in the sphere of regional development in Ukraine in the conditions of digitalization // Public administration and state security aspects. 2025. № 1. Pp. 168–177. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/25181/1/Korol.pdf>.

Статті в закордонних виданнях за напрямком:

7. Korol A. Theoretical foundations of building state policy mechanisms in the field of socio-economic development of regions // Eurasian Academic Research Journal. 2020. Vol. 37. Pp. 231–238.

Тези конференцій:

8. Король А.П. Наукові засади формування механізмів державної політики у сфері забезпечення регіонального розвитку в умовах цифровізації // Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17.11.2020 р., м. Мелітополь) / відп. ред. Ортіна Г.В. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2020. С. 317–319.

9. Король А.П. Розвиток системи публічного управління регіональним розвитком в умовах гібридної війни // Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (27.03.2025 р., м. Черкаси). С. 229–231.

10. Король А.П. Перспективні напрямки реалізації публічного управління у сфері забезпечення регіонального розвитку в Україні // Держава ХХІ століття: погляд молоді (присвячена Дню науки) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. (20.05.2025 р., м. Житомир). Житомир: ДТУ «Житомирська політехніка». 2025. С. 720–721.

11. Король А.П. Особливості організаційно-правового забезпечення регіонального розвитку в Україні в умовах реалізації інтеграційних прагнень // Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ : матеріали 2-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (30.05.2025 р., м. Івано-Франківськ). С. 96–99.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	31
1.1. Принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку.....	31
1.2. Регіональний розвиток як об'єкт публічного управління....	56
1.3. Побудова механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.....	69
Висновки до першого розділу.....	85
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	89
2.1. Особливості реалізації організаційного механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні.....	89
2.2. Аналіз правового механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.....	106
2.3. Закордонні практики реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.....	127
Висновки до другого розділу.....	147
РОЗДІЛ III. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	153
3.1. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління	

у сфері регіонального розвитку України в умовах цифровізації.....	153
3.2. Підхід до забезпечення розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.....	174
3.3. Концептуальні засади розвитку механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.....	195
Висновки до третього розділу.....	214
ВИСНОВКИ.....	219
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	225
ДОДАТКИ.....	260

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ВРУ – Верховна Рада України.

ЄС – Європейський Союз.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

КНР – Китайська Народна Республіка.

ЗМІ – Засоби масової інформації.

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології.

ІЦТР – індекс цифрової трансформації регіонів.

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи.

НУО – неурядові організації.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ППП – публічного-приватне партнерство.

США – Сполучені Штати Америки.

ТОР – території випереджального розвитку.

ЦОВВ – Центральні органи виконавчої влади.

ШІ – штучний інтелект.

ВСТУП

Актуальність теми. Важливість дослідження зумовлена необхідністю забезпечення регіонального розвитку в умовах актуалізації ролі цифрових та інших новітніх технологій в Україні зокрема та світі загалом. Вони явно та латентно впливають на кожен компонент суспільної життєдіяльності. Зреалізувати завдання щодо забезпечення регіонального розвитку за умов цифровізації видається можливим за рахунок результативного функціонування системи публічного управління. Підвищити цю результативність можуть насамперед організаційний і правовий механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку, які повинні враховувати сучасні тенденції в соціально-економічній сфері. Ці механізми чинять взаємний вплив і передбачають інституційне створення належних правових умов для розвитку регіонів. Воно вимагає результативної взаємодії державних і самоврядних інституцій на всіх рівнях управління.

Сучасний цифровий простір може чинити як позитивний, так і негативний вплив на регіональний розвиток, тому важливо вчасно прогнозувати вектори цього впливу та корегувати його. Вчасне врахування даних аспектів дозволило певним країнам світу (КНР і США) стати лідерами у сфері розвитку цифрової економіки та цифрової трансформації. Зазначені країни постійно конкурують у даній сфері, застосовуючи неоднакові підходи, і все одно досягають очікуваних результатів в її межах, у т.ч. під час знаходження певних компромісів.

Щодо України, то вона значною мірою відстає від рівня розвитку цих країн, які ще у 2000-х роках прийняли відповідні правові документи у сфері забезпечення цифрової трансформації та економіки власних територій. На вітчизняних же теренах потребує оновлення Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2027 року, що повинна

враховувати сучасні тренди цифрового розвитку. Слід також вирішити проблемні питання правової зарегульованості процесу моніторингу й оцінювання стану регіонального розвитку, який (процес) здійснюється Міністерством розвитку громад і територій України. Крім того, цей процес оцінювання повинен бути узгодженим із діяльністю Міністерства цифрової трансформації України, що застосовує індекс цифрової трансформації регіонів і територіальних громад, який містить більш ґрунтовні показники оцінювання.

Останній факт є свідченням інституційної розбалансованості в напрямку забезпечення регіонального розвитку й актуалізації ролі регіональних органів публічної влади в цьому напрямку. Зважаючи на це, відзначаємо важливість проведення ґрунтовних наукових досліджень щодо визначення підходів і шляхів удосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку України, які будуть ураховувати особливості забезпечення цифрової трансформації та стимулювання цифрової економіки, у т.ч. за кордоном. Крім того, необхідним є наукове осмислення феномену цифровізації і її впливу на механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку, які набувають ознак парадигмальності. Власне, складності ситуації додає повномасштабна агресія держави-агресора, яка прагне відкинути Україну у розвитку на десятки років назад. Відтак, вітчизняні механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку повинні швидко адаптуватись до мінливих умов, допомогти в чому можуть цифрові технології.

Отже, сучасне й майбутнє функціонування України та її регіонів безпосередньо пов'язане з цифровізацією та трансформацією, що передбачає забезпечення якісно-кількісних змін у найважливіших сферах суспільної життєдіяльності. Очевидно, що досягти цього складно, але можливо, зокрема, за рахунок збільшення чисельності міських агломерацій. Вони представляють собою комбіновану форму територіального співробітництва, яка охоплює інституційну взаємодію, створення координуючих органів, реалізацію

спільних програм і проектів, раціональне та спільне використання ресурсів та ін. Останні 10 років через неоголошену війну РФ проти України на її теренах збільшилась кількість територій, які потребують інституційної підтримки, що можливо успішно зреалізувати за допомогою розвитку міських агломерацій, які є полюсами регіонального зростання. З огляду на це актуальним є визначення концептуальних засад дієвого функціонування механізмів публічного управління України у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.

Особливості формування та реалізації публічного управління у сфері розвитку регіонів та цифровізації неодноразово визначались у працях зарубіжних науковців Дж.С. Аллен, А. Альпера, Р.Д. Аткінсон, Дж. Батермана, Д. Барца, А. Бренфорда, В. Ванг, Н. Ватанейб, Дж. Гонг, С. Дарлінг, С. Ецелль, С. Каллена, Дж. Калабріс, С. Кастро, Д. Каура, В. Лі, М.В. Лірсі, А. Мінг, Е. Олкотта, Г. Райлі, М. Роберта, Г. Робертс, П.Г. Россі, Т. Самп, С. Тайнер-Монро, М. Таддео, Д. Тобі, Г.Е. Фрімана, С. Футе, Л. Чанг, Д. Чен, Дж. Чін, Л. Юан та ін. [156; 169; 170; 175; 178; 181; 184; 186; 193; 203; 208; 211; 223; 242; 252; 261; 263; 264; 266; 285; 288; 291–292].

Значний внесок у розвиток фундаментальної вітчизняної науки у сфері регіонального розвитку та реалізації цифрової політики зробили вчені М. Ажажа, В. Баштанник, С. Біла, С. Белай, О. Бондаренко, І. Валентюк, З. Варналій, О. Василенко, І. Дегтярьова, С. Домбровська, Я. Жаліло, С. Квітка, О. Коротич, В. Ковальчук, О. Крюков, Ю. Куц, М. Латинін, О. Лебединська, І. Лопушинський, В. Мамонова, О. Матвєєва, С. Майстро, В. Мороз, С. Мороз, Ю. Музика (Івашків), Г. Ортіна, О. Пархоменко-Куцевіл, А. Помаза-Пономаренко, О. Поступна, Р. Примуш, Л. Сергієнко, О. Сидорчук, В. Степанов, Ю. Шаров, Е. Щепанський, Т. Яровий та ін. [1; 3; 4; 5; 23; 24; 26; 34–35; 37; 40; 41–44; 58; 61–63; 73; 75; 77; 86–88; 91; 93; 97–101; 103; 111; 120–122; 128; 129; 136; 139; 140; 152; 230–231; 237–238; 251; 260].

В аналізованих закордонних і вітчизняних наукових працях основна увага зосереджена на організаційних, правових, економічних, ресурсних та

інших аспектах державної політики у сфері регіонального розвитку загалом і цифровізації зокрема. Разом із тим вважаємо, що вимагають комплексного відображення питання формування та функціонування механізмів публічного управління України у сфері регіонального розвитку в умовах впливу цифровізації. Це можливо зреалізувати за допомогою застосування комплексного, інституційного, селективного та інших підходів, які вимагають деталізованого відображення. Отже, потреба у теоретичному, методичному та практико орієнтованому вирішенні окреслених завдань підтверджує актуальність дисертаційної роботи, її важливість, наукову новизну, зумовлює мету, завдання, предмет й об'єкт дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідних робіт, які виконувались Національним університетом цивільного захисту України, а саме: 1) за темою «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (ДР № 0115U002035), у межах якої здобувачем визначено засади формування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації; 2) за темою «Розробка механізмів державної політики щодо формування безпекового середовища України в умовах військового конфлікту, надзвичайного стану та в післявоєнний період» (ДР № 0124U000365), у межах якої – обґрунтовано напрямки розвитку механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є визначення науково-теоретичних засад формування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення таких механізмів в Україні.

Зважаючи на поставлену мету дисертаційного дослідження, визначено

такі науково-теоретичні та практико орієнтовані *завдання*:

- узагальнити принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, окресливши місце стратегування в цьому процесі;

- охарактеризувати регіональний розвиток як об'єкт публічного управління, визначивши головні небезпеки та переваги такого розвитку в умовах цифровізації;

- розкрити особливості побудови механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації;

- проаналізувати стан функціонування організаційного та правового механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні з позиції забезпечення його інституційності;

- визначити закордонні практики реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації;

- запропонувати шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації;

- обґрунтувати підхід до розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.

Об'єкт дослідження – публічне управління у сфері регіонального розвитку.

Предмет дослідження – публічне управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становить сукупність способів наукового пізнання та загальнонаукових принципів проведення дослідження, що враховують фундаментальні положення щодо аспектів публічного управління, інституціоналізму, стратегування, прогнозування тощо. Дисертаційне дослідження побудовано на *комплексному, системному, організаційно-функціональному, селективному, процесно-проектному й інституціональному підходах,*

а також сукупності методів, які становлять базис цих підходів:

1) за допомогою організаційно-функціонального підходу досліджено особливості побудови механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації;

2) за допомогою селективного підходу охарактеризовано регіональний розвиток як об'єкт публічного управління;

3) із застосуванням інституційного та процесно-проектного підходів узагальнено принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку;

4) із використанням комплексного підходу досліджено закордонні практики забезпечення регіонального розвитку в умовах цифровізації;

5) за допомогою системного підходу обґрунтовано напрямки розвитку механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації.

При цьому дисертаційне дослідження відзначається застосуванням таких загальних і спеціальних методів:

1) *логічного узагальнення, синтезу й абстрагування* (під час дослідження теорій регіонального розвитку);

2) *теоретизування й історичної формалізації* (для дослідження елементів системи публічного управління у сфері регіонального розвитку);

3) *системного аналізу, порівняння, вибірки й опису* (з метою дослідження стану функціонування організаційного та правового механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні);

4) *індукції та дедукції* (під час визначення концептуальних засад удосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні);

5) *групування та прогнозування* (з метою вдосконалення підходу до визначення перспектив упровадження концептуальної моделі публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні).

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, статистична інформація Мінцифри, Державної служби статистики України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні науково-теоретичних засад формування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення таких механізмів в Україні.

Наукова новизна результатів конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– запропоновано шляхи вдосконалення механізмів публічного управління регіональним розвитком в Україні в умовах цифровізації під час реалізації декількох сценаріїв, що передбачають пріоритизацію показників оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад, серед яких (показників) особливе місце відведено цифровій економіці, зокрема, її стимулюванню в таких ключових технологічних секторах, як телекомунікаційні технології, мікрочіпи й технології штучного інтелекту, а також створення вітчизняної цифрової екосистеми;

удосконалено:

– наукове обґрунтування методичного підходу до забезпечення розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, що, на відміну від існуючих підходів, передбачає оцінювання стану розвитку цифрової економіки в державі та її регіонах, зокрема, факторних умов, умов попиту, пов'язаних і допоміжних галузей, стратегій, обсягів державної та інституційної (недержавної) підтримки інновацій, що дозволило в ході якісного аналізу визначити пріоритетні напрямки зміцнення цифрової конкурентоспроможності в Україні та її регіонів;

– систематизацію закордонних практик реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку залежно від стану розвитку цифрової економіки та забезпечення цифрової трансформації в країні, що дало змогу виокремити субфактори, які впливають на цей стан (ринковий

потенціал, роль держави та інших публічних структур, бізнес-екосистема, технології, міжнародне співробітництво), а також обґрунтувати необхідність розробки адаптивної аналітичної моделі оцінки цифрової конкурентоспроможності за сучасних умов;

– визначення стану функціонування організаційного та правового механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації, що, на відміну від інших, передбачає встановлення особливостей інституційного забезпечення такого розвитку, яке охарактеризовано як незадовільне через зарегульованість цієї сфери на центральному рівні, що вимагає вирішення в законодавчій площині з метою уніфікації застосування індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад у напрямку вдосконалення цифрових публічних послуг, цифрових навичок, цифрової інфраструктури, стимулювання цифрової економіки в регіонах і посилення їх інституційної спроможності;

дістали подальшого розвитку:

– узагальнення принципів формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, що дозволило обґрунтувати роль стратегування в цьому процесі в умовах реалізації державних проектів, програм і стратегій, які визначають евентуальність інституційного забезпечення умов регіонального розвитку з урахуванням раціоналізації використання регіональних активів, залучення інвестицій, стимулювання інноваційної діяльності в регіоні, підвищення рівня функціонування ринку праці та забезпечення цифрової трансформації найважливіших сфер суспільної життєдіяльності;

– селективний підхід до характеристики регіонального розвитку як об'єкта публічного управління, який відзначається необхідністю науково виваженого й вибіркового застосування публічно-управлінських методів під час розробки та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку мезосистем, що (методи) повинні враховувати територіальні, соціально-економічні, інституційні та інші переваги функціонування цих мезосистем,

представлених регіонами, а також визначати основні небезпеки їхнього розвитку, пов'язані з цифровою трансформацією;

– визначення структури механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, що включають мету, завдання, принципи, функції, форми, суб'єктів і об'єкт публічного управління, а також методи державного впливу, які визнано класифікаційною підставою для виокремлення правових й організаційних механізмів публічного управління в цій сфері та враховано під час конкретизації засад інституційного забезпечення формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування в діяльності органів публічної влади, що сприятиме підвищенню результативності інституційної реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку України в умовах цифровізації.

Пропозиції щодо застосування наукових підходів до забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів в Україні в умовах впливу цифрових технологій використані в організаційній та інформаційно-аналітичній діяльності Білоцерківської міської ради Київської області (довідка № 5/04/01-07 від 23.06.2025 р.) (Додаток 4). Авторські рекомендації щодо підвищення рівня цифрової грамотності та цифрових навичок із метою забезпечення регіонального розвитку використані в освітній і кадровій діяльності Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Львівської області (довідка № 2955-21 від 24.12.2024 р.) (Додаток 5).

Крім того, пропозиції дисертації щодо концептуальних засад поглиблення змістовно-понятійної бази, оцінювання ризиків впливу цифрових технологій на стан розвитку регіонів використовувалися в навчальному процесі Національного університету цивільного захисту України, зокрема, при викладанні здобувачам вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти (спеціальність 281 «Публічне управління

та адміністрування») таких дисциплін, як «Інформаційна політика в Україні» і «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» (акт № 22-33 від 27.11.2023 р.) (Додаток 6).

Дисертація є самостійною науковою працею, теоретичні та прикладні результати якої отримано особисто здобувачем. Конкретний внесок здобувача в наукових працях, підготовлених у співавторстві, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації (Додаток 1).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації були апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема, тези було опубліковано за результатами: Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття» (м. Мелітополь, 2020 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Черкаси, 2025 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (присвяченої Дню науки) «Держава ХХІ століття: погляд молоді» (м. Житомир, 2025 р.); 2-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю «Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ» (м. Івано-Франківськ, 2025 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 11 наукових працях, із них: 6 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, включених до категорії Б; 1 стаття у закордонному науковому виданні за напрямком дослідження; 4 тези доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій автора відповідно до теми дослідження становить 4,85 друк. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

1.1. Принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку

У 2015 році була прийнята Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Термін дії цієї стратегії зумовив необхідність затвердження указом Президента Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року. Разом із тим у 2027 році спливає термін дії Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Уряду України від 5 серпня 2020 р. № 695 [89]. Ці стратегічні документи акцентують важливість забезпечення усталеного соціально-економічного розвитку держави та її регіонів. Проте в цих правових документах не враховані сучасні вимоги часу та суспільства, пов'язані з впливом позасистемних факторів. Вони зумовлюють необхідність у приведенні чинного правового поля України у сфері стратегування регіонального розвитку у відповідність до вищевказаних вимог. Це головна теза, яка наскрізно пройде всю дисертаційну роботу шляхом представлення наукового обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення чинного правового поля України у сфері стратегування регіонального розвитку.

Загально національна стратегія соціально-економічного розвитку України та її регіонів має бути спрямована на підвищення конкурентоспроможності національної економічної системи та досягнення високого рівня життя населення в країні. При цьому, враховуючи певну кількість регіонів, специфіку їх природно-кліматичних, географічних, інвестиційних, інноваційних та технологічних можливостей особливостей,

складно здійснювати розробку та реалізацію національної стратегії на центральному рівні управління без деталізації її для регіонів. Відтак, загально національна стратегія соціально-економічного розвитку країни вимагає вивчення підходів, принципів і методів до стратегічного планування на мезорівні управління – у регіонах України.

У науковій літературі досить багато формулювань поняття «стратегічне планування». Наприклад, у зарубіжній літературі наводиться таке формулювання: стратегічне планування – це процес, який дозволяє акумулювати ініціативи державних і приватних зацікавлених сторін, які прагнуть отримати синергетичний ефект у розвиток міста [128; 276]. Відповідно, у даному визначенні ключовим виступає розгляд стратегічного планування як безперервного процесу, що об'єднує зацікавлені групи в особі таких акторів, як держава, бізнес та суспільство, на основі взаємної співпраці, яка дозволяє отримувати позитивні синергетичні ефекти для розвитку не тільки територіальних громад, а й регіональної економічної системи загалом (рис. 1.1).

Із рис. 1.1 видно, що сучасні вимоги часу та суспільства передбачають, по-перше, забезпечення раціонального використання «портфелю»ресурсів, по-друге, результативне застосування цифрових технологій із метою вчасного надання високоякісних послуг населенню, яке прагне власного добробуту та кількісно-якісних змін у функціонуванні найважливіших сфер суспільної життєдіяльності. І по-третє, узгодження державних і суспільних інтересів на центральному та регіональному рівнях, що важливо для забезпечення нисхідного формування системи публічного управління у сфері сталого розвитку держави та її територій. На відміну від висхідного процесу, нисхідне формування системи публічного управління передбачає виникнення та розвиток насамперед суб'єктно-суб'єктних відносин, що відзначаються не тільки врахуванням думки громадськості, а й безпосередньою важливістю її залучення до всіх процесів формування публічної політики – розробки, реалізації та

корегування. Власне кажучи, висхідне формування публічної політики передбачає виникнення суб'єктно-об'єктних відносин, за яких суспільство розглядається як об'єкт державного впливу.

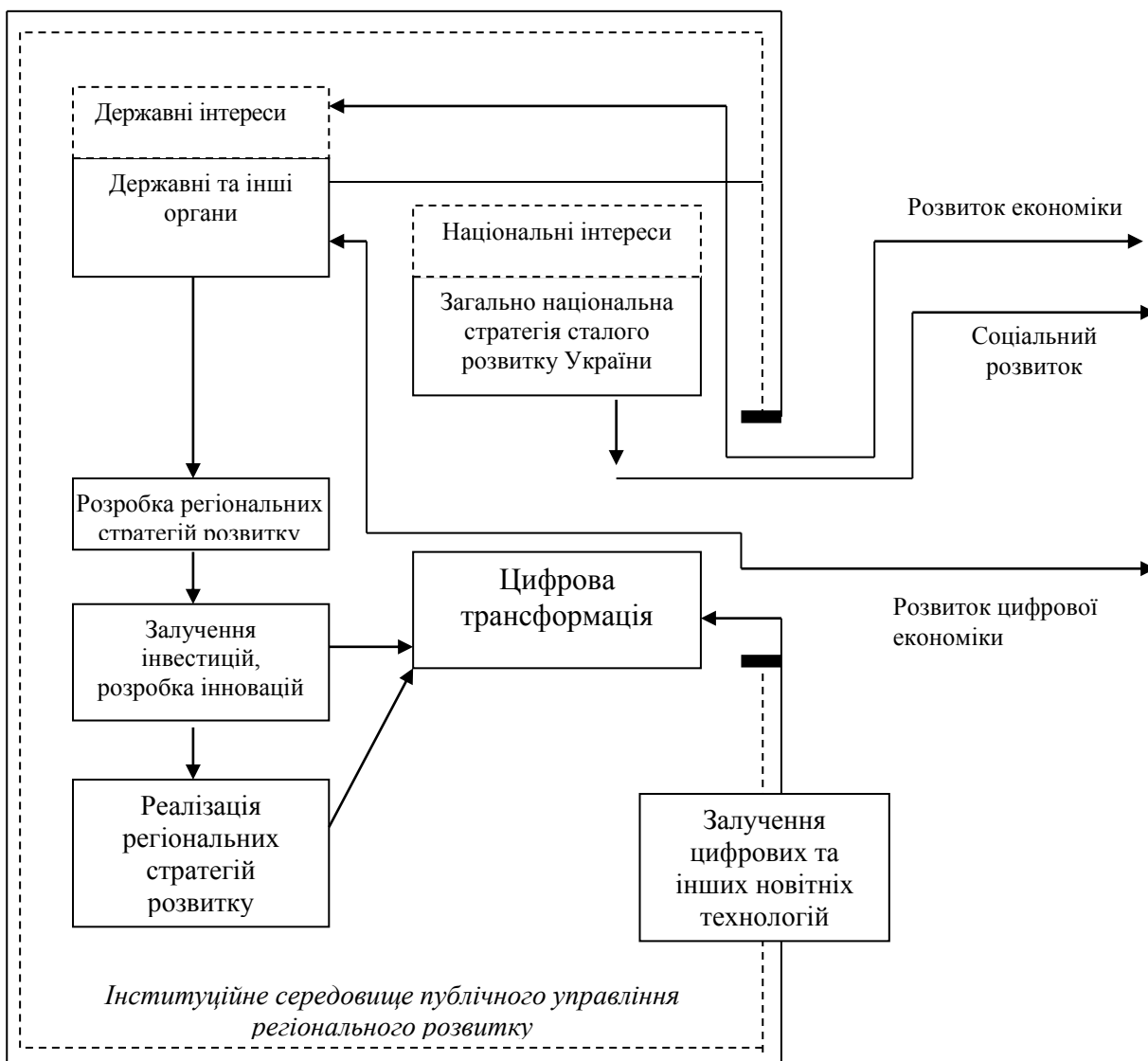

Рис. 1.1. Місце регіонального розвитку в системі публічного управління в умовах впливу цифрової трансформації

Джерело: складено на підставі [1; 15; 20; 23; 41–42; 63; 68; 99; 105; 230; 238]

Однак вищевказаний підхід є застарілим і протирічить впровадженню принципу публічності. Він є одним із ключових у сфері публічного управління, адже охоплює прозорість і відкритість політики.

Щодо прозорості, то вона означає, що суспільство безперешкодно може отримувати інформацію про особливості розроблюваних й ухвалених управлінських рішень, зокрема, стосовно розвитку регіонів. Відкритість означає, що представники громадськості мають можливість не тільки ознайомлюватись із положеннями цих управлінських рішень, а й приймати участь у виробленні та корегуванні їхніх положень. У цьому контексті можемо зауважити, що публічне управління у сфері регіонального розвитку, як і державне управління загалом, відзначається дихотомічністю формування. Це означає, що спочатку слід забезпечити прозорість публічної політики, а вже потім її відкритість. Саме ці принципи (публічності та стратегування) повинні бути закладені в основу формування й удосконалення публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах впливу цифровізації.

У продовження відзначимо, що цифровізація відрізняється від цифрової трансформації, це не синонімічні поняття. Учені С. Квітка, В. Луняк [41; 68; 99; 230; 238] розглядають цифровізацію як процес вироблення публічної політики, що передбачає розвиток цифрових технологій, а цифрову трансформацію як процес кількісно-якісної зміни сфер суспільної життєдіяльності, що забезпечується розвитком і вдосконаленням публічної політики.

На підставі вищевказаного можемо запропонувати таке визначення поняття стратегічне планування регіонального розвитку – це безперервний процес інституційного, організаційного та фінансового вдосконалення соціально-економічного середовища регіону; в основі цього процесу знаходиться компроміс (динамічний баланс) між поточними та довгостроковими пріоритетами ключових акторів (держави та її апарату, а також суспільства та бізнесу), які зацікавлені в розвитку регіону, що залежить від стану та тенденцій розвитку макро- і мезоекономічних процесів, що можуть трансформуватися в антикризові стратегії та проактивні стратегії сталого розвитку або випереджального зростання. У

даному визначенні також підкреслюється безперервність процесу стратегічного планування розвитком території (регіонів), а також наголошується на важливості інституційних та організаційно-управлінських факторів у соціально-економічний розвиток регіону, який (розвиток) має бути сталим.

У роботах авторів С. Домбровської, Ю. Івашків (Ю. Музики), Р. Лукиши, М. Хитько та ін. [23; 34–35; 147] зазначається, що в процесі визначення та вибору конкретної стратегії сталого розвитку необхідно вирішити цілий комплекс проблем, а саме:

- створення та зміцнення необхідної мотивації у регіональній та місцевої влади щодо якісних змін параметрів життєдіяльності суспільства окремо взятої території та регіону, а також підвищення конкурентоспроможності регіонального господарства;

- кардинальне розширення сфер партнерських взаємин влади та бізнесу;

- значне підвищення якості персоналу регіональних адміністрацій [там само].

У цьому випадку дискусійною є думка дослідників про досягнення локального оптимуму (оптими) при реалізації стратегічного планування регіонального розвитку [45], оскільки враховуються лише цілі та ресурси органів державної влади та приватного сектору, що у сучасних умовах господарювання є недостатнім, оскільки є ще третя сторона колаборації – суспільство й інтереси окремої людини, що повинно мати місію щодо власного розвитку та ключових завдань процесу стратегічного планування територіальним розвитком (адже людина не може жити відокремлено від території, що становить ареал її нормального функціонування).

Уважаємо, що під час визначення національної та регіональних стратегій забезпечення сталого розвитку регіонів цей процес необхідно доповнити взаємодією держави, бізнесу із третьою стороною, а саме: науково-освітньою інституційною сферою, що формує не тільки потенціал

ринку праці, який буде джерелом втілення цілей та завдань стратегії, а й тристороння взаємодія забезпечуватиме наближення до глобального оптимуму стратегічного розвитку територій.

Погодимося з думкою А. Помази-Пономаренко, А. Ткачука та ін. [98; 105; 141], що національні стратегії повинні включати результати діагностики ситуацій регіонального розвитку та проблем з оцінкою їх загальнодержавної значимості, пріоритетності та черговості вирішення. Крім того, важливим є забезпечення розробки довгострокових та середньострокових програм вирішення відібраних проектів регіонального розвитку, що повинні вирішувати проблеми такого розвитку або унеможливлювати появу нових, а також визначати результати реалізації програм, необхідного обсягу витрачених ресурсів. Однак цей підхід вимагає, на наш погляд, поділу індикаторів досягнення стратегічних цілей за рівнем їх сукупного впливу на результати соціально-економічного розвитку регіону, що може визначатися територіальними, демографічними, природнокліматичними, соціально-економічними факторами розвитку регіону [23; 56; 120–122; 128]. У цьому випадку методики компонентного та факторного аналізу дозволяють згрупувати індикатори розвитку територій за рівнем їх впливу на зміну регіональної соціально-економічної системи, що має бути враховано під час розробки методичних рішень щодо оцінки досягнення ключових показників реалізації стратегій на регіональному рівні управління соціально-економічними системами.

Важливе значення в реалізації загальнонаціональної (державної) стратегії розвитку регіонів відіграє інституціоналізація мезоекономічних систем, що підкреслюється у дослідженнях вищевказаних авторів [там само], які відзначають, що найважливішим конструктивним елементом регіональної політики слід вважати відновлення інституту соціальних стандартів і здійснення соціальних інвестицій у розвиток регіонів. Виходячи з аналізу розвитку територій, виявлено необхідність переходу до політики індивідуалізації визначення та вирішення проблем кожного

регіону, міста, села та селища. Адже всі вони мають унікальні географічні, соціально-економічні, фінансові та інші особливості функціонування. На цій підставі має бути звернена особлива увага на розробку багатоваріантних концепцій та програм вирішення основних регіональних проблем. При цьому наявна група авторів, які досліджують у межах таких проблем також міські проблеми (дет. див. наукові роботи С. Жарова, А. Лелеченко [27; 28]).

Незважаючи на акцентуванні у використанні індивідуального підходу до публічного управління процесом стратегування територіального розвитку, на нашу думку, єдиними мають бути принципи управління даними процесом, що вписуватиметься у загальну методологію процесу стратегічного управління регіональними соціально-економічними системами під час реалізації національних і регіональних проектів. Уважаємо, що одним із основних принципів реалізації національних і регіональних стратегій на мезорівні управління має стати використання механізму публічно-приватного партнерства при досягненні цілей національного та регіонального розвитку [107], оскільки забезпечення діалогу між бізнесом та владою визначає контури та взаємну ефективність економічного та соціального розвитку мезосистеми загалом.

Підтвердження цієї тези знаходимо у дослідженнях групи вчених, які вказують на необхідність використання принципу системності у реалізації загальнонаціональних (державних) стратегій на різних рівнях управління соціально-економічними системами [там само]. Реалізація цього принципу поєднує використання таких принципів: субсидіарності та інтеграційності; принцип соціальної орієнтованості; дієвості (включає результативність й ефективність). Будь-які стратегічні рішення та будь-які програмні документи регіонального та місцевого стратегічного планування та управління повинні розглядатися через призму досягнення рівня й якості життя населення, яке проживає на даній території. На цій підставі вважаємо, що серед принципів також можна виокремити: принцип дієвого

територіального розвитку та принцип партнерства. Окремим випадком реалізації цього принципу є принципи публічно-приватного партнерства та соціальної відповідальності бізнесу.

Крім того, важливу роль відіграють принципи науковості, об'єктивності та доказовості, принцип інституціоналізації. Також автори [23; 26; 55; 73; 77] наголошують на значимість принципу інституціоналізації у реалізації національних стратегій на регіональному рівні під час публічного управління соціально-економічною системою, зазначаючи, що основні програмні документи регіонального та місцевого розвитку поряд зі формулюванням основних цілей, завдань, стратегічних пріоритетів та викладом управлінської політики повинні включати «вбудовані» механізми реалізації, а також пропозиції щодо можливого коригування інституційних умов реалізації стратегічних пріоритетів. У цьому контексті актуальності набувають також використання принципу підвищення конкурентоспроможності регіонів різного рангу та його систем управління, принцип відкритості й інформаційної доступності, а також принцип інноваційності в забезпеченні регіонального розвитку.

Питання інноваційності, конкурентоспроможності регіонів при реалізації національних стратегій, передбачають здійснення підвищення продуктивності праці, забезпечення розвитку інновацій і ринку праці, як головного двигуна модернізаційних перетворень, що простежуються в роботах В. Мороза, А. Павличенко, С. Прохоровської, Я. Сало, О. Сидорчук, Я. Сімутіної, О. Хандій, Л. Шамілева та ін. [78–79; 119; 129; 130; 132; 146; 148]. Вчені слушно зауважують, із чим і ми правомірно погоджуємося, що основними засадами формування стратегії модернізації регіональних соціально-економічних систем мають бути:

- формування організаційно-економічної, фінансової, нормативно-правової основи для успішної реалізації комплексних заходів щодо модернізації системи управління для розвитку регіонів;
- розвиток конкуренції, як головного стимулу та необхідної умови

для інноваційного розвитку, залучення інвестицій та підвищення продуктивності праці;

- надання рівних можливостей для модернізації приватних, державних та акціонерних вітчизняних підприємств незалежно від складу власників та частки держави у власності підприємства;

- залучення місцевого самоврядування до формування та реалізації програм модернізації за участю громадянського суспільства з метою обліку інтересів усіх груп та верств суспільства;

- створення умов для залучення та розвитку людських (соціально-трудових) ресурсів;

- моніторинг соціальних вимог у планах модернізації як стимулу розвитку та впровадження інноваційних технологій в регіонах;

- розвиток кооперації всіх видів: внутрішньогалузевої, міжгалузевої та міжнародної, що забезпечує підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності продукції, що виробляється в регіоні [там само].

Як бачимо, ключовими складовими реалізації національних проектів на рівні регіонів з метою стимулювання їхнього розвитку виступають: людський капітал та його пропозиція на ринку праці, інновації, інвестиції та технологічний розвиток територій, партнерство та кооперації. Саме на ці аспекти звертаємо увагу у цій науковій публікації [53], підкреслюючи важливість забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів, що покликано підвищити рівень соціально-економічного розвитку держави в цілому.

У цьому зв'язку вважаємо, що на регіональному рівні систему публічного управління, ураховуючи значущість зазначених сфер діяльності для реалізації національних цілей сталого розвитку, має сенс вкеровувати на аналіз та деталізацію трендів, факторів впливу, цільових індикаторів загального виду, як, наприклад, розроблена та реалізована інноваційна продукція в регіоні, а їх сукупність оцінювати в рамках системного підходу з урахуванням вхідних та вихідних параметрів. Так,

для сфери інновацій лише на рівні регіону цими параметрами можуть виступати такі: інтенсивність витрат на інновації; організацій, які здійснюють технологічні інновації; внутрішніх витрат на НДДКР у ВРП; вакансії на ринку праці в напрямку ІТ; чисельність персоналу, зайнятого науковими дослідженнями та розробками; кількість створених високопродуктивних робочих місць у економіці регіону; стан цифрової трансформації в регіоні та інші [53].

Узагальнюючи концептуальне бачення стратегічного плану розвитку регіону (-ів), можемо відзначити, що без загально державного плану неможливий розвиток у цій сфері, як і без стратегії розвитку окремо взятої території, де визначено сильні та слабкі місця її функціонування. Стратегія розвитку регіону – це не тільки правовий документ, а й управлінський, про що неможна забувати, адже він включає в себе взаємопов'язаний опис характеристик наступних аспектів діяльності з розвитку регіону:

- цілі розвитку, поставлені перед регіоном;
- способи досягнення поставленої мети;
- постановка завдань та їх вирішення;
- ресурси та заходи, необхідні рішення поставлених завдань;
- очікувані результати [23; 34].

Отже, стратегічне планування у сфері регіонального розвитку вимагає реалізації таких заходів:

- розробки середньо- і довгострокових планів соціально-економічного розвитку території;
- визначення цілей стійкого соціально-економічного розвитку та вибір схеми дій, що співвідносяться з повноваженнями органу місцевого самоврядування (ОМС), який виступає основним виконавцем планового документа та спрямованих на досягнення очікуваних результатів;
- процес, зумовлений результатами вивчення зовнішньої та внутрішнього середовища у сфері економіки, ППП тощо. Мета цього процесу – допомогти регіону капіталізувати свої сильні сторони та

мінімізувати слабкі.

Уважаємо, що існуюча сукупність наукових підходів до визначення національних цілей сталого розвитку вимагає їх структурування при реалізації на регіональному рівні управління окремо взятою соціально-економічною системою. Так, ураховуючи розглянуті точки зору щодо цього питання, виділимо відмінні ознаки реалізації державних стратегій сталого розвитку на рівні регіону, які не знайшли належного відображення в існуючих підходах. До таких, на нашу думку, можуть бути віднесені такі:

- необхідність пріоритизації просторового стратегування з урахуванням організації територіального управління;

- збалансування систем цілепокладання державного та регіонального рівня управління;

- вибудовування системи інституційного забезпечення реалізації стратегічних цілей на рівні регіону з урахуванням їх принципу додатковості взаємного розвитку;

- використання інструментів бенчмаркінгу для порівняльної оцінки індикаторів досягнення національних цілей, адаптованих під специфічні особливості розвитку регіонів;

- застосування механізму імпортозаміщувальної політики та тактики реалізації національних стратегій між регіонами та вибудовування горизонтальних (координаційних) зв'язків у системі їхньої інтеграції;

- виявлення інституційних, економічних та організаційно-управлінських факторів, що формують драйвери та інгібітори модернізаційних перетворень регіональних систем під час реалізації національних цілей сталого розвитку;

- використання процесно-проектного підходу до управління, що передбачає реалізацію національних цілей на рівні регіону як наскрізного процесу, обмеженого системою внутрішніх (на рівні регіону) та зовнішніх (на рівні національної системи в цілому) обмежень, внутрішньої та зовнішньої системи забезпечення їх реалізації, а також результатами,

внутрішніми і зовнішніми ефектами.

Таким чином, із позиції зазначених відмінних рис реалізації державних стратегій на рівні регіону слід урахувати системне комплексне бачення стратегічних ініціатив та обмежень для соціально-економічної системи регіону у поєднанні з дією інституційних, організаційних, економічних факторів, що мають прямий та опосередкований вплив на неї. Це дозволяє поєднувати єдність *процесно-проектного підходу* до управління даними процесом, забезпечуючи перехід від окремих завдань та функцій публічного управління до процесів регіонального управління, що має вирішальне значення для досягнення позитивних синергетичних ефектів інтеграції механізмів, суб'єктів, об'єктів, підсистем стратегування у сфері публічного управління соціально-економічної системи загалом.

На наш погляд, принципово важливим є під час реалізації національних (державних) проектів на регіональному рівні виявляти та нейтралізувати комплексні проблемні ситуації, які дозволяють говорити про внесення змін до національних проектів та поліпшення системи управління на всієї сукупності етапів стадіях національних програм. До таких можуть бути віднесені такі:

1. Необхідність присутності в національних програмах та проектах логічного взаємозв'язку та взаємообумовленості цілей, ключових показників ефективності та результуючих ефектів регіонального розвитку, а також їх співвіднесення з плановими індикаторами за напрямками їх фінансування, що розкривають досягнення цільових показників:

- 1.1. Моделі досягнення результуючих показників державних проектів повинні мати не тільки формальний характер, включаючи тільки опис запланованих заходів, а також повинні відображати дієві механізми досягнення результуючих значень цільових показників, включаючи системні обмеження, припущення, систему ризик-менеджменту та ін., необхідних для досягнення цільових індикаторів у якісному та кількісному

вираженні, а також впоказників, що відображають рішення конкретних соціальних та економічних проблем мезо- та національної системи [23].

1.2. Необхідність розробки методик розрахунку показників до затвердження паспортів розвитку регіонів, що функціонують в умовах ризиків, та значень показників, а також їх верифікація з використанням затверджених методик [там само].

1.3. Необхідність декомпозивання національних цілей сталого розвитку до показників усіх державних проектів на регіональному та місцевому рівнях, та усунення суперечливості між окремими показниками.

1.4. Використання комплексного спостереження під час реалізації національних цілей на рівні регіонів, що дозволить оцінити фактичний вплив національних проектів на зміну в соціально-економічному розвитку регіонів.

2. Відображення у національних проектах сукупності заходів, що мають стратегічний характер у плані досягнення соціальних та економічних цілей, що мають важливе соціально-економічне значення, закріплені у вигляді сукупності індикаторів, синхронізованих за часом один з одним, а також із заходами щодо їхнього досягнення в розрізі конкретних цілей і завдань на всіх рівнях управління економічної системи, що є необхідною умовою придбання позитивного синергетичного ефекту від досягнення національних цілей.

3. Обґрунтованість установлених значень показників та результатів для регіонів та забезпечення достатнього рівня їх залучення.

3.1. При поділі показників та досягнутих результатів державних проектів у розрізі регіону необхідно брати до уваги особливості регіональних систем територіального, сировинного та фінансового характеру, що буде підставою для усунення тих цільових індикаторів, які неможливо досягти виходячи з наявних особливостей регіону, у той час, як за іншими територіями буде фіксуватися суттєве перевищення планових цільових значень. Відповідно, принцип диференціювання територій має

бути покладено в основу цільових показників досягнення національних завдань стратегій лише на рівні регіонів.

3.2. Установлення планових значень регіонів із застосуванням якісного та предметного обговорення із залученням представників регіонів й експертної спільноти, у тому числі підкріплення обґрунтованості їх розрахунків відповідними прозорими та зрозумілими методиками розрахунків.

4. Необхідність опрацювання структурних складових системи управління проектами, у тому числі у питаннях своєчасного коригування національних проектів, системи ризик-менеджменту та системи координації всіх рівнях управління соціально-економічної системи [23].

4.1. Система планування має забезпечувати виконання функцій визначених планами заходів щодо здійснення проектів, що дозволить нівелювати ризики перевищення тимчасових горизонтів досягнення цілей та невиконання цільових показників повністю, або частково. Зміна витрат за державними проектами має корелювати зі змінами планових значень показників, забезпечуючи якісне планування витрат (пов'язувати ресурсне забезпечення, із показниками очікуваних результатів).

4.2. Збалансованість системи публічного управління проектами має забезпечувати мінімальні витрати часу щодо прийняття управлінських рішень щодо коригування паспортів розвитку регіонів, відповідних проектів та підтримувати взаємопов'язаність дій учасників проектів з результатами та фінансовим забезпеченням проектів лише на рівні регіонів.

4.3. Наявність комплексного механізму адресної відповідальності за якість реалізованих публічно-управлінських заходів із високим рівнем організації робіт відповідальними виконавцями заходів. Крім того, важливим є забезпечення координації взаємодії органів державної влади та суб'єктів приватного бізнесу під час реалізації національних проектів на регіональному рівні. Комплексний підхід до вивчення питань

стратегування соціально-економічних систем на різних рівнях управління найбільш ґрунтовно представлений у працях Ю. Івашків (Ю. Музики), Р. Лукиши, О. Сидорчук та ін. Наприклад, С. Домбровська, Р. Лукиша, А. Помаза-Пономаренко акцентували увагу на стратегічному планування лише на рівні регіонів із застосуванням ризик орієнтованого підходу [23; 34]. Автори доводять, що робота з стратегування в міських та великих сільських населених пунктах є актуальною та своєчасною. Це дає можливість визначати й обґрунтовано лобювати інтереси громади при розробці стратегій розвитку окремо взятої території, об'єднувати представників місцевої спільноти, залучати молоде покоління до визначення причетності своєї позиції в національній та світовій економіці, формуючи її цифровий орієнтир. При цьому автори наголошують, що необхідно у практиці стратегічного планування на рівні регіонів не допускати значних бюрократичних процедур та надмірної наглядово-контрольної діяльності. Тому доцільно розпочинати розробку стратегій для окремо взятої території, що входить до регіону, із визначення сценарію більш сприятливого для соціально-економічної ситуації. У цьому контексті важливе значення відіграє принцип стратегування як нисхідної розробки стратегій розвитку територій і регіонів (тобто «знизу-вгору»). При цьому верхні рівні публічного управління розвитком регіону як соціально-економічної системи повинні бути відповідальні за поширення методик та алгоритмів розробки стратегій на нижчих рівнях управління [там само].

Цікавим убачається підхід, запропонований у дослідженнях С. Білої, Я. Жаліло, О. Коротич, О. Сидорчук та ін. [37; 56; 129], що передбачає оцінку результативності стретегування лише на рівні регіонів та муніципалітетів на основі чотирьох груп факторів: зовнішні та внутрішні чинники, які відеміні від системи публічного управління; готовність індивідів та суспільства загалом брати участь у процесах управління регіональними соціально-економічними системами; компетенція місцевих органів влади у питаннях управління; використовувана технологія

стратегічного планування та його управлінська команда. У дослідженнях науковців [37; 56; 128; 129] підкреслюється, що визначити результативність стратегування, ефективність впливу стратегії на розвиток регіону є достатньою складним, оскільки воно детермінується безліччю зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на регіональну систему, компетенцією владних структур, готовністю стейкхолдерів та суспільства до участі у управлінні. Авторами запропоновано перелік характеристик плану стратегування, що включає чисельність управлінської команди, рівень їх компетенцій та знань, співвідношення «польових» досліджень, наявність власних кейсів реалізації регіональних стратегій та інші. Таким чином, ученими наголошується на пріоритеті команди управління та її компетенцій у стратегуванні регіонального розвитку, що дозволяє досягати зростання людського, соціального та коопераційного капіталу.

Отже, у межах стратегування регіонального розвитку в умовах реалізації публічного управління у формі національних (державних) проектів убачається за необхідне здійснення розгляду цього процесу в контексті інституційного забезпечення умов здійснення регіональних стратегій з урахуванням раціоналізації використання регіональних активів на основі національних проектів. При цьому слід погодитись із ученими [там само], що методологія оцінки ефективності реакцій регіональних соціально-економічних систем передбачає зміщення акцентів із національних макроекономічних параметрів, ключовими з яких є інновації, у бік виявлення закономірностей формування реакцій регіональних соціально-економічних систем на національні проекти, які разом складуть основу для розробки організаційно-управлінської моделі використання регіональних активів, що підвищують ефективність їх використання та конкурентоспроможність регіональної економічної системи загалом.

Найбільш точним визначенням стратегування у сфері публічного управління регіонального розвитку можна вважати те, що передбачає процес розробки стратегічного плану шляхом формулювання цілей і

критеріїв публічного управління, аналізу проблем та середовища визначення стратегічних ідей та конкурентних переваг, вибору сценаріїв та базових стратегій розвитку, прогнозування соціально-економічного розвитку регіону, що закріплюються в документах стратегічного планування, що розробляються на регіональному рівні. До цих документів відносяться такі:

1) документ стратегічного планування, що розробляється в рамках цілепокладання – стратегія соціально-економічного розвитку регіону;

2) документи стратегічного планування, що розробляються в рамках прогнозування, до яких належать:

а) прогноз соціально-економічного розвитку регіону на довгостроковий період;

б) бюджетний прогноз розвитку регіону на довгостроковий період;

в) прогноз соціально-економічного розвитку регіону на середньостроковий період;

3) документи стратегічного планування, що розробляються в планування та програмування регіонального розвитку, до яких належать:

а) план заходів щодо реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону;

б) державні програми регіонального розвитку;

в) схема територіального планування регіону.

Основна роль у стратегічному плані розвитку регіону відводиться його сильним сторонам і перевагам, а також ключовим факторам для кожної сфери економіки регіону та рівню якості життя населення, яке в ньому проживає. Стратегічний план має бути узгоджений зі стратегіями розвитку громад цього регіону, тобто це не ізольований документ, а управлінський документ, що взаємопов'язаний із іншими, який враховує всі фактори, що впливають на розвиток регіону з його центр-містом, інтереси населення та участь органів влади центрального рівня, а також потенційних інвесторів, громадських організацій, населення.

Реалізація державної стратегії соціально-економічного розвитку регіонів (дія якої завершується в Україні у 2027 році) повинна базуватися на цілях державної регіональної політики, а саме:

1) забезпечення конкурентоспроможності регіонів у процесі їх залучення до світової системи господарювання у вигляді збалансованого розвитку регіональної інфраструктури та використання наявного потенціалу території для диверсифікації секторів економіки, підвищення їхньої наукомісткості й інноваційності;

2) економічна інтеграція регіонів усередині національної економічної системи для прискорення процесів руху капіталу, праці та інших ресурсів виробництва, підвищуючи гнучкість виробничо-господарських зв'язків, активізуючи, у тому числі потенціал малого та середнього підприємництва;

3) створення умов для розвитку людського капіталу та регіонального ринку праці з пропозицією у кадрах необхідної кваліфікації, компетенції для реального сектора економіки та сфери послуг (зокрема, у сфер ІТ);

4) реалізація регіональної політики у досягненні цілей сталого розвитку на основі балансів інтересів економічної, соціальної та екологічної підсистем;

5) підвищення ефективності публічного (державного) управління на рівні регіонів за допомогою розробки та використання контурів зворотного зв'язку, реформування інституту державного регулювання та впровадження механізмів наскрізного управління реалізацією державних стратегій соціально-економічного розвитку регіонів [141].

Багато в чому реалізація державних стратегій соціально-економічного розвитку регіонів визначається структурою економіки регіону, станом використання виробничого та людського потенціалу території, що, у свою чергу, визначає специфіку регіональних ринків: ринок факторів виробництва, ринок споживчих товарів, ринок праці та ринок капіталу.

Аналіз наукових напрацювань [1; 20; 26; 35; 77; 98; 122] дозволив стратегічне планування на регіональному рівні представити, як циклічний процес, що складається з шести послідовних етапів замкнутого циклу.

На першому етапі формується система цілей регіонального розвитку, побудована згідно з методологією SMART-цілей (див. [238]). Як правило, стратегічні цілі конкретизуються в конкретні завдання регіонального розвитку із зазначенням їх термінів, ресурсного забезпечення та виконавців із зазначенням кількісних та якісних показників.

Цілі повинні мати відповідне підкріплення з боку проведеного аналізу довкілля для регіону для розробки критеріїв, що формують потенціал регіону з різних позицій: людський капітал, ресурсна база, інвестиції, логістика, інноваційна інфраструктура та ін. Таким чином, проводиться комплексний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища регіональної системи. Важливе значення на цьому етапі приділяється обліку «трендів» майбутнього розвитку світової, національної та регіональної системи господарювання, щоб стратегічні цілі регіонального розвитку враховували не тільки реалії, що склалися, а й їх прогноз на середньо- та довгострокову перспективу.

На третьому етапі відбувається систематизація наявних конкурентних переваг регіону та позначення нових конкурентних переваг, які можуть бути сформовані з урахуванням існуючого потенціалу території.

Далі розробляються можливі варіанти реалізації стратегії регіонального розвитку з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, як правило, це три варіанти можливого розвитку – базовий (основний), оптимістичний та песимістичний. На п'ятому етапі виробляється план конкретних дій – тактичні рішення для досягнення стратегічних цілей та завдань регіонального розвитку.

На заключному етапі відбувається оцінка дієвості, що включає ефективність (економічну, соціальну, бюджетну тощо) реалізованих

заходів, їх коригування на основі дії механізму зворотного зв'язку та моніторингу. Таким чином, розробку стратегії можна уявити, як динамічний циклічний процес, характеризується ознаками «живої» системи (рис. 1.2).

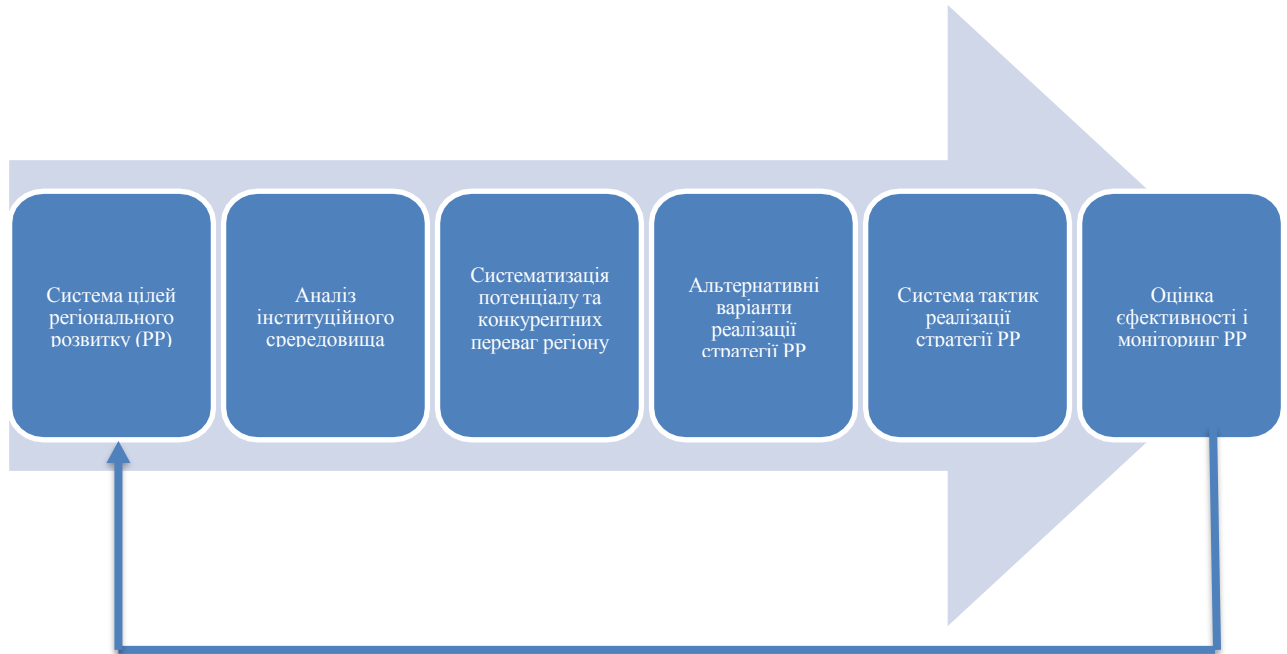

Рис. 1.2 Особливості реалізації стратегічного планування регіонального розвитку як циклічного процесу публічного управління

Джерело: складено на підставі [1; 20; 26; 35; 77; 98; 122]

Окремо зупинимося на визначеннях стратегування регіонального розвитку як інструмента публічного управління. Так, під стратегуванням регіонального розвитку можна розуміти інтеграцію процесів стратегічного планування, прогнозування та управління [35]. Вчена особливо виділяє в межах стратегування регіонального розвитку визначення стратегічних пріоритетів, що формують конкурентні переваги регіонів. У даному підході запропоновано розділяти прогнозування та стратегування регіонального розвитку, при цьому вказується на необхідність під час урахування оцінки рівня регіонального розвитку орієнтуватися не тільки на сукупність грошових потоків суб'єктів регіональної економіки та

регіональної системи загалом, а й на стратегії розміщення регіональних активів. Таким чином, під стратегуванням регіонального розвитку будемо розуміти самостійну галузь фундаментальної науки, що передбачає публічне управління розвитком регіону з урахуванням специфіки регіональних активів, спрямовану на підвищення стійкості та конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи. У науковій літературі не залишаються осторонь питання щодо використання принципів реалізації державних стратегій соціально-економічного розвитку регіону. Погодимося з дослідниками [1; 20; 26; 35; 77; 98; 121], що в основі методології публічного управління певним процесом – у нашому випадку – процесом управління реалізації стратегії регіонального розвитку, знаходиться «система принципів». У зв'язку з цим вважаємо особливо важливим зосередити увагу на засадах реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, як основи управління даними процесом.

Дослідники пропонують такі ключові загальні принципи розробки та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону:

- обґрунтованість із наукової точки зору;
- системність;
- стратегічна спрямованість;
- симбіоз загальнодержавного та ринкового по суті механізму реалізації стратегії розвитку регіону;
- взаємозв'язок науково-технічного, інноваційно-інвестиційного, промислової, економічної та соціальної політики регіону;
- досягнення балансу інтересів учасників реалізації стратегії [26; 34; 56; 73; 98].

Цей перелік принципів можна доповнити такими спеціальними принципами:

- комплексності, згідно з яким стратегія соціально-економічного розвитку регіону представляє собою комплексну програму ініціатив щодо

всіх підсистем регіональної економіки, що активізує ефективне використання її потенціалу для реалізації;

- раціональної кластеризації. Принцип заснований на створенні та розвитку галузевих і територіально-виробничих кластерів у регіоні для прискорення процесів дифузії інновацій як основи стратегічного розвитку території – спільні зусилля органів державної влади;

- принцип впровадження державно-приватного партнерства;

- різноманіття інструментів і механізмів публічної політики, що застосовуються досягнення стратегічних цілей лише на рівні регіону.

Слід відзначити пріоритетність принципу єдності та цілісності при реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає не лише єдність методології організації системи стратегічного планування на національному та регіональному рівні управління, а й у єдності методології розробки документів стратегічного планування на всіх рівнях управління економічною системою.

Погодимось з дослідниками [34; 56; 73; 98; 120], що зазначені принципи дотримуються не повністю, оскільки існують ситуації, за яких низка документів стратегічного планування не пов'язані один з одним між собою. Наприклад, незважаючи на те, що у документах стратегічного розвитку регіонів присутнє визнання важливості реалізації державної політики інновацій та наукомісткої продукції як факторів підвищення конкурентоспроможності регіонів, проте наразі відсутня єдина стратегія інноваційної діяльності на загальнодержавному рівні управління, яка б окреслювала концептуальні положення «трендів» інноваційної сфери на рівні регіонів. Це ставить під сумнів принципи єдності та цілісності реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку регіону в напрямі підвищення рівня інноваційної активності макро та мезоекономічні системи регіонального розвитку.

Зважаючи на це, уважаємо, що принципи реалізації загальнонаціональної (державної) стратегії соціально-економічного

розвитку регіону є основою для розробки методології публічного управління даним процесом, що вимагає класифікації та конкретизації принципів цієї методології, включаючи розширення їх переліку й аналізу нових трендів розвитку регіонів, зокрема, їх інтелектуалізації та цифровізації. Так, створення єдиного інтерфейсу для користувача доступу до інформації щодо держпрограм, у тому числі необхідної для прийняття управлінських рішень на рівні регіонів, містить:

- аналітичні звіти (дашборди) щодо держпрограм на центральному та регіональному рівні;
- формування зведеної річної доповіді про хід реалізації й оцінку ефективності держпрограм;
- повна інтеграція з електронним бюджетом як основним джерелом даних порталу.

Усе це дозволяє здійснювати централізований збір даних (формування, подання), погодження та затвердження держпрограм регіонального розвитку та їх структурні елементи, забезпечуючи ведення обліку державних програм та їх структурних елементів на рівні регіонів, надання даних для моніторингу держпрограм та контроль реалізації їхніх структурних елементів на регіональному рівні тощо. Таким чином, можна систематизувати основні засади реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку регіонів (рис. 1.3):

1. Основні принципи:

- принцип системності, що полягає у системному підході до управлінню розвитком території з позиції розвитку економічної, соціальної та екологічної підсистем;
- принцип науковості, що передбачає використання науково-методичних підходів до організації управління розвитку територією;
- принцип інтегрованості, основу якого перебуває взаємозв'язок науки, підприємництва, держави та суспільства;
- принцип ієрархічності, який передбачає, що стратегія

регіонального розвитку має бути представлена у вигляді ієрархії цілей та завдань щодо її досягнення;

– принцип циклічності, заснований на розгляді стратегічного планування як циклічний безперервний процес;

– принцип публічності, що охоплює прозорість і відкритість політики й орієнтований на використання моделей публічного управління регіональними системами, як відкритими системами, що обмінюються з мезо- та макроекономічними системами ресурсами, інформацією, знанням, технологіями, результатами науково-технічної діяльності, готовими продуктами у сфері вільного конкурентного обміну.

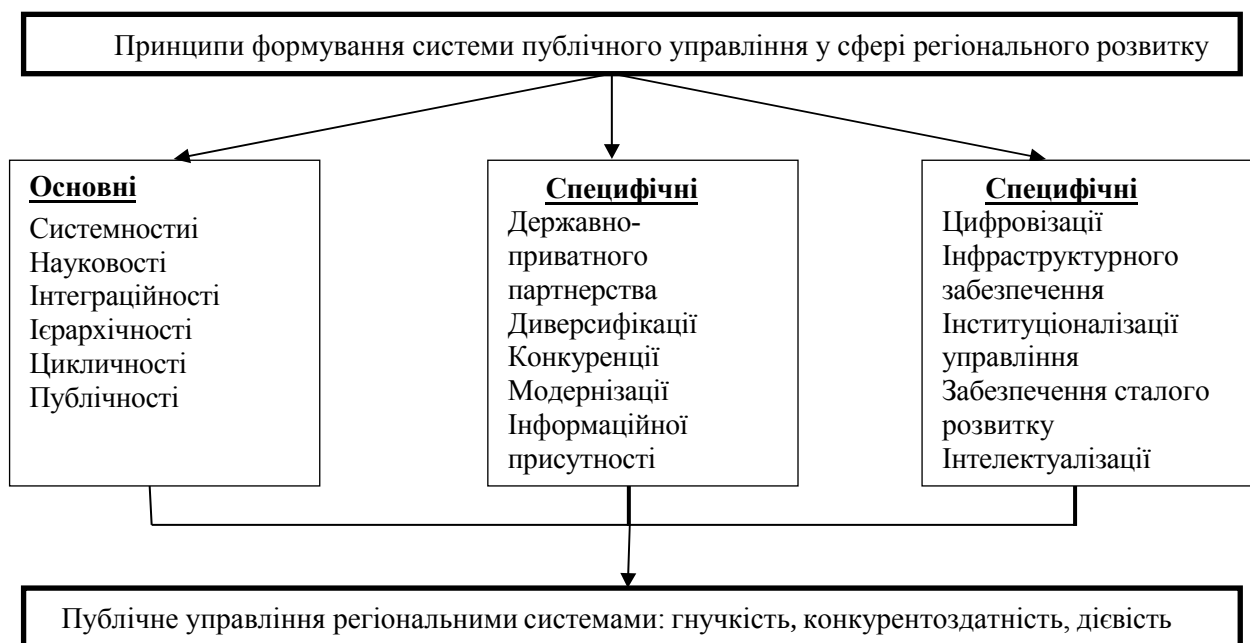

Рис. 1.3. Принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку

Джерело: складено на підставі [1; 20; 26; 55; 63; 74; 77; 120–121]

2. Спеціальні принципи:

– принцип публічно-приватного партнерства – об’єднання інвестицій, людського капіталу, ресурсів для розвитку регіональної інфраструктури та її використання для розвитку регіональної економіки;

– принцип диверсифікації – формування технологічних доробків для

розвитку наукомістких секторів регіональної економіки, підвищення рівня їхньої технологічності та інноваційності;

– принцип конкуренції та кооперації – підвищення конкурентоспроможності регіональної економічної системи на основі стимулювання дії механізмів конкуренції суб'єктів господарювання різних секторів економіки та масштабів діяльності, у т.ч. кооперації підприємств великого бізнесу з підприємствами малого та середнього бізнесу, особливо у сфері інновацій;

– принцип модернізації – використання механізмів реформування структури економіки та системи управління регіоном для підвищення його адаптивності та конкурентоспроможності;

– принцип інформаційної доступності – підвищення адресності, гнучкості, доступності прийнятих управлінських рішень та оцінки їх результативності під час реалізації стратегій регіонального розвитку.

Крім того, перелік специфічних принципів публічного управління у сфері регіонального розвитку може бути розширений, а саме:

– принцип цифровізації, що передбачає використання наскрізного управління та цифрових технологій управління у розробці, реалізації та моніторингу стратегії регіонального розвитку;

– принцип інфраструктурного забезпечення, що вимагає наявності та розвитку інноваційної інфраструктури як форми підтримки модернізаційних перетворень у регіональній економіці;

– принцип інституціоналізації управління – формування та розвиток системи неформальних та формальних інститутів для реалізації стратегії регіонального розвитку;

– принцип забезпечення сталого розвитку території, що охоплює соціальний блок заходів, економічних і екологічних;

– принцип інтелектуалізації – пріоритет інтелектуальних та інноваційно орієнтованих ресурсів у стратегічному розвитку територій у вигляді розвитку компетенцій, знань, їх пропозиції ринку праці (див.

рис. 1.2).

Таким чином, запропонована сукупність принципів формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку становить базис для дієвої реалізації державної стратегії регіонального розвитку. Вона дозволяє систематизувати принципи управління територіальним розвитком як елемента національної економічної системи, забезпечуючи їх спільну гнучкість, конкурентоспроможність та ефективність.

1.2. Регіональний розвиток як об'єкт публічного управління

У фундаментальній науці [1; 37; 4–56; 129] наполягається, що під час соціально-економічного розвитку регіонів принципово важливим є визначення трактування понять «зростання» та «розвиток». З погляду державного регулювання соціально-економічних систем [20; 26; 120; 128] мова повинна йти не тільки про зростання, вираженого в абсолютних та відносних кількісних показниках, але й про розвиток, який більше розглядається як якісна категорія. Представники неокласичної школи, наприклад П. Самуельсон зазначає, що не можна прагнути лише кількісного зростання виробництва, необхідного для внутрішнього розвитку всієї соціально-економічної структури суспільства [263]. У той же час, постійне кількісне зростання економіки та соціальних інвестицій провокує виникнення сировинних, енергетичних, екологічних, соціальних проблем [там само].

Говорячи про регіональний розвиток, погодимося з думкою Ю. Амосова, Х. Зібберта, Ю. Куца, В. Мамонової, К. Мамонова, В. Наконечного, О.В. Ольшанського та ін., які вказували під час дослідження особливостей державного регулювання територіального розвитку на необхідність встановлення кордонів між регіонами, проте дане завдання є дуже складним і спірним не тільки з соціально-економічної, але

і з соціально-політичної точки зору [73; 74; 93; 120–121; 122; 140; 269].

Крім того, вважаємо, що, ураховуючи просторову особливість регіонів України важливого значення у питаннях територіального розвитку набуває соціокультурний фактор, а також структура економіки та ключові драйвери її розвитку, на що необхідно зважати під час розробки стратегій соціально-економічного розвитку на мезорівні управління (дет. див. [105; 128]).

Учений Дж. Бортс уперше вказав на наявність регіональних відмінностей у залежності від використаних факторів виробництва у регіональній економіці [172]. У даному визначенні наголошується на важливості, насамперед, виробничих факторів, що визначають ступінь відмінностей у соціально-економічному розвитку територій, які мають бути враховані при реалізації національних та регіональних стратегій [73; 120; 140].

У сучасних теоріях регіонального зростання та розвитку розглядаються не тільки традиційні фактори виробництва, а й дія соціальних та політичних інститутів, а також вплив географічного положення на територіальний розвиток [213]. Також питання територіального розвитку досліджуються в сучасних працях з економічного напрямку, що доповнені теорією кумулятивного зростання та теорією полюсів зростання. Даний аспект дає підстави вважати, що регіональний розвиток вимагає врахування положень фундаментальної науки, що містить обґрунтування шляхів й інструментів забезпечення регіонального розвитку.

З огляду на це у стратегуванні соціально-економічного розвитку регіонів при реалізації державних і регіональних стратегій слід вивчати наявний досвід та можливі перспективи створення чи вдосконалення територій випереджального соціально-економічного розвитку. Крім того, варто досліджувати потенційні шляхи створення особливих економічних зон, інноваційно-виробничих кластерів, інститутів публічно-приватного

партнерства, інститутів підтримки інноваційної інфраструктури у регіоні тощо.

У подальшому розвиток теорії полюсів зростання регіонів знаходимо в дослідженнях Л. Сергієнко, Х. Річардсона, Дж. Розе, П.Х. Россі та ін. [128; 265; 266], який стверджував, що розподіл державних субсидій на розвиток економіки більш тяжіє у бік територій, що знаходяться у більш сприятливому економічному становищі, формуючи ще більшу асиметрію в їхньому територіальному розвитку. Тим самим спостерігаємо ситуацію, за якої цей вид розвитку істотно впливає на розміщення виробничих потужностей, зростання продуктивності праці та науково-технічний прогрес. Дослідник також вказував на чільну роль інновацій у територіальному розвитку, що їхня дифузія здатна забезпечити сталий розвиток регіональної економіки [там само].

Питання розміщення продуктивних сил у регіональних соціально-економічних системах знайшли свій відбиток у роботах групи вчених. Так, предметом пильного вивчення регіональної економіки має бути вивчення розміщення продуктивних сил, як явища спонтанного чи закріпленого з метою розвитку розосередження територією виробничих об'єктів. Це положення було доповнено дослідженнями О. Жарова, А. Лелеченко, Л. Сергієнко та ін., які вказують на необхідність районування держави для визначення найбільш виваженої державної підтримки з економічної та соціальної точок зору продуктивних сил [27; 28; 128]. Зазначимо, що ці теорії передбачають більш ширший аналіз розміщення продуктивних сил, що має неабияке значення для сучасної вітчизняної економіки.

Нові теорії відзначаються визначенням питань розосередження продуктивних сил у контексті регіональних соціально-економічних систем, що засновані на принципах інтеграції та кооперації. Це цілком закономірно з погляду інноваційної економіки, що оперує відкритими бізнес-моделями – питання просторового охоплення взаємодіючих суспільно-економічних систем і модернізації структури економіки з урахуванням

розвитку сфери послуг, у тому числі промислових послуг.

Таким чином, розглянуті підходи до формування та реалізації стратегій регіонального розвитку дозволяють зробити проміжний висновок щодо необхідності моніторингу територіальних, соціально-економічних та інституційних особливостей функціонування регіонів у процесі стратегічного планування. Проте на даний час залишається відкритим питання, яке саме комплексний показник використовуватиме визначення ступеня відмінностей у соціально-економічному розвитку регіонів. Уважаємо, що це визначається цілями та завдання досліджень, їх специфікацією. Оскільки досягнення національних цілей на регіональному рівні безпосередньо пов'язано з величиною валового внутрішнього продукту, як найважливішого макроекономічного індикатора соціально-економічного розвитку, та ВРП, вважаємо, що саме вони можуть бути використані для порівняння ступеня неоднорідності та нерівномірності розвитку територій, що дозволить виявити та врахувати дані особливості та підійти адресно до розробки та реалізації стратегічних програм і проектів досягнення національних цілей на регіональному рівні управління соціально-економічними системами.

Стратегії соціально-економічного розвитку регіонів багато в чому визначаються специфікою мезосистем і через це неправомірним буде використання універсальної стратегії соціально-економічного розвитку для всіх територій за типовою ознакою [73; 121–122]. Уважаємо, що необхідно використовувати в даному випадку селективний підхід у розробці та реалізації стратегій економічного розвитку мезосистем, тобто регіонів.

Селективний підхід є одним з основних способів у сфері розробки та реалізації державної політики соціально-економічного розвитку регіонів. Його особливість полягає в селекції регіонів стосовно, яких органи державної влади на центральному рівні управління мають специфічні локальні адресні організаційно-управлінські рішення. З позиції державної соціальної й економічної політики на рівні регіонів селективний підхід

може припускати раціональне розміщення активів у територіальному розрізі держави для підвищення рівня економічного та соціального розвитку територій з урахуванням їх географічного положення, наявності мінерально-сировинної бази та структури економіки. При цьому очевидно, що селективний підхід ув Україні переважно має бути заснований з урахуванням таких територіальних особливостей, як:

- масштаб держави та розрізненість (диференціація в розвитку) регіонів;
- диверсифікація регіонів за кліматичними та іншими зонами (наприклад, виробничими, кластерними тощо);
- диверсифікація регіонів за показниками економічного та соціального розвитку;
- диверсифікація в плані територіального розселення населення;
- фінансові та виробничо-технологічні обмеження на територіях.

На даний час державній політиці регіонів України притаманне використання таких методів селективного підходу, що становлять його базис:

- наявність державних інвестицій у будівництво об'єктів промислової та соціальної інфраструктури, із залученням інвестицій регіональної бюджетної системи;
- надання державних субсидій під реалізацію регіональних програм та проектів;
- формування на території селективно вибраних регіонів спеціальних економічних зон, індустріальних парків, технопарків, територій випереджального розвитку (далі – TOP) тощо.

На підставі цього вважаємо, що державна політика розвитку регіонів має носити диференційований характер. Проблемні та дотаційні регіони слід підтримувати прямими заходами державної підтримки – дотаціями, субсидіями. Регіонам-лідерам слід формувати умови для прискореного соціально-економічного розвитку територій з переважанням стимулюючих

заходів підтримки: податкових, митних, кредитних та інших. Розширити повноваження слід, перш за все, у тих регіонах, які зможуть реально їх здійснювати. Селективний підхід дозволить зробити політику регіонального розвитку більш адресною, гнучкою та комплексною.

Наразі існує низка викликів глобального та внутрішнього характеру, що перешкоджають ефективному просторовому розвитку регіонів [73]. На даний час регіонами України розробляються стратегії соціально-економічного розвитку до 2030 чи 2035 рр. з урахуванням пріоритетів просторового розвитку регіонів, що відбивають, на думку вчених [1; 37; 121; 140], потенціал та обмеження реалізації просторово-інвестиційно-інноваційної моделі зростання регіону, які відображені у відповідній стратегії регіонального розвитку.

У стратегії регіонального розвитку може бути зафіксовано такі основні напрямки просторового розвитку [73; 128; 140]:

- ліквідація інфраструктурних обмежень загальнодержавного значення та підвищення доступності й якості магістральної транспортної, енергетичної та інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури;

- скорочення рівня міжрегіональної диференціації у соціально-економічному розвитку регіонів та зниження внутрішньорегіональних соціально-економічних відмінностей;

- забезпечення розширення географії та прискорення економічного зростання, науково-технологічного та інноваційного розвитку України за рахунок соціально-економічного розвитку перспективних великих центрів економічного зростання (агломерацій і конурбацій) [37–38; 128; 140];

- забезпечення національної безпеки держави за рахунок соціально-економічного розвитку геостратегічних територій, де розташовані великі міста, що мають важливе соціальне, економічне, виробниче, торговельне та інше значення (Київ, Дніпро, Львів, Одеса та ін.) тощо [там само].

Відтак, можна виділити такі ключові виклики та небезпеки розвитку регіонів в Україні:

- ескалація російсько-української війни;
- низький рівень економічного та соціального розвитку, а також низька міжнародна конкурентоспроможність більшості регіонів;
- відмінності між регіонами в рівні економічного та соціального розвитку, повільне скорочення цих відмінностей;
- інфраструктурні та регуляторні бар'єри для міжрегіональної та міжнародної міграції;
- низькі фінансові можливості регіонів для реалізації проектів розвитку через обмежені фінансові можливості;
- низька якість управління економічним та соціальним розвитком регіонів.

Разом із тим, низький рівень економічного та соціального розвитку, а також низький рівень міжнародної конкурентоспроможності – це найбільш значущий виклик просторовому розвитку держави та її регіонів. Деякі найрозвиненіші регіони України можуть конкурувати за багатьма показниками соціально-економічного розвитку з європейськими, північноамериканськими, азійськими країнами, проте, для більшості українських регіонів така планка є надто високою, особливо сьогодні.

Другий важливий виклик у сфері розвитку регіонів в Україні – це великі відмінності між регіонами у рівні економічного та соціального розвитку та повільне скорочення відстані між цими відмінностями.

На основі статистичного аналізу основного макроекономічного показника, що характеризує територіальний розвиток – валового регіонального продукту (ВРП) у порівняльній динаміці по регіонах України у 2010 р. та 2020 р. було встановлено, що присутня значна диференціація регіонів за цим показником – коефіцієнт варіації становив 222%, відповідно, відхилення від середнього рівня становило 2,2 рази, що свідчить про високу частку відмінностей у регіональному розвитку. Аналогічно, коефіцієнт осциляції як співвідношення між різницею максимального та мінімального значення по регіонах до його середнього

рівнем склало 1560%, отже, розрив між максимальним і мінімальним значенням у регіонах щодо середнього рівня був перевищено у 15,7 разу. Гіпотеза про суттєву диференціацію регіонів України за величиною ВРП підтверджується також критерієм Стьюдента, який показав присутність статистично значимих відмінностей у величині середнього значення ВРП у регіональному розрізі у 2020 р. по відношенню до 2010 р. Отже, регіони-лідери соціально-економічного розвитку збільшили свій відрив від регіонів-аутсайдерів: значення $\leq 0,06$ [90; 37–38; 128] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Статистична характеристика рівня регіонального розвитку за ВРП у
2010 і 2020 роках (тис. грн.)

Показник	2010	2020
Середнє значення	856545,2	1888370
Медіана	255488,7	569970,6
Мінмальне значення	19929,0	50566,7
Максимальне значення	13444442	29411945
Стандартне відхилення	1906236	4196867
Асиметрія	4,50	4,38
Коефіцієнт варіації, %	222,56	222,20
Розмах	13424510	29361382
Коефіцієнт осциляції, %	1567,27	1554,83
t-статистика	-4,28	
p-значення	0,00000	

Джерело: складено на підставі [90; 37–38; 128]

Аналогічна тенденція, але з менш вираженою диференціацією в розвитку регіонів відзначається у відносному показнику порівняння – ВРП на душу населення у регіонах у 2010 р. та 2020 р. Цей показник включає коефіцієнти варіації й осциляції, і відповідно становить від 73 до 78% і від 417 до 466%. Дані показники також підтверджують тезу про територіальну диференціацію показника на основі критерію Стьюдента p-значення $\leq 0,06$ (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Статистична характеристика рівня регіонального розвитку з ВРП
душу населення у 2010 і 2020 роках (грн.)

Показник	2010	2020
Середнє значення	222490,1	491804,7
Медіана	184040,2	417329,5
Мінмальне значення	48239,0	112553,2
Максимальне значення	977255	2407927
Стандарте відхилення	163854,5	387974
Асиметрія	3,01	3,14
Коефіцієнт варіації, %	73,62	78,86
Розмах	929016,7	2295375
Коефіцієнт осциляції, %	417,54	466,71
t-статистика		-11,20
p-значення		0,00000

Джерело: складено на підставі [90; 37–38; 128]

Третій виклик у сфері просторового розвитку України та її регіонів представлений інфраструктурними та регуляторними бар'єрами для міжрегіональної та міжнародної інтеграції. Якщо скористатися виразом Лі Куан Ю, який забезпечив економічний бум (успіх) Сінгапуру, прорив із третього світу до першого відбувається, як правило, в умовах структурних криз і кризових явищ. У їх межах з'являється можливість визначити інновації та впровадити їх. технологічні, але й інституційні зміни [65]. Досвід ХХ століття переконливо свідчить, що для якісного покращення ситуації країна повинна вміти поєднувати впровадження передових технологій та відповідні цим технологіям інститути, тобто «правила ігри» [там само].

Модернізація – це надзвичайно складний процес, що далеко не завжди передбачає успіх [26]. Відтак, стратегічне планування регіонального розвитку повинно це враховувати, забезпечувати виважене застосування наукових підходів і їх методів. Досвід показує, що випадків успішної модернізації поки що набагато менше, ніж спроб здійснення

цього ривка. Для сприятливого інвестиційного клімату потрібна консолідація зусиль у чотирьох сферах, що визначають характер соціально-економічного розвитку країни: у макроекономіці, структурній політиці, у розвитку людського капіталу, у системі публічного (державного) управління. Якісні зрушення ефективності публічного (державного) управління забезпечать умови для зрушень у макроекономіці, структурній політиці, розвитку людського капіталу. За цих умов має бути сформовано систему відповідальності різних рівнів та органів влади за прийняті рішення. Оцінка чиновників та фінансування програм мають бути прив'язані до конкретних результатів, у тому числі до основних критеріїв необхідно віднести стимулювання інвестиційної та ділової активності. Система прийняття рішень має набути цілісного і послідовного характеру для того, щоб тактичні рішення не вступали у суперечність із заявленими довгостроковими орієнтирами.

Для цілей стійкого та збалансованого просторового розвитку регіонів в Україні, спрямованого на скорочення міжрегіональних відмінностей у рівні та якості життя населення, на нашу думку, необхідне здійснення таких заходів:

- комплексного аналізу соціально-економічного розвитку регіону, місце регіону в економіці держави в цілому;
- оцінку конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та потенціалу розвитку регіону;
- оцінку соціального розвитку та якості розвитку людського капіталу;
- визначення стану економічного розвитку в розрізі ключових видів економічної діяльності та їх синхронізацію з видами економічної діяльності, рекомендованими регіональною стратегією;
- оцінку досягнення основних соціально-економічних показників та факторів економічного розвитку регіону;
- опис та аналіз ключових проблем розвитку регіону;

– визначення конкурентних переваг та стратегічних цілей розвитку регіону у контексті просторового розвитку території.

У цьому контексті можемо виділити такі актуальні завдання в аналізованій сфері:

1) закріплення в стратегії цільових показників просторового розвитку регіонів не дозволяють оцінити результати вирішення завдання щодо скорочення відмінностей у рівні соціально-економічного розвитку регіонів, що не належать до пріоритетних геостратегічних територій України;

2) відсутній документ цілепокладання, що визначає цільові показники поетапного скорочення відмінностей у рівні соціально-економічного розвитку регіонів і громад, у тому числі на середньо- і довгостроковий період;

3) необхідно забезпечити взаємну узгодженість положень, визначених цілей, завдань, пріоритетів, механізмів і заходів, спрямованих на скорочення рівня міжрегіональної диференціації в соціально-економічному розвитку регіонів, чинних та розроблюваних документах стратегічного планування держави та її регіонів, зокрема у проєктованій стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України на довгостроковий період, а також у документах стратегічного планування регіонів нашої держави;

4) необхідність розробки на центральному рівні планів зі створення нових промислових виробництв на конкретних територіях, що (плани) повинні враховувати цілі, пріоритети та завдання просторового розвитку держави та її регіонів, цілі та завдання державної політики у сфері забезпечення соціально-економічної безпеки, на основі прогнозу соціально-економічного розвитку держави на довгостроковий період;

5) необхідність вироблення нових ефективних форм та методів управління регіональним розвитком, які не належать до великих і найбільших міських агломерацій та мінерально-сировинних центрів

територій на основі використання їх соціально-економічного потенціалу [37–38; 128];

6) необхідність зміцнення єдності соціально-економічного простору держави шляхом формування нових транспортних коридорів та логістичних центрів;

7) необхідність подальшого вдосконалення системи міжбюджетних відносин у напрямку сприяння скороченню рівня міжрегіональної диференціації у соціально-економічному розвитку регіонів України.

На підставі вищевказаного вважаємо, що регіональний розвиток – одна з найважливіших складових національного поступу, яка визначає соціально-економічну стабільність, рівень добробуту населення, конкурентоспроможність держави в цілому. В умовах децентралізації, глобалізації та численних кризових викликів (воєнних дій, енергетичної, демографічної та міграційної нестабільності тощо) ефективне публічне управління регіональним розвитком набуває особливого значення. Сучасна парадигма публічного управління передбачає не лише управлінський вплив згори, а й широке залучення місцевих громад, бізнесу, представників наукового середовища до формування регіональної політики.

Публічне управління регіональним розвитком в Україні є багаторівневим процесом, що передбачає залучення таких основних суб'єктів:

- державних органів (Мінвідновлення, Мінрегіон) – формують нормативно-правову базу, стратегії, розподіляють ресурси;
- обласні, районні, місцеві ради й адміністрації – реалізують програми, розробляють локальні стратегії;
- громадські організації, науково-виробничі інституції, бізнес та ін. – партнери у розвитку публічно-приватного партнерства та управління із залученням самоврядних інституцій [54–56].

До основних викликів і небезпек розвитку регіонів можна віднести:

- недосягнення цілей цифрової трансформації, а, відтак, кількісно-якісних змін у найважливіших сферах суспільної життєдіяльності;
- економічну диспропорційність, коли зростання зосереджене в кількох полюсах розвитку;
- відтік кадрів, особливо молоді, з менш розвинених регіонів;
- інфраструктурну деградацію в сільській місцевості;
- вплив воєнних дій на стан регіонального розвитку;
- посилення процесів територіального розселення населення;
- недостатню координацію державної та регіональної політики.

Підвищення ефективності регіонального розвитку як об'єкта публічного управління можливо зреалізувати за рахунок такого:

1. Цифровізації регіонального управління (е-реєстри, ГІС, електронне бюджетування).
2. Моніторингу й оцінювання стану реалізації стратегій регіонального розвитку (публічні панелі оцінки).
3. Інтеграції регіональної політики з політикою зайнятості, освіти, екології.
4. Формування кластерів як точок (полюсів) зростання регіонів.
5. Активне залучення громадян до ухвалення публічно-управлінських рішень у сфері регіонального розвитку.

Регіональний розвиток є складним об'єктом публічного управління, що може розглядатись з позиції його забезпечення органами державної влади та місцевого самоврядування. В умовах децентралізації та європейської інтеграції України підходи до управління регіонами стають дедалі більш стратегічними, інтегрованими та відкритими. Розвиток регіонів має спиратися на принципи субсидіарності, партнерства, сталості та цифровізації, розглянуті в роботі вище. Успішне публічне управління регіональним розвитком можливе лише за умов синергії державної політики, локальних ініціатив й активної участі громадян.

1.3. Побудова механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

В Україні набувають актуальності питання цифрової трансформації у всіх сферах суспільної життєдіяльності, особливо на регіональному рівні, що є найбільш наближеним до потреб громадян. Саме в регіоні та на місцях артикулюються суспільні інтереси, що мають агрегуватися насамперед регіональними органами державної влади. Разом із тим, відсутнє єдине загально визнане бачення поняття цифровізації та цифрової трансформації, а також механізмів її забезпечення. Крім того, складності ситуації додає те, що в Україні питання цифровізації тільки набуває обертів і не всі регіони мають можливість розвиватись у цьому напрямку. Усе це визначає актуальність обраної проблематики дослідження, зокрема, щодо визначення особливостей формування та розвитку механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах цифровізації в Україні.

Регіональні стратегії соціально-економічного розвитку формуються у межах національних цілей на основі принципів цілепокладання. Національні цілі визначаються в державних програмах, що конкретизують дані цілі, і таким чином формуються державні та регіональні проекти щодо їх виконання. Система цілепокладання під час визначення та реалізації національних цілей представлена рис. 1.4. У цьому зв'язку відзначимо, що на рис. 1.4 представлено процес побудови публічного управління у сфері регіонального розвитку, під час якого особливу значущість набуває інститут цифровізації та стратегування.

Відповідно до рис. 1.4 механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації є динамічним елементом системи публічного управління у цій сфері. Як відомо, ця система включає статичні елементи та динамічні. Щодо статичних, то аналіз наукових публікацій [1; 20; 26; 63] дає підстави для виокремлення серед них такі: мету, завдання («дерево цілей»), принципи та функції публічного

управління.

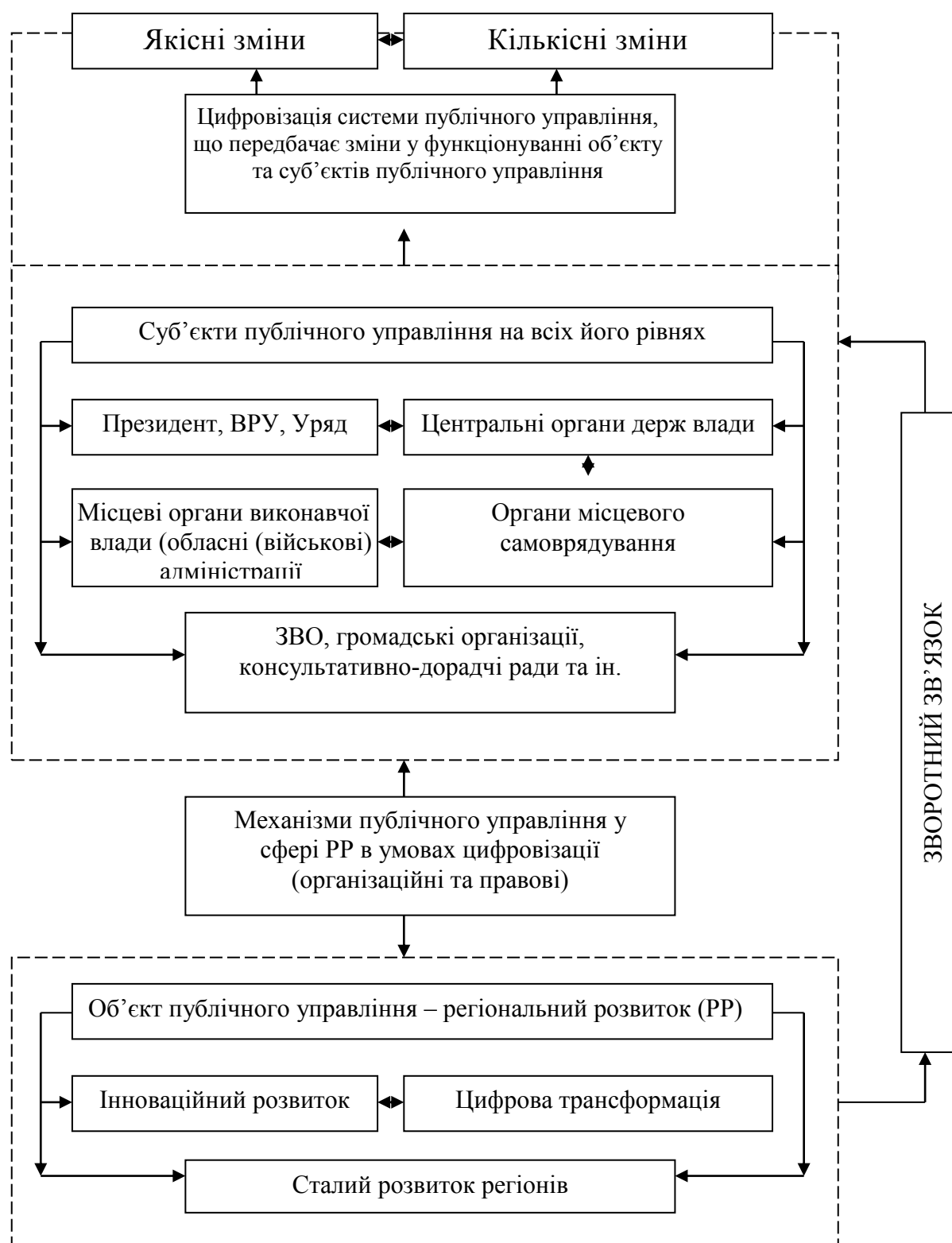

Рис. 1.4. Структура механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

Джерело: складено на підставі [1; 26; 34; 41]

Динамічні елементи покликані забезпечити рух системи публічного управління. Серед них важливе місце займають механізми державного впливу, які включають суб'єктів, об'єкт, форми, методи й інструменти публічного управління.

Розгляд думок учених [20; 34; 63] дає підстави визначити перспективність класифікації механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку на підставі методів державного впливу, що становлять базис цих механізмів. Чисельна група науковців [26] пропонують виділяти серед методів публічного управління насамперед правові й організаційні методи. Підтримуючи позицію вчених В. Бакуменка, Ю. Ковбасюка, О. Машкова, Н. Мельтюхової, Н. Нижник, Г. Одінцової, Ю. Сурміна та ін. [26; 56; 77], які стояли у витоків формування галузі науки «Державне управління», вважаємо за доцільне визначити також серед механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку перш за все *організаційний і правовий механізми*.

З огляду на це під час розробки та реалізації національних цілей і стратегій соціально-економічного розвитку регіонів науково обґрунтоване формування системи публічного управління набуває особливої значущості із урахуванням *організаційно-функціонального й інституційного підходів*. Це дозволяє структурувати механізми як один із найважливіших елементів системи публічного управління у сфері регіонального розвитку у вигляді єдиної ієрархії реалізації державних програм у цій сфері, деталізованих у державних і відомчих проектах, а також у комплексі процесних заходів щодо їх досягнення (рис. 1.5). Власне, структура механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку охоплює основні елементи системи публічного управління в цій сфері (мету, завдання, принципи, функції, форми, суб'єктів, об'єкт, форми, методи й інструменти публічного управління). Очевидно, що розвиток об'єкту публічного управління (тобто регіонального розвитку) має першорядне значення для системи та механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку, адже вони

функціонують і вдосконалюються саме з цією «об’єктовою» метою. Інакше навіть їм функціонувати, щоб забезпечувати належну дієвність державного апарату заради державного апарату. Зважаючи на це, у межах рис. 1.4 надано концептуальну характеристику генези регіонального розвитку як об’єкта публічного управління, зокрема, із позиції виникнення відповідних наукових теорій (дет. див. [23; 34; 139]).

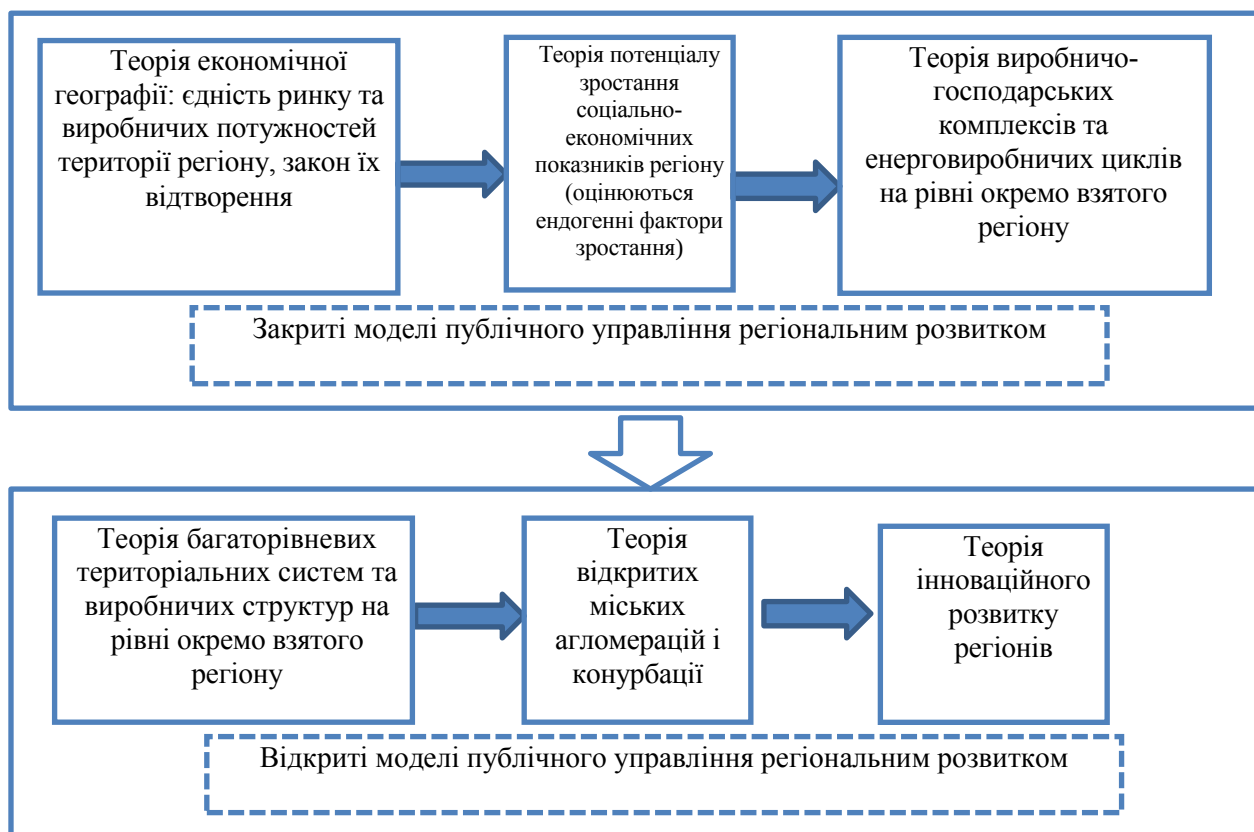

Рис. 1.5. Генеза формування наукових теорій щодо забезпечення регіонального розвитку як об’єкта публічного управління

Джерело: складено на підставі [1; 23; 34; 56; 120; 139; 140]

У контексті створення інституційних умов реалізації регіональних стратегій на мезорівні (тобто регіонів) особливої актуальності набуває формування та функціонування системи інститутів (соціально-політичних, правових, державних, самоврядних та інших), які забезпечують стратегічне розвитку регіональних соціально-економічних систем (див. рис. 1.3, 1.4).

На даний час у вітчизняній науці досить широко висвітлено питання досягнення національних цілей на рівні регіонів, проте *системний підхід* до оцінки інституційної складової цього процесу вимагає подальшого вивчення та узагальнення інститутів, що впливають на соціально-економічний розвиток територій. Частина цих інститутів представляє собою зацікавлених акторів (суб'єктів публічного управління) – державні та недержавні інституції, тобто органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації та інші громадські об'єднання.

Для регіонів України дана побудова (градація) суб'єктної підсистеми також притаманна. Тільки з тією різницею, про яку слід пам'ятати, що наша держава впровадила романо-германську правову систему (а не англосаксонську), що означає таке: Україна є унітарною за адміністративно-територіальним устроєм, із демократичною, парламентсько-президентською формою правління. Зрозуміло, що основними суб'єктами у формуванні державної регіональної політики є вищі органи влади (президент, парламент й уряд). Крім того, важливу роль у формуванні державної регіональної політики відіграють центральні та місцеві органи виконавчої влади (обласні військові адміністрації). Щодо центральних органів виконавчої влади, то вони представлені міністерствами, відомствами, службами, агенціями тощо. Предметно-відомча взаємодія цих державних інституцій представлена на рис. 1.3.

У той же час, наполягаємо, що дієвість цієї взаємодії також залежить від рівня залученості самоврядних інститутів до процесів формування та вдосконалення державної регіональної політики. До цих інститутів віднесено органи місцевого самоврядування, заклади вищої освіти, неурядові організації (громадські об'єднання, політичні партії, профспілки, бізнес-структури та ін.)

Вказані суб'єкти публічного управління (державні та самоврядні) покликані забезпечувати результативну розробку та реалізацію стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, що можливо за умови

стимулювання розвитку інститутів демографії та охорони здоров'я, науки й освіти, інноваційного розвитку, які відповідають за створення та відтворення людського капіталу як необхідної умови для зростання й розвитку регіональних систем. Функціонування даних інститутів вимагає суттєвого залучення потенціалу суспільства для активного руху регіональних соціально-економічних систем уперед та досягнення національних цілей розвитку у найближчій перспективі. При цьому особливу актуальність набуває потреба ідентифікації «точок перетинів» регіональних складових національних проектів, що реалізуються в мезосистемах регіонів, а також визначення пропозицій щодо додаткових заходів державної регіональної політики й реалізації управлінських рішень, а також стратегічних проектів розвитку регіону для синергії дій та синхронізації ресурсів, необхідних для досягнення цільових показників національних цілей розвитку держави та її окремих регіонів.

На підставі аналізу наукових напрацювань [68; 96; 207] можна зробити висновок про перспективність виокремлення також механізмів державного управління та механізмів державного регулювання. Різниця між ними полягає у співвіднесенні повноважень органів влади, які наділені повноваженнями у сфері забезпечення регіонального розвитку. Власне, механізми державного управління є більш ємною категорією, що охоплює механізми державного регулювання, адже регулювання є основною функцією управління, яка виконується після здійсненого прогнозування та планування (дет. див. [1; 20; 26; 63]). Принагідно відзначимо, що механізми державного управління передбачають використання імперативних методів впливу та заборони, а механізми державного регулювання – насамперед ринкові методи, що відзначаються залученням «невидимої руки ринку». Відтак, механізма державного управління притаманна активізація саме органів державної влади. Щодо механізмів державного регулювання, то вони стимулюють розвиток відносин координації, а не субординації. За цих умов важлива роль відводиться

самоврядним органам (органам місцевого самоврядування, громадським об'єднанням й організаціям, політичним партіям, закладам вищої освіти, виробничо-науковим установам та ін.). У той же час, вказані механізми публічного управління (тобто механізми державного управління та регулювання) складно відмежувати під час розгляду від організаційного та правового механізму механізми публічного управління. Оскільки і державні, і самоврядні органи залучаються до формування та реалізації публічної політик у сфері регіонального розвитку. Тому пропонуємо досліджувати особливості формування та функціонування механізмів публічного управління в цій сфері саме з позиції діяльності та взаємодії вказаних інституцій під час створення й оновлення правової бази щодо регіонального розвитку (на центральному та регіональному рівнях). Адже є низка законів у зазначеній сфері, а також підзаконних актів, що становлять базис розвитку регіонів, зокрема, стратегій.

У продовження відзначимо, що на регіональному рівні можуть створюватись агенції регіонального розвитку, що передбачено Законом України «Про засади державної регіональної політики» [89]. Крім того, перспективним напрямком функціонування суб'єктної підсистеми є створення проектних офісів із метою інституційного забезпечення пріоритетних завдань у сфері економічного та соціального розвитку регіонів. Цей процес може бути визнаний як необхідний і важливий етап для реалізації національних проектів на державному та регіональному рівнях. З цією метою в регіонах для роботи з формування регіональних програм та управління ними можуть створюватися регіональні проектні офіси, а також залучатися регіональні інститути розвитку, що сприяють розширенню практики державно-приватного партнерства (або ППП).

Широке поширення проектних методів публічного управління добре помітно і на прикладі закордонного досвіду публічного управління на регіональному рівні [266; 268].

Для розвитку інституту демографії, інститутів освіти, науки й

інновацій на регіональному рівні в контексті реалізації національної стратегії пропонуємо зреалізувати таке:

- розширити перелік заходів, не обмежуючись тільки фінансовими заходами підтримки окремих категорій суспільства, забезпечуючи передусім розвиток механізмів стимулювання роботодавців для надання нових робочих місць жінкам, сім'ям з дітьми дошкільного віку, особам з інвалідністю та ін. Усе це покликано забезпечити розвиток гнучких форм зайнятості та гнучкого робочого дня для зазначених категорій осіб, розширення можливостей поєднання материнства та навчання тощо в інтересах досягнення цільових показників щодо рівня народжуваності;

- розширити перелік заходів, спрямованих на попередження смертності, хворобливості й інвалідності в регіонах від зовнішніх факторів в інтересах досягнення запланованих показників смертності населення у працездатному віці;

- пропрацювати можливість введення в перелік заходів щодо забезпечення довготривалого догляду за наданням відпустки для догляду за хворими членами сім'ї в інтересах підвищення ефективності державних і регіональних програм;

- розробити ефективні механізми залучення позабюджетних коштів (у тому числі в рамках державно-приватного партнерства) для реалізації національних і регіональних цілей соціального розвитку.

Як відомо, людський капітал у найзагальнішому розумінні – це потенціал, пов'язаний із підтримкою здорового способу життя, набуттям нових, у тому числі інноваційних знань і навичок, формуванням креативних ідей, збереженням культури та традицій, а також дотриманням моральних принципів і їх розвитком, що сприяє підвищенню рівня освіти громадян, їх професійній підготовці та забезпеченню власного добробуту. У цьому зв'язку при реалізації стратегічних цілей регіонального розвитку розвиток особливої уваги має бути приділено інституту освіти, науки й інновацій у сфері забезпечення регіонального розвитку.

Поруч із безумовними конкурентними перевагами освітньо-наукової й інноваційної систем у регіонах (що передбачають реалізацію пілотних проектів, функціонування на території регіонів комунікаційних майданчиків за ключовими освітніми ініціативами, вчасну ротацію та підбір управлінських кадрів усередині системи, сильну внутрішню кооперацію всіх зацікавлених акторів і стейкхолдерів) наявні проблеми, що потребують вжиття системних заходів. Вони стосуються підвищення рівня освіти в регіонах, а також наукової й інноваційної діяльності, збільшення кількості й якості досліджень і розробок у цьому напрямку, а також посилення взаємодії з працездатними, але безробітними громадянами, центрами зайнятості тощо.

В основі запропонованих рішень знаходиться реалізація ключових компонентів, спрямованих на досягнення національних цілей розвитку: по-перше, раннє попередження факту недосягнення поставлених кінцевих цілей при постійній оцінці отриманих проміжних результатів, забезпечення добробуту кожного громадянина; по-друге, випереджаючий розвиток ключових компетенцій, затребуваних як на ринку праці, так і необхідних для життя населення в сучасному суспільстві; по-третє, розвиток системи безперервного навчання людей; по-четверте, підвищення престижу програм підготовки висококваліфікованих працівників та ін.

На підставі вказаного можуть бути надані такі рекомендації щодо підвищення ефективності реалізації національних проектів на регіональному рівні та місцевих проектів:

- розробка та реалізація на рівні регіонів комплексу заходів, спрямованих на покращення «освітніх», «наукових» та «інноваційних» результатів;

- реалізація проектів з упровадження практико-орієнтованих програм прикладного бакалаврату та магістратури в освітніх організаціях регіонів. Ефективність соціально-економічної діяльності, інноваційний характер регіональних систем багато в чому залежить від стану інноваційної

інфраструктури, яка є комплексом взаємозв'язаних структур, які забезпечують реалізацію інноваційної діяльності. Роль інновацій у сучасному соціально-економічному розвитку виключно зростає, оскільки вона безпосередньо пов'язана з підвищенням продуктивності підприємств і розвитком ринкової економіки, що представляє собою домінуюче знаряддя конкуренції. Інновація – головне джерело прибутку не тільки приватного сектору, а й публічного. Основними передумовами активної інноваційної діяльності є такі глобальні фактори, як наростаюча інтернаціоналізація та глобалізація ринків, новий рівень технологічної конкуренції, актуалізація ролі інвестиційної діяльності в цих процесах, зміна ціннісних установок споживачів та ін. [46; 47; 53].

Національні цілі розвитку науки й інновацій, як інститутів, забезпечення досягнення цілей соціально-економічного розвитку, становлять підґрунтя для включення наявних даних до регіональних стратегій соціально-економічного розвитку. Наперед забігаючи, відзначимо, що регіональні проекти в напрямку «наука» у більшості регіонів не розроблені та не впроваджуються в систему управління науково-освітнього комплексу регіонів. Таким чином, незважаючи на окремі зусилля регіональних органів влади у частині підготовки пропозицій щодо наявних регіональних ініціатив (щодо створення науковоосвітніх і наукових центрів світового рівня), регіони не відзначаються системним підходом до досягнення національних цілей у сфері науково-технологічного розвитку на стратегічному (регіональному) рівні.

У цьому контексті можуть бути сформульовані такі рекомендації для реалізації ініціатив у зазначеному напрямку на регіональному рівні: розробити та реалізувати комплексний міжвідомчий регіональний освітньо-науковий проект, спрямований на реалізацію національних цілей розвитку у сфері прискорення технологічного розвитку держави та її регіонів, прискореного впровадження на їх рівні цифрових технологій в

економіці та соціальній сфері, а також створення високопродуктивного експортно орієнтованого сектора, що розвивається на основі сучасних технологій та із залученням висококваліфікованого кадрового потенціалу.

Цей міжвідомчий проект також може бути міжрегіональним, що притаманне міским агломераціям і конурбаціям [37–38]. Очевидно, що цей проект повинен передбачати консолідоване визначення необхідних управлінських заходів, спрямованих на підтримку науки і впровадження новітніх технологій у регіонах, а також нові міжрегіональні ініціативи, у тому числі за активної участі самоврядних організацій. З метою збереження та розвитку наукового потенціалу регіону пропонується сформулювати проект відповідно до такої структури:

1) залучення інвестицій у створення науково-технічного завдання (заходи підтримки фундаментальних досліджень і покращення наявної матеріально-технічної бази для розвитку наукової сфери в регіоні);

2) підвищення привабливості сфери науки (заходи підтримки провідних учених та перспективних молодих дослідників);

3) підвищення ефективності кооперації науки та бізнесу (заходів стимулювання науково-виробничої кооперації);

4) прискорення технологічного та інноваційного розвитку (заходи, спрямовані на комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності та досягнення національних цілей розвитку).

5) розробка та реалізація комплексного проекту щодо створення мережі науково-освітніх центрів світового рівня в регіонах;

6) опрацювання питань щодо необхідності створення інноваційних мереж науково-технологічних центрів (парків) на території регіонів для дифузії досвіду щодо створення інновацій, їх комерціалізації та розробки науково-технічного забезпечення інноваційної діяльності [53].

В умовах розгортання четвертої промислової революції для регіонів у реалізації стратегій посилення їхнього розвитку актуальності набуває інститут цифрових технологій. Він передбачає доступність системи

публічного управління та стимулювання цифрової економіки на центральному та регіональному рівнях. Очевидно, що система публічного управління виступає об'єднавчим елементом, дія якого спрямована на забезпечення соціально-економічного розвитку держави та регіонів. Досягнення такої мети вимагає результативного функціонування інших інститутів, що видається можливим за рахунок ефективної діяльності органів публічної влади.

Суттєві зрушення, що відбуваються за умов цифрових перетворень в економіці та суспільному житті, дозволяють відкривати нові можливості державного та соціально-економічного розвитку в пошуку нових джерел зростання України та її території. Одночасно цифрова трансформація економіки та інших найважливіших сфер суспільної життєдіяльності збільшує ризики та загрози для існуючих бізнес-моделей, процесів реалізації поточних операцій та стратегічних заходів соціально-економічного розвитку регіонів. Перехід економіки на новий рівень – цифрової економіки – змінює взаємовідносини всіх зацікавлених учасників. Наперед забігаючи, відзначимо, що прикладом розвитку цифрової економіки в Україні на регіональному рівні є встановлення режиму «ДіяСіті» [68].

Аналіз наукових публікацій [8–9; 11; 37; 40; 41; 238] дає підстави визначити такі особливості використання інструментів цифрової економіки для держави та її регіонів: великі дані, блокчейн, цифрові комп'ютерні технології, використання автоматизації в процесі роботи з інформацією відкривають нові можливості. З точки зору ключових факторів розвитку цифровізації економіки цікавим є використання цифрових платформ регіонального рівня, що є різними, але водночас складними інститутами, що включають цифрові платформи, включені до соціально-економічної системи регіону. До них належать такі:

- технологічна підсистема, що сприяє створенню цифрової інфраструктури взаємозв'язку процесів та інститутів у певній сфері

економіки та суспільного життя;

– бізнес-модель, що застосовує сучасні інформаційні технології, де забезпечують створення доданої вартості, прискорення колаборації суб'єктів господарювання з іншими стейкхолдерами;

– функціонування підприємств реального сектора економіки, відповідальних за взаємини виробників та споживачів на основі взаємовигідного функціонування завдяки використанню відкритої та прозорої системи взаємодії у цифровому просторі;

– єдина інформаційна система різнорівневої взаємодії стейкхолдерів.

Важливе значення у реалізації національної стратегії на регіональному рівні має формування та вдосконалення інститутів соціально-економічного розвитку. Останні забезпечують створення та дифузії інновацій не тільки в межах території, де вони функціонують, а й межі мезосистеми, збільшуючи мультиплікативні та синергетичні ефекти від кооперації з іншими мезо- та мікроекономічними системами у сфері інновацій та інвестицій.

Прикладами інституцій інноваційного розвитку на мезорівні (рівні регіону) можуть бути такі.

1) регіональні фонди розвитку, які отримали найбільше поширення у країнах Європейського Союзу – Європейський структурний фонд, Європейський фонд об'єднання, муніципальний фонд розвитку та інші. Основне завдання даних інститутів розвитку орієнтоване на створення та підтримання умов щодо фінансового забезпечення інфраструктурних проектів на певних територіях, які мають соціально-економічне, екологічне значення для розвитку соціально-економічних систем через вибудовування системи фінансового управління на регіональному рівні. Прикладом такого фонду для вітчизняної економіки є Державний фонд регіонального розвитку [18; 139; 140]. Він стимулює регіони до здійснення реформування їх організаційно-правової та фінансової підсистем на регіональному рівні управління. Цей фонд передбачає розподіл субвенції

на реалізацію тих чи інших регіональних проектів відповідно до Порядку використання коштів Державного фонду регіонального розвитку (постанова КМУ від 18 березня 2015 р. № 196) [18; 89].

Як правило, отримання коштів із фонду розвитку здійснюється на основі правил і норм, визначених у підзаконному документі, основні положення якого стосуються такого: 1) стратегія регіону, включаючи аналіз сильних та слабких сторін, а також можливостей та ризиків; 2) пріоритетів регіонального розвитку; 3) системи управління, включаючи механізми координації та моніторингу; 4) фінансового плану та оцінки економічної та соціальної ефективності програм.

Наступний інституційний блок стосується функціонування інститутів інноваційної інфраструктури – технопарків, технополісів, бізнес-інкубаторів тощо. Прикладом створення та розвитку інноваційної інфраструктури на регіональному рівні може бути м. Київ, Львів, Дніпро та ін. де сформовано низку технопарків та бізнес-інкубаторів [37–38; 128]. У цих регіонах створені сприятливі умови для інноваційної діяльності, що дозволили вибудувати комплексну інноваційну інфраструктуру, яка включає технопарки у сфері новітніх технологій. Це забезпечує серед іншого взаємодію науки, малого інноваційного бізнесу, зокрема, резидентів технопарків та великих компаній регіону – потенційних інвесторів і споживачів цифрових рішень. Слід звернути увагу на регіональні інститути інноваційного розвитку, що надають підтримку в реалізації інвестиційних проектів, у тому числі їхню експертизу, документальний супровід, консультаційні послуги.

Таким чином, можна виділити такі особливості інституціоналізації регіональних стратегій на мезорівні публічного управління (рис. 1.7):

1) формування найбільш прийнятної та використовуваної інституційної моделі регіонального розвитку, що має враховувати специфіку й особливості функціонування регіону;

2) інституційну модернізацію, що має передбачати вже сформовану

систему неформальних інститутів, які функціонують у регіоні, з наступною адаптацією під неї системи формальних інститутів;

3) відсутність єдиної універсальної інституційної системи, яка могла б бути однаково застосована для всіх територій;

4) пріоритет міжгалузевої координації в регіональному розвитку, а не на окремі сектори економіки;

5) інтеграція регіональної політики та стратегій регіонального розвитку в державну регіональну політику;

6) позначення окремих програм та процедур, щодо інститутів регіонального розвитку, що потребує інтеграції зусиль органів державного управління на всіх рівнях, для чіткого розподілу їх функцій, обов'язків, сфери повноважень і відповідальності, у тому числі закріплених у нормативно-правових документах;

7) пріоритет у забезпеченні конкурентних переваг регіону, їх посилення та розвиток, орієнтація на ринкові механізми підтримки регіонального розвитку;

8) важливість людського фактора – осіб, які приймають управлінські рішення та реалізують програми і проекти регіонального розвитку, що вимагає подальшого вивчення й удосконалення процедур оцінки та розвитку людського капіталу регіону загалом.

У загальному вигляді інституційне забезпечення стратегування на регіональному рівні представлено схематично на рис. 1.6. Багато в чому ефективність стратегування регіонального соціально-економічного розвитку визначається рівнем розвитку людського капіталу та інновацій, як необхідних складових стратегічних перетворень на регіональному рівні управління регіональної системи.

Людський капітал з позиції його внеску у стратегуванні регіонального економічного розвитку передбачає використання наявних знань, компетенцій, навичок у питаннях планування, прогнозування та управління територіальним розвитком.

Рис. 1.6. Інституційне забезпечення формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації та стратегування

Джерело: складено на підставі [1; 5; 23; 34; 140]

З огляду на це вважаємо, що показовим є вивчення тенденцій на ринку праці, ринку інновацій та інвестицій регіону, як необхідного елемента регіонального стратегування соціально-економічного розвитку, що характеризують стан людського, економічного капіталу в регіоні та потенційну можливість щодо використання даного виду капіталу

підвищення ефективності функціонування регіональної соціально-економічної системи. Аналогічний тезу можна висловити по відношенню до сфери інвестицій, оскільки у інноваційної економіці конкурентоспроможність регіональних економічних систем залежить від якості та результативності інноваційних процесів, а також обсягів інвестицій, залучених для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіонів і територіальних громад.

Таким чином, дієва реалізація механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку має бути забезпечена системою формальних та неформальних інститутів. Вони, у свою чергу, повинні бути вбудовані в єдину методологію управління національним та регіональним розвитком з урахуванням регіональних особливостей, структури економіки та регіональної інфраструктури, забезпечуючи нарощування конкурентних переваг регіону на основі посилення його потенціалу, а також розробку управлінських процедур і програм щодо зниження негативних аспектів регіонального розвитку.

Висновки до розділу 1

1. Систематизовано загальні та спеціальні принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку із застосуванням інституційного та процесно-проектного підходів. Серед загальних принципів виокремлено такі: принципи науковості, об'єктивності та доказовості, принцип інституціоналізації, принцип дієвості (включає результативність й ефективність), принцип соціальної орієнтованості, циклічності, принцип публічності (включає принцип прозорості та відкритості) тощо. Щодо спеціальних принципів формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, то до них віднесено принцип субсидіарності, диверсифікації, принцип конкуренції та

кооперації, принцип цифровізації, принцип інфраструктурного забезпечення, принцип системності у реалізації загальнонаціональних (державних) стратегій на різних рівнях управління, принцип розвитку публічно-приватного партнерства тощо.

2. Визнано необхідність упровадження принципу стратегічного планування під час забезпечення регіонального розвитку. Дотримання цього принципу передбачає реалізацію державних проектів, програм і стратегій, розрахованих насамперед на середньо- і довгострокову перспективу, оскільки короткострокове стратегування порушує принцип поступальності. На цій підставі обґрунтована дихотомічність формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, що передбачає, з одного боку, забезпечення прозорості та відкритості під час формування та функціонування зазначеної системи публічного управління. А з другого боку, її евентуальність, що означає об'єктивну можливість існування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, який залежить від певних обставин. До них віднесено інституційне забезпечення умов регіонального розвитку з урахуванням раціоналізації використання регіональних активів, залучення інвестицій, стимулювання інноваційної діяльності в регіоні, підвищення рівня функціонування ринку праці тощо.

3. З'ясовано, що для більш ємної наукової характеристики регіонального розвитку як об'єкта публічного управління доцільно використовувати селективний підхід. Даний висновок зроблено з огляду на положення теорій регіонального зростання та розвитку, теорії кумулятивного зростання та теорії полюсів зростання. Їх розгляд дозволив виявити переваги (сильні сторони) функціонування регіонів, що мають унікальний набір територіальних, соціально-економічних, інституційних та інших ознак. Акцентовано, що цей підхід необхідно застосовувати під час розробки та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку регіонів як складних мезосистем (регіонів). Конкретизовано, що підґрунтя

селективного підходу становлять відповідні методи стратегування, інституційний, економічні, соціально-політичні та інші, необхідні для забезпечення розвитку окремо взятої території. Науково виважене впровадження зазначеного підходу покликано забезпечити функціонування територій випереджального соціально-економічного розвитку, зменшення асиметрії у розвитку регіонів і результативне використання інструментів публічно-приватного партнерства. Крім того, перевагами регіонального розвитку із застосуванням селективного підходу може бути створення особливих економічних зон, інноваційно-виробничих кластерів, інститутів підтримки інноваційної інфраструктури у регіоні тощо. У той же час, визначено слабкі сторони розвитку регіонів, що передбачають визначення основних небезпек такого розвитку. Вони пов'язані з впливом цифровізації, що передбачає здійснення цифрової трансформації в державі та суспільстві. Цей процес покликаний забезпечити досягнення кількісно-якісних змін у регіональному розвитку. У протилежному випадку (не досягнення очікуваних результатів) можуть з'явитись нові або кристалізуватись вже наявні проблеми розвитку регіонів, у т.ч. щодо диспропорцій в їх функціонуванні.

4. Із застосуванням організаційно-функціонального підходу визначено особливості побудови механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. Власне, структура механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку охоплює основні елементи системи публічного управління в цій сфері (мету, завдання, принципи, функції, форми, суб'єктів, об'єкт, форми, методи й інструменти публічного управління). Акцентовано, що розвиток об'єкту публічного управління (тобто регіонального розвитку) має першорядне значення для системи та механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку, адже вони функціонують і вдосконалюються саме з цією «об'єктовою» метою.

5. Зважаючи на роль методів державного впливу у сфері регіонального розвитку, рекомендовано виокремлювати насамперед організаційні та

правові механізми публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. Доведено, що ці механізми безпосередньо пов'язані з механізмами державного управління та механізмами державного регулювання, різниця між якими полягає в ступені залученості самоврядних інституцій до процесу формування та реалізації публічної політики. Акцентовано, що дані механізми чинять взаємний вплив один на одного, тому складно відмежувати їх у структурі системи публічного управління. Відтак, обґрунтовано необхідність дослідження аспектів формування та реалізації насамперед правового й організаційного механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку, які передбачають інституційну діяльність у напрямку забезпечення розвитку регіонів. Йдеться про діяльність органів публічної влади (державного та недержавного сектору) щодо формування й оновлення правової бази регіонального розвитку, зокрема, із дотриманням принципу стратегування.

6. На цій підставі також конкретизовано засади інституційного забезпечення формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку. Ці засади передбачають визначення особливостей формування та розвитку низки інститутів, а саме: інституту освіти, науки, інновацій та інвестицій, інституту демографії, правові інститути, інституту цифрових технологій та ін. Визначено взаємозв'язок між цими інститутами, що дозволило обґрунтувати особливу роль інституту публічного управління та соціально-економічного розвитку, оскільки вони виконують об'єднавчу функцію для держави та суспільства загалом.

Матеріали цього розділу опубліковано в таких наукових працях [46; 47; 228].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

2.1. Особливості реалізації організаційного механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні

Аналіз наукових напрацювань [69] дає підстави визначити факт недосконалості функціонування організаційного механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні. Власне кажучи, має місце правова колізійність у визначенні ключових понять у цій сфері, причому ця колізійність відзначається парадигмальністю, що наростає як «снігова куля». Йдеться про те, що вітчизняне законодавство не містить єдиного (уніфікованого) визначення понятійно-категоріального апарату, по-перше, регіонального розвитку та зростання регіонів, а по-друге, цифровізації та цифрової трансформації. Логічно, що це зумовлює зайві наукові дискусії щодо визначення понять цифровізації загалом і цифрової трансформації зокрема, а також регіонального розвитку.

Науковці О. Карпенко, С. Квітка, В. Луняк, О. Матвеева та інші [69; 40; 41; 87; 230–231; 237] пропонують таке визначення понять у сфері цифровізації:

1) цифровізації автори визначають, як це вектор публічної політики щодо впровадження цифрових технологій для вдосконалення управління суспільством;

2) цифрову трансформацію як спричинені використанням цифрових технологій синергетичні (об'єктивні та суб'єктивні) зміни у сферах

суспільної життєдіяльності;

3) інноватизацію як процес забезпечення інноваційно-орієнтованого розвитку держави та суспільства шляхом використання в діяльності публічних інституцій (державних і недержавних) новітніх досягнень виробничого й управлінського призначення, які в сукупності створюють передумови для сталого розвитку;

4) інноваційний розвиток як форму вияву цифрової трансформації, тобто наслідок її успішної реалізації [69; 40; 41; 230–231; 237].

На підставі цих визначень, важливих для регіонального розвитку в умовах цифровізації, без якої вже не мислимим є цей світ, можемо вказати на доцільність дослідження стану цифровізації регіонів України та її територіальних громад.

Ще одне профільне міністерство в цій сфері (окрім Міністерства розвитку громад і територій України), тобто Міністерство цифрової трансформації, використовує індекс цифровізації регіонів і територіальних громад, які входять до цих регіонів. Тривалий час такого індексу не існувало, і лише на початку 2025 року його стали застосовувати під час моніторингу рівня цифрового розвитку на місцях. Одразу відзначимо, що до того оцінювали стан державної регіональної політики, безбар'єрність територіальних громад, яка передбачає усунення в них будь-яких перешкод для громадськості в отриманні послуг тощо [93; 123]. Ця безбар'єрність передбачає активне використання цифрових технологій, що дозволяють у режимі «тут і зараз» безперешкодно звертатись до органів публічної влади з метою надання необхідної інформації й отримання адміністративних послуг вчасно. Власне, цифрові технології усувають перешкоди на цьому шляху, що стає можливим за умови впровадження відповідної політики цифровізації, яка, у свою чергу, має наслідком цифрову трансформацію тих чи інших сфер суспільної життєдіяльності. Серед них однією з основних визнається система публічного (державного) управління.

У продовження відзначимо, що в Україні затверджена низка

методичних рекомендацій щодо проведення моніторингу й оцінювання стану розвитку регіонів. На підтвердження можемо навести вимоги постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» № 856 від 21.10.2015 р. [89]. Згідно з цією Методикою станом на 2018 рік серед регіонів з найвищими показниками результативності державної регіональної політики є м. Київ, Харківська, Рівненська, Вінницька та Дніпропетровська області (табл. 2.1). У той же час, дана методика не передбачає необхідності визначення стану цифрової трансформації регіонів.

Таблиця 2.1

Результати щорічного моніторингу результативності реалізації державної регіональної політики в Україні у 2017-2018 рр.

№ з/п	Назва регіону*	Загальне місце регіону		Динаміка	Місце регіону за цільовим напрямком (показником)**									
		2017 р.	2018 р.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	м. Київ	1	1	-	1	5	1	1	1	3	25	2	1	18
2	Харківська	2	2	-	15	16	7	4	2	5	13	1	8	2
3	Рівненська	3	3	-	17	10	23	7	14	9	5	18	3	1
4	Вінницька	7	4	+3	9	1	3	6	16	4	20	21	10	5
5	Дніпропетровська	4	5	-1	3	3	6	3	23	2	6	15	14	8
6	Чернівецька	5	6	-1	7	11	19	14	3	7	1	16	2	12
7	Тернопільська	6	7	-1	21	21	8	17	8	13	2	23	7	9
8	Київська	14	8	+6	10	7	10	9	11	1	3	5	21	11
9	Черкаська	16	9	+7	16	4	12	8	17	15	14	3	13	15
10	Полтавська	15	10	+5	14	2	15	2	21	17	24	12	11	10
11	Львівська	9	11	-2	6	9	18	12	13	8	10	17	6	20
12	Хмельницька	11	12	-1	22	8	16	18	6	14	8	11	12	16
13	Житомирська	12	13	-1	18	13	20	16	15	6	18	19	17	6
14	Волинська	10	14	-4	13	19	17	25	9	18	9	22	9	3
15	Кіровоградська	17	15	+2	20	15	14	24	4	16	7	4	16	14
16	Івано-Франківська	8	16	-8	8	6	24	15	19	10	15	24	4	13
17	Сумська	19	17	-2	23	12	9	11	10	23	11	6	15	4
18	Херсонська	18	18	-	11	23	22	13	5	20	19	10	19	19
19	Закарпатська	13	19	-6	2	22	4	23	7	21	4	25	5	24

20	Запорізька	20	20	-	4	14	5	22	24	11	23	14	20	7
21	Миколаївська	23	21	+2	12	20	11	20	20	22	12	20	18	21
22	Одеська	21	22	-1	5	18	21	21	12	12	16	13	22	17
23	Чернігівська	22	23	-1	19	17	13	19	18	19	17	9	23	25
24	Донецька	24	24	-	24	24	2	5	25	24	25	7	-	22
25	Луганська	25	25	-	25	25	25	10	22	25	21	8	-	23

* – Без урахування тимчасово окупованої території АРК, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській обл.

** – Цільовий напрямок:

1. Економічна та соціальна згуртованість.
2. Економічна ефективність.
3. Інвестиційно-інноваційний розвиток.
4. Фінансова самодостатність.
5. Розвиток малого та середнього підприємництва.
6. Ефективність ринку праці.
7. Розвиток інфраструктури.
8. Доступність та якість послуг у сфері освіти.
9. Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я.
10. Соціальний захист і безпека.

Джерело: складено на підставі даних Міністерства розвитку громад та територій України та положень Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики [89]

При цьому деякі автори [97; 129] пропонують групувати регіони залежно від стану показників реалізації державної регіональної політики, які оцінюються на підставі постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» № 856 від 21.10.2015 р. [89]. Так, рекомендується виокремлювати групу регіонів із середнім рівнем диспропорцій у показниках результативності цієї політики. Крім того, можна виокремити групу регіонів із найбільш негативним виявом диспропорцій показників результативності державної регіональної політики (Донецька, Луганська, Миколаївська, Одеська та Чернігівська області) (див. табл. 2.1).

До речі, на заміну цій методиці прийшла інша методика, затверджена в

постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики» № 305 від 15.03.2024 р. [19]. Згідно із п. 12 цієї постанови моніторинг відбувається за рахунок стану виконання документів стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики [там само]. У Додатку 1 цієї постанови визначено перелік показників *щоквартального* моніторингу розвитку регіонів (табл. 2.2) і *щорічного* його моніторингу (Додаток 2 дисертації).

Таблиця 2.2

Перелік показників щоквартального моніторингу розвитку регіонів

Назва показника		Орган, відповідальний за подання даних
1.	Індекс промислової продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року	Держстат
2.	Індекс будівельної продукції, відсотків до відповідного періоду попереднього року	-“-
3.	Індекс споживчих цін, відсотків до грудня попереднього року	-“-
4.	Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією Міжнародної організації праці), відсотків до робочої сили відповідного віку	-“-
5.	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків до всього населення відповідного віку	-“-
6.	Індекс реальної заробітної плати, відсотків до відповідного періоду попереднього року	-“-
7.	Заборгованість з виплати заробітної плати, відсотків до фонду оплати праці за останній місяць звітного періоду	-“-
8.	Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом, відсотків до відповідного періоду попереднього року	-“-
9.	Темп зростання (зменшення) доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до відповідного періоду попереднього року	Мінфін
10.	Частка місцевих податків і зборів у доходах загального фонду місцевого бюджету (без трансфертів), відсотків	-“-
11.	Частка видатків бюджету розвитку у видатках місцевого бюджету (загальний та спеціальний фонд), відсотків	-“-
12.	Кількість внутрішньо переміщених осіб, взятих на облік, тис. осіб	Мінсоцполітики

13.	Частка дітей, для яких організовано підвезення шкільними автобусами до місця навчання і додому, відсотків до загальної кількості учнів, які того потребують	МОН
14.	Середній час доїзду бригади швидкої медичної допомоги до пацієнта, хвилин	МОЗ

Джерело: складено на підставі [19]

Слід відзначити, що з табл. 2.2 і Додатку 2 дисертації стає зрозуміло таке: показники щоквартального та щорічного оцінювання стану державної регіональної політики різняться. Показники щоквартального оцінювання не передбачають оцінювання стану цифрового розвитку регіонів. Ця вимога встановлена на рівні оцінювання щорічних показників. Це засвідчує наявність правових протиріч всередині одного підзаконного акту, адже як можна оцінювати щось по закінченню року, якщо це не аналізувалось щокварталу.

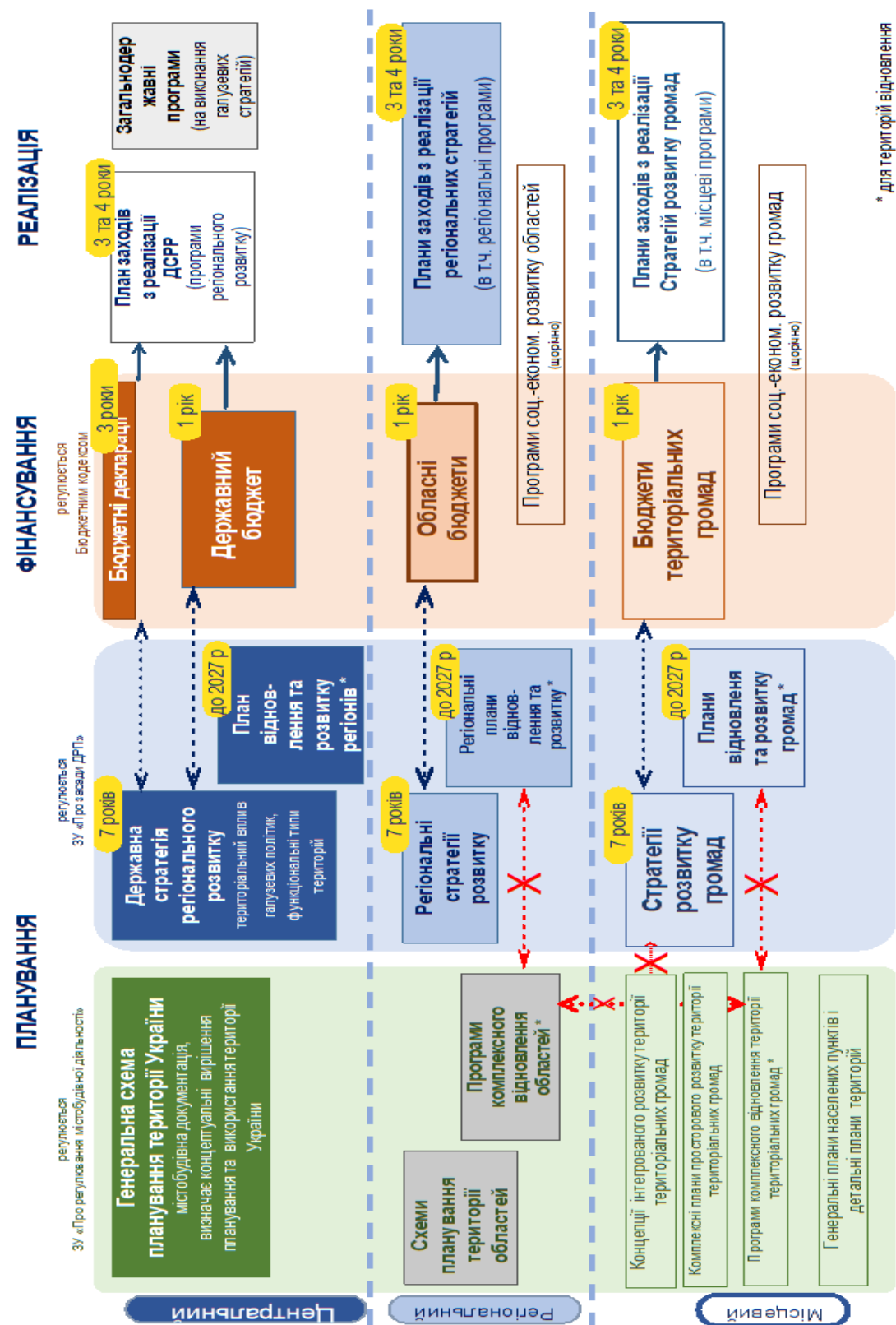
До речі, та сама ситуація була притаманна й постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» № 856 від 21.10.2015 р. [89] (див. дет. [93]). Крім того, маємо таку ж ситуацію із показниками щоквартального та щорічного моніторингу розвитку територіальних громад, що (показники) визначені постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики» № 305 від 15.03.2024 р. [19].

Схематично процес формування системи планувальних документів державної регіональної політики (станом на травень 2024 року) представлено на рис. 2.1. Останніми роками Мінрегіон України надає інформацію щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах [80]. Станом на 01.01.2024 року загальна кількість територіальних громад, які охоплені процесом стратегічного планування збільшилась і становила 1314. Це на 31 територіальну громаду більше, у порівнянні з I півріччям 2023 року, що становив 1283 [там само]. При цьому наголошується, що станом на звітний період 91% територіальних громад

охоплені процесом стратегічного планування, 56% територіальних громад мають затверджені стратегії, 35% територіальних громад розробляють стратегії, і 9% громад ще не розпочали роботу над стратегіями. Аналіз наведеної інформації дає підстави стверджувати про зрушення у бік забезпечення стратегування в територіальних громадах. Проте виникає логічне запитання щодо якості стратегій, що розробляються та впроваджуються в громадах.

Станом на 01.01.2024 року серед регіонів-лідерів, у яких затверджені стратегії розвитку територіальних громад, варто виокремити Вінницьку, Дніпропетровську, Івано-Франківську, Львівську, Одеську, Полтавську та Черкаську області [80]. Частина з цих областей (Дніпропетровська, Львівська й Одеська) відзначаються створенням міських агломерацій, що передбачає територіальне розселення людей до великих центр-міст і стимулювання взаємодії територіальних громад [37–37; 43; 128]. Йдеться про те, що в цих областях набуває поширення така перспективна форма міжтериторіального співробітництва, як агломерації, що дозволяє забезпечити належне функціонування регіонів як полюсів соціально-економічного зростання територій.

Найменшу кількість стратегій соціально-економічного розвитку розроблено у територіальних громадах Волинської, Донецької, Житомирської, Сумської, Херсонської, Хмельницької та Чернігівської областей. Щодо стану розробки стратегій розвитку в регіонах, то маємо таку ситуацію: ці стратегії прийняті в кожній області, але не в усіх дотримано принцип цифровізації (Додаток 3). Із метою більшої деталізації висловленої тези визначено функціональну карту визначення розвитку цифрової економіки й трансформації в областях України в межах відповідних регіональних стратегій. Причинами ситуацій, що склались, є зовнішня агресія рф, дотаційність функціонування деяких регіонів, інституційна неспроможність тощо.

* для територій відновлення

Рис. 2.1. Схематичне зображення процесу формування системи планувальних документів державної регіональної політики

Джерело: складено на підставі [Держ. РП: стан справ на трав 2024 р.]

Вирішення цих проблем вимагає вдосконалення наявного інституційного забезпечення у сфері регіонального розвитку. Станом на звітний період, 850 організацій надавали підтримку територіальним громадам у розробці власних стратегій розвитку [80]. Проте важливо, щоб до цього процесу активно долучались регіональні еліти, щоб вони мали політичну волю для цього. Погоджуємось із науковцями, що роль регіональних еліт є неоціненною та потребує активізації, адже вони є полюсами соціально-політичного зростання регіонів [58; 62].

Крім того, потрібно вирішити проблемне питання щодо неповноцінного залучення Мінцифри до процесу забезпечення регіонального розвитку й оцінювання його рівня. Серед суб'єктів, які відповідають за подання даних (за тим чи іншим показником розвитку регіонів і територіальних громад) є Держстат, Мінфін, МОН та ін. [17; 19; 89].

Згідно з Додатком 3 цієї постанови Уряду України *напрям* «цифровий розвиток» оцінюється за рахунок таких показників [19]:

- індекс цифрової трансформації регіонів (од.);
- рівень автоматизації центрів надання адміністративних послуг (%);
- рівень покриття інтернет-зв'язком (%);
- рівень покриття мобільним зв'язком (%);
- частка населення, що має доступ до мобільного широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше 2 Мбіт/с (%).

Разом із тим, наперед забігаючи, відзначимо, що перелік показників індексу цифрової трансформації регіонів, визначеного Мінцифрою України [145], відрізняється від того переліку показників регіонального розвитку, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики» № 305 від 15.03.2024 р. [19]. На цій підставі рекомендуємо привіти у відповідність організаційно-правове забезпечення у сфері моніторингу й оцінювання стану регіонального розвитку та науково обґрунтувати місце в цьому *показника цифровізації*.

Варто зауважити, що у 2022 році було проведено перше обстеження близько 13000 об'єктів у 957 територіальних громадах і відповідно їх регіонів на предмет забезпечення безбар'єрності (рис. 2.2, рис. 2.3) [123]. На рис. 2.2, рис. 2.3 представлено результати моніторингу й аналізу стану безбар'єрності громад, які долучились до оцінювання, а саме: Чернігівська, Хмельницька, Тернопільська, Кіровоградська, Київська та Житомирська області та м. Київ. Зрозуміло, що через безпекову ситуацію в Україні менше громад було оцінено щодо рівня їх безбар'єрності об'єктів фізичного оточення Херсонської і Запорізької областей. У них до проведення оцінювання долучилися 25% та 18 % громад відповідно [там само].

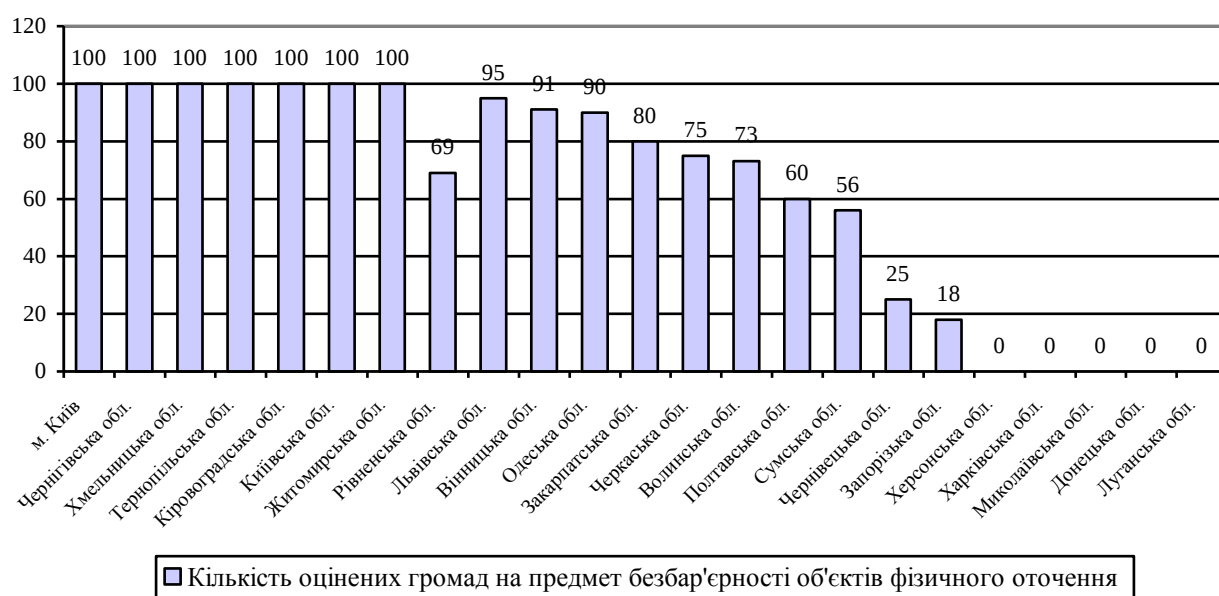

Рис. 2.2. Кількість оцінених територіальних громадах на предмет безбар'єрності їхніх об'єктів фізичного оточення у 2022 році (у %)

Джерело: складено на підставі [123]

Найбільша ж кількість об'єктів фізичного оточення, яке піддавалось моніторингу й оцінюванню, була досліджена в таких областях:

- 1) Київська – 1353 об'єкти;
- 2) Дніпропетровська – 1077 об'єктів;

3) Хмельницька – 1007 об'єктів [там само].

До речі, станом на 2022–2023 роки сайт Хмельницької обласної військової адміністрації був визнаний як зразковий в питаннях висвітлення аспектів безбар'єрності та її забезпечення [31].

Обстеження об'єктів фізичного оточення в територіальних громадах по Україні на предмет безбар'єрності було зrealізовано у відповідності до вимог чинного законодавства. Зокрема, п. 14 Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю, затвердженого постановою Уряду України від 26.05.2021 р. № 537 [93].

Рис. 2.3. Кількість оцінених об'єктів фізичного оточення у територіальних громадах на предмет їхньої безбар'єрності у 2022 році (у %)

Джерело: складено на підставі [123]

Власне кажучи, оцінювались на предмет безбар'єрності 5 типів об'єктів, а саме:

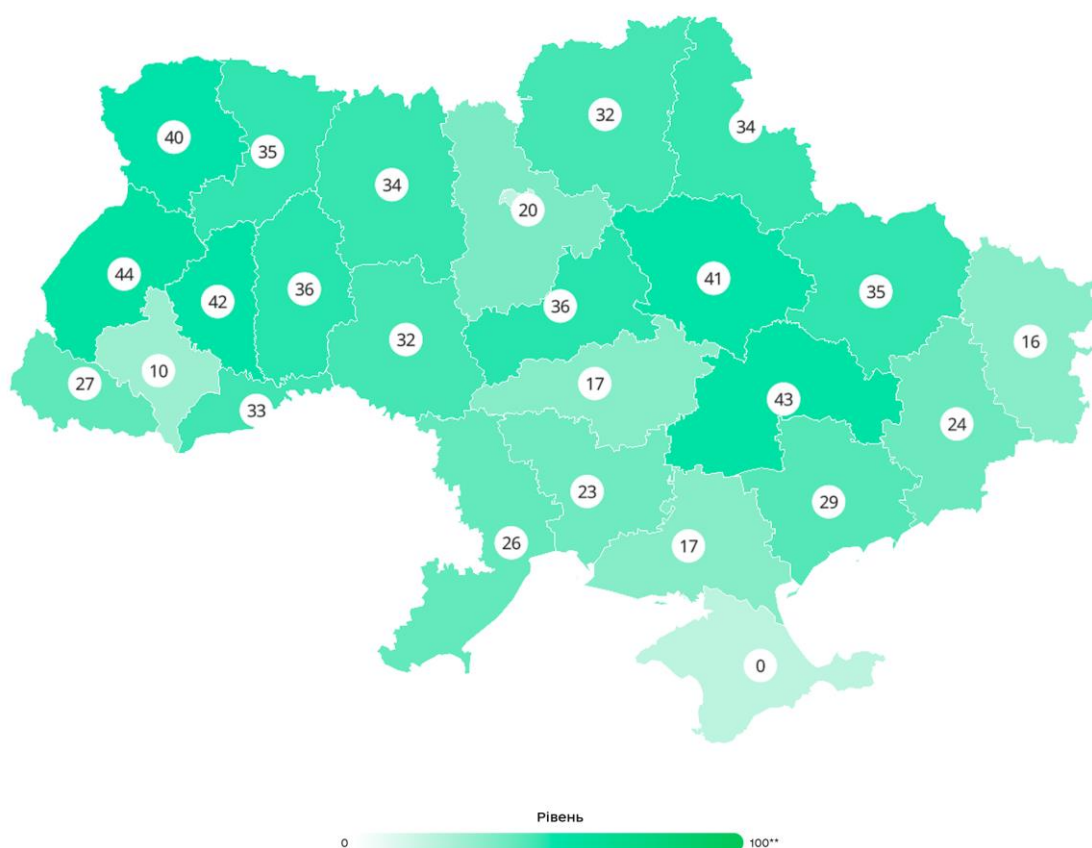
- 1) будівлі для розміщення евакуйованих осіб (гуртожитки, модульні містечка тощо);
- 2) адміністративні будівлі;

- 3) будівлі надавачів соціальних послуг;
- 4) центри зайнятості;
- 5) фінансові установи (банки, поштові відділення, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні фонди) [93].

Очевидно, що недостатньо оцінювати територіальні громади та їх регіони на предмет безбар'єрності саме щодо аспектів обстеження об'єктів фізичного оточення. Уважаємо, що набувають актуальності визначення аспекти безбар'єрного цифрового розвитку регіонів. На цій підставі зупинемось на більш детальному їх розгляді.

Як зазначалось вище, Міністерство цифрової трансформації України (далі – Мінцифра) представило дані щодо цифровізації регіонів та громад України за перше півріччя 2025 року. Вперше інформацію для формування Індексів цифровізації регіонів зібрано безпосередньо через платформу «Дія.Цифрова громада», що забезпечує зручність і швидкість процесу онлайн [145].

За I півріччя 2025 р. середній показник індексу цифрової трансформації регіонів по країні склав 30 балів із можливих 100. Лідерами стали Дніпропетровська (43 бали), Львівська (43 бали) та Тернопільська області (42 бали). Найбільші успіхи регіони продемонстрували у цифровізації публічних послуг, створенні цифрової інфраструктури та розвитку цифрових навичок серед населення. Водночас слабкими напрямками залишаються цифровізація територіальних громад і розвиток цифрової економіки (упровадження правового режиму «Дія.Сіті»). Проте отримані результати дозволяють чітко визначити пріоритети та спрямувати зусилля на впровадження системних рішень. За допомогою використання спеціального виду діаграми – дендрограми, опрацьовані дані I півріччя 2025 року моніторингу результативності цифрової трансформації регіонів України, що представлені на рис. 2.4. На рис. 2.5 представлено інформацію щодо індексу цифрової трансформації регіонів і громад також за 2023–2024 рр., що взяті з платформи «Дія.Цифрова громада» [38].

* Результати вимірювання сформовані на основі даних, внесених посадовими особами обласних державних (військових) адміністрацій через електронний кабінет на вебпорталі «Дія. Цифрова громада»

** Шкала індексу від 0 до 100 балів

Рис. 2.4. Дендрограма індексу цифрової трансформації регіонів України (I піввіччя 2025 року)

Джерело: складено на підставі [38]

Як відомо, платформу «Дія.Цифрова громада» розроблено з метою ефективної координації процесу цифрової трансформації в регіонах і територіальних громадах. Вона дає змогу не лише відстежувати прогрес на рівні областей, а й оцінювати динаміку змін усіх громад, що є важливим для стимулювання їхнього співробітництва та спільного розвитку [145]. Індекс цифрової трансформації дає можливість чітко визначити, де вже досягнуто прогрес на місцях, а де потрібна додаткова підтримка або ухвалення відповідних державних рішень для покращення рівня цифровізації регіонів України та їхніх територіальних громад. Це свідчить про новий етап зрілості

у процесі цифрової трансформації країни. Заступник міністра цифрової трансформації наголошує, що Україна та її регіони рухаються не локально, а системно – і саме це створює сильну синергію команди. Такий результат можливий завдяки участі партнерів, зокрема Програми EGAP, яка забезпечила організаційну й експертну підтримку в розробленні цього критично важливого інструменту для розвитку держави та громади.

Серед основних результатів моніторингу індексу цифровізації територіальних громад і регіонів за перше півріччя 2025 року виділяються такі досягнення:

- 85 громад функціонують із власними індустриальними парками;
- жінки обіймають керівні посади у 43% ІТ-компаній;
- у середньому громади оцифрували бізнесові послуги на 10%;
- навчання за програмою «Цифрограм» завершили 80 тисяч лікарів, 240 тисяч шкільних педагогів і 88 тисяч працівників органів місцевого самоврядування;
- до волоконно-оптичних мереж підключено близько 12 тисяч населених пунктів, а мобільний зв'язок 4G забезпечено у 23 тис. поселень;
- 166 громад обладнали інтегровані системи відеоспостереження;
- у 3 300 дитячих садочках запроваджено електронні черги для зарахування дітей;
- у 1 280 медичних закладах реалізовано систему онлайн-запису до лікаря [145].

У рамках Програми EGAP Фонд Східна Європа активно сприяє процесу цифрової трансформації в регіонах. Впродовж поточного року встановлено співпрацю з дев'ятьма цільовими областями та більш ніж сімдесятьма територіальними громадами. Індекс цифрової трансформації цих адміністративних утворень виступає як ефективний механізм для виміру спільного інституційного й інноваційного прогресу, виявлення суттєвих викликів та визначення пріоритетних напрямів, що потребують підвищеної уваги. Це дозволяє запланувати більш цілеспрямовану підтримку з боку

міжнародних партнерів та стимулювати позитивні зміни.

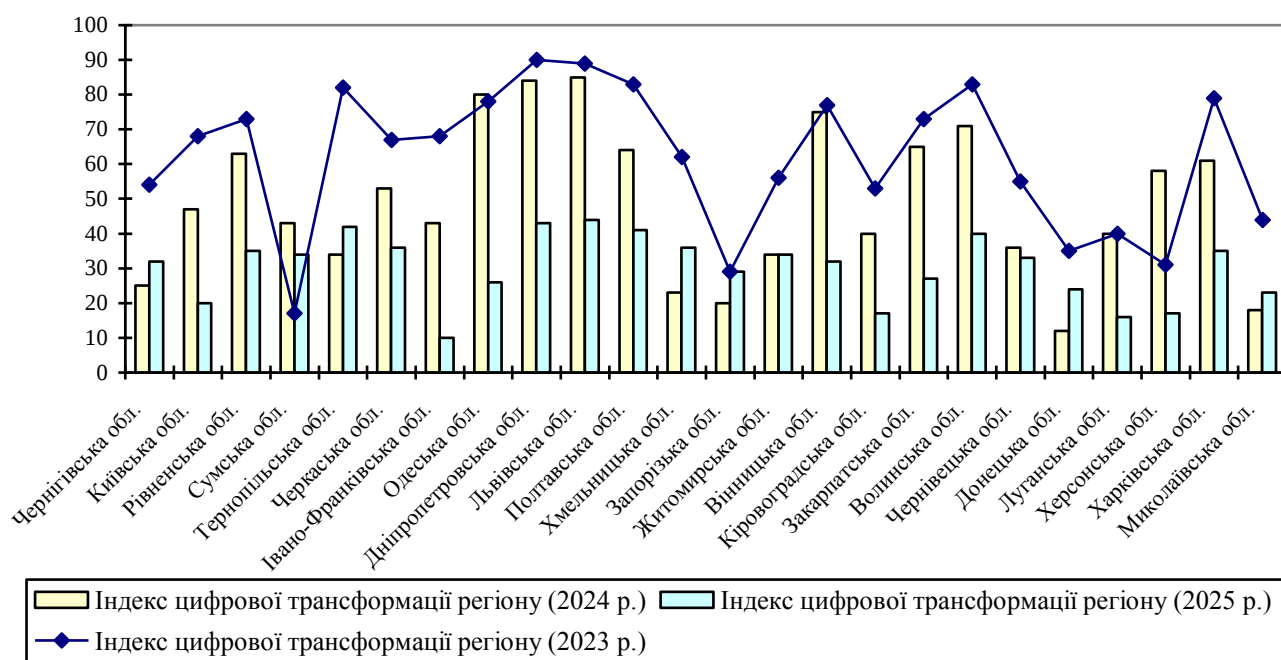

Рис. 2.5. Індекс цифрової трансформації регіонів України (у I пів. 2023 р., I пів. 2024 р., I пів. 2025 р.)

Джерело: складено на підставі [38; 145]

Для участі у вимірюванні індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад були залучені:

- 24 області, які надали дані для Індексу цифрової трансформації регіонів;
- 939 територіальних громад, які внесли свої дані до Індексу цифрової трансформації територіальних громад;
- у загальному результаті у системі зареєстровано понад 1,200 користувачів [145]. Крім того, в Україні було запроваджено чат-бот, що слугує інноваційним інструментом для потенційних інвесторів індустріальних парків.

З рис. 2.5 видно, що протягом останніх років спостерігається загальнодержавна тенденція до зниження індексу цифрової трансформації

регіонів і громад, особливо в тих, які перебувають під постійними ракетно-дроновими обстрілами. Так, у 2023 р. цей індекс у середньому по Україні становив – 63 бали, у 2024 р. – 49 балів, а у 2025 р. – 30 балів.

При цьому відзначимо, що останні 3 роки поспіль лідерами цифрової трансформації стають Дніпропетровська область і Львівська обл. (43 бали у 2025 р.). Ці регіони-лідери досягли значних успіхів у цифровізації публічних послуг, розвитку цифрової інфраструктури та підвищенні цифрових навичок населення. Третє місце поперемінно займали Полтавська область (у 2023 р.), Одеська область (у 2024 р.) і Тернопільська область (у 2025 р.). У зазначених областях цифрова економіка та трансформація залишаються слабкими напрямками регіонального розвитку.

Таким чином, можемо зробити проміжний висновок: аналіз статистичної інформації щодо забезпечення регіонального розвитку в умовах цифровізації, яка (інформація) наведена в різних джерелах Мінрегіону, Мінцифри і збігається в деяких показниках цифрової трансформації регіонів дає підстави стверджувати, що ця інформація є найбільш достовірною. Її розгляд дозволив виокремити регіони-лідери в зазначеній сфері – Дніпропетровську, Львівську, Одеську, Полтавську, Тернопільську та інші області. Частина з них має центр-міста, які входять до складу міських агломерацій, як перспективних форм територіального співробітництва – це Дніпропетровська та Львівська області.

Отже, цифрова трансформація регіонів України є ключовим чинником модернізації публічного управління, підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення сталого розвитку. В умовах децентралізації та інтеграції до європейського цифрового простору особливого значення набуває системне вимірювання прогресу цифровізації на регіональному рівні. Індекс цифрової трансформації регіонів (далі – ІЦТР) виступає інструментом моніторингу й оцінювання цифрової «зрілості» областей, дозволяючи виявляти сильні та слабкі сторони цифрового розвитку.

Незважаючи на цифровий прогрес, регіони України та їх територіальні громади стикаються з низкою викликів у сфері цифровізації:

- нерівномірний розвиток: значні відмінності у рівні цифрової трансформації між регіонами та громадами;
- обмежені ресурси: нестача фінансування та кваліфікованих кадрів для реалізації цифрових проектів;
- недостатня інституційна спроможність: відсутність стратегій цифровізації, CDTO та цифрових команд у деяких регіонах;
- низький рівень цифрової грамотності: потреба у підвищенні цифрових навичок населення та працівників органів влади.

Для підвищення рівня цифрової трансформації регіонів і територіальних громад України необхідно реалізувати комплекс заходів, а саме:

- 1) розробити та впровадити стратегії цифровізації в кожному регіоні: кожен регіон повинен мати чітку стратегію цифрового розвитку, що враховує місцеві особливості та потреби;
- 2) створити цифрову команду, яка буде реалізовувати цифрову трансформацію системи публічного управління в регіоні. Прийзначення такої команди (CDTO) полягає в координації та реалізації цифрових проектів;
- 3) підвищити цифрову грамотність. Для цього необхідним є проведення навчальних програм і курсів для населення та посадових осіб органів публічної влади;
- 4) розвиток цифрової інфраструктури: слід забезпечити безперешкодний доступ до широкосмугового інтернету та мобільного зв'язку у всіх населених пунктах;
- 5) підтримка розвитку цифрової економіки в регіоні, що передбачає активізацію в упровадженні режиму «Дія.Сіті», сприяння розвитку електронної комерції, стартапів та ІТ-сектору через надання грантів, пільг та консультаційної підтримки.

2.2. Аналіз правового механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року № 695 було затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки [89]. Цей документ визначає стратегічні пріоритети державної регіональної політики на період до 2027 року, а саме:

I. Розвиток згуртованої держави через соціальний, гуманітарний, економічний, екологічний, безпековий та просторовий виміри.

II. Підвищення конкурентоспроможності регіонів.

III. Формування ефективної системи багаторівневого врядування там само].

У рамках стратегії було визначено основні напрями регіонального розвитку до 2027 року:

- забезпечення розвитку економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності і взаємодії на всіх рівнях: національному, регіональному та місцевому;

- прискорення економічного зростання регіонів та територій із низьким рівнем соціально-економічного розвитку, з одночасним поліпшенням екологічного стану і раціональним використанням природних ресурсів;

- підвищення якості та забезпечення доступності державних і організаційно-місцевих послуг для громадян незалежно від місця проживання, у тому числі через їх цифровізації;

- збереження культурної спадщини та традиційного характеру забудови населених пунктів.

Реалізація Стратегії розділена на два етапи:

- перший етап – 2021–2023 роки;

- другий етап – 2024–2027 роки.

На кожному етапі передбачено розробку та реалізацію планів заходів на вищевказані періоди, а також програм і проектів регіонального розвитку,

які деталізують пріоритетні завдання для кожної стратегічної цілі Стратегії. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року № 497-р було затверджено план заходів на 2021—2023 роки для впровадження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки (далі – План заходів), що включає 131 завдання [89].

Станом на 01.01.2023 року виконання Плану заходів досягло 50%. З них 82 завдання виконано повністю, 98 перебували у стадії реалізації, 3 не були виконані, а ще 7 не розпочаті. Детальна інформація щодо виконання Плану представлена у Додатку 1 до цього Звіту Мінрегіону України. Незважаючи на збройну агресію рф проти України, у 2021-2022 роках суб'єкти державної регіональної політики забезпечили виконання завдань, спрямованих на досягнення стратегічних цілей, визначених стратегією.

Як відомо, до статті 19 «Агенція регіонального розвитку» Закону України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 року № 156-VIII [14; 89] внесені зміни, спрямовані на посилення ролі агенцій регіонального розвитку в упровадженні державної регіональної політики. Зміни передбачають розширення кола засновників і співзасновників агенцій, уточнення та доповнення їхніх завдань, а також забезпечення діяльності агентств фінансовими та матеріально-технічними ресурсами. Станом на 01.01.2023 року було затверджено Типове положення про Агенції регіонального розвитку, яке визначає основні принципи створення, функціонування та припинення діяльності агенцій, їхні ключові завдання та функції. У документі також прописані особливості формування та роботи органів управління, рекомендована типова структура агенції, а також джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення їхньої діяльності. Ці аспекти регулюються Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2022 року № 1203 [14; 89]. Наразі в 22 регіонах України зареєстровано агенції регіонального розвитку, з яких у 18 областях вони створені відповідно до чинного законодавства. Засновниками цих агенцій виступають обласні ради та обласні державні адміністрації. У період

воєнного стану агенції регіонального розвитку частково змінили напрямок своєї діяльності та зосередилися на таких завданнях:

- 1) організація логістики з надання гуманітарної допомоги цивільному населенню, включаючи ввезення такої допомоги з-за кордону;
- 2) допомога внутрішньо переміщеним особам;
- 3) підтримка малого та середнього бізнесу, а також сприяння переміщенню підприємств на більш безпечні території;
- 4) розробка й реалізація грантових проєктів для подолання наслідків російської військової агресії;
- 5) залучення інвесторів та міжнародної технічної допомоги для відновлення пошкодженого майна й інфраструктури в регіонах і громадах;
- 6) сприяння волонтерській діяльності, зокрема для підтримки обласної територіальної оборони та Збройних сил України [32].

У той же час, аналіз цих напрямків діяльності агенцій регіонального розвитку дає підстави стверджувати, що ними не забезпечується належним чином цифрова трансформація регіонів. Уважаємо, що даний недолік слід усувати на законодавчому рівні, оскільки вектори діяльності зазначених агенцій окреслені в Законі України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 року № 156-VIII [89].

Логічно, що не слід детальніше зупинятись на розгляді показників реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки на першому етапі. Адже, починаючи з 2024 року розпочався другий (завершальний) етап. Під час нього (у 2024 р.) Уряд України представив оновлену Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, яка орієнтована на потреби регіонів і громад, та покликана врахувати сучасні виклики й завдання євроінтеграції [14; 17]. Ця стратегія передбачає врахування територіального підходу та спрямована на гармонізацію регіональної політики України з ключовими принципами політики згуртованості Європейського Союзу.

Серед основних аспектів стратегії зазначено визначення загроз, у т.ч.

тих, що виникли внаслідок збройної агресії рф, а також розробку механізму реалізації документа, передбачивши систему моніторингу й оцінювання ефективності втілення. Особливий наголос при цьому зроблено на відновленні інфраструктури з урахуванням безпекових вимог, забезпеченні безбар'єрного середовища (фізичного, цифрового, екологічного тощо) та врахуванні інтересів усіх громадян, включно з вразливими категоріями населення (багатодітними сім'ями, малозабезпеченими сім'ями, сім'ями, в яких є особа (-и) з інвалідністю, люди похилого віку та ін.). Документ також передбачає чіткий розподіл повноважень між різними рівнями влади, підтримуючи курс на децентралізацію та подальший розвиток територіальної організації управління як важливого елемента державно-регіональної політики. Отже, серед головних викликів виділено кілька ключових тем: збройна агресія рф і наслідки тимчасової окупації, реалізація інтеграційних прагнень. При цьому головною загрозою регіонального розвитку України визнана військова агресія рф, яка призвела до тимчасової окупації частини українських територій, руйнації місцевої інфраструктури, зниження рівня інституційної спроможності, припинення надання адміністративних і публічних послуг. Зруйновано значну частину об'єктів критичної інфраструктури, зафіксовано випадки колабораціонізму, особливо серед місцевих чиновників тощо. Для деокупованих територій визначено такі критичні проблеми:

- пошкодження інженерних мереж, соціальної, логістичної та іншої інфраструктури, житлового фонду.
- забруднення та мінування земель, ураження дорожньої інфраструктури;
- погіршення доступності в отриманні та наданні адміністративних послуг і їхньої якості;
- зростання кількості територій, що потребують державної субсидійної підтримки. Війна завдала важких втрат багатьом громадам, руйнуючи їхнє майно, інфраструктуру й зменшуючи їх економічні можливості для

забезпечення власного розвитку. Як результат, у 2022 році власні доходи громад зменшилися на 17% порівняно з попереднім роком [13; 14; 17].

Основними чинниками цього зменшення є:

- зниження рівня безпеки в регіонах;
- переміщення підприємств і значна міграція населення, ут.ч. за кордон;
- вилучення земель із господарського обігу, значне їх забруднення, а також кожного компоненту екологічної сфери в Україні;
- скорочення фінансової допомоги держави для дотаційних регіонів;
- руйнування їх логістичного потенціалу тощо.

Погоджуємось із ученими [37; 38; 43; 128], що сьогодні перед Україною стоїть надважливе завдання в оперативного пошуку дієвих шляхів забезпечення власного соціально-економічного розвитку. Одним із них є шлях кооперації на рівні інституцій і територій. Дані аспекти більш детально були досліджені в межах підрозділу 1.1, під час обґрунтування загальних і спеціальних принципів формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку. Серед них звернуто особливу увагу на тих, що відносяться до спеціальних принципів, які враховують особливості забезпечення належного функціонування об'єкта публічного управління. Власне, ці принципи не доцільно використовувати по відношенню до інших сфер суспільної життєдіяльності, крім як до регіонального розвитку. До цих спеціальних принципів публічного управління у сфері регіонального розвитку віднесено насамперед такі: принцип системності у реалізації державних і регіональних стратегій на різних рівнях управління, принцип забезпечення сталого розвитку, принцип конкуренції та кооперації. Урахування цих публічно-управлінських принципів є важливим для забезпечення поступального регіонального розвитку, тому можемо рекомендувати доопрацювати Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки [14; 17] у напрямку, по-перше, включення до неї вищевказаних принципи публічного управління. А по-друге, визнання

міської агломерації перспективною формою територіального співробітництва. Такі форми загалом визначені в Законі України «Про співробітництво територіальних громад» [89]. Щодо Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [14; 17], то вона також містить визначення міських агломерацій, але вони є досить розрізненими, зокрема, як «регіональні полюси зростання», що також включають міста. Однак міські агломерації також включають центр-міста та прилеглі території. Відтак, не зрозуміло, яким чином характеризуються центр-міста (що становлять ядра міських агломерацій) і міста прилеглих до них територій. Крім того, слід уточнити, як співвідносяться центр-міста міських агломерацій із просто містами, визначеними регіональними полюсами зростання в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

Варто підкреслити, що створення міських агломерацій передбачає виважене врахування переваг (сильних сторін) тих чи інших регіонів. Серед цих перерваг виокремлено географічне розташування, кількість залучених і раціонально використаних інвестицій, наявні кластерні структури та ін. (дет. про переваги у підрозділі 1.2). З огляду на це дослідники виокремлюють міські агломерації на території Дніпропетровської, Київської, Львівської, Одеської, Харківської та інших областей [37; 38; 43; 128]. Принагідно відзначимо, що частина з цих регіонів є лідерами також у забезпеченні цифрової трансформації (зокрема, Дніпропетровська та Львівська області [там само]). Однак є над чим працювати в напрямку забезпечення сталого та цифрового розвитку інших регіонів України, що можливо за рахунок збільшення серед них частки міських агломерацій. Їх створення можливе за різними моделями. Найбільш перспективною для України є змішана модель. Проте вона не закріплена на рівні законодавства України, як й уніфіковане визначення поняття міської агломерації. Законопроект у цій сфері пройшов перше читання, але згодом він так і не був прийнятий парламентом. Відтак, зростає кількість думок теоретиків і практиків на предмет важливості та перспективності правового регулювання такої форми територіального

співробітництва, як міська агломерація в Україні.

Знищення й пошкодження української інфраструктури, бойові дії рф спричинили масштабну руйнацію об'єктів інфраструктури, у т.ч. у територіальних громадах, які прийняли велику кількість внутрішньо переміщених осіб. У процесі післявоєнного відновлення інфраструктурні проєкти мають реалізовуватися відповідно до концепції «Build Back Better», що передбачає застосування найкращих доступних технологій і практик для створення більш стійкої та ефективної інфраструктури майбутнього. Крім того, слушним є зауваження групи науковців щодо дієвого застосування такого інструмента, як публічно-приватне партнерство, для відновлення об'єктів критичної інфраструктури [94; 107; 108].

Суттєві зміни в соціально-економічній структурі України через збройну агресію рф спровокувала скорочення темпів зростання економіки України на 28,8% у 2022 році, порівняно з попереднім роком. Спад є неоднорідним по регіонах і значною мірою залежить від безпекових умов. Війна спричинила деіндустріалізацію східних областей України й змінила економічний профіль західних регіонів через перенесення понад 800 підприємств (у порівняно більш безпечні місця). Суттєві втрати також зазнав аграрний сектор України, де до 01.01.2023 року загальні збитки оцінювалися у 8,7 млрд доларів США [17; 95; 106].

Втрата людського капіталу та депопуляція – це наступні проблеми, з якими стикається Україна, зокрема, із посиленням негативних демографічних тенденцій, падінням народжуваності. Російська агресія зумовлює підвищення смертності українських громадян і скорочення їх очікуваної тривалості життя. За прогнозами експертів, у найближчі роки кількість ветеранів і сімей загиблих може зрости до 10% від загальної чисельності населення [100].

Кліматичні зміни та екологічна криза – це ще одна з проблем функціонування України, вирішення якої (проблеми) вимагає застосування комплексного підходу [95; 106]. Воєнні дії мають критично негативні наслідки для довкілля будь-якої держави, і Україна не є виключенням в

цьому плані. Серед найбільших її екологічних проблем вчені виділяють такі:

- масштабні ландшафтні та лісові пожежі, що охопили територію 183,2 тис. га лісів;
- забруднені вибухонебезпечними предметами ділянки площею понад 174 тис. км²;
- руйнування та забруднення ґрунтів, поверхневих водойм і підземних водних горизонтів;
- техногенні пошкодження, руйнування мостів, дамб і берегових ліній;
- підлив Каховської ГЕС, який спричинив витік 150 тонн мастила в річку Дніпро та затоплення понад 80 населених пунктів [там само].

Крім того, має місце недосконалість системи публічного управління регіональним розвитком, яку експерти визначають як проблему «інституційної спроможності» (дет. див. [3; 4; 5]).

Для успішного проведення переговорів щодо вступу ЄС, ефективного освоєння фінансових ресурсів і подальшого повноцінного членства потрібна висока інституційна спроможність на всіх рівнях влади – національному, регіональному й місцевому. Наявна система публічного управління регіональним розвитком вимагає значної модернізації, щоб відповідати принципам і стандартам ЄС [105]. Наразі перед Україною стоїть завдання щодо реалізації «кластерів» щодо вступу в ЄС. Реалізація "кластерів" є ключовим етапом у переговорах про вступ до Європейського Союзу. У процесі переговорів 33 розділи, які регулюють вступ, об'єднані у шість кластерів, що відкриваються та закриваються послідовно. Україна планує відкрити п'ять-шість кластерів у 2025 році, що є амбітною метою [142].

Отже, стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року полягає у зміцненні соціальної, гуманітарної, економічної та просторової єдності України. Це включає підвищення рівня безпеки та добробуту громадян шляхом модернізації економіки й відновлення інфраструктури з акцентом на якісні покращення, ефективного використання потенціалів територій та розвитку демократичного, децентралізованого й інклюзивного

багаторівневого врядування, що враховує тенденції щодо цифрової трансформації та регіонального розвитку. Уряд визначив три ключові напрямки для досягнення цієї мети, а саме:

- формування єдиної держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному і безпековому аспектах;
- підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- формування ефективного багаторівневого врядування [17].

На цій підставі можна визначити, що серед основних пріоритетів є створення умов, які сприятимуть поверненню громадян у регіони та громади, розвиток багаторівневого врядування на основі європейських стандартів, залучення інвестицій в інноваційні проекти для соціально-економічного розвитку регіонів. Це також включає розвиток інституційних спроможностей територіальних громад і регіонів у цілому в стратегічному плануванні, цифровізації та реалізації антикорупційної політики; залучення громадян до участі в державно-управлінських рішеннях; розвиток людського капіталу; відновлення підприємництва й економічного зростання; розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва; відновлення та модернізацію інфраструктури з урахуванням сталості, прозорості й кліматичних змін; підвищення стійкості до безпекових загроз і забезпечення раціонального використання ресурсного забезпечення; відновлення системи соціальних послуг й екосистем, постраждалих від російської збройної агресії. Априорі Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки [17] містить положення, що спрямовані на розв'язання важливих проблем, з якими стикається Україна. У той же час, ця стратегія потребує визначення природоорієнтованих рішень, реорганізації економічних структур і покращення інфраструктури, необхідної для сталого розвитку держави та регіонів.

Для цього потрібна системна підтримка з боку усіх рівнів управління – від державного до місцевого. Це сприятиме створенню безпечного і стабільного інституційного середовища для життя та роботи населення.

Виклики вимагають комплексного підходу та злагодженості дій усіх зацікавлених сторін, що сприятиме соціально-економічному зростанню, підвищенню рівня безпеки й формуванню екологічної свідомості в Україні [там само].

У той же час, розгляд положень Звіту за підсумками внутрішнього оцінювання реалізації державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та виконання плану заходів з її реалізації за 2021-2023 роки дає підстави охарактеризувати стан функціонування правового механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації як незадовільний [33].

На наш погляд, постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695, яка затвердила Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки, повинна містити дещо інше формулювання цілей такого розвитку на оновлений я період. Власне, стратегія повинна ставити за мету таке:

1. Формування розвиненої держави за соціальним, економічним, екологічним, безпековим і просторовим напрямках.
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності держави на міжнародній арені та регіонів зокрема.
3. Розбудова ефективного багаторівневого врядування, що відзначається безбар'єрністю, соціальною орієнтованістю загалом і цифровою трансформацією.

Крім того, у Стратегії визначається перелік показників для моніторингу досягнення цих цілей. Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» реалізація стратегії має відбуватися в декілька етапів і розробляється із дотриманням засад стратегічного планування. Останні передбачають здійснення середньо- і довгострокового прогнозування та планування. Як відомо, середньострокові стратегії це до 10 років, а довгострокові – понад 10 років. З огляду на це можемо відзначити, що Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки розроблена із

порушенням положень фундаментальної науки у сфері стратегування. Адже вона не розрахована на 10-річний період, і її етапи є за тривалістю різними (3 і 4 роки відповідно).

Як зазначалось вище, перший етап реалізації Стратегії завершився у 2023 році. Постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 року № 305 «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики» введено в дію порядок здійснення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики [19]. Згідно з положеннями цього порядку, оцінюванню підлягають наступні документи стратегічного планування та реалізації державної регіональної політики:

- державна стратегія регіонального розвитку України;
- план заходів з реалізації державної стратегії регіонального розвитку України;
- регіональні стратегії розвитку;
- плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку;
- стратегії розвитку територіальних громад;
- плани заходів із реалізації стратегій розвитку територіальних громад.

Внутрішню оцінку реалізації стратегії та виконання плану заходів здійснюють на основі аналізу моніторингових звітів за відповідний період, офіційних статистичних даних, що надаються державними установами, а також інформації, отриманої від центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських адміністрацій (включаючи військові адміністрації) та органів місцевого самоврядування. Однак, Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 про запровадження воєнного стану, схвалений Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX (з наступними змінами) [89], увів воєнний стан на території України у зв'язку з військовою агресією російської федерації. У цих умовах, відповідно до положень Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», фізичні

особи, фізичні особи-підприємці юридичні особи отримали право не подавати статистичну та фінансову звітність. Відтак, складно оцінити всю картину регіонального розвитку об'єктивно.

Частина з вказаних вище респондентів і надавачів статінформації скористалася цим правом, що унеможливило формування повного обсягу необхідної інформації для оцінювання з боку органів державної влади, експертів і громадськості. З огляду на зазначені обставини та відповідно до пункту 7 Порядку, Міністерство інфраструктури України провело внутрішню оцінку реалізації Стратегії та виконання плану заходів. Ця оцінка базувалася на інформації, поданій центральними органами виконавчої влади, обласними державними адміністраціями, а також Київською міською держадміністрацією, які були визначені відповідальними за виконання завдань Стратегії та плану заходів. За результатами проведеної оцінки були підготовлені відповідні звіти, їх аналіз дає підстави зробити такі висновки:

I. У рамках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки було визначено 23 показники, необхідні для моніторингу досягнення поставлених цілей. За результатами аналізу інформації, отриманої від виконавців завдань стратегії, моніторинг вдалося здійснити лише за 15 показниками. У період 2021-2023 років позитивна динаміка спостерігалась за 8 індикаторами:

1. Частка територій та об'єктів природно-заповідного фонду зросла на 0,13% в цілому по Україні, досягнувши 6,93%. У регіональному розрізі найбільший показник зафіксовано в Києві — 26,7% (+5,5%).

2. Частка площі територій національної екологічної мережі збільшилася на 0,01% і склала 38,17%.

3. Частка площі орних земель зменшилася на 26,54% і склала 27,36%.

4. Кількість пам'яток із виконаними ремонтно-реставраційними роботами зросла на 22, досягнувши 29 одиниць (на 1 одиницю менше запланованого).

5. Щільність автомобільних доріг загального користування державного

значення з твердим покриттям збільшилася на 4,39 і склала 82,79 км на тисячу квадратних кілометрів.

6. Частка населення з доступом до мобільних мереж 4G підвищилася на 11,02%, досягнувши 91,02% (на 1,02% більше від запланованого показника).

7. Цифрова грамотність населення зросла на 13 пунктів і склала 60 (перевищивши запланований рівень на 5 пунктів).

8. Кількість регіональних агенцій розвитку відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» збільшилася на 2 одиниці та склала 22 [33].

Водночас виявлено негативні тенденції за такими індикаторами реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки:

1. Частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання скоротилася на 8,38% і склала 4,62%.

2. Площа відновлених і рекультивованих земель, а також земель з консерваційними заходами зменшилася на 1996,84 гектара, досягнувши 12962,68 гектара.

3. Частка населення, яке відвідує бібліотеки, скоротилася на 3,4% і склала 37,6%.

4. Кількість унікальних об'єктів культурної спадщини в Україні, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, залишилася на рівні 7 одиниць (на 6 одиниць менше запланованого).

5. Частка соціальних закладів із фіксованим широкосмуговим доступом до Інтернету склала 86,93%, що на 13,07% нижче очікуваного рівня.

6. Фінансування з державного фонду регіонального розвитку скоротилося на всі 100% [33].

Індекс лісистості території України залишається незмінним і становить 15,9% [там само]. Це обумовлено тим, що останній державний облік лісів проводився ще у 2011 році. Водночас негативні тенденції у показниках досягнення цілей Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки пояснюються передусім військовою агресією рф проти України,

запровадженням воєнного стану та відсутністю актуальних даних, що унеможлиблює об'єктивну оцінку стану регіонального та загальнонаціонального розвитку. Деталізована інформація про досягнення цілей зазначеної Стратегії викладена в Додатку 1.

II. У відповідності до положень Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки було затверджено План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії. Результати виконання цього плану такі:

1. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року № 497-р було затверджено План заходів на 2021–2023 роки щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Планом визначено виконання 131 завдання та 206 заходів у межах 17 оперативних цілей Стратегії. У період з 2021 до 2023 року в межах стратегічної цілі I «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» було реалізовано 71 захід із запланованих 99 (72%). На фінансування заходів спрямовано 32 931,873 млн грн, з яких: державний бюджет – 24 478,283 млн грн, місцеві бюджети – 3 902,626 млн грн, інші джерела – 4 550,964 млн грн. Результати виконання оперативних цілей стратегічної цілі I виглядають так:

1. Оперативна ціль «Стимулювання центрів економічного розвитку (агломерації, міста)» – виконано 5 із 10 запланованих заходів (50%). Загальне фінансування становило 8 420,948 млн грн: з державного бюджету – 8 218,187 млн грн, місцевих бюджетів – 148,598 млн грн, інших джерел – 54,162 млн грн. [33].

2. Оперативна ціль «Збереження навколишнього природного середовища та стале використання природних ресурсів» – реалізовано 17 із 21 заходу (81%). Фінансування склало 9 907,812 млн грн: державний бюджет – 9 361,759 млн грн, місцеві бюджети – 472,994 млн грн, інші джерела – 73,059 млн грн. .

3. Оперативна ціль «Створення умов для реінтеграції тимчасово окупованих територій» – забезпечено виконання всіх запланованих заходів

(100%). Залучено 2 910,439 млн грн: державний бюджет – 2 910,000 млн грн, місцеві бюджети – 0,439 млн грн.

4. Оперативна ціль «Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів» – здійснено 25 із запланованих 35 заходів (71%). Загальні витрати склали 5 702,050 млн грн: державний бюджет – 196,482 млн грн, місцеві бюджети – 1 496,914 млн грн, інше фінансування – 4 008,654 млн грн.

5. Рівень виконання оперативної цілі 5 «Формування єдиного освітнього, інформаційного та культурного простору на всій території України» досяг 82%, що свідчить про виконання 18 із 22 запланованих заходів. Загальний обсяг фінансування заходів становив 5 773 921,67 тис. грн., з яких: 3 745 284,80 тис. грн. надійшло з державного бюджету, 1 616 073,62 тис. грн. – з місцевих бюджетів, а решта 412 563,25 тис. грн. – із інших джерел.

6. Щодо оперативної цілі 6 «Ефективне використання економічного потенціалу культурної спадщини для сталого розвитку громад», рівень досягнення цілі склав лише 50% (виконано 5 із 10 запланованих заходів). Для реалізації цих заходів було залучено фінансування у розмірі 216 703,00 тис. грн., з яких частка державного бюджету становила 46 569,89 тис. грн., місцевих бюджетів – 167 607,21 тис. грн., а з інших джерел залучено 2 525,90 тис. грн. [33].

У рамках досягнення стратегічної цілі II «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» реалізовано 48 із 60 запланованих заходів, що становить 80% виконання. На виконання цього плану було сконцентровано загальний обсяг фінансування в розмірі 15 824 048,97 тис. грн., включаючи: кошти державного бюджету – 199 457,02 тис. грн., місцевих бюджетів – 15 565 982,75 тис. грн., а також фінансування з інших джерел у сумі 58 609,20 тис. грн.

Окремо аналізуючи рівень досягнення оперативних цілей у межах стратегічної цілі II:

1. Оперативна ціль «Розвиток людського капіталу» досягнута на рівні 91% через реалізацію 39 із 43 визначених заходів. Загальне залучене фінансування становило 11 921 115,41 тис. грн., з яких: державний бюджет – 199 220,10 тис. грн., місцеві бюджети – 11 718 933,31 тис. грн., інші джерела – 2 962,00 тис. грн. [там само].

2. Оперативна ціль «Сприяння розвитку підприємництва, підтримка інтернаціоналізації бізнесу в секторі малого та середнього підприємництва» не була досягнута – з трьох визначених завдань два заходи були призупинені, а третій не розпочато. Обсяг залученого фінансування склав лише 2 362,92 тис. грн., з яких: державний бюджет – 236,92 тис. грн., місцеві бюджети – 2 126,00 тис. грн. [33].

3. Оперативна ціль «Підвищення інвестиційної привабливості територій та підтримка залучення інвестицій» досягла рівня в 83% за рахунок виконання п'яти із шести запланованих заходів. На ці заходи було спрямовано фінансування в обсязі 3 891 725,69 тис. грн., здебільшого за рахунок місцевих бюджетів – 3 839 588,49 тис. грн., тоді як інші джерела забезпечили 52 137,20 тис. грн. [там само].

4. Оперативна ціль «Сприяння впровадженню інновацій і підвищенню технологічного рівня регіональної економіки, підтримка інноваційних підприємств і стартапів» досягла лише 25% виконання через реалізацію одного із чотирьох запланованих заходів [33].

Таким чином, аналіз результативності виконання стратегічних і оперативних цілей демонструє зростання значущості.

5. Рівень виконання оперативної цілі 5 під назвою «Сталий розвиток промисловості» досяг 75 % завдяки реалізації 3 із запланованих 4 заходів. На їх впровадження було витрачено 8 844,95 тис. грн, з яких 5 334,95 тис. грн надійшли з місцевих бюджетів, а 3 510,00 тис. грн — із інших джерел [там само].

У межах Стратегічної цілі III «Розбудова ефективного багаторівневого врядування» виконано 45 заходів із 47 запланованих, що становить 96 %.

Загальний обсяг фінансування склав 1 840 311,63 тис. грн, зокрема: 1 267 279,79 тис. грн з державного бюджету, 460 519,67 тис. грн із місцевих бюджетів і 112 512,17 тис. грн з інших джерел. Щодо підсумків досягнення оперативних цілей у рамках стратегічної цілі III:

1. Рівень реалізації оперативної цілі 1, яка спрямована на «Формування ефективного місцевого самоврядування та органів державної влади на новій територіальній основі» відповідно до нового адміністративно-територіального устрою України, становив 100 % завдяки виконанню всіх запланованих заходів [там само].

2. Рівень досягнення Оперативної цілі 2 «Формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних і регіональної політик» досяг 91 % шляхом виконання 10 із 11 запланованих заходів. На це було виділено 18 420,00 тис. грн, повністю профінансованих із місцевих бюджетів [33].

3. Виконання Оперативної цілі 3 «Створення ефективної системи публічного інвестування на всіх рівнях врядування» досягло рівня у 83 % завдяки реалізації 5 із 6 запланованих заходів. Загальне фінансування становило 1 766 440,47 тис. грн, зокрема: 1 258 674,00 тис. грн — із державного бюджету, 397 183,94 тис. грн — із місцевих бюджетів і 110 582,53 тис. грн — із інших джерел [там само].

4. У межах оперативної цілі 4 «Посилення потенціалу суб'єктів державної регіональної політики» виконано всі заплановані заходи, досягнувши показника в 100 %. Усього на реалізацію витрачено 20 972,73 тис. грн, з яких 19 135,99 тис. грн надійшли з місцевих бюджетів, а 1 836,74 тис. грн — із інших джерел [там само].

5. Рівень реалізації оперативної цілі 5, що стосується забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, а також запобігання й протидії домашньому насильству та дискримінації, досяг 100 % завдяки виконанню всіх запланованих заходів. На фінансування цих заходів було залучено 29 521,03 тис. грн., із яких 8 605,79 тис. грн. надійшло з державного

бюджету, а 20 915,24 тис. грн. – з місцевих бюджетів. Оперативна ціль 6, спрямована на розбудову системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для ухвалення рішень на основі об'єктивних даних і просторового планування, також була виконана повністю, що забезпечило рівень досягнення у 100 %. На реалізацію цієї цілі було витрачено 4 957,40 тис. грн., із яких 4 864,50 тис. грн. – кошти місцевих бюджетів, а 92,90 тис. грн. – фінансування з інших джерел.

Загалом аналіз виконання Плану заходів засвідчив задовільний рівень ефективності за стратегічною ціллю III «Розбудова ефективного багаторівневого врядування», яка досягла показника 86%. Основною причиною невиконання частини задекларованих управлінських заходів стала дія воєнного стану, введеного внаслідок військової агресії російської федерації проти України. Отже, План заходів нараховує 206 запланованих дій, стан виконання яких може бути розподілено таким чином:

- виконано в повному обсязі – 122 заходи;
- здійснюються на постійній основі – 42 заходи;
- реалізація розпочата, зокрема, 27 заходів;
- не розпочато виконання – 7 заходів;
- призупинено через воєнний стан – 8 заходів.

Попри труднощі, викликані військовою агресією РФ проти України, за підсумками внутрішнього аналізу першого етапу реалізації Стратегії і виконання Плану заходів у період 2021–2023 років вдалося досягти 70–80% запланованих цілей. Усього було виконано 164 із 206 запланованих заходів. На реалізацію завдань стратегії було залучено фінансування в сумі 50,596 млрд гривень, з них 25,945 млрд гривень — кошти держбюджету, отримані в межах відповідних програм; 19,929 млрд гривень — кошти місцевих бюджетів; 4,722 млрд гривень — інші джерела. Зважаючи на це, для продовження ефективної реалізації державної регіональної політики в Україні має бути заплановано такі кроки:

1. Оновити Державну стратегію регіонального розвитку на період

2021–2027 років, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 року № 695. Це дозволить адаптувати стратегію до норм Закону України «Про засади державної регіональної політики» [89] із урахуванням змін, внесених Законом України від 09.07.2022 року № 2389-IX щодо принципів регіональної політики й політики відновлення. Особлива увага має бути зосереджена на відновленні регіонів і громад, розширенні євроінтеграційних процесів та продовженні реформи децентралізації з урахуванням сучасних викликів.

2. Відновити фінансування державного фонду регіонального розвитку як ключового джерела підтримки державної регіональної політики.

3. Провести аналіз і визначення структури функціональних типів територій, як це передбачено Законом України «Про засади державної регіональної політики» [89]. Також необхідно запроваджувати спеціалізовані механізми й інструменти підтримки та розвитку цих територій шляхом залучення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. У продовження думок щодо важливості стимулювання розвитку деокупованих територій і тих, які постраждали внаслідок військової агресії, відзначимо, що Мінрегіон представив перелік територіальних громад, що віднесені до територій відновлення за рішенням Комісії для оцінки і віднесення територій до функціональних типів (рис. 2.5) [92].

Із рис. 2.6 видно, що регіонами-лідерами за кількістю визначених громад, що потребують відновлення та віднесені до функціональних типів, укладених договорів на медичне обслуговування за програмою медгарантій є Дніпропетровська, Київська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Чернігівська та інші області. Слід підкреслити, що на зміни в кількості таких громад впливають різні фактори, але основними серед них є, з одного боку, рівень безпеки в регіоні, а з другого – стан соціально-економічного розвитку окремо взятої території. Власне кажучи, зазначені області України перебувають під постійними обстрілами РФ і потребуватимуть оперативного відновлення, зважаючи на їх стратегічне значення для країни в цілому.

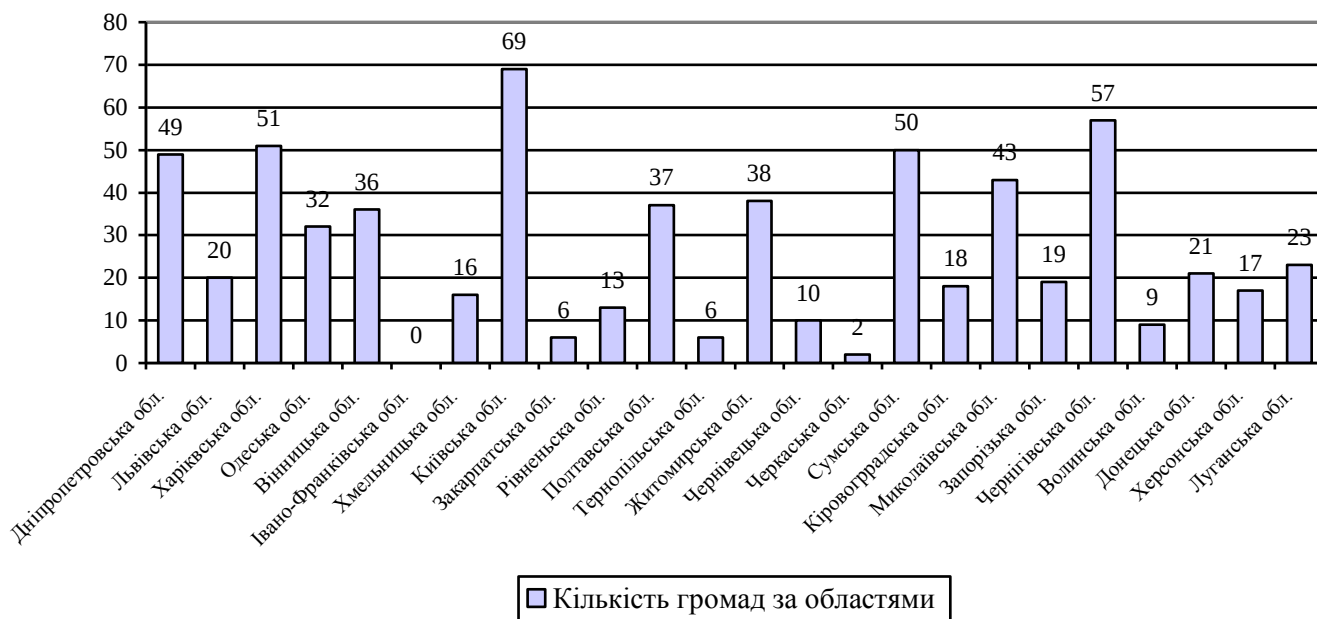

Рис. 2.6. Перелік територіальних громад, що віднесені до територій відновлення за рішенням Комісії для оцінки та віднесення територій до функціональних типів у 2024 р.

Джерело: складено на підставі [92]

У цьому контексті відзначимо, що до повномасштабної агресії рф вказані області України аж ніяк не були дотаційними та випереджали низку областей за соціально-економічними показниками. Даний факт дає підстави наполягати на важливості підвищення інституційної спроможності та державної підтримки регіонів, у яких зростає кількість громад функціонального типу. Особливої актуальності набувають форми співпраці територіальних громад, що (форми) можуть підтримувати розвиток деградованих, деокупованих та інших територій України, але придатних для життя людей. Перелік цих форм визначений у с. 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» [89].

Однією з таких форм територіального співробітництва є міські агломерації, створення яких можливе за різними моделями, але перспективною визнається змішана. Ця модель передбачає укладення

відповідної угоди про створення міської агломерації, діяльність якої вимагає функціонування координуючої інституції, повноваження та ресурси якій передають місцеві органи публічної влади. Власне кажучи, п. 2, 5 ч. 1 ст. 4 аналізованого закону передбачено, що співробітництво громад відбувається у формі: «реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва й акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів»; «утворення суб'єктами територіального співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень» [там само]. Згідно з ч. 2 ст. 4 аналізованого закону співпраця громад завершується, якщо одна сторона повідомить інших учасників наперед і виплатить їм компенсацію відповідно до укладеного договору (угоди). Відповідно до ч. 3 ст. 4 цього закону взаємодія громад може реалізовуватися в одній формі або включати елементи кількох форм, що передбачено договором про співпрацю [там само]. До відносин між сторонами в комбінованому договорі застосовуються положення аналізованого закону, що регулюють всі наявні елементи в угоді. Міська агломерація представляє собою форму територіального співробітництва, що вимагає укладення комбінованого договору, оскільки включає об'єднання ресурсів, створення нової координуючої інституції, розробку та впровадження спільних проектів тощо.

Очевидно, що оновлення чинної правової бази у сфері регіонального розвитку України вимагає забезпечення раціонального та цілеспрямованого використання фінансових інструментів і фондів Європейського Союзу, доступних для нашої держави в статусі країни-кандидата на вступ до ЄС. Це, у свою чергу, сприятиме значному прискоренню процесу повоєнного відновлення нашої країни, зокрема в контексті модернізації її інфраструктури.

2.3. Закордонні практики реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

Згідно з даними платформи «Atlas» [286; 287], розроблений у Гарвардському університеті, країнами-лідерами у сфері сталого розвитку в умовах цифровізації визнаються Китай і США. При цьому вони виступають певними антагоністами у зазначеній сфері, адже передбачають упровадження різнохарактерних методів і заходів із метою підвищення конкурентоспроможності кожен власної країни у сфері сталого розвитку в умовах цифровізації. Так, на світовому ринку ІТ та електронних технологій США є лідером у такому (нижче додано проранжований список):

- 1) електронні інтегральні схеми (22,40%);
- 2) передавальні апарати для радіо, телефону та телебачення (18,01%);
- 3) ізольовані електричні дроти (6,25%);
- 4) електричні апарати для напруги < 1 кВ (6,08%);
- 5) електричні трансформатори (4,05%);
- 6) електричні плати (3,74%);
- 7) напівпровідникові прилади (3,44%);
- 8) електричні машини з індивідуальними функціями (3,4%) [287].

Щодо Китаю, то він займає лідируючі позиції у сфері електронних технологій, які забезпечили йому значну світову конкурентоспроможність (нижче додано проранжований список):

- 1) передавальні апарати для радіо, телефону та телебачення (24,93%);
- 2) електронні інтегральні схеми (15,85%);
- 3) батареї (7,69%);
- 4) напівпровідникові прилади (6,52%);
- 5) електричні трансформатори (5,10%);
- 6) телефони (3,79%);
- 7) електричні обігрівачі (3,32%);
- 8) ізольований електричний дріт (3,17%) [286].

Очевидно, що високий рівень конкурентоспроможності країни на світовому ринку цифрових та інших новітніх технологій дозволяє диктувати власні «правила гри» іншим зацікавленим акторам, які імпортують ці технології. Відтак, перед Україною стоїть завдання не відставати від сучасних тенденцій у сфері цифрової трансформації, оскільки рф впевнено налаштована на те, щоб відкинути Україну в розвитку на десятки років назад. У нашої держави немає зайвого часу, тому вона повинна вже сьогодні активно займатись вибудовуванням власного безпечного «цифрового» майбутнього. Якби Україна була такою ж технологічно високорозвиненою державою, то у 2014, 2022 роках вона б не мала тих проблем, що має через дії держави-агресора. З одного боку, остання б не спромоглася б здійснити збройну агресію проти України. А з другого боку, за найгіршого сценарію Україна змогла б дати потужну відповідь рф, яка б більше не посягала на територіальну цілісність і суверенітет нашої країни. Проте ми маємо вже те, що маємо, і змінити ваги у бік України можна за умови результативної цифрової трансформації її галузей економіки та інших сфер суспільної життєдіяльності. Відтак, вважаємо за доцільне зупинитись на дослідженні цих методів і заходів забезпечення сталого розвитку в умовах цифровізації, які спрацювали у США та Китаї, для того, щоб оцінити перспективи впровадження американського та китайського досвіду на вітчизняних теренах у вказаній сфері.

Для глибшого розуміння особливостей міжнародної оцінки конкурентоспроможності США та КНР у цифровій економіці проведемо деталізований аналіз ключових субфакторів, що впливають на розвиток регіонів цих країн і їх цифрової сфери у рамках розгляду ключових областей поглиблення галузевої конкуренції між США та КНР. Такий підхід через виділення субфакторів таких, як розміри внутрішнього ринку, наявність кваліфікованої робочої сили, телекомунікаційна інфраструктура, санкційні обмеження, внутрішній і зовнішній попит, фінансовий капітал, інституційна підтримка, дозволить не тільки виявити ключові елементи, що сприяють

конкурентним перевагам у цих галузях, а й сформувати систематизовану концепцію того, яким чином вони взаємодіють і посилюють один одного.

Значимість такого підходу обумовлена необхідністю виявлення специфічних характеристик кожної з галузей у контексті глобальної конкуренції. Наприклад, у сфері виробництва мікročіпів критичне значення можуть мати доступ до кваліфікованої робочої сили та фінансового капіталу для досліджень і розробок. Аналогічно, в галузі телекомунікацій 5G ключову роль відіграють державна підтримка інфраструктурного розвитку, що дозволяє країнам розвивати передові мережі зв'язку та забезпечувати їх масштабне використання. Таким чином, деталізований аналіз субфакторів у рамках розгляду найбільш значимих галузей поглиблення цифрової конкуренції між США та КНР не тільки розкриває механізми формування їх конкурентних переваг, а й дозволяє сформулювати рекомендації щодо адаптації цих практик для України з метою підвищення рівня її соціально-економічного розвитку та її регіонів. Це особливо важливо в умовах стрімкого технологічного розвитку та необхідності зміцнення позицій країни у глобальній цифровій економіці.

Завдання щодо виділення особливостей оцінки цифрової конкурентоспроможності важливо реалізовувати на основі наведеного вище розгляду підходів до формування механізмів публічного управління у сфері розвитку регіонів та індексу їх цифрової трансформації. Слід зазначити, що, незважаючи на очевидні відмінності у підходах до цифрового розвитку, і США, і КНР орієнтовані на безпосередню участь у формуванні міжнародного середовища та розроблення норм у галузі управління даними на зовнішніх ринках, що узгоджуються з тенденціями еволюції цифрової галузі у глобальній економіці. І США, і КНР прагнуть забезпечення більшої технологічної самодостатності у спробі позбутися галузевих залежностей, які можуть стати вразливими місцями в міжнародній технологічній конкуренції. Це підвищує роль держави в стимулюванні цифрової економіки [175].

Що стосується Китаю, то мова йде, у тому числі про підтримку

розвитку цифрової інфраструктури в рамках проектів цифрової трансформції, а також про взаємодію на майданчиках глобальних органів зі стандартизації, а також пріорітизації доступу до ринків сучасних технологій у ключових галузях, зокрема, виявлених раніше складових частин «ланцюжка доданої вартості даних» штучного інтелекту (далі – ШІ), телекомунікаціях нового покоління (5G та 6G) та мікрочіпах. Водночас подібна активна позиція Китаю йде врозріз із декларованими інтересами США щодо забезпечення беззаперечного лідерства у частині міжнародної цифрової конкурентоспроможності, що природно веде до наростання галузевої конкуренції між двома країнами. Режим керування цифровими даними в Китаї будується на відносній закритості внутрішнього ринку та обмеження на їх транскордонну передачу, що сприяє підтримці китайських виробників новітніх технологій, у тому числі за рахунок блокування доступу до послуг потенційних конкурентів із третіх країн [288].

У свою чергу, США займають дещо двозначну позицію щодо управління цифровою трансформацією та реагуванням на технологічну конкуренцію. США формально відстоюють концепцію «вільного та відкритого» Інтернету, виступаючи за необмежений доступ до інформації й цифрових послуг у всьому світі. Проте така позиція фактично рівнозначна підтримці тих, хто володіє значно більшою конкурентоспроможністю американських цифрових компаній у частині їхнього безбар'єрного доступу на ринки третіх країн. Вона поєднується з дедалі очевиднішою тенденцією до наростання технологічної конкуренції з Китаєм та низкою інших країн. Численні стратегічні документи та заяви високопоставлених американських чиновників прямо визначають Китай як стратегічного конкурента у технологічному секторі, покликаному забезпечити результативну цифрову трансформацію всіх сфер суспільної життєдіяльності. Для цього США активізували зусилля щодо обмеження доступу Китаю до передових технологій, включаючи запровадження контролю над експортом нового виробничого обладнання, заохочення держав-партнерів до прийняття

аналогічних обмежувальних заходів, а також створення механізмів перевірки інвестицій для запобігання купівлі Китаєм новітніх американських технологій. США також роблять дипломатичні зусилля для того, щоб переконати інші країни виключити китайські технологічні компанії з найважливіших інфраструктурних проектів, наприклад, у випадку з Huawei та мережами 5G [211]. Проте апогеєм американської блокади китайської продукції стало рішення нового президента США Д. Трампа щодо запровадження щодо Китаю найбільших мит, сукупна ставка склала 145% [138]. Китай, у відповідь, запровадив мита проти американської продукції й обмежив імпорт американських кінострічок [там само]. У той же час, через критику з боку суспільства, низку рішень американських судів, які скасовують рішення адміністрації Д. Трампа, останній дійшов висновку, що краще шукати компромісу з Китаєм. Як результат, попередньо домовились, що Китай постачатиме до США рідкоземельні мінерали, а США дозволять китайським студентам навчатися у своїх коледжах та університетах [138].

Цей подвійний підхід, який спостерігається останніми роками, відображає складний баланс, який Сполучені Штати Америки намагаються підтримувати: просуваючи відкрите цифрове середовище в усьому світі, одночасно прагнучи зберегти свою технологічну перевагу над стратегічними конкурентами, серед яких особливу увагу привертає такий азійський тигр, як Китай. Посилення напруженості, а також активізація дебатів про майбутнє глобальної Інтернет-архітектури та «цифрового суверенітету» зумовлюють необхідність визначення ніші, яку може зайняти Україна, забезпечуючи тим самим собі сталий і безпековий розвиток. Деякі країни можуть більш тісно співпрацювати зі США чи Китаєм, виходячи зі своїх економічних, політичних інтересів чи інтересів безпеки, у той час як інші прагнуть підтримувати баланс між ними. У зв'язку з цим наразі існує очевидний ризик поділу на американський і китайський сегменти цифрової економіки як найбільш конкурентоспроможних частин світового ринку, або значної фрагментації глобальної цифрової економіки на галузі, коли в різних

регіонах будуть застосовуватись різні технологічні стандарти та правила [186]. Це становить певну небезпеку для розвитку України, адже вона імпортує чимало технологій із Китаю та підписала угоду про її відбудова за рахунок видобутку рідкоземельних мінералів. У цих мінералах дуже зацікавлені США, оскільки вони, як відомо, застосовуються у багатьох галузях [81]. Зокрема, у високотехнологічному виробництві такому, як створення магнітів для електромобілів, мобільних телефонів, ракетних систем і медичної техніки. Крім того, вони знаходять використання як каталізатори, у виробничих процесах скла та кераміки, а також у металургії.

США фактично приступили до реалізації комплексної протекціоністської стратегії щодо уповільнення технологічного зростання та стримування Китаю, прийнявши численні заходи відносно китайських технологічних компаній. Особливо очевидним застосування такого підходу є в січні 2017 р. і в лютому 2025 р., коли до влади приходив президент США Д. Трамп. Зокрема, за оцінками Китайського інституту розвитку (China Development Institute), у період із січня 2017 р. по червень 2021 р., коли «Закон про інноваціях та конкуренції» був схвалений Конгресом США, уряд США та ключові аналітичні центри випустили не менше 209 законопроектів і звітів щодо особливостей вибудовування «науково-технічної» американської політики щодо КНР [184]. Ці зусилля відображають зростаюче занепокоєння США технологічними досягненнями Китаю та його потенціалом кинути виклик домінування США у цифровій економіці. Очевидно, що Д. Трамп поставив приватні інтереси свого оточення на перший план із тією різницею, що у 2017 році про це оточення ходили чутки, бо його не знали, а у 2025 році – це оточення стало явним (І. Маск). Воно відкрито пролонгує власні приватні інтереси, представляючи їх за державні, що може нанести шкоду насамперед американському суспільству. Розуміючи це, американці починають протестувати проти рішень Д. Трампа, на що останній намагається не зважати. Це лише підкреслює його зацікавленість у власному прибутку та його бізнес-оточення.

Дебати, що виникають у соціальному та експертному середовищі, про майбутнє глобальної технологічної конкуренції та співробітництва спрямовані на оцінювання санкційної політики, у тому числі санкції щодо китайських компаній (виробників телекомунікаційного обладнання, як Huawei, ZTE), обмеження діяльності ІІІ-компаній на зовнішніх ринках (TikTok) та регулювання доступу до ключових передових технологій (наприклад, сучасним мікрочіпам). Показовим прикладом є санкції проти Huawei, які були введені «з міркувань національної безпеки» [169]. Зважаючи на значний напрям формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності як у США, так і в КНР, запроваджується контроль над експортом критично важливих технологій і встановлення обмежень на використання закордонних технологій у власній інфраструктурі.

Так, у 2018 р. у США було ухвалено «Закон про реформу експортного контролю» (ECRA), у рамках якого американському Уряду було дозволено обмежувати експорт критично важливих продуктів у КНР на тій підставі, що це може підірвати зовнішньополітичні інтереси США [202]. Крім того, застосовуються заходи експортного контролю, включаючи «Положення про експортний контроль» (EAR), щоб обмежити постачання критично важливих технологій конкретним китайським підприємствам [202]. З іншого боку, КНР запроваджено власний набір контрзаходів, у тому числі – «Закон про експортний контроль» та «Список ненадійних організацій» як відповіді технологічні санкції США [200].

З боку США поширення набуло блокування іноземних технологій та інвестицій у чутливі сектори цифрової економіки. Наприклад, у 2021 р. обладнання компанії Huawei (про яке вже багато говорилось вище) було заборонено до встановлення у телекомунікаційні мережі США [271]. КНР, у свою чергу, також вводять правила контролю іноземних інвестицій та операцій, тим самим зберігаючи контроль за своїм технологічним сектором. Цей підхід був формалізований у Законі про заходи щодо перевірки безпеки іноземних інвестицій, який набрав чинності в січні 2021 р. [245].

Загалом можна погодитися з тим, що саме цифрова економіка та цифрова трансформація стане ключовою галуззю конкуренції між Китаєм та США на середньострокову перспективу. Ймовірно, що акцент цього протистояння зміститься з питань торгівлі на технології, а торговельний конфлікт переросте в санкції й обмеження двох країн проти технологічних компаній один одного, включаючи розширення практики додавання відповідних компаній до «чорних списків». З огляду на виділення особливостей оцінки аналізованого показника в США та КНР слід брати до уваги інституційні та технологічні аспекти як на рівні державного регулювання, так і діяльності компаній, дослідницьких центрів та галузевих інвестиційних фондів. Так, наприклад, у низці досліджень наведено вибіркового список китайських компаній, які зазнали санкцій з боку США (табл. 2.3). Зазначимо, що компанії, які переважно потрапили під санкційні обмеження, функціонують саме у сферах телекомунікацій, ІІІ, мікроелектроніки та інших пов'язаних технологій [170]. Санкції, введені США проти КНР, спрямовані насамперед на обмеження доступу до передових технологій та їх компонентів. У той же час, відзначимо, що розробка та впровадження таких технологій у Китаї у 2023 р. засвідчила, що він займає майже чверть світового ринку цифрових технологій.

Разом із тим, механізми формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності як у США, так і в КНР багато в чому базуються на ємних внутрішніх ринках та інших факторах, що певною мірою знижує потенціал дії галузевих обмежень [208]. Хоча КНР прагне самодостатності у виробництві мікročіпів, ця країна залишається їхнім найбільшим нетто-імпортером. Наприклад, тільки в 2022 р. частка імпорту КНР склала 416 млрд дол. США [291–292]. КНР докладає зусиль щодо розвитку власної мікроелектронної промисловості, зокрема, у червні 2014 р. уряд КНР опублікував «Національну програму сприяння розвитку галузі інтегральних схем» [243]. Мета створення до 2030 р. провідної у світі напівпровідникової промисловості на всіх етапах ланцюжка постачання, включаючи задоволення

70% галузевого попиту за рахунок внутрішнього виробництва до 2025 р. Китай планував направити до напівпровідникової галузі приблизно 150 млрд дол. США [203]. У рамках стратегії «Зроблено в Китаї 2025» поставлено завдання щодо розширення внутрішнього виробництва мікрочіпів для задоволення 80% попиту в КНР до 2030 р. [282]. В оприлюдненому 2021 р. 14-му п'ятирічному плані розвитку цифрової економіки конкурентоспроможність мікрочіпів було визначено як стратегічний пріоритет розвитку Китаю.

Таблиця 2.3

Потенційний вплив санкційних обмежень на конкурентоспроможність галузей ІІІ, мікрочіпів та 5G у США та КНР

№ з/п	Назва країни	Вплив на мікрочіпи	Вплив на 5G	Вплив на ІІІ
1	США	Збереження лідерства в розробці та виробництві високотехнологічних мікрочіпів, підтримка національних виробників через заходи експортного контролю.	Обмеження доступу китайських компаній таких, як Huawei, до американським ринків та технологій. Посилення ролі національних компаній таких, як Qualcomm.	Підтримка лідируючих позицій у сфері ІІІ через обмеження експорту технологій й обладнання до Китаю, посилення захисту інтелектуальної власності.
2	КНР	Прискорений розвиток національної галузі мікрочіпів, інвестиції в китайські компанії та ініціативи щодо імпортозаміщення.	Зниження рівня залежності від іноземних технологій, активний розвиток власної інфраструктури 5G, масштабні державні інвестиції в розвиток технологій зв'язку.	Розвиток національних досліджень та розробок у сфері ІІІ, посилення державної підтримки, активне залучення талантів та розвиток освітніх програм у сфері ІІІ.

Джерело: складено на підставі [170]

У контексті американських обмежень зусилля Китаю зосереджені на потенційні контрзаходи, спрямовані на обхід технологічних санкцій. Незважаючи на ці обмеження, китайська напівпровідникова індустрія демонструє здатність адаптації до автономного розвитку. Наприклад, Huawei вже у серпні 2023 р. представила смартфон Mate 60 Pro з підтримкою 5G на основі мікрочіпа Kirin 9000S із техпроцесом 7nm від китайської компанії SMIC [285].

У свою чергу розвиток напівпровідникової промисловості в США зосереджено на ШІ в частині проривних технологій. У серпні 2022 р. Прийнятий «Закон про розвиток наукової сфери та мікрочіпів», у рамках якого передбачено виділення до 200 млрд дол. США за 10 років для підтримки науково-технологічної галузі [292]. Акцент робиться на співробітництво держави та бізнесу. Так, компанія Micron оголосила про інвестиції у розмірі 40 млрд дол. США у виробництво мікросхем пам'яті на території США [240]. США докладають значних зусиль для збереження домінуючого положення в науково-технологічному секторі, що розглядається, у тому числі крізь призму застосування санкційного інструментарію. Як відомо, у США набуло поширення нове правило, згідно з яким американським технологічним фірмам, які отримують державні субсидії, протягом 10 років не дозволяється будувати якісь об'єкти у Китаї або відкривати дочірні підприємства [277].

США також приділяють увагу обмеженню можливостей розвитку міжнародного співробітництва Китаю з технологічними лідерами в окремих підгалузях такими, як Японія, Німеччина та Нідерланди. Це здійснюється з метою технологічного стримування КНР через блокування доступу до новітніх технологій та обладнання у сфері напівпровідників (наприклад, сучасним літографам для випуску мікросхем) [223]. У результаті, вторинні санкції за відмову від кооперації зі США загрожують уже самим їхнім партнерам. Ведеться робота з перенесення частини галузевих виробництв до третіх країн [242].

Зростає значення формування міжнародної конкурентоспроможності у сфері ІІІ. Так, у 2019 р. було підписано указ про підтримку американського лідерства у сфері ІІІ [205], у рамках якого було розпочато реалізацію т.зв. «Американської ініціативи в галузі ІІІ». Ключовим елементом є пріоритет вільного ринку та інновацій. Надмірне державне регулювання розглядається як перешкода інноваціям та конкурентоспроможності США. США знаходяться в процесі адаптації до реалій, що динамічно змінюються. Свідченням цього є «Національна стратегія в галузі ІІІ», спрямована на координацію зусиль різних секторів та зацікавлених сторін [247]. З огляду на домінування таких технологічних гігантів, як Google і Microsoft, у сфері ІІІ, у США розглядаються різні підходи та заходи, включаючи антимонопольні, щоб забезпечити рівні умови всім гравцям. У взаємозв'язку з провідними технологічними компаніями опрацьовуються інструменти підтримки галузі. Так, у травні 2023 р. було опубліковано оновлення «Національного стратегічного плану досліджень та розробок ІІІ у США» (US National AI R&D Strategic Plan), в якому актуалізовано дорожню карту розвитку ІІІ [193].

У той же час, активізується риторика конкуренції США в галузі ІІІ, насамперед із Китаєм, що характеризується як «змагання цінностей» [248]. США прагнуть заблокувати можливість для Китаю розвивати технології ІІІ у синергії з іншими технологіями шляхом відсікання доступу до ланцюжка постачання. Наприклад, 2022 р. введена нова політика експортного контролю у щодо ІІІ та напівпровідникових технологій до Китаю, яка включила в себе обмеження на доступ до високопродуктивних ІІІ-чіпів, ПЗ для них проектування, обладнання для виробництва та компонентів із США [156].

У свою чергу, Китай також прагне стати світовим лідером у технологіях ІІІ до 2030 року. Ще 2016 р. у Китаї було прийнято трирічний план впровадження Інтернет + ІІІ [182]. У 2017 р. Державна рада КНР опублікувала «Програму розвитку ІІІ нового покоління» [187]. Серед цілей програми такі, як вихід на рівень розвинених країн до 2030 року. За

науковими розробками, кількістю патентів і публікацій, можна стверджувати, що Китаї займає лідируючі позиції в низці підгалузей ІІІ, але прагне абсолютного лідерства у сфері ІІІ до 2030 р. До речі, найбільш розвинені країни розглядають ІІІ як засіб підвищення національної конкурентоспроможності [280], не є виключенням із цього правила й Китай. З метою дієвої реалізації вказаного документа Міністерство промисловості та інформатизації КНР опублікувало «Трирічний план дій щодо сприяння розвитку галузі ІІІ нового покоління на 2018-2020 рр.» з описом конкретних кроків щодо розробки та впровадження ІІІ в економіку країни [там само]. Після закінчення 2020 р. На заміну цьому плану був розроблений інший, що окреслює напрями розвитку ІІІ, і цей план уже розрахований на 5 років і є 14-им за рахунком планом щодо розвитку цифрової економіки [264].

КНР прагне адаптуватися до мінливих умов формування галузі ІІІ. Наприклад, Державна канцелярія інтернет-інформації КНР в 2021 р. опублікувала трирічну дорожню карту з регулювання Інтернет-алгоритмів [211]. Для відображення динаміки швидкого розвитку технології генеративного ІІІ в 2023 р. уряд КНР опублікував «Тимчасові заходи щодо управління послугами у сфері генеративного ІІІ» [там само]. Ліцензії на випуск продуктів були видані таким компаніям, як Baidu та ByteDance [252]. Загалом у КНР застосовується більш централізований підхід до регулювання ІІІ, що здійснюється з урахуванням існуючих галузевих планів розвитку, а також активне використання механізмів ППП. Розуміння базису, на який спирається вільний ринок, відрізняє Китай від американського ринку за рахунок більш значущої ролі держави, якій надається більш проактивна роль у забезпеченні стимулювання розвитку цифрової економіки. Наголошується на необхідності краще використовувати переваги державного планування та керівництва, ніж ринкового регулювання, як-то відбувається в США [187]. Значний вплив чинників міжнародної конкурентоспроможності у КНР і США у сфері ІІІ можна порівняти між собою залежно від ступеня цього впливу, що представлено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Порівняння субфакторів для США та КНР у сфері ІІІ

№ з/п	Субфактор	Характеристика вияву субфактору в США	Характеристика вияву субфактору в КНР
1	Наукові й інноваційні дослідження, а також комерційні програми ІІІ	Лідер у сфері фундаментальних досліджень, потужна підтримка приватного сектору	Масштабна інтеграція ІІІ у різні сфери суспільної життєдіяльності, активна державна підтримка розвитку ІІІ
2	Стартап-екосистема	Розвинена країна, у якій стартапи фінансуються венчурними фондами у напрямку підтримки створення та розвитку стартапів	Країна з активно зростаючим впливом означеного субфактору, що проявляється в державній підтримці проектів у сфері ІІІ.
3	Наявність кваліфікованої робочої сили	Високий рівень залучення фахівців з-за кордону	Ринок праці, що розвивається, акцент на місцевих (китайських) фахівцях
4	Цифровізація держави	Непрямий ефект через регулювання та підтримку інновацій	Прямий вплив, включаючи стратегічні програми
5	Фінансовий капітал	Насамперед – приватний венчурний капітал	Сферв ІІІ надзвичайно активно фінансується державою

Джерело: складено на підставі [187; 211; 252]

Нарешті, значним напрямом формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в США та КНР є галузь телекомунікацій нового покоління (5G та 6G). США розвивають ініціативи, спрямовані на інвестиції в інфраструктурні проекти, у тому розширення широкосмугового доступу. Як відомо, одним із таких проектів, запропонованим колишнім державним секретарем США М. Помпео, є «Партнерство в галузі цифрової комунікації та кібербезпеки» (Digital Connectivity and Cybersecurity Partnership). Мета цієї інституційної ініціативи полягає в забезпечення використання на міжнародних ринках постачальників, що «претендують на надійність» (і фактично – не є китайськими), а також американських стандартів у мережах

й устаткуванні 5G [204]. У червні 2022 р. оголошено про створення «Партнерства для глобальної інфраструктури та інвестицій» у США (Partnership for Global Infrastructure and Investment), включаючи цифрову інфраструктуру [279].

У той же час, можна відзначити, що у США непоодинокими є випадки, коли застосовується санкційний інструментарій проти інших держав. У 2018 р. Федеральним агентством США було заборонено купувати обладнання у низці китайських компаній, які були визнані як загрозові Федеральною комісією по зв'язку із загрозами національній безпеці [206]. У 2020 р. було підписано «Закон про безпеку 5G та майбутнє США» (Secure 5G and Beyond Act of USA), що передбачає розробку стратегії щодо забезпечення безпеки мобільних телекомунікаційних систем та інфраструктури наступного покоління [270]. У свою чергу, це дозволило вживати заходів для розвитку покоління зв'язку 6G. Так, у 2021 р. був прийнятий «Закон про мережі майбутнього» (Future Networks Act), що передбачає створення робочої групи з поширення в країні 6G [181]. У лютому 2024 р. було оголошено, що США та «їх союзники» досягли угоди щодо базових принципів інтегрованого розвитку мережі 6G на тлі побоювань щодо КНР зробить прорив у телекомунікаційному секторі [279].

Тим часом, на тлі таких заяв у КНР відбувається підтримка стандартів та комерційне розгортання мереж 5G, що включена до низки документів інноваційного розвитку країни, включаючи план «Зроблено в Китаї – 2025», 13-й та 14-й п'ятирічний плани цифрового розвитку, а також концепцію розширення «нової цифрової інфраструктури». Керівник Китайської академії інформаційних та комунікаційних технологій Ван Чжицін зауважив, що в найближчі п'ять років Китай, ймовірно, досягне кількох проривів у будівництві цифрових мереж та їх застосуванні [210]. Уряд КНР докладає значних зусиль для просування доступності 5G у рамках ППП. З моменту запуску ініціативи частка Huawei в Глобальне телекомунікаційне обладнання досягла близько 30% [257]. Ці зусилля особливо успішні в

країнах Глобального Півдня, адже їхні технології приблизно на 30-50% дешевше, ніж у конкурентів [261].

Міністерство промисловості та інформатизації КНР активно просуває концептуальний вимір будівництва мереж нового покоління. Наприклад, у 2021 р. їм було випущено «План дій із застосування 5G на 2021–2023 рр.» [154]. До кінця 2023 року кількість користувачів 5G у КНР перевищила 560 млн осіб (35% від їх загального числа у світі) [210]. У той же час, КНР займає провідну позицію у розробці наступного покоління мереж 6G. Як результат, сьогодні на Китай припадає 35% галузевих патентів, а на США – 18% [171]. Планується, що комерційне використання мереж 6G у Китаї почнеться до 2030 року, тоді як стандарти будуть розроблені вже до 2026 року. Важливі показники міжнародної конкурентоспроможності США та КНР у сфері телекомунікацій нового покоління (5G та 6G) представлені в табл. 2.5.

Таким чином, і США, і КНР значною мірою пріоритизують формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності у ключових галузях ланцюжків доданої вартості даних, пропонуючи для цього різні механізми, значущі для визначення особливостей оцінки аналізованого показника, включаючи:

1. Інструменти державної підтримки, зокрема фінансування.
2. Механізми ППП, особливо у найбільш значних секторах цифрової економіки.
3. Інфраструктурний розвиток, пріоритетна підтримка значних ініціатив.
4. Санкційний інструментарій (притаманний насамперед для США), а також пріоритетне просування міжнародної взаємодії.

Специфіка ситуації полягає в тому, що, незважаючи на статус країни, Китай вже зарекомендував себе як лідер у цілій низці технологічних областей. Так, згідно з дослідженням австралійського аналітичного центру Australian Strategic Policy Institute, із 44 «критичних технологій» Китай лідирує в 37 [164]. Разом із тим, наприклад, у сфері сучасних мікрочіпів

Китай усе ще в значній мірі залежить від іноземних постачальників обладнання та програмного забезпечення [178]. Це робить КНР уразливим для експортних обмежень США. При цьому в рамках індексів оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності очевидним є середньостроковий тренд на поліпшення конкурентних позицій КНР. Так, згідно з «Індексом інноваційності» Bloomberg, Китай з 2013 р. досяг значних помітних успіхів у сфері інновацій. Ця країна вкладає кошти в такі галузі, як ІТ, НР та людський капітал, що допомагає стимулювати цифрову економіку в державі та її регіонах (провінціях).

Таблиця 2.5

Порівняння субфакторів для США та КНР у 5G (6G)

№ з/п	Субфактор	Характеристика вияву субфактору в США	Характеристика вияву субфактору в КНР
1	Телекому-нікаційна інфраструктура	Висока конкуренція серед приватних операторів	Лідер із упровадження 5G, що активно підтримується на рівні держави
2	Розміри внутрішнього ринку	Внутрішній ринок значний, але зі стабільною конкуренцією перед зовнішнім ринком	Ця країна має найбільший у світі ринок щодо впровадження нових технологій
3	Внутрішній споживчий попит	Високий, зорієнтований на нові технології	Величезний, завдяки масштабній цифровізації та підтримці держави
4	Попит на світовому ринку	Сильні експортні позиції у програмних продуктах	Активно розвиваються позиції в обладнанні
5	Фінансовий капітал	Доступ через корпоративні приватні інвестиції, держпідтримка	Сильна державна підтримка та субсидії

Джерело: складено на підставі [187; 211; 252]

При цьому в рамках означеного рейтингу спостерігається певне погіршення показників США. Незважаючи на те, що ця країна, безумовно, є

одним із світових лідерів у галузі інновацій [174; 287], вона все ж поступається Китаю за певними позиціями. У свою чергу, дані «Світового рейтингу цифровий конкурентоспроможності» IMD демонструють розрив, що зберігається на рівні розвитку цифрових економік Китаю та США [259]. Так, КНР та США знаходяться на порівняно високому рівні щодо комплексу заходів, спрямованих на підвищення цифрової конкурентоспроможності таких, як трансфер знань, підвищення потенціалу бізнесу й інвестиції в освіту. Обидві держави імпортують дані, тоді як решта світу експортує їх. З 2018 до 2021 рр. США посідали перше місце в рейтингу, а у 2023 р. повернулися на лідируючу позицію (рис. 2.7).

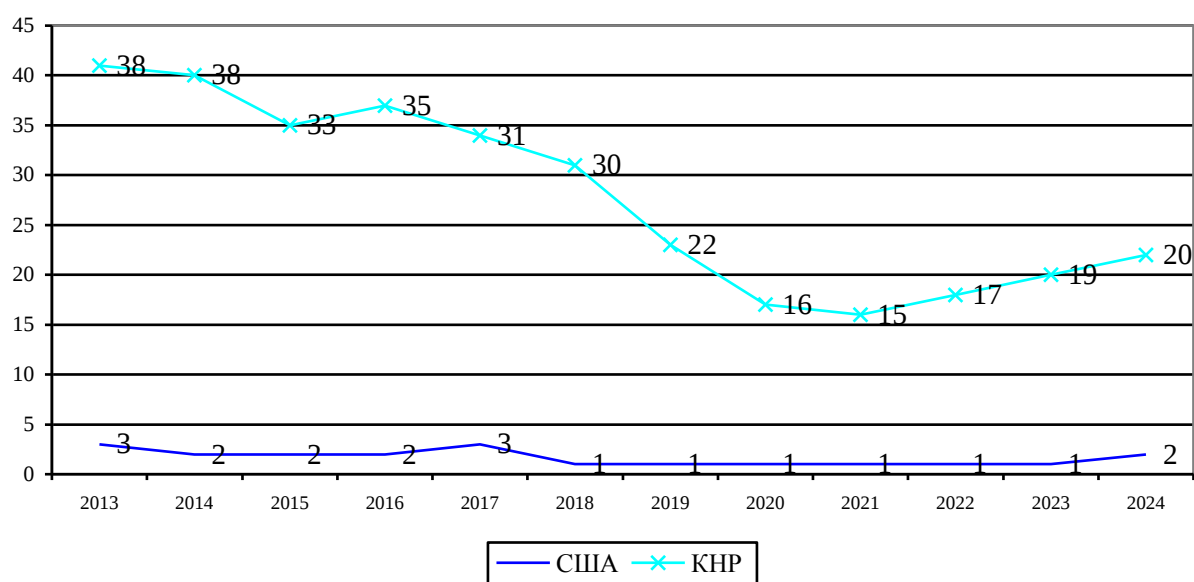

Рис. 2.7. Позиції США та КНР у рамках «Всесвітнього рейтингу цифрової конкурентоспроможності» IMD і «Atlas» (2013–2024 рр.)

Джерело: складено на підставі [286; 287]

Високий показник США до певної міри пояснюється поширеністю цифрових технологій усередині країни та доступністю венчурного капіталу. Крім того, США інвестують в освіту близько 6% ВВП, що майже вдвічі перевищує частку відповідних інвестицій у КНР (3,5%). Відтак, однією з

сучасних поступок США перед Китаєм є надання дозволу на навчання китайських громадян в амрекинаських закладах вищої освіти. Ця можливість, за яку Китай чіпляється і сьогодні, це так званий його стратегічний крок, щоб знати заздалегідь про успіхи та прорахунки конкурента, яким є США.

Власного розвитку Китай досяг завдяки підвищенню рівня науки, проведення високопродуктивних розробок і отриманню провідної частки високотехнологічного експорту. За 2018 по 2021 роки Китай піднявся на п'ятнадцять позицій до 15-го місця. Однак опустився у рейтингу в 2023 році до 19-ї позиції.

Досвід розвитку цифрових економік у США та КНР підтверджує, що одними з пріоритетних напрямів розвитку цифрових технологій є розташовані на різних етапах економічного розвитку сфера мікрочіпів, телекомунікацій нового покоління (5G та 6G) та ШІ. Причому згідно зі стратегічними документами цих країн, так і емпіричними джерелами для обох держав (США та КНР) ці напрями насправді є ключовими для формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності, що охоплює як цифрові технології, так і концептуальні підходи до аналізу сфери інновацій, що розглядається загалом, а також у контексті проблематики розвитку на міжнародних ринках. Водночас під час вивчення існуючих методик оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності, стає очевидним, що складне та динамічне співвідношення між країнами-лідерами у сфері цифрової економіки – США та КНР – не враховується повною мірою, й існує значна різниця в оцінках залежно від фокусу дослідження.

Ці дві країни є яскравими прикладами сталого розвитку цифрової економіки та цифрової трансформації, кожна з яких демонструє унікальні сильні сторони. При цьому представлені індекси недостатньо відображають критичну важливість трьох ключових факторів, які суттєво впливають на міжнародну цифрову конкурентоспроможність: розробка передових мікрочіпів, упровадження телекомунікацій нового покоління (5G та 6G) та технології ШІ. Аналіз зусиль, що вживаються США і КНР у сфері

міжнародного розвитку цифрової економіки, включаючи, наприклад, як ініціативу ШІ з боку Китаю, так і переговори з партнерами США щодо їх участі в обмеженнях проти КНР у ключових галузях, демонструють самостійну значимість міжнародної взаємодії у цифровій економіці з метою забезпечення надійного доступу до глобальних ринків. Включивши ці елементи в оцінку міжнародної цифрової конкурентоспроможності, можна отримати більш детальну й точну картину сильних сторін країни та її потенціалу щодо зміцнення аналізованого показника. Розширена структура дозволила б провести детальніший аналіз того, як країни позиціонують себе в цифровому ландшафті та визначити можливості для подальшого розвитку. На основі доповнення певних ключових факторів лідерства міжнародної цифрової конкурентоспроможності у США та КНР (ринковий потенціал, роль держави, бізнес-екосистема, технології, міжнародне співробітництво) актуальною може бути визнана розробка адаптивної аналітичної моделі оцінки галузевої (цифрової) конкурентоспроможності.

Уважається за доцільне, щоб у основі цієї моделі знаходився б випробуваний концептуальний підхід «ромбу конкурентних переваг» М. Портера. Дана аналітична модель могла б використовуватися як самостійний механізм концептуального аналізу міжнародної цифрової конкурентоспроможності країни на основі факторів, виділених у рамках вивчення досвіду держав-лідерів даної сфери США та КНР, так і застосовуватись для адаптації й актуалізації існуючих механізмів кількісного аналізу в рамках підбору показників оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Такий підхід був би корисним не тільки для аналізу ситуації в США та КНР, але і для вироблення конкретних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності, зокрема й в Україні. Доповнена на основі аналізу особливостей оцінки аналізованого показника у США та КНР, модель «ромба конкурентних переваг» представлена в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Субфактори міжнародної цифрової конкурентоспроможності держав у
рамках «моделі ромба конкурентних переваг»

№ з/п	Сутність фактору	Характеристика внутрішніх і зовнішніх субфакторів
1	Факторні умови	– розміри внутрішнього ринку; – наявність кваліфікованої робочої сили; – телекомунікаційна інфраструктура; – санкційні обмеження.
2	Умови попиту	– внутрішній споживчий попит; – внутрішній бізнес-попит; – попит на світовому ринку.
3	Пов’язані та допоміжні галузі	– розробка та виробництво мікročіпів; – цифрова інфраструктура 5G; – дослідження та комерційні програми ШІ.
4	Стратегія, структура та суперництво	– розвиток технологічних підприємств; – стартап-екосистема; – фінансовий капітал, включаючи можливість залучення іноземних інвестицій.
5	Інституційна (недержавна) та державна підтримка	– рівень державного фінансування й залучених інвестицій; – кількість тематичних патентів та наукових розробок; – витрати на інноваційну діяльність.

Джерело: складено на підставі [187; 211; 252]

Звісно ж, що ця комплексна структура цифрової трансформації та стимулювання розвитку цифрової економіки краще підходить для відображення механізмів формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в США та КНР у рамках цієї роботи. Проте це робить вказаний комплексний підхід корисним інструментом щодо подальших економічних досліджень. Для досягнення мети та завдань дослідження у наступному розділі будуть розглянуті основні особливості розвитку цифрової економіки України з урахуванням уточненої моделі якісного аналізу міжнародної цифрової конкурентоспроможності, запропонованої для використання моделі, яка актуалізує механізм кількісної оцінки аналізованого показника, а також може бути розроблено низку

практичних рекомендацій щодо зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності України з урахуванням досвіду навіть КНР.

Висновки до розділу 2

1. Виявлено, що в наукових розробках розглядаються поняття, що визначають сукупність підходів, інструментів, факторів та функцій феномена цифровізації та її впливу на регіональний розвиток. При цьому складності додає відсутність у правовому полі уніфікованого визначення поняття «регіональний розвиток в умовах цифровізації». Змістовна диференціація правового поля у досліджуваній сфері також підкріплена значною кількістю різнохарактерних методичних рекомендацій щодо оцінювання стану такого розвитку за останні роки. На підтвердження наведено положення постанови Уряду України «Про затвердження Порядку і Методики проведення моніторингу й оцінки результативності реалізації державної регіональної політики» № 856 від 21.10.2015 р., постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики» № 305 від 15.03.2024 р., постанови Уряду України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю» № 537 від 26.05.2021 р. тощо. Розуміння ролі та місця цифрових технологій у межах зазначених підзаконних актів дозволило охарактеризувати їх з позиції інституційності як недосконалі. Адже в них не належним чином окреслено перспективи оцінювання впливу цифровізації на регіональний розвиток. Вирішити цю проблему намагається інше профільне відомство – Мінцифри України, який запропонував використання більш розширений перелік показників. Свідченням цього є визначений Мінцифрою України індекс цифрової трансформації регіонів і громад. На цій підставі аргументовано доопрацювання чинної правової бази у сфері проведення моніторингу й

оцінювання стану регіонального розвитку в напрямку, по-перше, розширення такого показника, як «стан цифрового розвитку регіону». А по-друге, узгодження показників щоквартального та щорічного оцінювання стану розвитку й регіонів, й територіальних громад.

2. Установлено, що індекс цифрової трансформації регіонів був розроблений Мінцифрою України у співпраці з Програмою EGAP та Фондом Східна Європа. З'ясовано, що зазначений індекс охоплює процес моніторингу й оцінювання за п'ятьма ключовими напрямками, а саме:

а) цифрові публічні послуги: оцінюється рівень надання адміністративних та соціальних послуг в електронному форматі;

б) цифрові навички: визначається рівень цифрової грамотності населення та працівників органів влади;

в) цифрова інфраструктура: оцінюється наявність і доступність широкосмугового інтернету, мобільного зв'язку та цифрових платформ;

г) цифрова економіка: установлюються особливості розвитку електронної комерції, кількість стартапів та перспективи розвитку ІТ-сектору. Акцентовано, що в Україні з метою стимулювання розвитку цифрової економіки прийнято відповідний правовий документ, який окреслює особливості правового режиму «Дія.Сіті», що може вводитись на окремо взятій території. У той же час, аналіз стану впровадження цього правового режиму в регіонах дає підстави стверджувати про його незначне поширення на вітчизняних теренах, що зумовлено впливом суб'єктивних та об'єктивних факторів.

д) інституційна спроможність: з'ясовується, чи наявні стратегії цифровізації в регіоні та як вони узгоджені зі стратегіями й програмами їх соціально-економічного розвитку, CDTO (Chief Digital Transformation Officer). Крім того, аналізується стан створення «цифрових команд» в регіоні, покликаних забезпечувати його цифрову трансформацію.

Кожен із вказаних напрямів оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, що дозволяє комплексно оцінити рівень цифрового розвитку регіонів.

За результатами вимірювання ІЦТР, виявлено, що у першому кварталі 2025 року, середній показник по Україні становить 30 балів зі 100 можливих.

Лідерами цифрової трансформації стали такі регіони:

- Дніпропетровська область – 43 бали;
- Львівська область – 43 бали;
- Тернопільська область – 42 бали.

Ці регіони досягли значних успіхів у цифровізації публічних послуг, розвитку цифрової інфраструктури та підвищенні цифрових навичок населення. Проте, цифрова економіка та трансформація громад залишаються слабкими напрямками на регіональному рівні.

3. Наполягається, що частина з цих областей входять до складу міських агломерацій, які є перспективною та комбінованою формою співробітництва територіальних громад, оскільки об'єднують інші форми територіальної співпраці. Акцентовано, що міські агломерації дозволяють акумулювати ресурси окремо взятих громад і забезпечувати їх більш раціональне використання в умовах стрімкого розселення населення до великих центр-міст, які становлять «ядра» міських агломерацій. Конкретизовано, що правовий механізм публічного управління у сфері таких агломерацій в Україні відзначається недосконалістю (як на рівні Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року, так і на законодавчому рівні – відсутній спеціальний закон про міські агломерації). На цій підставі надано рекомендації щодо розвитку вітчизняного законодавства у сфері регулювання міських агломерацій, покликаних підвищити рівень соціально-економічного розвитку деградованих територій, де окупованих та інших територій, прилеглими до таких центр-міст. У цьому контексті досліджено комплекс заходів із підвищення цифрової грамотності, розвитку інфраструктури та підтримки цифрової економіки в Україні, що сприятиме підвищенню рівня цифрової трансформації її регіонів та забезпечить сталий розвиток в цілому.

4. Основний результат дослідження в межах підрозділів 2.1 і 2.2 – це

теоретичний розгляд аспектів підвищення рівня цифрової трансформації регіонів і територіальних громад за рахунок розвитку правового й організаційного механізмів публічного управління в Україні. У цьому контексті досліджено особливості застосування індексу цифрової трансформації регіонів (ІЦТР). Цей індекс є важливим інструментом для моніторингу та оцінки цифрового розвитку областей України. Аналіз результатів ІЦТР дозволяє виявити сильні та слабкі сторони цифровізації, а також визначити пріоритетні напрями для подальшого розвитку правового й організаційного механізмів публічного управління в Україні. Реалізація комплексних заходів із підвищення цифрової грамотності, розвитку інфраструктури та підтримки цифрової економіки сприятиме підвищенню рівня цифрової трансформації регіонів та забезпечить сталий розвиток України в цілому.

5. Проведений аналіз стану цифровізації з метою забезпечення регіонального розвитку за кордоном дозволив установити ключові механізми формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в Китаї та США, як лідерів у сфері цифрової трансформації. Виявлено, що особливістю її здійснення в зазначених країнах є відносно децентралізований підхід до розвитку цифрової економіки на рівні держави та регіонів через створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності шляхом формування відповідних умов та нормативно-правової бази.

Стверджується, що США приділяють особливу увагу залученню інвестицій у приватний сектор, який є головним розробником цифрових і новітніх технологій. У цій країні надмірне регулювання розглядається скоріше у негативному сенсі. Водночас у відповідь на зростаючу галузеву конкуренцію США переходять до більш прямої підтримки ключових галузей, включаючи цільове фінансування, податкові пільги та інші заходи у стратегічних секторах таких, як мікрочіпи та штучний інтелект (ШІ), так само як і розширення санкційного інструментарію як механізму обмеження розвитку держав-конкурентів. Незважаючи на більш інтервенціоністський

підхід, США зберегли гнучкість у механізмах міжнародного співробітництва. Певна політизація сфери для просування «демократичних цінностей» фактично є інструментом просування власних американських соціально-економічних інтересів у всьому світі. Ця країна підтримує як двосторонню, так і багатосторонню співпрацю з партнерами (насамперед розвиненими країнами) із метою встановлення глобальних стандартів нових технологій.

Крім того, ідентифіковано особливості формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в КНР у світі, включаючи визначення акцентів на довгострокове планування, державну підтримку й інтеграцію цифрових технологій із традиційними галузями промисловості. Наполягається, що в основі формування цифрової конкурентоспроможності Китаю знаходиться концепція багаторівневого науково-технічного розвитку, що здійснюється за допомогою національних планів, середньострокових галузевих стратегій за участю адміністрацій регіонів (провінцій). Уряд КНР визнає важливість участі приватного сектора, як генератора інноваційних ідей і проектів, а тому створює необхідне інституційне середовище, що сприяє співпраці між державними підприємствами, приватними компаніями та дослідницькими інститутами. Підкреслено, що Китай також докладас зусиль для розширення міжнародної кооперації у сфері стимулювання цифрової економіки шляхом залучення до участі у виробленні галузевих стандартів і норм. КНР також зміцнює дво- і багатосторонні партнерські відносини, насамперед, із країнами, що розвиваються. У цьому полягає відмінність між США та Китаєм, який прагне розвитку цифрової інфраструктури та передачі технологій, у тому числі в рамках макропроекту «Цифрового Шовкового шляху».

6. На прикладі США та КНР виділено узагальнені субфактори, що визначають механізми формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності, яка стимулює розвиток регіонів і територій. До цих субфакторів належать такі, як ринковий потенціал, бізнес-екосистема, технології, інституційна (недержавна) та державна підтримка, міжнародне

співробітництво. Аргументовано, що в цьому контексті важливим є застосування саме комплексного підходу, що враховує всі п'ять груп факторів. На основі аналізу напрямів поглиблення галузевої конкуренції США та КНР виявлено особливості оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності цих держав. Ці особливості полягають у тому, що, хоча ринкові чинники відіграють у розвитку цифрової економіки цих країн важливу роль, але галузева державна й інституційна підтримка, міжнародна взаємодія та санкційна проблематика на сучасному етапі набувають все більшого значення. У цьому контексті уточнено значення розвитку комплексної цифрової екосистеми економіки, що вимагає забезпечення сталого розвитку регіонів (у соціальному, економічному й екологічному напрямках). Розвиток такої екосистеми представлено в межах відповідної факторної моделі оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності на базі розширеної адаптації «ромба конкурентних переваг» М. Портера з урахуванням аналізу механізмів формування аналізованого показника в США та КНР. Це зrealізовано через деталізацію потенційного складу макрокатегорій «факторні умови», «умови попиту», «пов'язані та допоміжні галузі економіки та сфери суспільної життєдіяльності», «стратегія, структура та суперництво фірм», «інституційна та державна підтримка».

Матеріали цього розділу опубліковано в таких наукових працях [48; 51; 53].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

3.1. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку України в умовах цифровізації

Ураховуючи лідируючі позиції США та Китаю в цифровій економіці, країнам, що розвиваються, володіють потенціалом зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності та формування альтернативних технологічних центрів, включаючи Україну, необхідна підтримка самодостатності в цифровій сфері, особливо в ключових технологічних секторах – штучному інтелекті, телекомунікаційних технологіях мікрочіпах. Адже наша держава є вагомим «постачальником» кадрів для сфери цифрових і новітніх технологій на світовому ринку. Очевидно, що значний відтік українського кадрового потенціалу до зарубіжних країн зумовлений більш привабливими умовами, які створюються ними. Тому ще одним із важливих завдань України є впровадження дієвих стимулювально-мотиваційних заходів для збереження власного інтелектуального потенціалу всередині держави. Цього можливо досягти за умови покращення умов для навчання молоді «професіям майбутнього», надавати їм пільгові умови для придбання власного житла, збільшити рівень заробітних плат у державному секторі, що займається розробкою інновацій, покращувати інвестиційний клімат, що сприятиме зростанню вітчизняних ІТ-компаній і зміцненню економіко-технологічного суверенітету, що є безумовним пріоритетом функціонування будь-якої держави.

Отже, завдання України й її регіонів на коротко-, середньо- і

довгострокову перспективу полягає в тому, щоб не опинитися на периферії інновацій із наздоганяючою економікою з обмеженими шансами на успіх у рамках глобального технологічного протистояння США та Китаю [138]. Фундаментальною необхідністю успішного розвитку України стає забезпечення автономії цифрової економіки в регіонах через досягнення високого рівня міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Варто зауважити, що цифрова економіка є лише одним із критеріїв оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і громад в Україні (дет. див. підрозділ 2.1). У той же час, наполягаємо на доцільності пріоритизування (визначення першорядності) показників зазначеного індексу, де цифровій економіці слід віддати перше місце, оскільки тоді всі інші показники рівнятимуться на неї. З метою унеможливлення появи зайвих наукових дискусій стосовно висловленої гіпотези, вважаємо за необхідне зупинитись більш детально на її обґрунтуванні.

Безперечно, вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації можливо зреалізувати в межах декількох сценаріїв, а саме: оптимістичного (сприятливого); помірно загрозливого; небезпечно загрозливого; критично загрозливого. Очевидно, що слід прагнути до застосування в першу чергу оптимістичного сценарію, який повинен ураховувати вимоги часу та суспільства щодо забезпечення сталості його функціонування як в умовах невизначеності, так і нестабільності. Згідно із оптимістичним сценарієм, що є найбільш сприятливим, потрібно надати пропозиції та зреалізувати їх щодо доопрацювання правового механізму публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації. Це доречно здійснити в напрямку проведення пріоритизації показників оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад в Україні, який розроблений Мінцифрою. Щодо інших сценаріїв розвитку подій, то вони є найменш привабливими для України та передбачають різний ступінь впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть трансформуватись у

небезпеки. Логічно, що помірно загрозовий сценарій передбачає незначний вплив факторів і їх трансформацію в небезпеки, небезпечно загрозовий сценарій – значний вплив, а критично загрозовий сценарій – вплив, з яким складно або неможливо справитись. Для того, щоб попередити можливість застосування зазначених сценаріїв, потрібно вжити комплекс публічно-управлінських заходів, спрямованих на вдосконалення наявного організаційного та правового забезпечення у сфері регіонального розвитку України в умовах цифровізації.

Цифрова економіка виступає як ключовий каталізатор економічного прогресу у глобальному масштабі, а й у контексті російської економіки. Водночас, ще 2015 р. обсяг цифрової економіки України склав 3,9% ВВП порівняно з 10,9% у США, 10% у Китаї та 8,2% у ЄС [196]. Дійсно, показник витрат на цифровізацію економіки до ВВП залишається відносно низьким порівняно з ЄС (8,5-9,3%) та США (12-14%) [там само]. Таким чином, можна говорити про недофінансування вітчизняної цифрової економіки.

Розрив у розвитку новітніх технологій із лідерами цифрової економіки може оцінюватись приблизно в 15-20 років, причому, ураховуючи швидкий темп глобальних змін та інновацій, є тенденція до його збільшення. Крім того, особливістю функціонування України та чисельної групи країн є збереження залежності від високотехнологічного закордонного обладнання. Так, у 2021 р. ще до повномасштабної агресії РФ, імпорт вітчизняного промислового обладнання становив 14,3 млн дол. США (49,2 % від загального обсягу поставок), тоді як експорт – лише 3,7 млн дол. США (6,6% від загального обсягу). Вимушене обмеження імпорту технологічних товарів може призвести до неминучої адаптації існуючих виробничих ланцюжків і переорієнтації технологічних зв'язків у бік «дружніх країн». Особливо даний ризик є актуальним у секторах промисловості з високою залежністю від зарубіжних компонентів. У деяких із них, включаючи електроніку та машинобудування, показник

може становити від 60 до 90% [69; 70].

Разом із тим цифрова економіка України є унікальною тим, що вона є однією з небагатьох країн у світі, крім США та КНР, де створено та розвивається ціла низка значних національних технологічних компаній у різних секторах і наявний базис для формування потужної цифрової екосистеми, принаймні у послугах, у рамках яких відбувається конкуренція всередині країни та за її межами. Отже, Україні та її регіонам є над чим працювати в напрямку зайняття власної ніші в цифровому просторі, а саме:

– розвивати вітчизняну цифрову екосистему, що включає, по-перше, побудову власної «кремнієвої долини» у безпечних та інноваційно орієнтованих регіонах, які входять до складу міських агломерацій – Львівська область (умовно відноситься до безпечного регіону) і Дніпропетровська область, яка є ще умовною «космічною столицею» України (при цьому Дніпропетровську область часто ставлять у приклад як одну з успішних в упровадженні режимів «ДіяСіті», що стимулюють розвиток цифрової економіки на місцях [70]). По-друге, вітчизняні пошукові системи. Серед них найбільш відомою є, безперечно, Google, але на базі того ж Ukrnet можуть розвиватись українські пошукові системи. Спочатку дана компанія надавала виключно послуги з обміну даними під час листування електронною поштою. Проте може надавати послуги з Інтернет-пошуку, розширюючи суміжні області цифрових сервісів (навігація, таксі тощо) у межах власної екосистеми;

– цифрові послуги (зокрема, фінансові). Даний критерій включено до переліку тих, що оцінюються з метою визначення індексу цифрової трансформації регіонів і громад в Україні. Проте потрібно йти в ногу з часом і розвивати цифровий банкінг. Безумовно, що лідером у цьому є Китай, що застосовує WeChat по максимуму (і для отримання зарплати, і для проведення міжнародних і внутрішньодержавних платежів, і для спілкування, і для консультування з органами влади, і для одруження тощо

[99; 103]). Сьогодні банки трансформуються в диверсифіковані технологічні компанії, включаючи страхування, електронну торгівлю та інші суміжні області. Україна має враховувати дані тенденції та підвищувати якість цифрового банкінгу, забезпечуючи при цьому захист персональних даних вкладників, користувачів цифровими фінансовими послугами та інших зацікавлених осіб [60; 67];

– розвиток українських соціальних мереж, що можуть акумулювати найбільші бази користувачів, реклами, новин та іншої інформації. Серед цих баз найбільш відомими є Facebook, X, WeChat та ін. У зв'язку з цим було б логічно, якби Україна теж запропонувала б ринку соціальних комунікацій мережу, здатну конкурувати зі світовими соціальними мережами;

– стимулювати розвиток телекомунікацій, що має відноситися до критеріїв оцінювання індексу цифрової трансформації. Такі компанії, як Київстар, окрім надання телекомунікаційних послуг, формують власні екосистеми, займаються розвитком мереж 5G, у перспективі – з використанням вітчизняних технологій;

– розвиток платформи електронної торгівлі в Україні. Власних платформ е-торгівлі Україна поки не має, а користується одними з найбільших у світі, створеними в США та КНР (Aliexpress, Temu та ін.). Однак перспективним напрямом є створення вітчизняних платформ е-торгівлі, які прагнутимуть досягнення обсягів покупок на рівні вищевказаних платформ і генерації значних обсягів даних. Таку рекомендацію висловлено з урахуванням вдалого географічного положення України – транзитивного. Якщо цим вдало скористатись, то наша держава покращить свої позиції у світовому ринку цифрових послуг.

У продовження умовного плану дослідження відзначимо, що приватний сектор, який зацікавлений у створенні цифрової екосистеми в Україні, має активно інвестувати в розвиток власних платформ та галузевого програмного забезпечення, включаючи ІІІ. На нашу думку,

особливо значних успіхів у цій галузі можна досягли в напрямку запровадження вітчизняних пошукових систем (безпілотний авто та генеративний ШІ) і цифрового банкінгу (що передбачає застосування генеративного ШІ). Однак ці напрямки цифрового розвитку України та її регіонів можуть бути менш успішними під час розробки апаратного забезпечення. Незважаючи на наявність в Україні низки компаній, що спеціалізуються на розробці мікročіпів та іншої електронної продукції, національний ринок все ще характеризується суттєвою залежністю від імпорту апаратного забезпечення. Ця ситуація створює низку викликів для формування та розвитку конкурентоспроможної індустрії в даній сфері, що пов'язано з низкою факторів, у тому числі низьким рівнем інвестицій у дослідження та розробки (ШІ) [11; 70] та обмеженими ринками збуту порівняно з такими країнами, як США чи КНР.

Звісно, що для проведення формальної оцінки становища України у світовій цифровій економіці можна використовувати відповідні міжнародні індекси, згадані в рамках цієї роботи вище. Зокрема, згідно з Індексом мережевої готовності в Україні відносно низькі позиції, що можна пояснити «пробілами» у нормативно-правовій базі та «недостатньо сприятливим» інституційним середовищем для інновацій і ведення бізнесу [273].

Ще одним актуальним рейтингом є Міжнародний індекс цифрової економіки та суспільства (I-DESI). Згідно з цим індексом, Україна має 45,8 балів, відстаючи від середнього показника по ЄС (61,5 балів), а також Китаю (56,3 бали) та Бразилії (46,3 бали), але випереджає такі країни, як Мексика (44,6 бали) та Туреччина (43 бали) [251]. Разом із тим за рівнями використання Інтернет-сервісів та цифрових державних послуг Україна розташовувалася на рівні середнього показника по ЄС [там само]. Відповідно до Всесвітнього рейтингу цифрової конкурентоспроможності, розробленому IMD, у 2023 р. Україна посіла 42-е місце [219].

Загалом, згідно з індексами міжнародної цифрової

конкурентоспроможності, що розглядаються в цій роботі, Україна на сучасному етапі поки не входить до групи лідерів у сфері цифрової економіки та трансформації, розташовуючись у більшості з рейтингів ближче до середини списку, включаючи як західні методики оцінювання, так і азійські, що, наприклад, складається в КНР – Індекс національної цифрової конкурентоспроможності. Відповідно до усереднених даних зазначених рейтингів, Україна знаходиться на 50-51 позиції зі 100 ($\approx 50.75\%$).

Разом із тим Україна розташовується на провідних позиціях у світі за деякими окремими вагомими показниками розвитку цифрової економіки, включаючи її стимулювання на рівні регіонів (через правовий режим «ДіяСіті»). Однак перспективним шляхом забезпечення регіонального розвитку визнається створення та розвиток власної цифрової екосистеми, що передбачає дієве використання цифрових технологій населенням, яке має відзначатись цифровою грамотністю, упровадження фінансових технологій на всіх рівнях управління тощо.

Таким чином, очевидно, що на основі існуючих рейтингів міжнародної цифрової конкурентоспроможності можна отримати узагальнену картину реального рівня даного показника на місцях, причому з фокусуванням на механізмі аналізу, що підтверджує важливість комбінації застосування кількісних інструментів оцінювання конкурентоспроможності та проведення якісного дослідження для обраної адаптивної методики з урахуванням мети, що стоїть (дет. див. підрозділ 2.3).

На центральному рівні в Україні розвиток цифрової економіки визнається одним із стратегічних напрямків. Свідченням цього є чинний Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (2021 р.) [89]. У той же час, як вказувалось вище, Україна поки не відзначається повсюдним запровадженням правового режиму «ДіяСіті», що визнається в цьому дослідженні одним із пріоритетних шляхів

забезпечення регіонального розвитку. З огляду на це на центральному рівні має бути поставлене завдання щодо підготовки державної програми зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності України з урахуванням існуючих викликів і ролі регіонів у цьому.

Дана програма може мати назву «Цифрова економіка України та її регіонів», яку в перспективі доцільно зробити національним проектом із метою забезпечення інтеграції нашої країни у світовий соціально-економічний і цифровий простір. Серед блоків цього нацпроекту можна виокремити ті, що передбачають спрямованість української влади на комплексний розвиток держави та її регіонів, а саме: нормативне регулювання цифрової сфери, формування та збереження кадрового потенціалу для цифрової економіки, формування інформаційної інфраструктури, підвищення рівня інформаційної безпеки, розвиток цифрових технологій, повсюдне впровадження цифрового державного управління.

У цьому контексті виникає необхідність у створенні урядової комісії з цифрового розвитку (для розробки такого нацпроекту). Серед цілей її функціонування можна вказати такі: 1) зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності; 2) складання пропозицій щодо розвитку цифрової економіки; 3) визначення пріоритетних напрямів, форм, методів державного регулювання, спрямованих на розвиток галузі, що розглядається; 4) забезпечення конкурентоспроможності економіки та покращення умов підприємництва з використанням цифрових технологій; 5) підтримка роботи держорганів у галузі міжнародного співробітництва.

Вагомими документами щодо підвищення цифрової конкурентоспроможності на цьому етапі можуть також стати: Прогноз науково-технічного розвитку України на період до 2030 р., що повинен містити аналіз перспективних можливостей розвитку науки та технологій України; Стратегія науково-технічного розвитку України, що має визначати основні напрями галузевого розвитку країни та регіонів із метою

підвищення їх конкурентоспроможності, забезпечення сталого розвитку української економіки та інші документи для забезпечення доступності цифрових технологій для громадян України та підвищення ефективності використання цих технологій у сфері економіки та соціальній сфері.

З метою підвищення конкурентоспроможності України у сфері перспективних цифрових технологій на світових ринках можуть бути відібрані 16 пріоритетних високотехнологічних напрямів (у тому числі штучний інтелект, мобільні мережі зв'язку п'ятого покоління, хоча у світі вже обертів набирає шосте покоління та ін.), а також призначені відповідні організації, що координують їх розвиток, на основі принципу публічно-приватного партнерства, включаючи міні проекти. З позиції інституційності можемо представити таке співвіднесення означених напрямків і центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ), які можуть забезпечувати досягнення оцікуваних результатів за цими напрямками:

- штучний інтелект (Мінекономрозвитку, Мінцифри);
- мобільні мережі зв'язку п'ятого покоління (Мінцифри);
- Інтернет речей (Мінцифри);
- нові виробничі технології (Мінцифри);
- перспективні космічні системи (Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром), Міністерство освіти і науки України);
- нові покоління мікроелектроніки та створення електронної компонентної бази (Мінстратегпром);
- нові комунікаційні Інтернет-технології (Мінцифри);
- технології розподілених реєстрів (Мінцифри);
- технології нових матеріалів та речовин (Мінстратегпром);
- технології передачі електроенергії та розподілених інтелектуальних енергосистем, розвиток водневої енергетики та декарбонізація промисловості та транспорту на основі природного газу, а також Технології створення систем накопичення електроенергії (Міненерго);

- прискорений розвиток генетичних технологій (МОЗ);
- квантові комунікації (Мінцифри).

В Україні та всьому світі загалом цифровізації економіки почали приділяти ще більшу увагу з початком пандемії COVID-19. Зокрема, акцентується увага на вирішенні завдань, пов'язаних із цифровою трансформацією, до яких віднесено такі: 1) досягнення рівня «цифрової зрілості» у ключових економічних секторах таких, як охорона здоров'я, освіта та публічне управління; 2 збільшення частки соціально-значущих масових послуг, доступних у цифровому форматі (до 95%); 3) забезпечення 97% домогосподарств широкосмуговим доступом до Інтернету; 4 збільшення інвестицій у вітчизняні ІТ-рішення у чотири рази порівняно з «доповідним періодом», тобто рівнем 2019 року.

Варто вказати, що Україна завжди наближалась близько до регламентації важливих соціально-політичних та економічних процесів, але ця близькість не означає точність і коректність. Так, у липні 2019 року з метою «досягнення технологічного суверенітету» затверджено Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [118]. Заплановано, що частка високотехнологічної продукції вітчизняного виробництва, у загальному обсязі споживання до 2030 р. має становити щонайменше 75%. В умовах, що склалися, акцентується важливість зміцнення міжнародного співробітництва з «дружніми країнами». Власне, серед цих умов одними із загрозливих є повномасштабна агресія РФ й екскалація збройного вторгнення. Принагідно зазначимо, що до цієї стратегії діяла Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України (розрахована на 2018–2020 роки), затверджена розпорядженням Уряду України у 2018 році [114]. Цей документ окреслює перспективи розвитку цифрового суспільства, яке підвищивши власні цифрові навички розширює можливості для безперешкодного доступу до формування державної регіональної політики. Останній процес вимагає залучення насамперед представників-експертів громадянського суспільства. На заміну

цій концепції було розроблено та прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (2021 р.) [112]. Стан реалізації положень цього спеціального закону більш деталізовано розглянуто в роботі вище.

Крім того, в Україні продовжується опрацювання інституційних форматів державної підтримки розвитку цифрової економіки. Так, у квітні 2024 р. стало відомо про рішення вищих органів влади виділити на реалізацію нових національних проектів у сфері економіки знань і цифрової трансформації держави, які можуть посилити ефект від реалізації запропонованого національного проекту «Цифрова економіка України та її регіонів». На наш погляд, доцільно даний проект реалізовувати на місцях вже в найближчій перспективі, що повинно бути передбачено оновленими стратегіями регіонального розвитку, дія яких здебільшого спливає у 2027 і 2028 рр. Адже ці стратегії від самого початку не були розраховані на повномасштабну агресію, а, тим більше, на післявоєнне відновлення. Зрозуміло, що ці стратегії розроблялись і затверджувались у регіонах на основі Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року. Відтак, настав час для розробки нових стратегій регіонального розвитку і на рівні держави, і на місцях, що (стратегії) повинні враховувати важливість забезпечення розвитку такого напрямку, як цифрова економіка та цифрова трансформація.

На підставі вищевказаного можемо зробити проміжний висновок, що державна підтримка в Україні відіграє значну роль у розвитку сфери цифрової економіки в регіонах через створення сприятливого регуляторного середовища. Цифрова економіка – це не окрема галузь, а по суті спосіб покращення суспільної життєдіяльності та новий базис для багатовекторного розвитку, зокрема, системи публічного управління, економіки, бізнесу, соціальної сфери та всього суспільства. Формування цифрової економіки представляє собою питання національної безпеки й незалежності України (як зазначалось вище, якби вона була технологічно

була більш розвинена, то РФ би не наважилась напасти на неї), підвищення конкурентності вітчизняних компаній на міжнародному ринку цифрових товарів і послуг, а також покращення позицій нашої країни на світовій арені на довгострокову перспективу, зокрема на десятиліття.

Очевидно, що як фундамент розвитку цифрової економіки в Україні використовується близька насамперед до КНР модель, коли як основна рушійна сила підвищення цифрової конкурентоспроможності визнається держава та її апарат. Йдеться не лише про встановлення деяких рамок інноваційної, інвестиційної та іншої дотичної до регіонального розвитку діяльності, а й про практико орієнтовані дії, наприклад, у вигляді прямого чи опосередкованого фінансування цифрової інфраструктури. Це видно, зокрема, на прикладах укладання угод про наміри між Урядом України та державними корпораціями чи компаніями з державною участю щодо досягнення лідерства на світових високотехнологічних ринках. Фактичними виконавцями запропонованої програми «Цифрова економіка України та її регіонів» є провідні вітчизняні компанії, які можуть започаткувати для координації виконання відповідної мети низку прогресивних ідей. Безумовно, що помітна їх частина прямо чи опосередковано підконтрольна державі.

У низці країн, зокрема в США, ініціатива, навпаки, найчастіше спрямована у протилежному напрямку від компаній до держави (так званий, підхід bottom-up), хоча останнім часом у контексті наростання міжнародної конкуренції в цифровій економіці зазначена держава починає відігравати важливішу, принаймні провідну в напрямку координації. У свою чергу, прихильники «централізованого управління» у державі, у тому числі КНР, прагнуть заохочення приватної ініціативи, тобто фактично відбувається поступова конвергенція різних підходів з урахуванням не лише характеристик окремих країн, а й особливостей актуального етапу розвитку глобальної цифрової економіки. На ці тенденції потрібно зважати Україні, під час потенційного впровадження

закордонних практик управління у сфері регіонального розвитку в умовах наростаючої цифровізації.

Залучення до реалізації національних ініціатив і проектів у сфері цифрової економіки як провідних галузевих приватних інституцій, так і підприємств із державною участю підкреслює тяжіння України до формування комплексного цифрового ландшафту та поступальної цифровізації економіки загалом. Це, у свою чергу, забезпечує узгодженість розвитку держави та регіонів, а також мобілізацію необхідних ресурсів для досягнення поставлених цілей через інтеграцію зусиль, спрямованих на формування конкурентоспроможної держави та її регіонів. Співробітництво між державним і приватним секторами сприяє створенню стійкої цифрової екосистеми для довгострокового зміцнення позицій держави у світовій цифровій економіці. Важливим фактором формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності (у т.ч. України) є розвиток галузевої взаємодії з іншими державами в різних форматах. Повномасштабна агресія РФ показує неминуче, що має відбуватися переорієнтація України на розширення співробітництва у сфері цифрової економіки з країнами-членами ЄС.

Разом із тим, останнім часом в експертному середовищі з'являється все більше наукових розвідок, що вказують на зниження динаміки євроатлантичної інтеграції у бік актуалізації інтеграції з іноземними країнами у сфері цифрової економіки, що не входять до ЄС. Це пояснюється пріоритетом регулювання потоків даних у рамках національного законодавства країн-членів ЄС, а також «новими геополітичними умовами» (посиленням ролі Великої Британії, ОАЕ, США, Туреччини, Японії та ін.). Частина з означених країн надають підтримку Україні (Англія, Японія), а частина позиціонують себе як медіатори (США, Туреччина, ОАЕ). Безперечно, що роль кожної країни у забезпеченні сталого розвитку України є різною, найменше зацікавлені в цьому країни-медіатори (які мають власні інтереси у формуванні миру), але й їх внесок є

цінним. Зважаючи на це, пропонуємо визначити такий ризик забезпечення регіонального розвитку України в умовах наростаючої цифровізації та війни, як лобіювання інтересів іноземних держав та їх компаній з метою отримання власного прибутку без належного урахування інтересів нашої держави щодо відбудови її регіонів.

Отже, удосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку України в умовах цифровізації передбачає розвиток дво- і багатосторонньої взаємодії із зарубіжними партнерами. У зв'язку з тим, що Україна перебуває під численними ракетно-дроновими обстрілами РФ, інтенсифікується кооперація з партнерами для подолання негативних ефектів цих обстрілів. Як відомо, було підписано угоду щодо визнання Україною країною-кандидатом на вступ до ЄС. Стимулювання розвитку цифрової економіки – це один із напрямків економічної євроінтеграції України, який установлений на рівні кластерів «Засадничі розділи розширення» і «Конкуренція та інтенсивне зростання» [107].

Як відомо, у 2023 році Європейський парламент прийняв резолюцію, яка закликала Європейський Союз розпочати переговори про вступ України та розробити дорожню карту з визначенням подальших кроків для інтеграції країни до єдиного ринку ЄС. Україна отримала цю дорожню карту та відповідний опитувальник. Документ передбачає реалізацію численних кластерів, які структуровано на такі підгрупи:

1. Основоположні аспекти процесу розширення (реформа державного управління, судова система й фундаментальні права, юстиція, свобода й безпека, функціонування ринкової економіки, зокрема цифрової, статистика, здатність конкурувати на ринку ЄС, фінансовий контроль).

2. Внутрішній ринок (вільний рух робочої сили, товарів і капіталу, надання послуг і створення бізнесу, корпоративне право, інтелектуальна власність, конкурентна політика, фінансові послуги, захист прав споживачів і охорона здоров'я).

3. Конкурентоспроможність та економічне зростання (передбачає

цифрову трансформацію та розвиток е-медіа, вдосконалення податкової та митної політик, економічної та монетарної політик, а також соціальної політики та сфери зайнятості, підприємництва та промисловості (у стратегічних галузях інноваційного розвитку), науки й освіта, культури тощо).

4. Зелений порядок денний і сталий розвиток сполучень (транспортна політика, енергетика, транс'європейська інфраструктура, екологія й протидія кліматичним змінам).

5. Ресурси, аграрний сектор і регіональна згуртованість (сільське господарство й сільський розвиток, продовольча безпека, ветеринарні та фітосанітарні стандарти, рибне господарство, регіональна політика й інструменти охоплення, фінансові аспекти та бюджет).

6. Міжнародна співпраця (зовнішня політика, міжнародні відносини й безпековий аспект). Європейська Комісія розпочала моніторинг прогресу України в адаптації її законодавства до стандартів ЄС з акцентом на розділи *acquis*, які стануть основою майбутніх переговорів [107]. Адаптація українського законодавства з європейським покликана підвищити рівень як загальнодержавного соціально-економічного розвитку, так і регіонального.

У 2023 році було оприлюднено перший аналітичний звіт обсягом 67 сторінок із оцінкою рівня гармонізації законодавства України в 32 із 33 розділів *acquis* (винятком стала глава «Правосуддя та фундаментальні права»). За підсумками аналізу середній показник відповідності за шкалою від 1 до 5 становив 2,16 бала. Шкала оцінювання має такі рівні:

- 5 — високий рівень відповідності;
- 4,5 — наближена до високого рівня відповідність;
- 4 — добра відповідність;
- 3,5 — помірна/добра відповідність;
- 3 — помірна відповідність;
- 2,5 — помірна/часткова відповідність;

- 2 — часткова відповідність;
- 1,5 — початковий рівень/часткова відповідність;
- 1 — початковий рівень [107].

Експертами представлено оцінки запровадження кластерного підходу Україною на шляху до вступу до ЄС, а також оцінювання розділів, які не входять до складу *acquis communautaire*, зокрема реформи публічного управління та економічних критеріїв, але є важливими для країни-кандидата. У продовження можемо зазначити, що перед Україною стоїть надскладне завдання, пов'язане з реалізацією низки публічно-управлінських заходів, які групують залежно від кластеру, що упроваджується. Власне, складність цього завдання полягає в комплексному та майже одночасному вдосконаленні організаційного та правового забезпечення. На це потрібен неабиякий обсяг ресурсів (кадрових, фінансових, матеріально-технічних та ін.), які потрібно раціонально використовувати. Відтак, розвиток України та її регіонів супроводжується максимальним нашаруванням різних умов і факторів, тому її досвід є унікальним для світу в реалізації інтеграційних прагнень, захисту власного суверенітету та забезпеченні поступального сталого розвитку [там само].

Відзначимо, що сучасний етап євроінтеграції України визначається ключовими змінами у відносинах із Європейським Союзом, особливо в контексті впровадження низки заходів публічного управління, спрямованих на набуття членства. Ці заходи охоплюють організаційні, правові, інформаційні та безпекові аспекти. Організаційна складова включає консультації, зустрічі, дискусії, обмін комюніке, запитальниками та ін. Правові дії базуються на демонстрації політичної волі для розробки та ухвалення нормативних актів, їх публічного обговорення, прийняття, реалізації та наступного коригування. Водночас усі ці процеси тісно взаємопов'язані: без належної підтримки результативних інформаційних та безпекових заходів можливий зворотний ефект, наприклад, у вигляді

поширення дезінформації чи загострення загроз безпеці всередині держави. У цьому контексті виявлено як ефективні, так і недостатньо дієві приклади реалізації організаційних, правових, інформаційних та безпекових дій на шляху інтеграції. Підкреслюється, що на успішність цих заходів впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Ці чинники формують загальнодержавний дискурс як країн із розвинутою економікою, так і тих, що перебувають у процесі забезпечення стабільного розвитку. Отримання Україною статусу кандидата відкриває нові перспективи та переваги, водночас створюючи певні виклики. Цей статус забезпечує доступ до значної фінансової та технічної допомоги від ЄС, сприяє розвитку торгівлі та наближенню до європейських стандартів. Крім того, це підвищує інвестиційну привабливість країни, що стане імпульсом для економічного зростання. Проте разом із перспективами виникають нові ризики та вимоги: статус кандидата передбачає суворе виконання зобов'язань, зокрема через застосування кластерного підходу для дотримання умов вступу. Це той ризик, який повинен перебувати в колі постійної уваги нашої держави.

На підставі вищевказаного можемо підкреслити, що додатковим ризиком у контексті формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності України є не тільки безрезультативне застосування кластерного підходу під час реалізації євроінтеграційних прагнень, а ймовірний поділ глобальної цифрової економіки на дві цифрові екосистеми. Зрозуміло, що в одній з них домінуватиме Китай, а в іншій – США. Так, Україна, відмовляючись з власної ініціативи або вимушено від американських технологій, об'єктивно буде все більше орієнтуватися на китайські технології, що вже спостерігається на даний час. З огляду на це представляється вкрай актуальним виробити обґрунтований і реалістичний сценарій участі України в міжнародній цифровій екосистемі, що характеризується значною конкуренцією. На цій підставі слід урахувати той факт, що партнери України дедалі більше орієнтуються на китайські

технології, на противагу агресивній позиції США останніми роками та місяцями. У цій ситуації важливим є вироблення збалансованої стратегії розвитку України у сфері цифрової економіки у разі продовження тенденції до складання у світі двох «цифрових біполярних блоків», представлених США та КНР відповідно.

Згідно з наведеними вище показниками індексів кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності, за низкою показників розвитку Україна, безумовно, відстає від світових лідерів, включаючи такі аспекти, як частка цифрової економіки у ВВП, обсяг венчурного фінансування та темпи зростання галузевої продуктивності праці тощо. Збільшення цих показників вимагає створення сприятливого інституційного середовища для розвитку цифрових інновацій, підтримки стартапів і цифрового підприємництва загалом в Україні, а також сприяння цифрової трансформації традиційних і стратегічних галузей її промисловості (космічної, оборонної та ін.). Темпи зростання продуктивності праці в цифровому секторі в Україні є також нижче середнього, ніж у світових лідерів.

Одним із ключових проблемних питань і ризиків підвищення цифрової конкурентоспроможності України є недостатній рівень фінансування інноваційних проектів в регіонах. Ця проблема охоплює всі основні джерела інвестицій: державні кошти, капітал великих корпорацій і ресурси венчурних фондів. Обмеженість фінансових вкладень в інноваційну сферу призводить до суттєвого відставання у капіталізації вітчизняних цифрових компаній від світових лідерів, особливо із США та Китаю. Це створює значний розрив у можливостях для розвитку, досліджень та впровадження нових технологій на вітчизняних теренах. Незважаючи на динамічну екосистему технологічних стартапів, сукупна капіталізація цифрових компаній в Україні є помітно нижчою за рівень провідних держав у сфері цифрової економіки. При цьому доступ до фінансування як з внутрішніх, так і з міжнародних джерел у рамках

співпраці з дружніми країнами відіграє вирішальну роль у розширенні цифрових компаній на міжнародних ринках та стимулюванні їхнього зростання.

Нарешті, одним з найбільш значущих викликів і ризиків у плані зміцнення цифрової конкурентоспроможності України є потенційно недостатній рівень розвитку певних ключових технологій, розглянутих раніше на основі досвіду США і КНР. Технологічний розвиток у таких галузях, очевидно, підвищує міжнародну цифрову конкурентоспроможність країни, що вимагає інноваційного й інвестиційного розвитку стратегічних галузей промисловості, а також залучення найкращих фахівців із відповідних технологічних напрямків.

Періодичні заклики з боку західних країн (Словаччини, Угорщини та ін.) щодо обмеження будь-якої підтримки України також є перешкодою до зміцнення її цифрової конкурентоспроможності. Українські компанії вже сьогодні стикаються із серйозними проблемами під час просування своїх цифрових продуктів за кордоном у рамках обмеженої пропозиції, а також із труднощами під час міжнародних розрахунків.

З іншого боку, розвиток цифрової економіки України має низку переваг і можливостей, які сприяють формуванню міжнародної цифрової конкурентоспроможності нашої країни. Ці сильні сторони підкреслюють її цифровий потенціал у використанні інформаційних технологій та створення сприятливого інституційного середовища для цифрових інновацій, а саме:

1. Високий рівень доступності інформаційних технологій. Україна забезпечила розвиток необхідної інфраструктури для підтримки цифрового зв'язку стандарту 4G, що забезпечує міцну основу для подальшої цифровізації та дає підприємствам та фізичним особам надійний доступ до використання необхідних цифрових платформ і послуг.

2. Якісний прогрес у розвитку супутньої цифрової інфраструктури, включаючи створення центрів обробки даних і телекомунікаційних рішень із

метою підвищення ефективності генерації, передачі та використання даних.

3. Лідерство в окремих галузях цифрових технологій таких, як фінтех та кібербезпека (дет. про це див [70; 238]. Високий рівень розвитку технологій у сфері штучного інтелекту.

4. Акцент на розвитку інформаційного середовища для стимулювання національної цифрової екосистеми. Широке впровадження цифрових технологій на вітчизняних теренах дозволяє використовувати цифрові платформи та послуги для різних цілей, включаючи електронну торгівлю та цифрові комунікації. Значна частка їхнього використання забезпечує міцну основу цифрової трансформації різних секторів економіки та сфер суспільної життєдіяльності.

5. Високий рівень освіти дорослого населення, зокрема в напрямку формування його цифрової грамотності. В Україні їй приділяється значна увага – Мінцифрою України розроблені різні курси з цифрової грамотності, покликані сприяти розвитку необхідних навичок і компетенцій у сфері використання цифрових технологій і формування кваліфікованої робочої сили в різних галузях і секторах економіки.

6. Гнучка система публічного управління цифровою економікою, а також забезпечення стабільного та передбачуваного регуляторного інституційного середовища для розвитку даної сфери.

Таким чином, може бути проведений SWOT-аналіз розвитку міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, що представлений у табл. 3.1. Кожен блок чи-то забезпечення, чи-то перешкоджання розвитку України в межах міжнародної цифрової конкурентоспроможності привертає особливу увагу. Очевидно, що перелік факторів, які формують ці боки, не є вичерпним, оскільки серед них постійно виникають нові, серед яких набувають актуальності позасистемні чинники. Останнє зумовлено тим, що їх складно прогнозувати та корегувати стан їхнього вияву. Відтак, набуває важливості подальше проведення наукових розвідок, спрямованих на періодичний моніторинг

стану впливу даних факторів.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз міжнародної цифрової конкурентоспроможності України

Сильні сторони (Strengths):	Слабкі сторони (Weaknesses):
Гнучка система державної підтримки цифрової економіки. Наявність успішних національних цифрових екосистем на рівні міських агломерацій. Високий рівень цифрової освіти та грамотності, а також доступності технологій, розвинена інфраструктура. Сильні позиції в окремих сферах (кібербезпека, фінтех).	Систематичне недофінансування сфери забезпечення розвитку цифрової економіки та регіонального розвитку. Низький рівень впровадження режиму «ДіяСіті» в Україні. Обмеженість міжнародного співробітництва. Недостатній розвиток ключових цифрових технологій (ШІ, 5G, мікрочіпи). Залежність від імпортних технологій та обладнання.
Можливості (Opportunities):	Загрози та ризики (Threats):
Подальший розвиток національних цифрових платформ. Імпортзаміщення у сфері апаратного, програмного та іншого забезпечення. Пріоритизація галузевого фінансування та оцінювання стану розвитку цифрової економіки в державі та її регіонах. Орієнтація на результативні відносини з державами-партнерами, інтенсифікація кількісно-якісних показників розвитку таких відносин. Цифровізація реального сектора економіки.	Посилення технологічного відставання від світових лідерів у сфері цифрової трансформації. Посилення міжнародних та європейських обмежень для України. Деградація національних цифрових платформ. Зростаюче недофінансування галузі. Ризик лобіювання тільки власних інтересів іноземних держав під час підписання угоди щодо їх участі в післявоєнному відновленні України та її регіонів. Ризик безрезультативного застосування Україною кластерного підходу під час реалізації нею влансних євроінтеграційних прагнень. Ймовірний поділ глобальної цифрової економіки на дві цифрові екосистеми (лідерами яких є Китай і США).

Джерело: складено на підставі [34–35; 68; 71; 76; 107; 112; 136; 139; 140; 230; 237]

Отже, існує необхідність у розгляді (у наступному підрозділі) можливостей щодо адаптації особливостей аналізованого показника (цифрова економіка) в українську практику, деталізованих на прикладах формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності у США та КНР.

3.2. Підхід до забезпечення розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

У 2022–2023 роках українська економіка зіткнулася з низкою загрозливих викликів, які змінили траєкторію її розвитку, включаючи: вимушений розрив взаємодії з цифровими економіками інших держав світу, втрату доступу до помітної частини потенційних ринків капіталу і передових технологій у зв'язку з ракетно-дроновими обстрілами, що спрямовані на регіони України. У відповідь український уряд розпочав удосконалення програм підтримки цифрової економіки та трансформації в умовах необхідності перегляду існуючих ланцюжків стимулювання цифрової економіки та міжнародної співпраці з метою забезпечення сталого розвитку нашої держави та регіонів. Серед ключових напрямів удосконалення програм підтримки цифрової економіки та трансформації:

- імпортозаміщення: акцент робиться на вітчизняні технології та виробництво;
- розвиток внутрішнього ринку як альтернативи експортно-орієнтованій моделі;
- інвестиції у розвиток цифрової інфраструктури;
- міжнародне співробітництво з країнами-партнерами.

Обмеження з боку інших країн є одним із ключових викликів зміцнення цифрової конкурентоспроможності України. При цьому вони фактично стимулюють зусилля щодо досягнення прийнятного рівня самодостатності або «цифрового суверенітету» за ключовими технологіями, оскільки «побічним ефектом» обмежень є нарощування державних інвестицій в українські технологічні ініціативи. У довгостроковій перспективі, у разі успіху програм з імпортозаміщення та переорієнтації співробітництва на дружні країни, така ситуація може призвести, навпаки, до прискорення формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності України.

Перед нашою країною стоїть завдання зреалізувати випереджальну цифрову трансформацію, щоб зміцнити позиції у цифровій сфері. Дії держави щодо сприяння формуванню унікальних галузевих компетенцій надають важливу підтримку формуванню міжнародної цифрової конкурентоспроможності країни. Україні в цілому вдається швидко адаптуватися до нових умов й ефективно вибудувати спільну роботу держави і бізнесу. Безпрецедентна підтримка ІКТ-галузі також допомогла вирішувати поставлені у цифровій сфері завдання. В умовах обмеженості ресурсів корисною є концентрація уваги на компетенціях у пріоритетних цифрових технологіях, які можуть спричинити значний синергетичний ефект у поєднанні з іншими інноваціями.

Можна відзначити, що вітчизняна цифрова економіка, яка має здійснюватись одночасно з цифровою трансформацією, у порівнянні з галузевими лідерами – США та КНР, повинна передбачати забезпечення розвитку цифрової економіки й на рівні регіонів, які функціонують досить неоднорідно. Якщо в частині програмного забезпечення вже сформовано повноцінну екосистему, здатну забезпечити високий рівень міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, то в апаратному забезпеченні, телекомунікаційній інфраструктурі нового покоління, застосуванні ШІ самодостатності нашій державі поки що досягти не вдалося. Розглянемо у єдності динаміку розвитку цифрової економіки в Україні та регіонах за визначеними раніше ключовими сферами цифрової економіки з метою адаптації оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності до вітчизняним особливостям.

Технології ШІ є одним із пріоритетів цифрового розвитку багатьох держав й європейського, й азіатського, й американського континентів. У 2023 році в Європі, як відомо, з'явився перший у світі закон про штучний інтелект, але й до того часу були спроби його законодавчо врегулювати [68; 86; 160–162; 163; 179; 209; 216; 225]. Це здійснено з метою забезпечення прискореного та легітимного розвитку штучного інтелекту у

світі, і необхідністю проведення наукових досліджень у галузі ШІ, підвищення доступності інформації та обчислювальних ресурсів для користувачів, удосконалення системи підготовки кадрів у цій галузі. Україна поки не відзначається повсюдним упровадженням ШІ як і регулювання сфери використання його алгоритмів [там само]. Однак законодавче врегулювання цього напрямку є важливим, оскільки якого не можна стояти, інакше наша держава може опинитись на периферії світового соціально-економічного та цифрового розвитку. У цьому контексті було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні у 2020 році [114]. Проте за рік з'являють відбуваються інновації в науково-технологічному розвитку, що вже казати за 5-6 років. Можна зазначити, що ця концепція значною мірою застаріла, що вже говорити про те, що вона не містить жодних часових рамок і конкретних показників, за якими можна було б оцінити стан досягнення оцікуваних результатів. До них віднесено такі:

- по-перше, необхідно забезпечити значне зростання кількості кваліфікованих фахівців у цій галузі, включно з науковими кадрами та науково-педагогічними працівниками, а також поширити серед населення навички компетентного використання технологій штучного інтелекту;

- по-друге, слід створити сприятливі умови для інтенсифікації та підвищення якості наукових досліджень у сфері штучного інтелекту, що сприятиме позиціонуванню України як лідера у світовому науковому середовищі даної галузі;

- по-третє, технології штучного інтелекту сприяють оптимізації діяльності суб'єктів господарювання, зменшенню витрат і підвищенню конкурентоспроможності шляхом автоматизації процесів, збільшення продуктивності та ефективного використання наявних трудових ресурсів. Це, у свою чергу, забезпечить зростання прибутків і стимулюватиме інноваційний розвиток;

- по-четверте, ще одним важливим аспектом є інтеграція штучного

інтелекту в національну систему кібербезпеки. Таке впровадження дозволить посилити спроможності відповідних суб'єктів і підвищити рівень захисту інформаційного простору. Зокрема, це передбачає ідентифікацію потенційно небезпечної інформації, виявлення джерел її походження та здійснення аналізу, що мінімізує ризики повторних інформаційних атак.

– по-п'яте, у сфері публічного управління використання штучного інтелекту може суттєво поліпшити якість прийняття управлінських рішень, покращити стандарти надання адміністративних послуг громадянам і бізнесу, знизити рівень корупції та сприяти запровадженню сервісно орієнтованої державної політики;

– по-шосте, розвиток галузі штучного інтелекту потребує належного нормативно-правового регулювання. Це стане основою для впорядкування відносин у цій сфері та визначатиме правила і принципи її подальшого розвитку з урахуванням етичних норм та суспільних потреб [99; 103; 114].

Отже, вказана концепція не може використовуватись для забезпечення Україні кращих позицій на міжнародній арені у сфері цифрової економіки та трансформації. З огляду на це пропонуємо розробити та затвердити Національну стратегію розвитку штучного інтелекту на період до 2040 року. Мета цього документа полягає у становленні України як держави-лідера у Центрально-Східній частині Європи в галузі ШІ. Слід зазначити, що Україна має потенціал для того, щоб стати одним зі світових лідерів у галузі розробки та використання технологій ШІ.

Актуалізація технологій штучного інтелекту в Україні визначає необхідність розробки та впровадження ефективних механізмів публічного управління для забезпечення раціонального та відповідального використання цих технологій. Серед наукової спільноти існують різні погляди щодо концептуального сприйняття штучного інтелекту: частина дослідників рішуче відкидає можливість прирівнювати штучний інтелект

до категорії знання, тоді як інші наголошують на важливості правового визначення особливостей його розвитку [70]. Завдяки роботі групи фахівців перший у світі закон про штучний інтелект створив прецедент для синергетичного формування міжнародних підходів до регулювання цієї галузі.

В Україні вирішення питання інтеграції технологій штучного інтелекту у публічне управління перебуває на початковій стадії розвитку. Так, у 2023 році була затверджена «Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту» [25], проте новий закон, який всеосяжно регулював би використання ШІ, досі не розроблений і не прийнятий. На думку розробників цієї карти [там само], використання штучного інтелекту передбачає не лише побудову відповідної нормативно-правової бази, а й системну організаційну підтримку. Така позиція свідчить про необхідність поглиблення й удосконалення як правових, так і організаційних механізмів у сфері цифровізації й інноваційного розвитку регіонів в Україні. Як відомо, Дорожня карта окреслює два етапи впровадження ШІ для суб'єктів господарювання. Перший етап визначено як «поза законодавчий», тоді як другий орієнтовано на законодавче закріплення відповідних регуляцій. Проведений аналіз положень Дорожньої карти свідчить про перспективність розробки правових основ і регламентації особливостей застосування технологій ШІ в системі публічного управління, включаючи участь у пілотних проєктах таких, як HUDERIA [там само]. На основі вищезазначеного можемо рекомендувати використання положень Дорожньої карти як базового документу для визначення напрямів удосконалення правових і організаційних механізмів публічного управління в умовах цифровізації й інноваційного розвитку регіонів в Україні. Зокрема, адаптація зазначених процедур для приватного сектору може стати корисним практичним кроком у забезпеченні цілісного підходу до впровадження штучного інтелекту в різних сферах регіонального розвитку.

Аналіз інвестиційних планів України у сфері розвитку технологій штучного інтелекту (ШІ) дає підстави виявити значне відставання від провідних світових держав (дет. див. [53]). Обсяг передбачуваних вкладень у цю сферу в Україні значно поступається масштабним інвестиціям Китаю та США, але й інших держав, зокрема Франції та Великобританії. Крім того, суттєвою проблемою розвитку технологій ШІ в Україні є визначення необхідності підвищення доступності апаратного забезпечення для вирішення завдань у галузі ШІ. Варто відзначити, що має бути створена інфраструктура підтримки вітчизняних організацій, високопродуктивних центрів обробки даних. Було б добре, якби до 2030 року на міжнародних ринках були широко представлені зразки вітчизняних мікрочіпів для сфери ШІ. Як відомо, алгоритми ШІ, а також використання супутніх даних можуть бути локалізовані практично на 100%, у той час як реальний виклик, з яким стикається Україна, полягає в обмеженнях у постачаннях, зокрема спеціалізованих чіпів ASIC (інтегральні мікросхеми для конкретного застосування), та іншого апаратного забезпечення.

Продовження обмежень і тиску іноземних держав на Україну призведе до посилення її відставання у сфері інфраструктури ШІ (насамперед мікрочіпах), що, у свою чергу, може вплинути на зниження сукупного рівня цифрової конкурентоспроможності України.

У той же час, Україна поки не займає провідних позицій за показниками впровадження телекомунікацій нового покоління (5G і 6G), хоча в учасників цифрового ринку немає сумнівів щодо значущості 5G для мобільної індустрії й економіки в цілому. Мережі 5G у тому чи іншому вигляді будуть розгорнуті у всіх містах із населенням від 300 тисяч жителів, у т.ч. в Україні. Питання в тому, коли це буде зrealізовано.

У 2025 р. представлена дорожня карта розвитку мобільних мереж зв'язку 5G в Україні. Згідно з цим документом планується, що до 2026 р. будуть запуснені мережі 5G на базі українського обладнання в не менш ніж десяти містах з населенням понад мільйон осіб. Стимулами розробки

дорожньої карти є прагнення нашої держави увійти до десятки розвинених телекомунікаційних зв'язків у міжнародних рейтингах за рівнем розвитку 5G до 2030 р.

Незважаючи на тимчасове «заморожування» розвитку 5G в Україні через повномасштабну агресію РФ, відсутність відповідного обладнання та частот, у вересні 2022 р. було оголошено про планування початку будівництва мереж 5G на 100% українському устаткуванні в 2024 р. Проте ця мета не зреалізована й досі щодо розгортання мережі 5G на вітчизняному устаткуванні у всіх містах із населенням від 100 тис. чол.

Реалізація заходів щодо розвитку 5G в Україні стикається з низкою викликів, зокрема затримкою термінів комерційного запуску мереж 5G (навіть не те, що 6G-ready), зниженням фінансування розвитку цієї технології, негативним впливом обмежень і ракетно-дронових ударів, а також проблемами несумісності обладнання з підтримкою 5G, встановленого у мережах українських операторів зв'язку з наявним програмним забезпеченням. Навіть і частина цих проблем не була врахована в Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (2020 р.) [114; 116]. Це засвідчує важливість розробки та прийняття Національної стратегії розвитку штучного інтелекту на період до 2040 року. Для полегшення переходу акцентується увага на значенні розгортання мереж 5G, а також проведення розробок щодо розгортання мережі 6G.

Очікується, що до 2035–2040 рр. українська сфера передових телекомунікацій може істотно посилити власну конкурентоспроможність, у тому числі на світових ринках, будучи при цьому заснованою на вітчизняному устаткуванні, що дозволить зробити позитивний внесок у формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності України.

У свою чергу, останніми роками в Україні докладаються зусилля щодо активізації галузі виробництва мікрочіпів. Було представлено кілька ініціатив щодо її розвитку:

– Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на

період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках [116];

– Державна програма розвитку внутрішнього виробництва [117] тощо.

Незважаючи на ці зусилля, у 2023 р. частка України у світовому споживанні мікрочіпів становить приблизно 0,7 %, а внесок у світове виробництво напівпровідників – 0,06 % [69; 127]. У той же час, форсований розвиток напівпровідникової галузі є стратегічною необхідністю для України з двох ключових причин, а саме:

1) підвищення конкурентоспроможності над ринком електронної продукції;

2) забезпечення комплексної цифрової конкурентоспроможності.

У зв'язку з ракетно-дроновими обстрілами рф варіант розвитку мікроелектронної промисловості в Україні з опорою на постачання імпортного обладнання з недружніх країн більше не стоїть на порядку денному. Адже йде мова про виживання української нації. На підтвердження можемо навести приклад вирішення ситуації із запчатиною для Хмельницької АЕС, виробником яких була рф. Спочатку цій ситуації надали суспільного резонансу, але скандал вщух через зваження всіх наявних переваг і можливих ризиків [131].

За прикладом такого рішення не можна одразу усунути всі проблеми технологічного забезпечення, але можливо забезпечити формування власного виробництва з основних технологічних процесів, що у той самий час підвищує конкурентоспроможність держави та міжнародній арені із забезпеченням доступу до світових ринків попиту на цифрові технології. Незважаючи на те, що в Україні виробляються певні типи мікрочіпів технологічного рівня до 90 нм, однак поточні виробничі можливості є недостатніми для задоволення попиту на рівнях нижче середнього.

По суті, проблема полягає в тому, що в Україні на даний час відсутні значні елементи технологічного ланцюжка, достатньо інтегровані зі

світової промисловості. Деякі науково-інноваційні центри мають можливість проектувати близькі до сучасних стандартів виробництва архітектури мікрочіпів, проте їх виробництво в Україні на рівні 2000-х років, які (мікрочіпи) уже не можуть використовуватись у сучасній електроніці.

У 2022 році Україна зіткнулася з повномасштабною агресією РФ, і не була підготовлена до цього (у черговий раз), так само як Сумська область сьогодні не була готова (за 4 роки війни) до вторгнення держави-агресора. Відтак, стратегії розвитку регіонів і України в умовах цифровізації повинні враховувати особливості сучасного стану її функціонування, оркеструючи стратегічні та інші завдання, зокрема створення до 2030 року виробництв, здатних масово виготовляти мікрочіпи з топологією 28 нм, усунення критичної залежності проектування від зарубіжних технологій, включаючи ПЗ та інші супутні матеріали. Таким чином, майбутнє галузі залежить від успіху державних ініціатив її підтримки та здатності вітчизняних компаній кооперуватися з дружніми країнами й конкурувати на світових ринках.

Загалом, виходячи з аналізу розвитку цифрової економіки України, а також вітчизняних ініціатив щодо розвитку її критично важливих підгалузей, можна зробити висновок про застосування результатів розгляду механізмів формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в США та КНР для виявлення наступних особливостей оцінки даного показника в Україні:

1. Оцінювати зростаючу роль формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, у забезпеченні якої важливу роль відіграє державна підтримка цифрової економіки в умовах інтенсифікації галузевої конкуренції на світових ринках, зокрема у частині координації інструментів ППП і фінансування пріоритетних галузей цифрової економіки.

2. Оцінювати рівень галузевої конкурентоспроможності України в різних рейтингах, що може варіюватись у залежності від їх фокусу на

окремих параметрах цифрової економіки, у зв'язку з чим використання відповідних механізмів кількісного аналізу можливо швидше як додатковий інструмент для проведення якісного дослідження з акцентом на певні цілі та завдання.

3. Визначені раніше в рамках «ланцюжків доданої вартості даних» ключові технології, а саме: мікročіпи, телекомунікації нового покоління (5G і 6G) та ШІ, також відіграють ключову роль у розвитку української цифрової економіки. Це можна простежити як на основі прийнятих Україною концептуальних документів, так і з урахуванням іноземних санкцій, що вводяться проти рф.

4. Значна увага має приділятися галузевому міжнародному співробітництву в цифровій економіці, а також встановленню єдиних цифрових стандартів, що особливо важливо з урахуванням масштабування цифрових технологій на глобальних ринках. Цей аспект, безумовно, має бути одним із значущих чинників під час проведення якісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності.

Для додаткового підтвердження зробленого висновку можна представити кількісний варіант деталізації якісного дослідження показника, що розглядається на основі сформульованого раніше підходу на базі розширеної аналітичної моделі «ромба конкурентних переваг» М. Портера. У рамках цифрової економіки внутрішні та зовнішні фактори конкурентоспроможності безпосередньо пов'язані, у тому числі у зв'язку зі згадуваними раніше мінімальними транзакційними витратами.

Що стосується факторних умов, то як базові аспекти підтримки цифрової конкурентоспроможності (на прикладах США та КНР) можна виділити такі показники:

1. Кількість Інтернет-користувачів. Це вагомий індикатор оцінювання ринкового потенціалу цифрової економіки. Він передбачає збільшення бази користувачів, що може стати каталізатором мережових ефектів, які є важливими для успішного розвитку цифрових платформ і

стимулювання подальшого впровадження технологій та інновацій.

2. Цифрові навички населення. Рівень освоєння населенням цифрових навичок, включаючи як базових, так і просунутих відбиває ефективності через залучення робочої сили в цифрову економіку.

3. Розвиток телекомунікаційної інфраструктури. Рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури є основою всієї цифрової екосистеми від електронної торгівлі та онлайн-сервісів до хмарних обчислень і ШІ.

4. Вплив міжнародних санкцій, введення інших обмежень на доступ до ринків цифрової економіки. Санкції й обмеження можуть унеможливити доступ до технологій і міжнародних ринків, скорочуючи можливості імпорту критично важливої цифрової інфраструктури й експорту цифрових послуг, що демонструється на прикладі протистояння США та КНР у цифровій економіці.

Для більш глибокого аналізу та розуміння факторів, що впливають на цифрову конкурентоспроможність усередині країни, показник «умови попиту» може бути деталізований таким чином:

- споживчий попит (включаючи, наприклад, електронну торгівлю, соціальні мережі, стрімінг-сервіси);
- бізнес-попит (у тому числі хмарні обчислення, аналіз даних та кібербезпека) (дет. див. [9; 41–43]).

Цей поділ має важливе значення для аналізу, оскільки фактори, що визначають вимоги споживачів та бізнесу, найчастіше різні та потребують різних стратегій формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності (зокрема на центральному та регіональному рівнях). Як зовнішній субфактор, що відображає рівень пов'язаності країни зі світовими ринками попиту та пропозиції, може бути обраний показник обсягу транскордонних потоків даних (у мільйонах Мбіт/с).

Серед субфакторів «пов'язаних та допоміжних галузей», як було вказано вище, доцільно виділити такі технології, як телекомунікації нового покоління (5G та 6G), мікрочіпи і ШІ, які відіграють ключову роль у

зміцненні міжнародної цифрової конкурентоспроможності. У свою чергу, у міжнародній перспективі акцент може бути зміщений на науково-технічний потенціал країни, що може бути відбито через частку роботизованих систем у країні з акцентуванням місця, яке вона займає в загальносвітовому рейтингу:

- III – це перетворююча технологія, що знаходиться в основі подальшої хвилі цифрових рішень. Міжнародна конкурентоспроможність у сфері III передбачає здатність лідирувати в інноваціях, автоматизувати адміністративні та інші соціально орієнтовані послуги, удосконалювати аналіз даних і створювати нові бізнес-моделі. Цей показник може бути відображений на основі одного з існуючих методичних підходів до оцінки відповідних галузевих значень;

- рівень упровадження технології 5G може бути визначений через кількість базових станцій 5G, демонструючи готовність країни до створення передової цифрової інфраструктури за рахунок забезпечення вищої швидкості передачі даних, меншої затримки та широких можливостей підключення до пристроїв Інтернету речей;

- значний внесок країни в додану вартість світової напівпровідникової промисловості говорить про усталені позиції держави у глобальному ланцюжку поставок найважливішої цифрової технології розробки та виробництва мікрочіпів. Показник також опосередковано відображає рівень технічної складності економіки, потенціал економічного зростання та стійкість до збоїв у глобальних ланцюжках поставок;

- нарешті, частка роботизованих систем у країні від загальносвітової є найважливішим показником сукупного розвитку її технологічного сектору та конкурентного потенціалу у сучасній цифровій економіці. Це не просто показник сумарної обчислювальної потужності, а й підтвердження технологічних можливостей, економічного потенціалу та глобального впливу на глобальну цифрову економіку. У свою чергу, у рамках аналізу фактора «стратегія» на основі досвіду розвитку цифрових економік США і

КНР доцільно враховувати такі субфактори, як рівень розвитку публічних технологічних компаній, які встановлюють галузеві стандарти і стимулюють інновації;

– стан екосистеми стартапів відображає те, наскільки сприятливим є наявне інституційне середовище країни для розвитку цифрового бізнесу, цифрової економіки тощо, маючи на увазі такі змінні як доступ до фінансування, кваліфікованої робочої сили, рівень розвитку нормативно-правового середовища;

– кількість стартапів відображає інтенсивність конкуренції та динамічність технологічного сектору країни, а також свідчить про структуру ринку, що сприятиме появі нових сильних гравців.

– обсяг венчурного капіталу є відображенням підприємницького середовища держави та регіонів, особливо у цифровому секторі. Даний показник сигналізує як про перспективи інновацій, так і про готовність інвесторів вкладати ресурси в цифрові стартапи, що швидко зростають;

– рівень розвитку найбільших компаній, у порівнянні з іншими країнами, показує здатність економіки держави конкурувати у глобальному масштабі, оскільки саме найбільші компанії найчастіше стимулюють інновації та встановлюють галузеві стандарти.

На основі досвіду формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в США та КНР, а також галузевого протистояння двох цих країн до критеріїв оцінювання включається також фактор «державна та інституційна підтримка інновацій», що охоплює таке:

1. Загальний рівень участі держави у цифровій економіці, тобто ступінь, в якому уряд впроваджує цифрові рішення та рівень його цифрової зрілості, виражені через один із існуючих рейтингів.

2. Витрати на науково-технологічні розробки, тобто інвестиції в майбутню цифрову конкурентоспроможність країни, оскільки саме передбачуваний доступ до фінансування багато в чому є основою довгострокових інновацій.

3. Патенти є значним показником результатів країни в галузі технологічних інновацій, що також можуть бути підтвердженням рівня технологічного прогресу та потенціалу комерціалізації.

4. Галузеві наукові публікації є підтвердженням дослідницького потенціалу й інтелектуального лідерства держави.

Таким чином, запропонований варіант адаптації кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності на прикладах аналізу розвитку цифрових економік у США та КНР передбачає визначення сукупного показника, що представляє собою відображення наступних факторів і субфакторів (вказується актуальне джерело даних, у разі наявності):

1. Факторні умови:

А. Число Інтернет-користувачів (розраховане автором за даними ЮНКТАД).

Б. Цифрові навички (оцінка за методикою Wiley).

В. Телекомунікаційна інфраструктура (показник access методики «Індексу мережевої готовності»).

Г. Вплив міжнародних санкцій або інших обмежень доступу до ринків цифрової економіки.

2. Умови попиту:

А. Споживчий попит (показник individuals методики «індексу мережевої готовності»).

Б. Бізнес-попит (показник business методики «індексу мережевої готовності»).

В. Обсяг транскордонних потоків даних (у мільйонах Мбіт/с, дані Asia Nickei).

3. Пов'язані та допоміжні галузі:

А. Число підключень 5G (кількість підключень 5G, дані національних регуляторів).

Б. Частка доданої вартості напівпровідникової галузі (оцінка за

даними SIA, розрахована автором).

В. Конкуренентоспроможність III (оцінка за методикою Global AI Index).

Г. Частка роботизованих систем (% від загальної кількості, розраховується з урахуванням відкритих даних).

4. Стратегія:

А. Стартап-екосистема або цифрова еко-система (розраховується за методикою startupBlink).

Б. Кількість стартапів у регіоні (оцінка за методикою dealroom).

В. Обсяг венчурного капіталу (млрд дол. США на рік, оцінка dealroom).

Г. Розвиток компаній (у найбільших компаній на основі рейтингу Forbes).

5. Державна та інституційна (недержавна) підтримка інновацій:

А. Цифровізація держави (оцінка за методикою UN E-Government Development Index).

Б. Витрати на науково-технологічні розробки (млрд дол. США, розраховано автором).

В. Число технологічних патентів на рік (розраховується на основі відкритих даних).

Г. Число галузевих публікацій на рік (розраховується на основі відкритих даних).

При проведенні кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності США та КНР проводиться нормалізація даних шляхом пошуку мінімального та максимального значень у наборах даних по кожному із субфакторів із використанням відповідної формули (1). Власне кажучи, це формула передбачає визначення стану нормалізації даних у рамках кількісної оцінки цифрової конкурентоспроможності держави та її регіонів.

$$X = \frac{N - \text{Min}}{\text{Max} - \text{Min}} \quad (1),$$

де X – це нормалізоване значення, що оцінюється;

N – вихідне значення з набору даних;

Min – мінімальне значення в наборі даних;

Max – максимальне значення в наборі даних.

Відповідно до запропонованої методики, для кожного з факторів та субфакторів підібрано коефіцієнти зважування, наведені в таблиці 3.2. Кожен із факторів при цьому має однакову частку в підсумковому показнику міжнародної цифрової конкурентоспроможності.

Таблиця 3.2

Коефіцієнти зважування для факторів і субфакторів індексу оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності держави та її регіонів

№	Назва факторів та субфакторів	Вага фактора (у %)
<i>Факторні умови</i>		20
1	Кількість інтернет-користувачів	25
2	Цифрові навчки	25
3	Телекомунікаційна інфраструктура	25
4	Вплив міжнародних санкцій на доступ до ринків	25
<i>Умови попиту</i>		20
6	Споживчий попит	33,33
7	Бізнес-попит	33,33
8	Обсяг транскордонних потоків даних	33,33
<i>Пов'язані галузі</i>		20
9	Масштаб підключення 5G	25
10	Частка у доданій вартості напівпровідникової галузі	25
11	Конкурентоспроможність ІІІ	25

№	Назва факторів та субфакторів	Вага фактора (у %)
12	Доля суперкомп'ютерних систем	25
<i>Стратегія цифровізації та забезпечення регіонального розвитку</i>		20
13	Стартап-екосистема, цифрова еко-система	25
14	Кількість стартапів-«однорогів»	25
15	Обсяг венчурного капіталу	25
16	Сталий розвиток	25
<i>Державна та інституційна (недержавна) підтримка інновацій</i>		20
17	Рівень цифровізації держави	25
18	Витрати на проведення науково-технологічних та інших інноваційних розробок	25
19	Кількість технологічних патентів на рік	25
20	Кількість галузевих публікацій на рік	25

Джерело: складено на підставі [38]

Таким чином, підсумковий показник у рамках аналізованого прикладу може бути обчислений за формулою варіативності адаптованого розрахунку кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності держави та її регіонів (2).

$$\begin{aligned}
 X = & 20\% * (n1 * 25\% + n2 * 25\% + n3 * 25\% + n4 * 25\%) + \\
 & 20\% * (n6 * 33,33\% + n7 * 33,33\% + n8 * 33,33\%) + 20\% * (n9 * 25\% + n10 * 25\% + n11 * 25\%) + \\
 & 20\% * (n13 * 25\% + n14 * 25\% + n15 * 25\% + n16 * 25\%) + \\
 & 20\% * (n17 * 25\% + n18 * 25\% + n19 * 25\% + n20 * 25\%)
 \end{aligned} \quad (2),$$

де X – це потрібне значення;

nX – номер показника таблиці 3.2.

Для верифікації розрахунку кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності на основі визначеної раніше з урахуванням

досвіду розвитку цифрових економік США та КНР методики доцільно відібрати декілька інших великих держав, показники яких також відображаються у існуючих індексах міжнародної цифрової конкурентоспроможності.

У рамках цього аспекту аналіз стану розвитку цифрових економік США, КНР та України доцільно також проводити з урахуванням рівня цифрової конкурентоспроможності інших країн, які докладають значних зусиль для того, щоб зайняти лідируючі позиції в світовому ринку цифрової економіки. До цих країн можна зарахувати Японію, Францію, Індію, Бразилію й Індонезію, що розташовані на різних континентах. Власне, вибір цих країн для дослідження здійснено з урахуванням низки критеріїв, а саме:

1. Економічна значимість. Зазначені країни є одні з найбільших економік світу. Усі вони входять до G20, а Франція – до складу ЄС. Як відомо, у 2023 р. Індонезія стала найбільш перспективною економікою (згідно з даними АСЕАН). У свою чергу Японія володіє третьою (після США та КНР) економікою світу.

2. Регіональне представництво. Японія, як і КНР, представляє східноазійську країну, Франція – Західну Європу, Індія та Індонезія – Південну та Південно-Східну Азію відповідно, а Бразилія – Південну Америку (окрім США, що розглянута в роботі більш детально вище). Цей чинник важливий для всебічного аналізу міжнародної цифрової конкурентоспроможності, оскільки особливості цього процесу можуть істотно відрізнятися у різних регіонах світу та державах.

3. Різні стадії економічного розвитку в умовах запровадження цифрової трансформації. Ці країни перебувають на різних етапах економічного розвитку. Японія та Франція відносяться до розвинених країн, у той час як Індія, Бразилія та Індонезія – до тих, що активно розвиваються. Такий контраст допомагає додатково уточнити, як різняться міжнародна цифрова конкурентоспроможність країн, що перебувають на

різних етапах економічного розвитку.

Переходячи до результатів розрахунків, необхідно відзначити їхню високу кореляцію з описаними в існуючих індексах оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності результатами. Лідерами, згідно з представленим варіантом кількісної оцінки, як за сукупним показником, так і кожному з факторів, є, відповідно, США та КНР. Розрив особливо очевидний за фактором «пов'язані та допоміжні галузі» у рамках зазначеного раніше фокусу дослідження.

Деталізація результатів дає змогу провести порівняльну оцінку різних країн з погляду зрілості їх цифрових економік та потенціалу бути конкурентоспроможними на глобальних ринках. Вони дають важливу інформацію про їхнє становище у порівнянні з конкурентами, візуалізуючи напрямки цифрової економіки, розвиток яких необхідний для подолання технологічного розриву з галузевими лідерами. У рамках розрахунків видно, що за показниками «факторні умови» та «державна та інституційна підтримка інновацій» провідну позицію займає Китай, тоді як США лідирує за «умовами попиту», «пов'язаними та допоміжними галузями», а також, з великим відривом, за «стратегією».

Результати кількісної оцінки цифрових економік Франції й Японії дозволяють припустити, що ці країни мають розвинену цифрову економіку завдяки поєднанню таких чинників, як загальний економічний розвиток та масштаб внутрішніх ринків, якість цифрової інфраструктури, умови попиту, а також активна роль держави, що сприяє зміцненню показника міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Японія традиційно є світовим технологічним лідером у цифровій економіці, особливо в галузі електроніки та виробництва. Високий показник міжнародної цифрової конкурентоспроможності відображає розвиток ключових галузей цифрової економіки, розширення якісної інфраструктури та інвестицій у дослідження та розробки, а також галузеву конкурентоспроможність компаній у різних секторах економіки, що позитивно впливає на

екосистему цифрової економіки в цілому.

Визначено, що Франція має конкурентну перевагу завдяки стратегічній орієнтації на технології й інновації через порівняно розвинений венчурний ринок, високу якість цифрових навичок населення, а також значні інвестиції в інноваційній сфері. Країна має у своєму розпорядженні зрілий цифровий ринок із високим рівнем проникнення Інтернету і динамічною екосистемою стартапів.

У свою чергу, Індія, Бразилія й Індонезія демонструють значний прогрес у впровадженні цифрових технологій, але стикаються з проблемами, що впливають на їхні показники, включаючи менш розвинену цифрову інфраструктуру, низький рівень інвестицій у ІІІ, а також розрив у рівні володіння населенням цифровими навичками.

Індія, яка традиційно має в своєму розпорядженні просунуту індустрію ІТ-послуг і програмного забезпечення, відзначається зростаючою базою цифрових користувачів та масштабним внутрішнім ринком, а також динамічною екосистемою стартапів, підкріпленою зростаючими показниками розвитку індійських компаній і венчурного капіталу. Водночас цій країні властивий порівняно низький рівень державної цифровізації, недостатній рівень цифрових навичок значної частини населення, особливо у сільських районах.

Бразилія й Індонезія, хоч і відзначаються ємними та швидко зростаючими ринками цифрової економіки, але вони поки значно поступаються не тільки США та КНР як лідерам у даній сфері, але й іншим країнам за низкою базових показників цифрової конкурентоспроможності таким, як якість цифрових навичок населення, споживчий попит у цифровій економіці, розвиток ключових технологій та інвестиції в цифрову економіку.

Нарешті, згідно з представленим варіантом кількісної оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності, Україна, хоча очевидно поступається США і КНР за сукупним значенням показника «цифрова

економіка», що розглядається, але за низкою показників наша держава підтримує достатній рівень конкурентоспроможності.

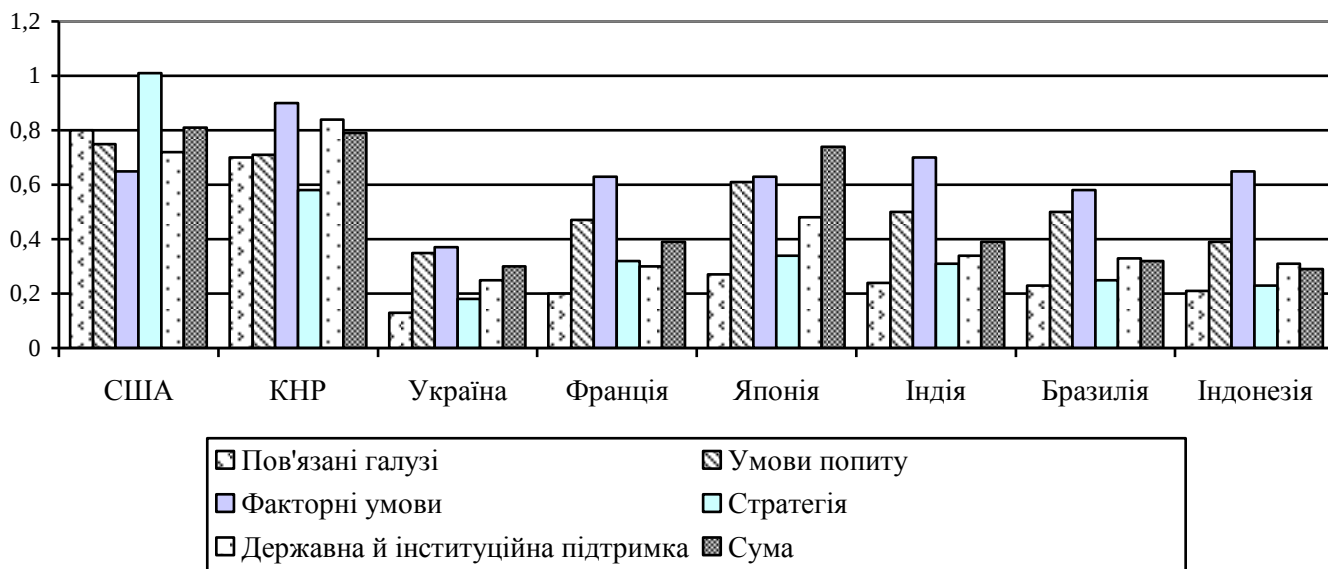

Рис. 3.1. Кількісна оцінка міжнародної цифрової конкурентоспроможності

Джерело: складено на підставі [68; 127; 286; 287]

Сильні сторони України згідно із застосовованою методикою можуть бути виокремлені такі:

1. Цифрові навички населення: Україна має високий рівень цифрових навичок серед населення, що сприяє активному використанню цифрових технологій та підтримці цифрової економіки.

2. Якість телекомунікаційної інфраструктури: Україна доступна якісна телекомунікаційна інфраструктура, що є важливим фактором для розвитку цифрових послуг та інновацій.

3. Споживчий попит: стабільний і зростаючий попит на цифрові послуги та продукти стимулює розвиток ринку та створює сприятливі умови для цифровізації в регіонах.

4. Цифровізація держави та її регіонів: високий рівень цифровізації

державних послуг і процесів сприяє підвищенню ефективності управління та взаємодії з громадянами та бізнесом.

Виявлені виклики служать підтвердженням визначених вище в ході якісного аналізу пріоритетних напрямів зміцнення цифрової конкурентоспроможності в Україні, а саме: необхідність компенсації негативного впливу повномасштабної агресії РФ у рамках міжнародного співробітництва, подолання нестачі фінансування цифрових екосистем, а також забезпечення розвитку пріоритетних технологій у цифровій економіці, насамперед, мова про 5G і 6G, а також про штучний інтелект.

Більш детально можливості щодо зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, у межах виявлених під час дослідження аспектів, доцільно розглянути в наступному підрозділі.

3.3. Концептуальні засади розвитку механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації

Виходячи з результатів проведеного аналізу моделі міжнародних економічних відносин у цифровій економіці у форматі «центр-периферія», визначено перспективи розвитку міських агломерацій в Україні з метою стимулювання регіонального розвитку. Такий парадигмальний розвиток передбачає забезпечення повноцінної цифрової самодостатності рівню міжнародної цифрової конкурентоспроможності, насамперед США та КНР. Обидві ці держави розташовуються на провідних позиціях з погляду факторних умов й умов попиту, мають розвинені цифрові екосистеми, опрацьовані стратегії розвитку ключових галузей цифрової економіки.

У свою чергу, контекст розвитку України та регіонів в галузі, що розглядається, характеризується складною взаємодією сильних і слабких сторін. Як було згадано вище, Україна традиційно займає провідні місця по ряду напрямків науки і технологій таких, як фінансові технології та

програмне забезпечення, а саме: населення має високий рівень фундаментальної освіти та цифрових навичок. Країна має у своєму розпорядженні один із провідних у світі ринків з точки зору кількості Інтернет-користувачів. Крім того, Україні властива досить опрацьована та гнучка система державної та інституційної (недержавної) підтримки цифрової економіки, у т.ч. на регіональному рівні. Це забезпечує досить міцну основу подальшого науково-технологічного прогресу. Однак ефективне використання цих переваг у глобальній цифровій економіці потребує стратегічного бачення та масштабних інвестицій.

Можна зазначити, що перед Україною та її регіонами існує дилема щодо векторів розвитку цифрової економіки та розподілу ресурсів окремо взятих регіонів. Власне кажучи, Україна стикається з подвійною проблемою:

а) обмеженість ресурсів, обсяги яких є меншими порівняно зі США та КНР. Крім того, на ресурсне забезпечення впливають геополітичні фактори, обмеження та санкції, недоступність низки ринків та технологій, нестача іноземного капіталу в цифровій економіці. При цьому виникла ізоляція від деяких світових та передових технологій, що змушує Україну йти шляхом більшої технологічної незалежності, хоч і ціною потенційного відставання у деяких галузях цифрової економіки;

б) розподіл ресурсів між надзвичайно широким спектром напрямів розвитку. Такий підхід, хоч і спрямований на отримання вигоди з потенційного синергетичного ефекту, пов'язаний із ризиком надмірного розпилення ресурсів та неможливості досягнення їхньої критичної маси, необхідної для реалізації проривних інновацій у ключових галузях.

Цифрова екосистема в частині достатності фінансування, порівняно з конкурентами, є ще одним проблемним напрямком функціонування України та регіонів. Насамперед ринок венчурного капіталу в нашій країні залишається недостатньо розвиненим, порівняно з провідними цифровими економіками й значною мірою залежить від державних ініціатив. Такий

підхід може обмежувати динамізм та різноманітність інновацій, які міг би забезпечити більш розвинений приватний сектор. Міжнародне співробітництво у цифровій сфері ускладнюється геополітичною напругою. Водночас Україна продовжує курс на цифрову інтеграцію в рамках євроінтеграційних прагнень і бере участь у глобальних дискусіях щодо цифрового управління та стандартів у рамках взаємодії з країнами-партнерами.

Таким чином, формування міжнародної цифрової конкурентоспроможної України пов'язане з низкою викликів, що стосуються розподілу обмежених ресурсів, формування балансу між прагненням до технологічного суверенітету країни й орієнтацією на глобальні цифрові ринки, стимулюванням інновацій при збереженні нормативного контролю та задоволенням насущних потреб у цифрових технолог.

Слід зауважити, що на шляху формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності необхідною умовою є вироблення низки заходів з урахуванням особливостей розвитку цифрових економік у США та КНР як лідерів аналізованої галузі. Наприклад, пріоритизація для інвестицій певних технологій може призвести до більш помітного зміцнення цього показника у відповідних галузях. Передбачається, що така вибіркова концентрація буде включати визначення секторів, в яких Україна має потреби і потенційні переваги в контексті актуалізації міжнародної конкуренції в цифровій економіці, і спрямування ресурсів на розвиток даних сфер, які, у свою чергу, могли б потім виступати в якості базових факторів забезпечення високого рівня цифрової конкурентоспроможності країни в цілому (табл. 3.3).

Такий підхід може бути частиною більш ширшої довгострокової економічної стратегії комплексного розвитку цифрової економіки України та регіонів, включаючи концентрацію зусиль на розвитку пріоритетних технологій, розширення інвестицій в ІІІ, а також міжнародного співробітництва, зміцнення інноваційної та цифрової екосистеми, у тому

числі по лінії взаємодії промисловості та науково-дослідних установ. Загальнодержавна та регіональні стратегії України повинні бути спрямовані як на подолання поточного технологічного відставання по ряду напрямків, так і на прогнозування майбутніх технологічних тенденцій для позиціонування нашої держави як самодостатньої держави в цифровій економіці.

Таблиця 3.3

Порівняльний аналіз становища та факторів цифрової конкурентоспроможності США, КНР й України

Назва параметру	США	КНР	Україна
Позиції у світових рейтингах	Провідні позиції щодо більшості факторів	Ця країна є світовим лідером, але поступається США в деяких напрямках цифрової економіки	Ця країна посідає позиції нижче середнього у світовій цифровій економіці, значно відстаючи від лідерів
Розвиток стартапів, цифрової екосистеми	Сильно розвинена, підтримка венчурного капіталу	Підтримка приватного капіталу, що розвивається	Обмежена залежність від державних ініціатив
Інвестиції	Масштабні, пріоритизація приватного капіталу	У цій країні значні обсяги інвестицій виділяються, насамперед за рахунок державних коштів	Україна відзначається незначними обсягами інвестицій, недостатнім розвитком венчурного капіталу
Санкційний та інший обмежувальний тиск	Використовують як інструмент тиску на конкурентів	Країна відчуває суттєві обмеження з боку США, але має пріоритет на самозабезпечення	Країна надзвичайно схильна до обмежень з боку інших держав, але шукає шляхи для цифрової суверенізації
Міжнародне співробітництво	Напрацьовано широкі контакти з розвиненими країнами світу	Співпраця насамперед із країнами, що розвиваються, у рамках цифрової економіки	Фокус насамперед на співпрацю з державами-членами ЄС
Державна підтримка	Комбінований підхід із зростанням інституційної (недержавної) підтримки та залученням при цьому держави	Активна державна підтримка та регулювання	Основна підтримка через державні програми

Джерело: складено на підставі [70; 71; 103; 136]

Завдання України на перспективу в контексті стимулювання цифрової економіки та регіонального розвитку має бути більш амбітним, ніж просто досягнення паритету з лідерами в окремих галузях. Ключовою метою має стати створення комплексної національної інноваційної та цифрової екосистеми. Разом з тим, Україна має помітно менший внутрішній ринок, у порівнянні зі США та КНР. Відтак, можемо зауважимо, що Україні важливо залишатися інтегрованим у глобальний технологічний ландшафт, включаючи галузеве партнерство й обміни у цифровій економіці з країнами-партнерами. Зі стратегічної точки зору вітчизняні пріоритети у розвитку цифрових технологій, перш за все, повинні включати в себе ті ключові сфери та напрямки діяльності, в яких перспектива відсутності або втрати конкурентних позицій створює найбільші ризики для країни, а також досягнення високого рівня конкурентоспроможності, під час забезпечення якої держава може мати досягти мультиплікативний ефект в економічній сфері або розраховувати на зовнішню допомогу.

Наявні ресурси також можливо перенаправити на довгострокові наукові дослідження, націлені на включення України в ланцюжки, що ще тільки формуються, доданої вартості і виробництва, перш за все в галузях мікрочіпів, телекомунікаційного обладнання нового покоління (5G і 6G) та ШІ, що використовують принципово нові технологічні процеси. Особливо це актуально з урахуванням згаданого раніше ймовірного поділу глобальної цифрової економіки у контексті наростаючої галузевої конкуренції між США та КНР.

Уже сьогодні необхідно планомірно створювати базу за напрямками досліджень, які дозволять *до 2030-2040 рр.* розробити проривні технології, необхідні для виробництва найсучасніших чи близьких до цього рівня продуктів у ключових сферах в Україні. Важливо, що вони повинні допомогти подолати наростаючий останнім часом тиск іноземних держав (Республіки Польща, Словаччини, Угорщини та ін.) у цифровій економіці, що, у свою чергу, пов'язане з кооперацією провідних ринків, що триває в

контексті часткової ізоляції України. Тільки самостійне досягнення достатнього рівня міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, або забезпечення безперешкодного доступу до ринків відповідних виробників у рамках налагодження міжнародного співробітництва забезпечать конкурентні переваги економіки нашої держави в умовах наростання значення цифрової економіки. Це один із фундаментальних аспектів забезпечення цифрового суверенітету економіки України та її регіонів.

Наприклад, синергія трьох ключових перспективних технологій цифрової економіки (мікрочіпи, 5G, ШІ) здатні гарантувати сучасним споживачам помітний приріст потужностей обробки даних. Як наслідок, з урахуванням досвіду США та КНР доцільно вдосконалювати механізми публічного управління України у сфері регіонального розвитку, які є можуть розвиватись за всіма згаданими технологіями, що набувають значної конкурентної переваги. Відповідно, Україна має прагнути утримати свої позиції в цифровій економіці, що швидко розвивається, і не опинитися на периферії технологічного прогресу, для цього слід сконцентруватися на зміцненні позицій у рамках даних найважливіших технологій.

Цінну інформацію щодо розробки варіантів зміцнення аналізованого показника (цифрова економіка) України дає якраз порівняльне вивчення механізмів його формування в США і КНР, і навіть особливостей його оцінки. Так, США згідно з існуючими індексами оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності, розташовуються в авангарді технологічного розвитку, стабільно займаючи високі позиції в рейтингах більшості факторів. Водночас у контексті наростання галузевої конкуренції США переосмислюють політику щодо зміцнення цифрової економіки у бік більшої державної участі, у тому числі через запровадження галузевих санкцій проти потенційних конкурентів, яким, як відомо, останнім часом насамперед визнається КНР.

З іншого боку, КНР за останні кілька десятиліть досягла помітних

успіхів у частині зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності, перетворившись на одного з лідерів цифрової економіки. Разом з тим, Китай все помітно відстає від США в таких галузях, як стартап-екосистема, венчурне інвестування, мережа міжнародних контактів із розвиненими країнами, а також деяких галузях, як, наприклад, розробка мікрочіпів. У відповідь на санкційний тиск з боку США, Китай пріоритизує сприяння приватному капіталу, активно стимулюючи інвестиції й участь приватних компаній у розвитку стратегічних технологій та цифрової інфраструктури. У цьому контексті Китай фактично не має іншого виходу для продовження розвитку, окрім як опрацювання можливостей із наздоганяючого формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності, що включає підтримку стартапів, залучення венчурного капіталу та зміцнення міжнародних зв'язків, особливо з країнами, що розвиваються.

Як показує зроблений аналіз, поступальне зростання значення цифрової економіки в сучасних умовах означає, що держави, які не забезпечують власний науково-технологічний та інноваційний суверенітет не мають високого рівня міжнародної цифрової конкурентоспроможності. А, відтак, вони цілком імовірно зіткнуться з наслідками економічного тиску і навіть примусу. Як результат, для України вкрай важливо зміцнювати цей показник у пріоритетних галузях цифрової економіки на всіх рівнях управління або за рахунок створення власного потенціалу, або шляхом забезпечення безперешкодного доступу на міжнародні ринки відповідних виробників, що також важливо, але, втім, несе додаткове значення.

Вітчизняні розробники ІІІ, включаючи як галузеві компанії, так і наукові організації, наразі вже демонструють свою здатність створювати продукти та послуги, що відповідають світовим стандартам. Однак ця практика поки є одиничною. Для прискорення розвитку ІІІ необхідно стимулювати попит з боку різних категорій користувачів. У цьому контексті важливо продовжувати працювати над заходами галузевої державної й інституційної підтримки, включаючи податкові стимули, важливі для

розробки та впровадження вітчизняних рішень у сфері ІІІ та цифрової економіки. Для зниження витрат на впровадження ІІІ та розширення числа потенційних замовників доцільно було б підтримувати розвиток ринку даних та створення програмного забезпечення (ПЗ) із відкритим вихідним кодом. Відповідно, обмін досвідом та розробка такого програмного забезпечення сприятимуть підвищенню навичок вітчизняних учасників відкритих платформ. Доречно було б, якщо подальший розвиток ІІІ був безпосередньо узгоджений з іншими передовими технологічними напрямками в регіонах і закріплений у їх стратегіях. Такий підхід забезпечив би не лише технологічну незалежність, а й сприяв би значному синергетичному ефекту на перетині кількох перспективних галузей розвитку.

Для ефективного розвитку галузі ІІІ в Україні в ситуації обстрілів РФ і обмежень з боку інших держав необхідно активно розвивати міжнародні контакти. На вітчизняних теренах доцільно застосовувати системний підхід до розвитку та використання ІІІ у різних галузях, проведення аналізу перспективних напрямів міжнародної співпраці, щоб визначити власне бачення розвитку сфери ІІІ, яке могло б об'єднати Україну з іншими державами зі схожими поглядами на регулювання цифрової економіки.

Крім того, одним з пріоритетів удосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні має стати подальше вдосконалення цифрової екосистеми й технологій ІІІ, включаючи інтеграцію зусиль державних органів, бізнесу та науково-дослідних установ, зацікавлених сторін у підтримці створення стартапів у галузі ІІІ, тим самим сприяючи підвищенню міжнародної цифрової конкурентоспроможності України. Загалом на даний час вона має значний потенціал для досягнення високого рівня цифрової конкурентоспроможності з позиції формування одного з ключових гравців у глобальному ландшафті ІІІ.

З урахуванням поточного стану досліджень у галузі 5G, згідно з експертними оцінками, Україну можна віднести до країн з високим

потенціалом у цій сфері. В Україні є власні розробки, що підтримувались і державою, і міжнародними партнерами (наприклад, цифрова платформа «Дія»). У той же час, в Україні ще не досягнуто можливості виробництва деяких компонентів комплексних рішень 5G, що позначається на оперативності надання цифрових послуг населенню. Поширення же мережі 5G може дозволити скоротити наявну на даний час проблему затримок у розробці та виробництві відповідних технологічних продуктів. Разомі з тим, на сьогоднішні Україна відстає від світових лідерів у розвитку базових технологій 5G як мінімум на 5 років, що в тому числі проявляється в обмежених можливостях виробництва елементної бази для телекомунікаційного обладнання нового покоління.

Наявне і певне відставання у комерційному впровадженні цифрових платформ і сервісів, а також у розгортанні інфраструктури мереж 5G. З огляду на це доцільно активізувати створення пілотних зон використання 5G як на базі галузевих підприємств, так і у великих містах, що становлять «ядра» функціонування міських агломерацій. Такий захід дозволив би впроваджувати готові вітчизняні цифрові платформи та галузеві сервіси для запуску 5G в Україні, необхідні для функціонування критично важливої інфраструктури (дет. див. [105; 108]).

З урахуванням наявних викликів Україна могла б використовувати схему розвитку 5G на основі консорціумів, які об'єднали б наукові та виробничі центри, а також компанії та фінансові структури. Перевагою в цьому напрямі є те, що вітчизняний ринок телекомунікаційного обладнання для мобільних мереж є досить великим, що могло б значною мірою стимулювати зусилля українських компаній у розробці власних технологічних рішень навіть на тлі обстрілів і обмежень.

Варто також звернути увагу на створення сприятливого інвестиційного клімату та законодавчого середовища для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у сектор 5G. Це дозволить забезпечити фінансову підтримку та стимулювання досліджень та розробок у цій галузі. Україні за прикладом і

США, і КНР слід сприяти встановленню партнерських відносин між академічними установами та бізнесом для просування досліджень і комерціалізації технологій 5G.

Разом із тим, в умовах об'єктивної обмеженості внутрішнього ринку в порівнянні з глобальним, Україні також необхідно здійснювати міжнародну співпрацю з іноземними країнами, які не мають таких технологій. Ключовою умовою досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності для виходу на світовий ринок є розвиток внутрішнього виробництва. Для цього слід приділяти особливу увагу технологічним компетенціям та інноваціям у сфері 5G. Вітчизняні компанії мають активно впроваджувати новітні технології та методи виробництва, а також зміцнювати співпрацю з провідними міжнародними партнерами у цій галузі.

Безумовно, для підвищення міжнародної цифрової конкурентоспроможності Україні також не обійтися без масштабних інвестицій в цифрову інфраструктуру та ШІ, які, у свою чергу, сприятимуть розвитку та впровадженню технологій 5G та перспективного 6G. Акцент на розвитку внутрішнього виробництва ключових компонентів телекомунікацій нового покоління може забезпечити технологічну незалежність України, а й зробити її конкурентоспроможним гравцем на світовому ринку. Спираючись, у тому числі на успішний приклад галузевого розвитку Китаю, Україна на даний час рухається у бік створення комплексної національної стратегії, яка об'єднує основні зацікавлені сторони, включаючи державу, телекомунікаційних операторів, виробників пристроїв та розробників додатків.

Що стосується розробки та виробництва мікрочіпів, то перед Україною на даний час стоїть завдання щодо зниження залежності від зовнішніх поставок. Частка України на світовому ринку мікрочіпів становить до 1%. Вирішення такого завдання потребує комплексного підходу, який включає як тактичні, так і довгострокові стратегічні заходи. У короткостроковій перспективі, з урахуванням введених проти українського технологічного

сектора галузевих санкцій, метою є недопущення припинення високотехнологічного виробництва та забезпечення критичної потреби промисловості у чіпах із проектними нормами понад 90 нм. Існує значна різниця між попитом й обсягом виробництва, особливо з урахуванням необхідності імпортозаміщення, у зв'язку з чим актуальним є масштабування виробництва мікроелектроніки на вітчизняних теренах. Для розвитку галузі потрібна підтримка з боку держави, особливо в рамках капітальних витрат на створення виробничих майданчиків для того, щоб була сформована основа для поступального зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності України у цій сфері, зокрема, у частині перспективного переходу на актуальні технологічні процеси.

У довгостроковій перспективі Україні необхідно формувати власні компетенції у створенні якомога сучасніших мікрочіпів. Для досягнення цієї мети необхідний більш значний обсяг державної підтримки для стимулювання інвесторів по всьому ланцюжку створення доданої вартості, а також фінансування наукової діяльності в галузі розробки програмного забезпечення та створення дизайн-центрів для розширення номенклатури вітчизняних мікрочіпів. Розвиток виробничих потужностей надасть Україні можливість стимулювати розвиток суміжних і стратегічних галузей для того, щоб досягти насичення зростаючого внутрішнього попиту й створити стимули для виробництва вітчизняної високотехнологічної продукції.

У рамках вивчення досвіду галузевого розвитку Китаю для України могли б бути цікавими особливості галузевої державної підтримки в рамках реалізації ініціатив, спрямованих на підвищення самодостатності сектора, що, у свою чергу, може включати пріоритетне виділення ресурсів для розвитку вітчизняної промисловості. Разом з тим Україні з урахуванням особливостей внутрішнього ринку важливо заохочувати участь приватного сектора та приватну ініціативу через створення сприятливого середовища для конкуренції на основі досвіду США на базі таких компаній, як NVIDIA, які зуміли обійти конкурентів за рахунок концентрації на сегментах ринку, що

ростуть у сфері ІІІ.

Для України є сенс стимулювати технологічний прогрес у мікроелектронній промисловості, і зосередитися на передових технологіях, як-от квантові обчислення. Ці напрями є перспективними галузями, що дають можливість Україні успішно перейти через певні етапи технологічного розвитку та пом'якшити наслідки технологічних обмежень (Польщі, Словаччини, Угорщини та ін.). Державне стимулювання, включаючи преференційні податкові режими, має важливе значення, особливо у створенні галузевих виробничих потужностей. У довгостроковій перспективі Україна має прагнути розробки власного програмного забезпечення та розвитку дизайн-центрів для розширення номенклатури вітчизняної мікроелектроніки. Ураховуючи особливості українського ринку, ключем до досягнення таких цілей є реалізація стратегічних альянсів із залученням як російського приватного сектора за масштабної підтримки держави, так і іноземних країн-партнерів.

Нарощування в низці галузей попиту на вітчизняні розробки у сфері цифрових технологій може дати Україні можливість зміцнити позиції в даних сферах цифрової економіки, ставши альтернативним США та КНР постачальником рішень у галузі цифрового суверенітету як форми гарантування міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Для розвитку ключових технологій у загальному вигляді можуть бути сформульовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації (табл. 3.4).

Узагальнюючи вищевикладене, відзначимо, що українська цифрова економіка стикається з низкою очевидних проблем у досягненні повної технологічної незалежності, що дуже контрастує з досвідом розвитку сфери США і КНР. Незважаючи на різні інструменти державної й інституційної підтримки, а також освоєння досить сучасних технологій таких, як обладнання 5G (планується, що з'явиться вже до 2026 р.) та проектування 28-м технологічного процесу виготовлення мікрочіпів (провідні фірми освоїли

їх ще до початку 2010-х рр.), має місце відставання від світових стандартів продуктивності.

Таблиця 3.4

Рекомендації для розвитку ключових технологій у цифровій економіці
України та її регіонів

Технології	Рекомендація 1	Рекомендація 2	Рекомендація 3
ІІІ	Розробка стратегії міжнародної взаємодії у сфері ІІІ для просування підходів до розвитку кооперації України з державами-партнерами.	Інтеграція зусиль держави, бізнесу та науково-дослідних установ, підтримка публічно-приватного партнерства.	Концентрація на підтримці стартапів та залученні приватних інвестицій у ІІІ, щоб посилити інновації та конкуренцію.
5G (6G)	Активізація створення пілотних зон 5G у великих містах і міських агломераціях, а також на базі галузевих підприємств для прискореного впровадження таких мереж та вітчизняних платформ.	Створення консорціумів, що поєднують наукові центри, компанії та фінансові структури, для розвитку 5G (6G) та підвищення технологічної незалежності України.	Розвиток внутрішнього виробництва компонентів для 5G, зосередивши увагу на технологічних компетенціях, інвестиціях та інноваціях.
Мікро-чіпи	Скорочення залежності від зовнішніх поставок мікročіпів шляхом масштабування виробництва мікроелектроніки.	Збільшення державної й інституційної підтримки для створення виробничих потужностей та дизайн-центрів, орієнтованих на розробку сучасних мікročіпів.	Заохочення участі приватного сектору та залучення інвестицій через створення сприятливого конкурентного середовища з урахуванням досвіду США та КНР.

Джерело: складено на підставі [1; 86–88; 134; 135; 144]

Так, обсяг виробітку на одного працівника в Україні становить лише на рівні середньосвітового показника для сектора ІКТ в цілому. Даний показник для таких областей, як мікроелектроніка, є нижче середнього приблизно у 7,5 раз. У контексті суб'єктивно обмеженого цифрового ринку України, у

порівнянні з галузевими лідерами, видається за доцільне доповнити існуючі державні та регіональні стратегії, спрямовані, перш за все, на імпортозаміщення більшої частини існуючих просунутих технологій, особливо у сфері апаратного забезпечення.

Міжнародне співробітництво є одним із ключових аспектів вітчизняної державної та регіональних стратегій розвитку цифрової економіки (у рамках дослідження досвіду США та КНР) у зв'язку з недостатньо ємним внутрішнім ринком України. З урахуванням наростання обмежень інтеграційних прагнень України з боку інших держав слід поступово поглиблювати переорієнтацію галузевої взаємодії у бік інших держав, насамперед, КНР, Індії та країн Південно-Східної Азії (наприклад, Малайзії, Японії) через їх високий рівень галузевого розвитку, що володіють ємними внутрішніми ринками. Заохочення технологічних обмінів, розвиток спільних підприємств, науково-дослідницьке співробітництво з такими партнерами може помітно розширити ринок використання перспективних українських технологій, сприятиме випереджаючому розвитку цифрової економіки України та її регіонів. Варто зауважити, що Україна налагоджує потужні міжнародні зв'язки з частиною вищевказаних країн (зокрема, Індією, Францією, Японією та ін. [134; 135; 144]). Це засвідчує їх надійність у співпраці з Україною в розбудові її єдиної цифрової екосистеми.

Для України цінним є розгляд питань щодо створення платформ для просування цифрової екосистеми у євразійському регіоні. Україна працює зі державами-партнерами над розвитком загального цифрового ринку, гармонізацією регулювання цифрової економіки та просуванням цифрових інновацій, а також використанням переваг вільного руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили. В Україні вже розпочалася робота над загальним цифровим порядком денним, який включає такі ініціативи, як розвиток загального цифрових транспортних коридорів і гармонізацію законодавства про захист даних. Проте слід визнати, що серйозна цифрова інтеграція в рамках ЄС все ще перебуває на стадії зародження. Вище в роботі розгляно

стан виконання Україною критеріїв членства у ЄС, який (стан) охарактеризовано як помірно достатній. У цьому контексті необхідна стратегія, що поєднує передовий досвід стратегічного мети США та КНР у глобальній цифровій економіці, із порівняльними перевагами України. З огляду на зростаюче значення цієї сфери вона повинна також включати розгляд її впливу на логістику, енергетику та соціальну інфраструктуру, визначаючи спільні цілі та конкретні інтереси країн ЄС та інших держав, з якими напрацьовано низку партнерських відносин.

Необхідна переоцінка цифрового порядку денного в Україні з огляду на її інтеграційні прагнення, особливо у зв'язку з тим, що у сучасних форматах відсутні такі можливі інституційні механізми цифрової інтеграції, як угоди про обмін даними, ідеї щодо створення яких залишаються нереалізованими. Як було вказано вище, Єврокомісія визначила основні напрямки цифрового порядку денного, у т.ч. у межах першого закону про ШІ, включаючи цифрову торгівлю, транспортні коридори та промислове співробітництво, проте недолік науково-аналітичної уваги до цифрової інтеграції ЄС свідчить про значний розрив між плануванням та реалізацією.

Мета зі збалансованого розвитку інтегрованих цифрових екосистем та досягнення цифрового суверенітету є одним із наслідків досвіду конкурентного розвитку США та КНР у цифровій економіці, що підвищує значення спільної розробки та реалізації транскордонних цифрових проєктів. Для цього Україні необхідно вийти за межі ізольованих національних правових режимів, щоб створити єдиний ринок цифрових даних та забезпечити інституційну основу для інтеграції.

Співпраця України у сфері цифрової економіки з країнами-членами ЄС та іншими державами поширюється, наприклад, на регулювання та розвиток ШІ. Досягнення України у галузі мовних технологій ШІ, комп'ютерного зору, біометрії та кібербезпеки, визнані на міжнародному рівні, можуть бути використані в рамках формування вітчизняної загальнодержавної та регіональних цифрових екосистем. Такі формати співробітництва зміцнюють

роль України як постачальника конкурентоспроможних цифрових рішень на світовій арені. Тим не менш, між країнами-членами БРІКС зберігається нерівність у торговельно-економічних інтересах та стратегіях галузевого розвитку, що перешкоджає ефективній розробці єдиної цифрової стратегії. Потенційним шляхом подолання цієї перешкоди є формування стратегічних альянсів між комерційними організаціями, які займаються просуванням взаємодоповнюючих цифрових послуг і продуктів, що також сприятиме поглибленню співпраці з Україною у глобальних ланцюжках доданої вартості даних.

Китай, Індія та інші держави, які входять до глобальних цифрових ринків, потенційно надають Україні стимул для формування на її теренах платформи для співробітництва у цифровій економіці з окремим фокусом на такі питання, як кібербезпека та розвиток цифрової інфраструктури. Для створення інституційного середовища, що сприяє цифровим інноваціям, ці країни активно реалізують такі ініціативи як створення технопарків та бізнес-акселераторів, сприяння поліпшенню інвестиційного клімату. Зрештою, прогрес у сфері цифрових технологій залежить від синергії зацікавлених сторін у розвитку міжнародної кооперації у цифровій економіці.

Наразі вже опрацьовуються різні комплексні ініціативи щодо поєднання можливостей участі України у згаданих багатосторонніх угодах, зокрема, у транспортній сфері передбачається створення Національної цифрової транспортно-логістичної платформи, яка дозволить обмінюватись інформацією із країнами-партнерами. Загалом для успішного вирішення завдання формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності України необхідне подальше просування інтеграційних практико-орієнтованих ініціатив.

Крім пріоритетного розвитку ключових науково-технологічних і стратегічних галузей та міжнародного співробітництва України у ширшому розумінні необхідна побудова сильної загальнодержавної цифрової екосистеми, яка включатиме регіональні цифрові еко-системи. Вони

покликані стимулювати цифрову економіку в рамках використання комплексного підходу на основі досвіду розвитку цифрових економік США та КНР. У цьому контексті, по-перше, важливе значення має заохочення сфери корпоративних та венчурних інвестицій для подолання недофінансування інновацій у сфері цифрової трансформації. Це передбачає як залучення українських і зарубіжних інвесторів, так і розвиток правової бази й інституційного середовища. Зокрема, великі компанії мають бути додатково мотивовані інвестувати у дослідження та розробки у стратегічні інноваційні сфери. Урядова та регіональна політика можуть відіграти тут значну роль, пропонуючи податкові пільги та субсидії, так і заохочуючи розвиток публічно-приватного партнерства для стимулювання інвестиційно-інноваційної політики.

Ще одним кроком є зміцнення взаємодії між науково-дослідними підрозділами університетів та бізнесом, на основі прикладу успішних моделей США та Китаю з комерціалізації технологій. Університети повинні бути джерелом досліджень та розробок, а бізнес може надавати практичні програми інновацій та розуміння ринку. Роль же держави – не заважати та створювати організаційно-правові та інші умови для розвитку цифрової економіки. Інтенсифікація цих відносин за допомогою спільних дослідницьких проектів і грантів може призвести до помітного зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності України.

Великі компанії в США та КНР роблять значний внесок в інноваційний ландшафт за допомогою вкладення масштабних інвестицій в цифрову економіку. Українські корпорації могли б бути аналогічно залучені до створення центрів ІІІ, інноваційних інкубаторів тощо. Вирішальну роль у мотивації корпорацій відіграють інвестори, що спрямовують власні кошти на довгострокову реалізацію інноваційних проектів. В умовах зовнішньої агресії та обмеженості внутрішнього ринку для стимулювання цих проектів важливу роль відіграють передусім державні стимули та інші форми підтримки регіонів та інвесторів. Об'єднання цих елементів сприятиме побудові

Україною динамічної та стійкої інноваційної та цифрової екосистеми, яка сприятиме не лише технологічному прогресу й економічному зростанню, а і позиціонуванню країни як ключового гравця на глобальному ринку.

Разом з тим прагнення України до зміцнення міжнародної цифрової конкурентоспроможності в умовах обмежених ресурсів стикається із серйозними викликами. На відміну від США та Китаю, які мають найбільші ресурси для інвестицій та інновацій у цифрову економіку, у тому числі масштабними внутрішніми ринками, Україні необхідно стратегічно зосередитися на тих галузях, де країна може реально досягти та зберегти унікальні компетенції, що мають ключове значення для розвитку цифрової економіки в цілому. Цей підхід життєво важливий для зниження залежності України від транснаціональних ланцюжків доданої вартості.

У межах концепції ланцюжків доданої вартості з її концентрацією на початковому та кінцевому етапах відбувається життєвий цикл цифрового продукту, на якому може потенційно зосередитися Україна в найбільш значущих областях. Цей підхід доповнює досвід галузевого розвитку США та КНР, які також прагнуть домінувати на всіх стадіях ланцюжків доданої вартості. Разом з тим, з урахуванням досвіду формування міжнародної цифрової конкурентоспроможності в США та КНР, останніми роками контроль над виробництвом і доступом до глобальних ланцюжків поставок у ключових технологіях також набуває все більшого значення.

Розвиток унікальних компетенцій у цифровій економіці має вирішальне значення для України. Наприклад, шлях до лідерства виключно у певних нішах може забезпечити зосередження уваги на синергетичних технологіях на основі PPP, які добре поєднуються з існуючими сильними сторонами країни. Ця стратегія є своєрідним синтезом підходу США, який найчастіше передбачає великі приватні інвестиції в передові технології в різних секторах, а також масштабне розширення Китаєм державної підтримки інновацій, перш за все, у галузі інфраструктури.

Крім того, перспективний напрямок у рамках формування міжнародної

цифрової конкурентоспроможності для України та її регіонів полягає у розробці цифрових рішень, адаптованих до інтеграції з іншими важливими галузями економіки таким, як металургія, нафтогазова галузь та ін. Цей підхід полягає у використанні існуючих переваг промисловості для стимулювання цифрових інновацій, чим характеризуються стратегії цифрового розвитку насамперед КНР, де цифрова трансформація найчастіше надає додаткової динаміки розвитку таких галузей. Стратегічне розташування пріоритетів може дозволити Україні перейти спочатку до виробництва високотехнологічної продукції для імпортозаміщення необхідних технологій на внутрішньому ринку, після чого – до розширення міжнародного партнерства з дружніми країнами (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Рекомендації для зміцнення цифрової екосистеми України та регіонів

Категорія	Рекомендація	Опис
1. Розвиток венчурних та корпоративних інвестицій	Заохочення корпоративних інвестицій у сферу ІІІ та інновації, розвиток венчурного капіталу	Удосконалення системи податкових пільг, субсидій для великих компаній, щоб спонукати їх вкладати кошти у сферу ІІІ, залучення українських та зарубіжних венчурних інвесторів
	Підтримка публічно-приватного партнерства для стимулювання інновацій	Створення платформ для співробітництва держави та бізнесу у рамках проектів з комерціалізації нових технологій
2. Інтеграція науки та бізнесу	Зміцнення взаємодії між університетами та бізнесом	Розширення програм грантів та спільних проектів між університетами та бізнесом для трансферу цифрових та новітніх технологій.
	Створення інноваційних інкубаторів та центрів розвитку цифрових технологій за підтримки великих компаній.	Заохочення корпорацій до створення центрів розвитку цифрових технологій та інкубаторів, які б стимулювали інновації й упровадження нових технологій у виробництво.

Категорія	Рекомендація	Опис
3. Зосередження на унікальних технологіях і стратегічних галузях	Фокус на розробці цифрових рішень, інтегрованих з різними новітніми технологіями.	Використання існуючих промислових переваг для розробки стратегічних галузей промисловості.

Джерело: складено на підставі [1; 15; 57; 64; 70; 71; 86–88; 103; 111; 136]

Таким чином, хоча Україна стикається під час формуванні міжнародної цифрової конкурентоспроможності з низкою викликів, у тому числі в контексті обмеженості власних ресурсів, вона може забезпечити високий рівень галузевої конкурентоспроможності на всіх рівнях (особливо в регіонах), зосередивши увагу на стратегічних галузях, використовуючи існуючі сильні сторони та розвиваючи унікальні цифрові компетенції в контексті взаємодії в контексті взаємодії формати з країнами-партнерами. Цей підхід з урахуванням досвіду розвитку цифрових економік навіть КНР може дозволити Україні зміцнити аналізований показник через розвиток комплексної інноваційної та цифрової екосистеми, включаючи поглиблення інтеграції цифрових технологій у галузі цифрової економіки на рівні регіонів.

Висновки до розділу 3

1. Обґрунтовано, що вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації в Україні може відбуватись у межах декількох сценаріїв, серед яких найбільш перспективним визнано оптимістичний. Він передбачає створення загальнодержавної цифрової екосистеми, що рекомендовано здійснити на базі пілотних регіонів – Дніпропетровської та Львівської областей, які до того ж входять до складу потужних міських агломерацій, де активно

запроваджується правовий режим «ДіяСіті». Крім того, запропонований сценарій передбачає оновлення вітчизняної правової бази та підвищення інституційної спроможності в Україні. У цьому контексті аргументовано, по-перше, доопрацювати Державну стратегію регіонального розвитку України на період до 2027 року та вже затверджені регіональні стратегії, що не враховували вимог часу та суспільства на момент їх розробки. А по-друге, зреалізувати нацпроект «Цифрова Україна та її регіонів», закріпивши в ньому механізм забезпечення цифрової трансформації, що має включати таке: результативне нормативне регулювання цифрової сфери, формування та збереження кадрового потенціалу для цифрової економіки, формування дієвої інформаційної інфраструктури, підвищення рівня інформаційної безпеки, розвиток цифрових технологій, повсюдне впровадження цифрового державного управління. Уважаємо, що вказані ключові аспекти підвищують шанси на досягнення очікуваних (проміжних і кінцевих) результатів щодо розвитку цифрової економіки та трансформації України та її регіонів.

2. Окремий блок дослідження становлять пропозиції щодо пріоритезування й уточнення показників оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і громад України. Доведено, що серед таких показників першорядне місце займає цифрова економіка, яка передбачає стимулювання розвитку ключових технологічних секторів (телекомунікаційних технологій, мікрочіпів і технологій штучного інтелекту). У межах проведеного SWOT-аналізу визначено, що на стан розвитку цих секторів можуть впливати зовнішні та внутрішні фактори, які можуть трансформуватись у небезпеки. У цьому контексті запропонована систематизація ризиків регіонального розвитку України в умовах цифровізації. До цих ризиків віднесено такі: 1) ризики лобіювання інтересів іноземних держав під час укладення угод на післявоєнне відновлення регіонів України; 2) ризик зменшення темпів державної підтримки її цифрової економіки; 3) ризик, що тривалий період часу Україна матиме недостатній

рівень для забезпечення розвитку певних ключових технологій, розглянутих раніше на основі досвіду США і КНР; 4) у продовження відзначено, що набуває актуальності ризик посилення технологічного відставання України від світових лідерів цифрової трансформації; 5) ризик посилення міжнародних та європейських обмежень по відношенню до України, або висловлення протестних настроїв (як-то робить Словаччина, Угорщина та ін.); 6) ризик нестворення та деградації національних цифрових платформ; 7) ризик зростаючого недофінансування в галузі цифрової економіки (як з боку держави, так і приватних інвесторів); 8) ризик безрезультативного застосування Україною кластерного підходу під час реалізації нею євроінтеграційних прагнень; 9) ймовірний поділ глобальної цифрової економіки на дві цифрові екосистеми, що поставить перед Україною проблему вибору сторони щодо розвитку цифрової економіки, конкурентоспроможної у світі.

3. У межах адаптації особливостей оцінки міжнародної цифрової конкурентоспроможності України, на основі зарубіжного досвіду, систематизовано напрями зміцнення такої конкурентоспроможності у ключових секторах цифрової економіки, а саме: імпортозаміщення, розвиток внутрішнього ринку, поступальна цифровізація економіки та переорієнтація міжнародного співробітництва на країни, які хоча не є лідерами у сфері цифровізації, але активно розвиваються в даному напрямку. Наведено обґрунтування механізму кількісної оцінки аналізованого показника (цифрова економіка) на основі концептуальної адаптації узагальнених факторів його формування (на основі «ромба конкурентних переваг» М. Портера).

Підтверджено, що цифрова конкурентоспроможність України перебуває на рівні нижче середнього, однак у деяких галузях таких, як ключові технології цифрової економіки, а також можливості міжнародного співробітництва та фінансування інноваційної й цифрової екосистеми, спостерігається нижчий рівень міжнародної цифрової

конкурентоспроможності, що підтверджує зроблені на основі якісного аналізу висновки. У цьому контексті визначено середньостроковий прогноз (на 2030–20240 рр.) щодо забезпечення розвитку сфери цифрової економіки та трансформації в Україні з урахуванням позитивних практик публічного управління такою сферою з метою підвищення рівня розвитку регіонів. Серед цих країн виокремлено, з одного боку, країни-лідери в розвитку цифрової трансформації й економіки у світі (США, КНР), так і держави, які активно розвиваються в цьому напрямку, і можуть бути надійними партнерами для України в розбудові її єдиної цифрової екосистеми (Індія, Франція, Японія та ін.).

Наданий прогноз дозволив обґрунтувати шляхи зміцнення цифрової конкурентоспроможності України та її регіонів у контексті вирішення низки проблем, а саме:

а) обмеженості ресурсів шляхом державної й інституційної підтримки. Інакше така обмеженість впливає як на недоступність для України та її регіонів низки цифрових технологій, так і на брак місцевих бюджетів;

б) використання наявних ресурсів у розвиток широкого спектра напрямів цифрової економіки, що призводить до недостатньої концентрації зусиль з нарощування конкурентоспроможності у пріоритетних сферах.

Зважаючи на це, сформульовано рекомендацій щодо нарощування цифрової конкурентоспроможності України та її регіонів з метою забезпечення їхнього спільного розвитку, а саме:

1. Першочерговий розвиток ключових технологічних напрямів цифрової економіки, у тому числі мікрочіпів, телекомунікацій нового покоління (5G) і ШІ. Інвестування в довгострокові наукові дослідження, націлені на включення України у ланцюжки, що формують додану вартість.

2. Розширення міжнародної взаємодії для залучення інвестицій та технологій в українські регіони, а також забезпечення безперешкодного доступу до іноземних ринків необхідних виробників інновацій. Безперечно, що важливим є збереження інтеграційних прагнень України в межах

міжнародного технологічного ландшафту через змістовне наповнення ініціатив у рамках ЄС.

3. Зміцнення національної цифрової екосистеми, яка буде забезпечувати розвиток подібних систем на рівні регіонів. Залучення українських компаній у більш активне інвестування в стратегічні й інноваційні галузі через надання податкових пільг, субсидій чи інших форм підтримки. Адаптація цифрових рішень до галузевого економічного розвитку регіонів, у тому числі в металургії, нафтогазовій галузі та ін., для виходу на лідируючі позиції у вузькоспеціалізованих цифрових рішеннях.

Матеріали цього розділу опубліковано в таких наукових працях [49; 50; 52; 227].

ВИСНОВКИ

Одержані під час дослідження результати передбачають вирішення актуального конкретного наукового завдання, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад формування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації та розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення таких механізмів в Україні.

На підставі результатів, отриманих під час дисертаційного дослідження, визначено такі висновки та пропозиції:

1. Узагальнено принципи формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку (загальні та спеціальні) із застосуванням інституційного та програмно-проектного підходів. Конкретизовано, що їх базис становлять принцип системності у реалізації державних і регіональних стратегій на різних рівнях управління, принцип реалізації публічно-приватного партнерства, принцип забезпечення сталого розвитку, принцип інтеграційності, принцип інституціоналізації, принцип дієвості та циклічності, принцип конкуренції та кооперації, принцип цифровізації тощо. Наполягається на важливості впровадження принципу стратегічного планування під час забезпечення регіонального розвитку, що досягається за рахунок реалізації державних проектів, програм і стратегій. У цьому контексті обґрунтована дихотомічність формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, що передбачає, з одного боку, забезпечення поступальності у прозорості та відкритості функціонування зазначеної системи. А з другого боку, її евентуальність, що вимагає дієвого інституційного забезпечення умов регіонального розвитку шляхом раціоналізації використання регіональних активів, залучення інвестицій, стимулювання інноваційної діяльності в регіоні, підвищення рівня функціонування ринку праці тощо.

2. Із застосуванням селективного підходу до характеристики регіонального розвитку як об'єкта публічного управління з'ясовано, що він

відзначається, з одного боку, сильними сторонами. Вони представлені територіальними, соціально-економічними, інституційними та іншими перевагами функціонування регіонів як мезосистем. Наполягається на науково виваженому й вибірковому застосуванні зазначеного підходу під час розробки та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку цих мезосистем. Це покликано забезпечити функціонування територій випереджального соціально-економічного розвитку, особливих економічних зон, інноваційно-виробничих кластерів, інструментів публічно-приватного партнерства, інститутів підтримки інноваційної інфраструктури у регіоні тощо. А з другого боку, слабкими сторонами, що вимагають визначення основних небезпек регіонального розвитку в умовах цифровізації. Уважаємо, що серед них одне з визначальних місць займає незабезпечення кількісно-якісних змін у регіональному розвитку внаслідок реалізації цифрової трансформації.

3. Зважаючи на методи, які становлять підґрунтя організаційно-функціонального підходу, розкрито особливості формування механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. Ці методи визнано класифікаційною підставою для групування механізмів публічного управління у зазначеній сфері – організаційних і правових. Акцентовано на визначальній ролі цих методів під час функціонування суб'єктів публічного управління у сфері регіонального розвитку, серед яких самоврядним інституціям відведено особливе значення. Виявлено, що вони можуть бути в різній мірі залучені до формування та реалізації державної регіональної політики, забезпечуючи тим самим застосовування насамперед непрямих методів впливу. Урахування даної методології дозволило визначити, по-перше, структуру механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, що включає мету, завдання, принципи, функції, форми, суб'єктів і об'єкт публічного управління. А по-друге, засади інституційного забезпечення формування системи публічного управління у сфері регіонального розвитку, що охоплює

інститути освіти, науки, інновацій та інвестицій, інститути демографії, інститути цифрового розвитку тощо. При цьому конкретизовано об'єднавчу роль інституту публічного управління й інституту соціально-економічного розвитку під час функціонування держави та її регіонів.

4. Проаналізовано стан функціонування організаційного та правового механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації, який (стан) охарактеризовано як незадовільний із позиції його інституційності. Доведено, що має місце правова зарегульованість цієї сфери на центральному рівні, свідченням чого є значна кількість правових актів. Установлено, що стан цифрової трансформації регіонів в Україні здійснюється за рахунок методичних рекомендацій Уряду України, які передбачають визначення показника цифрового розвитку поміж інших показників розвитку регіонів. Проте розгляд цього показника дозволив визначити його сутнісні відмінності від індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад, затвердженому Мінцифрою України. Зазначений індекс охоплює більшу кількість напрямків, за якими відбувається оцінювання регіонів і громад на предмет забезпечення в них цифрової трансформації шляхом надання цифрових публічних послуг, розвитку цифрових навичок, цифрової інфраструктури та цифрової економіки, а також підвищення інституційної спроможності. Аналіз показників цього індексу за останні 3 роки дав змогу визначити, по-перше, регіони-лідери в питаннях забезпечення цифрової трансформації – Дніпропетровська та Львівська області, які при цьому входять до складу міських агломерацій. А по-друге, проблеми цифрової трансформації регіонів в Україні організаційно-правового характеру: неузгодженість положень чинної правової бази; недостатня інституційна спроможність; нерівномірний цифровий розвиток регіонів; обмеженість у ресурсному забезпеченні; низький рівень цифрової грамотності населення та публічних службовців. Надано конкретні нормотворчі пропозиції щодо уніфікації процесу моніторингу оцінювання розвитку регіонів в Україні за умов цифровізації,

зокрема, його показників. Крім того, наполягається на перспективності впровадження такої форми територіального співробітництва громад, як міські агломерації, які відзначаються низкою переваг функціонування. Їх урахування покликано забезпечити не тільки випереджальний розвиток міських агломерацій, а й стимулювати розвиток деокупованих, деградованих та інших територій, які знаходяться поблизу з агломераціями, але є дотаційними.

5. Визначено закордонні практики реалізації публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації з позиції дослідження ключових факторів лідерства міжнародної цифрової конкурентоспроможності. Останнє забезпечує цифрова трансформація та стан розвитку цифрової економіки в країні. Установлено, що країнами-лідерами в цьому контексті є США та КНР, які до того ж конкурують між собою. Згруповано субфактори, що вплинули на це: ринковий потенціал, роль держави та інших публічних структур, бізнес-екосистема, технології, міжнародне співробітництво. Виявлено, що для КНР характерним є прояв потужної державної підтримки у сфері цифрової економіки та трансформації, а також експорт власної цифрової продукції. США, навпаки, насамперед притаманне ринкове регулювання зазначеної сфери, ведення санаційної політики проти інших держав із метою перешкоджання їх успіхам у розвитку цифрової економіки та трансформації. На підставі виокремлених субфакторів наполягається на розробці адаптивної аналітичної моделі оцінки цифрової конкурентоспроможності. Доведено, що основу цієї моделі може становити концептуальний підхід «ромбу конкурентних переваг» М. Портера. Дана аналітична модель може використовуватися як самостійний механізм концептуального аналізу міжнародної цифрової конкурентоспроможності країни на основі факторів, виділених у рамках вивчення досвіду держав-лідерів даної сфери США та КНР. Такий підхід визнано корисним для вироблення конкретних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності в Україні, що передбачають урахування

позитивних закордонних практик щодо розвитку сфери мікрочіпів, телекомунікацій нового покоління (5G та 6G) і штучного інтелекту.

6. Запропоновано шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в умовах цифровізації, що можливий у межах декількох сценаріїв: оптимістичного (сприятливого); помірно загрозливого; небезпечно загрозливого; критично загрозливого. Безперечно, слід прагнути впровадження насамперед оптимістичного сценарію, адже він передбачає врахування вимог часу та суспільства щодо забезпечення сталості його функціонування як в умовах невизначеності, так і нестабільності. Згідно із цим сценарієм потрібно вдосконалити правовий механізм публічного управління у сфері регіонального розвитку в Україні в напрямку здійснення пріоритизації показників оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів і територіальних громад. Доведено, що серед таких показників цифрова економіка повинна займати особливе місце, адже вона передбачає стимулювання розвитку ключових технологічних секторів – телекомунікаційних технологій, мікрочіпів і технологій штучного інтелекту. Уважаємо, що пілотними регіонами для реалізації авторських пропозицій можуть бути Дніпропетровська та Львівська області, що входять до складу потужних міських агломерацій, де активно стимулюється розвиток цифрової економіки, зокрема за рахунок впровадження правового режиму «ДіяСіті». У цьому контексті рекомендовано створення цифрової екосистеми на базі зазначених регіонів, що покликана забезпечити досягнення технологічного суверенітету нашої держави.

7. Науково обґрунтовано підхід до забезпечення розвитку системи публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації, що передбачає застосування розробленої методики оцінювання стану розвитку цифрової економіки в державі та її регіонах. Ця методика включає оцінювання таких показників: факторні умови, умови попиту, пов'язані та допоміжні галузі, стратегії, обсяги державної

та інституційної (недержавної) підтримки інновацій. На цій підставі визначено середньостроковий прогноз забезпечення розвитку сфери цифрової економіки та трансформації в Україні з урахуванням позитивних практик публічного управління такою сферою з метою підвищення рівня розвитку регіонів. Підґрунтя застосування цієї методики становить визначення рівня економічної значимості країни в глобальній цифровій екосистемі, стан її регіонального представництва, а також стадії економічного розвитку регіонів в умовах запровадження цифрової трансформації. Використання методичного підходу дозволило в ході якісного дослідження окреслити пріоритетні напрямки зміцнення цифрової конкурентоспроможності в Україні та її регіонах: необхідність компенсації негативного впливу повномасштабної агресії РФ у рамках міжнародного співробітництва, подолання нестачі фінансування цифрових екосистем, а також забезпечення розвитку пріоритетних технологій у цифровій економіці, насамперед, мова про поширення мереж 5G і 6G, розвиток штучного інтелекту та телекомунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажажа М.А., Фурсін О.О., Венгер О.М. Зарубіжний досвід регіонального економічного розвитку: інновації, екосистема, місцеве самоврядування // *Humanities studies*. 2022. Вип. 11. С. 169–183.
2. Антонова Н.Б., Захарова Л.М., Вечір Л.С. Теорія та методологія державного управління: курс лекцій. 2005. 231 с.
3. Баштанник В.В. Інституціоналізація правозахисної функції влади як напрям гуманізації публічного управління: досвід Європейського Союзу та Україна // *Збірник ДРІДУНАДУ*. 2011. С. 87–97.
4. Баштанник О.В. Історичний інституціоналізм в політичній науці: конкретизація аналітичного поля застосування // *Грані*. 2012. С. 113–118.
5. Баштанник О.В. Інституціональна/інституційна спроможність інститутів політичної системи як аналітична категорія та функціональний аспект публічного управління // *Держава та регіони. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 3. С. 83–88.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і Голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
7. Галушко С.П. Модель функціонування механізмів публічного управління у сфері національної безпеки в умовах цифровізації та впливу її технологій // *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. Вип. 2 (21). 2024. С. 102–109.
8. Галушко С.П. Теоретичні засади публічного управління у сфері національної безпеки в умовах цифровізації // *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. Вип. 1 (20). 2024. С. 80–87.
9. Галушко С.П. Typology of digital technologies and their socio-political and state-legal effects on the sphere of national security // *Public*

administration and state security aspects. 2024. Vol. 1. Pp. 15–32.

10. Галушко С.П. Аналіз стану функціонування та перспектив розвитку системи публічного управління у сфері національної безпеки в умовах цифровізації та впливу інформаційних загроз // Держава і суспільство: сучасні виклики та пошук рішень : матеріали III Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (16.05.2024, м. Київ). Київ: КТЕУ. С. 294–298.

11. Галушко С.П. Концептуальні засади розвитку публічного управління у сфері національної безпеки в умовах впливу технологій цифровізації // Публічне управління та адміністрування в Україні: європейські стандарти та національні реалії : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (31.05.2024 р., м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ: І.-Ф.НТУНІГ. С. 330–332.

12. Галушко С.П. Підходи до вдосконалення системи публічного управління у сфері національної безпеки України в умовах цифровізації // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/5048>.

13. Горбулін В. Як перемогти Росію у війни майбутнього. К.: Вид-во Брайт Букс. 2020. 256 с.

14. Дзюліт З.П., Завербний А.С., Романюк А.О. Диджиталізація – дієвий інструмент антикризового розвитку бізнесу в умовах пандемії // Ефективна економіка, 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=85571-8>.

15. Дергачова В.В., Голюк В.Я. Цифрова термінологія у стратегіях. Сутність, місце та роль діджитал менеджменту // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інституту», 2022. № 22. С. 114–117.

16. Державна регіональна політика: стан справ на травень 2024 року. URL: <https://decentralization.ua/news/18126>.

17. Державна стратегія регіонального розвитку: зміни 2024. URL: <https://vidnova.info/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvytku-zminy->

2024.html.

18. Державний фонд регіонального розвитку. URL: <https://center.diia.gov.ua/support/support-2>.

19. Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2024-%D0%BF#Text>.

20. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки : навч. посіб. К. : Знання-Прес, 2000. 209 с.

21. Дія Центри. URL: <https://center.diia.gov.ua/cnap-analytics>.

22. Довгань О.Д. Правові засади формування і розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2015. Вип. 3 (19). С. 6-17.

23. Домбровська С.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Лукиша Р.Т. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2018. 216 с.

24. Домбровська С.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Крюков О.І., Порока С.Г. Інформаційні загрози та комунікативна інфраструктура в державному секторі: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2024. 244 с.

25. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні Bottom-Up Підхід. URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A8%D0%86_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf.

26. Енциклопедичний словник з державного управління / [укл.

Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.] за ред. Ю.В. Ковбасюка, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.

27. Жаров Д.О. Структура механізмів публічного управління у сфері сталого розвитку міських агломерацій // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2024. Вип. 1 (20). С. 117–125.

28. Жаров Д.О., Лелеченко А.П. Перспективи моделювання та стратегування публічного управління у сфері сталого розвитку міських агломерацій // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2024. Вип. 2 (21). С. 298–306.

29. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне гібридне явище // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. Вип. 2 (26). С. 56–61. <https://doi.org/10.23939/law2020.26.056>.

30. Жилін С.В. Перспективи розвитку державного регулювання щодо забезпечення безпеки банківських установ у контексті формування інформаційного суспільства // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Вип. 1 (20). 2024. С. 215–228.

31. Забезпечення безбар'єрного доступу для осіб з інвалідністю // Хмельницька обласна військова адміністрація. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=9845.

32. Звіт про проведення моніторингу реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та виконання Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/zvit-pro-monitoring.pdf>.

33. Звіт за підсумками внутрішнього оцінювання реалізації державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та виконання плану заходів з її реалізації за 2021-2023 роки. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/zvit-pro-persii-etap->

realizaciyi.pdf.

34. Івашків Ю.Д. Основні етапи теоретичного розвитку механізмів державного управління стратегічного планування на регіональному рівні // Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління. 2014. № 2. С. 47–51.

35. Івашків Ю.Д. Стратегічне планування як інструмент реалізації регіонального управління // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. 2014. Вип. 2. С. 242–249.

36. Інноваційна діяльність // Держстат. URL: [https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU:DF_INNOVATION_ENTERPRISE_ACTIVITIVITY\(11.0.0\)](https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU:DF_INNOVATION_ENTERPRISE_ACTIVITIVITY(11.0.0)).

37. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні. Аналітична доповідь. Підготов. Я.А. Жаліло, В.І. Жук, М.О. Кушнір, В.С. Лупацій, О.В. Собкевич, О.В. Шевченко, І.В. Валюшко, А.В. Шевченко; під керівництвом С.О. Білої. 2011. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/innovaciyni-pidkhodi-do-regionalnogo-rozvitku-v-ukraini>.

38. Індекс цифрової трансформації регіонів // Мінцифри України. 2025. URL: <https://hromada.gov.ua/>.

39. Ішук С.М. Інтернет-комунікації: інформаційний зміст та ігровий характер // Вісник Національного авіаційного університету. 2008. № 2. С. 87–91.

40. Карпенко О.В. Цифрове врядування : монографія / О.В. Карпенко, Ж.З. Денисюк, В.В. Наместнік [та ін.] ; за ред. О.В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

41. Квітка С. Цифрові трансформації як сучасний тренд періодичного циклу розвитку суспільства // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. Спецвипуск. 2020. С. 131–134.

42. Квітка С., Мазур О. Доступ до мережі Інтернет через мобільні пристрої: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 9–10. С. 5–18.
43. Квітка С., Титаренко О., Мазур О. Оцінка стану цифрового розвитку адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області // *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7. № 11. С. 15–25.
44. Квітка С., Новіченко Н., Гусаревич Н., Піскоха Н., Бардах О., Демошенко Г. Перспективні напрямки цифрової трансформації публічного управління. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/807/784>.
45. Керецман В.Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія та практика : монографія. Ужгород. 2019. 512 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26968/1/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2_ok.pdf
46. Король А.П. Концептуальні засади формування управлінських механізмів реалізації політики у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. Вип. 44. С. 172–177. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/44-2024/31.pdf>.
47. Король А.П. Наукові засади формування механізмів державної політики у сфері забезпечення регіонального розвитку в умовах цифровізації // *Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17.11.2020 року, м. Мелітополь) / відп. ред. Ортіна Г.В.* Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2020. С. 317–319.
48. Король А.П. Особливості організаційно-правового забезпечення регіонального розвитку в Україні в умовах реалізації інтеграційних

прагнень // Публічне управління та адміністрування в Україні: єв ед. ного раційнихоступ : матеріали 2-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (30.05.2025 р., м. Івано-Франківськ). С. 96–99.

49. Король А.П. Перспективні напрямки реалізації публічного управління у сфері забезпечення регіонального розвитку в Україні // Держава ХХІ століття: погляд молоді (присвячена Дню науки) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. (м. Житомир, 20.05.2025 р.). Житомир: ДТУ «Житомирська політехніка». 2025. С. 720–721.

50. Король А.П. Розвиток системи публічного управління регіональним розвитком в умовах гібридної війни // Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (27.03.2025 р., м. Черкаси). С. 229–231.

51. Король А.П. Стан реалізації публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 7. С. 216–221.

52. Король А.П. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах цифровізації: виклики та реалії для України // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. Вип. 1 (22). 2025. С. 101–108.

53. Король А.П., Помаза-Пономаренко А.Л., Ахмедова О.О. Інвестиційно-інноваційний розвиток регіонів в Україні як перспективний напрям удосконалення системи публічного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6160>.

54. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: визначення основних понять // Вісник економічної науки України.

2010. № 2. С. 57–61.

55. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. 220 с.

56. Коротич О. Б. Теоретико-методологічні засади державного управління регіональним розвитком України: дисертація. 25.00.02. Х. : ХарPI НАДУ, 2009. 482 с.

57. КотелевецьД. О. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: «Економіка та управління». 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01>.

58. Крюков О.І. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: монографія / За наук. ред. Е.А. Афоніна. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 252 с. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/povni_text/Krukov_political.pdf.

59. Котух Є.В. Кібербезпека у публічному секторі : монографія. Харків: Колегіум. 2021. 272 с.

60. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура, О.В. Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-метод. посібник. Київ : Аграр Медіа Груп. 2021. 454 с.

61. Крюков О.І. Інформаційне забезпечення публічної влади як чинник національної безпеки держави в умовах глобалізації. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. Вип. 1(4). 2016. С. 142–149.

62. Крюков О.І. Комунікація влади і суспільства як чинник реалізації політики інформаційної безпеки. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Вип. 1(6). 2017. С. 201–207.

63. Крюков О.І., Помаза-Пономаренко А.Л. Теорія та історія державного управління : конспект лекцій. Харків: НУЦЗ України, 2016. 40 с.

64. Лапін А., Грінчук І., Оленюк Д. Діджиталізація економіки в Україні: сучасний стан та перспективи // Електронний журнал «Ефективна

економіка». 2022. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.7.22>.

65. Лі Куан Ю. З третього світу – перший. Історія Сінгапуру 1965-2000. Миколаїв: Манн та Фербер, 2013.

66. Лободенко К.В. Удосконалення механізмів правозахисної політики держави. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/22.pdf.

67. Лопатченко І.М., Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г. Державне регулювання у сфері інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2024. № 1 (20). С. 14–24.

68. Луняк В.Е. Концептуальні засади розвитку механізмів публічного управління у сфері цифровізації й інноваційного розвитку // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. № 39. С. 258–263.

69. Луняк В.Е. Особливості функціонування механізмів публічного управління у сфері цифровізації й інноватизації // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2024. № 4. С. 131–137.

70. Луняк В.Е. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління у сфері цифровізації в контексті забезпечення інноваційного розвитку // Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. № 9. С. 119–132.

71. Любохинець Л.С., Шпуляр Є.М. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2019. № 4. С. 213–128.

72. Мазуренко Л.І. Інформаційна безпека в умовах російсько-української війни: виклики та загрози. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології». 2022. № 42. С. 50–57.

73. Мамонова В.В. Регіональна стратегія розвитку // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. ак. ед. держ. упр. при Президентіві України; наук.-ред. колегія.: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О.Ю. Амосов (співголова), О.С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О.Ю. Амосова, О.С. Ігнатенка, А.О. Кузнецова Харків : «Магістр», 2011. С. 319–320.

74. Мамонов К.А. Територіальний розвиток у системі земельного адміністрування регіонів : монографія / Мамонов К. А. та ін. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : Панов А.М. [вид.], 2020. 339 с.

75. Матвєєва Н.М., Петряєва Н.М. Трудові ресурси як складова ресурсного потенціалу підприємства. Економічні проблеми та перспективи розвитку житлово-комунального господарства на сучасному етапі : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20–22 травня 2013 р. Харків, 2013. С. 94–96.

76. Мельник, Л.Г., Карінцева, О.І., Кубатко, О.В., Сотник, І.М., Завдовєва, Ю.М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки, 2020. № 2. С. 9–28.

77. Мельтюхова Н.М., Набока Л.В. Реалізація державно-управлінських відносин на регіональному рівні: монографія. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2014. 180 с.

78. Мороз В.М. Інститути ринку праці як об'єкт державно-управлінського впливу на трудовий потенціал країни // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2013. № 2. С. 98–107.

79. Мороз В.М. Теорія суспільного вибору: компетенція політичного та економічного механізмів в системі трудових можливостей суспільства // Вісник Національного університету цивільного захисту

України. Серія: Державне управління. URL:
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6949/1/24%20.pdf>.

80. Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах (станом на 01 січень 2014 р.). URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/preza-monitoring-strategii-tg-2023-oa-16-9-v3-1.pdf>.

81. Навіщо США рідкоземельні метали та чи вигідно Україні їх продавати: що кажуть експерти // РБК-Україна. 26.02.2025. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/navishcho-ssha-ridkozemelni-metali-ta-chi-1740517339.html>.

82. Новіков В.О. Аналіз сучасної концепції інформаційно-гібридної війни // Державне управління: удосконалення та розвиток: електронний журнал. 2023. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2133>.

83. Новіков В.О. Дисфункціоналізація інституційної системи та механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2020. Вип. 2 (13). С. 345–354. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18688/1/vdu13.pdf>.

84. Новіков В.О. Ризик-орієнтований підхід до формування інституційних механізмів публічного управління в умовах інформаційно-гібридних війн: досвід Франції, Казахстану й України // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2020. Вип. 1 (12). С. 300–308.

85. Новіков В.О. Theoretical and institutional features of the modern definition of the concept of hybrid war // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. Вип. 2 (19). С. 207–212.

86. Ортіна Г.В. Державні механізми та інноваційні підходи до

сталого розвитку громад у післявоєнний період у контексті євроінтеграції. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія “Державне управління”. 2024. Вип. 2(21). С.316-324. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/23480/1/Ortina.pdf>.

87. Ортіна Г.В. Євроінтеграція як інструмент реформ у сфері публічного управління після війни // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного. 2025. № 1 (54). URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/928>.

88. Ортіна Г.В. Цифрові STEAM-рішення для управління міськими просторами: екологічний дизайн та моніторинг сталого розвитку // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного. 2024. № 3 (52). URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/848>.

89. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

90. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

91. Пархоменко-Куцевіл О.І. Формування та реалізація державної молодіжної політики: європейський досвід та позитивні практики для України. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9142>.

92. Перелік територіальних громад, що віднесені до територій відновлення за рішенням Комісії для оцінки і віднесення територій до функціональних типів. URL: <https://mindev.gov.ua/diialnist/polityka-rehionalnoho-rozvytku/stratehichne-planuvannia-rehionalnoho-rozvytku>.

93. Помаза-Пономаренко А.Л. Безбар’єрність як вектор розвитку системи публічного управління у сфері забезпечення рівних прав громадян // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 5. С. 42–49. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/477>.

94. Помаза-Пономаренко А.Л. Збитки, нанесені бойовими діями об'єктам критичної інфраструктури в Україні: механізми оцінювання та відновлення // Успіхи і досягнення в науці. 2025. № 1. С. 601–611.
95. Помаза-Пономаренко А.Л. Еколого-інноваційні механізми публічного управління у сфері розвитку АПК в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 24. С. 158–164.
96. Помаза-Пономаренко А.Л. Роль інституту президентської влади у сфері забезпечення національної безпеки // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування». Херсон: Видавництво Херсонського національного технічного університету, 2019. № 1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39.
97. Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: де ед. ного раційних кіспекти : монографія. Х. : Вид-во «Діса плюс». 2017. 270 с.
98. Помаза-Пономаренко А.Л. Стратегія як засіб стабільного розвитку України // International scientific journal. 2015. № 7. С. 12–15.
99. Помаза-Пономаренко А.Л., Микитюк Ю.М. Цифровізація державної політики vs. державна політика цифровізації у сфері правового регулювання : монографія. Х.: НУЦЗУ. 2021. 200 с.
100. Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. Вплив ВАНІ-світу на державне регулювання ринку праці та державну молодіжну політику // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2024. Вип. 1 (20). С. 296–306.
101. Помаза-Пономаренко А.Л., Батир Ю.Г., Лопатченко І.М. План відновлення сталого розвитку та системи безпеки України : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2023. 240 с.
102. Помаза-Пономаренко А.Л., Вербицький О.В. Виклики соціальної (гуманітарної, міграційної, інформаційної та ін.) безпеки України в ситуаціях ковідного / надзвичайного характеру як фактори

по ед. ного раційн трансформації // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2021. Вип. 1 (14). С. 298–304.

103. Помаза-Пономаренко А.Л., Микитюк Ю.М. Аналіз стану функціонування механізмів державної політики у сфері цифровізації правового регулювання в Україні // Наукові перспективи. 2021. № 7 (13). С. 88–96.

104. Помаза-Пономаренко А.Л., Новіков В.О. Шляхи трансформації інституційних механізмів публічного управління в Україні: від інформаційних загроз до гібридних війн // Державне будівництво. 2023. № 2. URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/issue/archive>.

105. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Драйвери сталого розвитку та системи громадської безпеки України в контексті реалізації її єв ед. ного раційнихрагнень // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/2989>.

106. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Інноваційний шлях розвитку АПК і національної економіки в Україні: публічно-управлінські аспекти // Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 21. С. 175–179.

107. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Публічно-управлінські аспекти реалізації Україною інтеграційних прагнень // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/>.

108. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Розвиток публічно-приватного партнерства у сфері критичної інфраструктури: світовий і вітчизняний досвід // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. № 44. С. 336–344. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/25013>.

109. Почепцов Г.Г. Сміслові та інформаційні війни // Інформаційне суспільство. 2013. Вип. 18. С. 21–27.

110. Правосуд О.В. Фактори формування довіри населення як механізму публічного управління в контексті забезпечення системи безпеки. URL:

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15861/1/Pravosud818.pdf>.

111. Примуш Р.Б. Роль цифровізації в системі публічного управління у сфері національної та цивільної безпеки в Україні. URL: <http://vdu-nuczu.net/ua/11-ukr/storinkaavtora/268-primush-r-b-rol-tsifrovizatsiji-v-sistemi-publichnogo-upravlin-nya-u-sferi-natsionalnoji-ta-tsivilnoji-bezpeki-v-ukrajini>.

112. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні, Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20>.

113. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження Уряду України від 31.12.2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>.

114. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні у 2020 році : розпорядження Уряду України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.

115. Про Стратегію національної безпеки України : указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

116. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2018 № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

117. Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва : постанова КМУ від 12.09.2011 р. № 1130.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1130-2011-%D0%BF#Text>.

118. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядженн КМУ від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

119. Прохоровська С. Вплив соціально-трудових відносин на якість життя населення в об'єднаних територіальних громадах. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2020, Вип. 25. 140-146.

120. Регіональне управління та місцеве самоврядування: підручник ; Ю.О. Куц, В.В. Мамонова, В.В. Наконечний ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В.В. Мамонової. Харків : «Магістр», 2020. 216 с.

121. Регіональна політика та місцеве самоврядування : підручник ; Ю.О. Куц, В.В. Мамонова, В.В. Наконечний, О.В. Ольшанський ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В.В. Мамонової. Харків : «Магістр», 2018. 208 с.

122. Регіонально-адміністративний менеджмент : навч. посіб. / [О.Ю. Амосов, Ю.О. Куц, В.В. Мамонова та ін.] ; за заг. ред. д.держ.упр., проф. В.В. Мамонової. Харків : "Магістр", 2010. 188 с. Менеджмент організацій : теоретико-прикладний аспект : навч. посіб. О.Ю. Амосов, В.В. Мамонова, Д.В. Карамишев, О.В. Ольшанський; за аг. ред. О.Ю. Амосова, В.В. Мамонової. Харків : "Магістр". 2010. 208 с.

123. Рейтинг адміністрацій за ступенем безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю. URL: <https://mtu.gov.ua/content/rejting-administracij-za-stupenem-bezbarernosti-obektiv-fizichnogo-otochennya-i-poslug-dlya-osib-z-invalidnistyu.html>.

124. Сало Я., Павличенко А. Якість Вплив мотивації праці на якість трудового життя працівників. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-15>.

125. Саприкін О.В. Інтернет-ресурси як інструмент інформаційної війни й інформаційна безпека України // Бібліотекознавство.

Документознавство. Інформологія. 2015. № 2. С. 72–77.

126. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за ред. В.П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.

127. Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності – IMD. URL: <https://www.imd.org/centers/worldcompetitiveness-center/rankings/world-digital>.

128. Сергієнко Л.В. Державна політика забезпечення безпеки урбанізованих територій. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/disSerhiienko.pdf>.

129. Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

130. Сімутіна Я.В., Шумило М.М. Соціально-трудові права і виклики цифровізації: монографія / кол. авт. за ред. Я.В. Сімутіної, М. М. Шумила. Київ: Ніка-Центр, 2023. 348 с.

131. Скандал з добудовою двох блоків Хмельницької АЕС. Рада дозволила купити російські реактори в Болгарії // BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c247mr18zvzo>.

132. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія / О.Ф. Новікова, О.Г. Сидорчук, О.В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості . К. ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.

133. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ: НАДУ, 2012. 544 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/Зbac_pravo/sydorchuk_mon.pdf.

134. Спільна заява України та Індії за підсумками візиту Прем'єр-

міністра Індії до України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilnazayava-ukrayini-ta-indiyi-za-pidsumkami-vizitu-premye-92781>.

135. Створення спільних підприємств та локалізація виробництва в Україні – Україна та Франція працюють над розширенням співпраці // Міністерство економіки України. 10.11.2023 р. URL:

136. Степанов В.Ю. Цифровізація та ризики цифрової безпеки // Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія «Державне управління»). 2024. № 1 (20). С. 55–61.

137. Стратегія інформаційної безпеки : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021?find=1&text=%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD#w1_1.

138. США та Китай домовилися про кінець "торгової війни": Reuters повідомило, на яких умовах // УНІАН. 11.06.2025. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/torgova-viyna-trampa-z-kitayem-vonazavershilasya-13035483.html>.

139. Теорія та практика регіонального розвитку: колективна монографія / за заг. ред. К.Ф. Ковальчука, Л.М. Савчук. Дніпро: Герда, 2016. 584 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25422/1/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%A2%D0%9F%D0%A0%D0%A0%202016%20-%20%D0%B8%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D1%82.pdf>.

140. Територіальна організація влади в Україні : підручник ; Ю.О. Куц, В.В. Мамонова, В. В. Наконечний, О.В. Ольшанський ; за заг. ред.. д.держ.упр., проф. В.В. Мамонової. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : «Магістр», 2017. 260 с.

141. Ткачук А. Оновлення Державної стратегії регіонального розвитку. Що профільне міністерство і Кабмін повинні врахувати

насамперед // Дзеркало Тижня. 02.02.2024 р. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/onovlennja-derzhavnoji-stratehiji-rehionalnoho-rozvitku-shcho-profilne-ministerstvo-i-kabmin-povinni-vrakhuvati-nasampered.html>.

142. Україна готується до переговорів про вступ у ЄС. Які 10 викликів на нас чекають? // Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/ukraine_negotiations_eu_10_calls/.

143. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього, 2018. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>.

144. Україна та Японія обговорили співпрацю у сфері робототехніки та мікрочипів // Укрінформ. 18.06.2025 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3956835-ukraina-ta-aponia-obgovorili-spivpracu-u-sferi-robototekniki-ta-mikrocipiv.html>.

145. Цифровізація регіонів і громад: перші вимірювання 2025 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/tsifrovizatsiya-regioniv-i-gromad-pershi-vimiryuvannya-2025-roku>.

146. Хандій О. О. Соціальні ресурси розвитку економіки: важелі державного регулювання: монографія НАН України. Ін-т економіки промисловості. Київ. 2019. 436 с.

147. Хитько М.М. Стратегічне планування у системі державного управління освітою. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/diserHitko.pdf>.

148. Шамілева Л., Хандій О. Можливості забезпечення базових вимог якості трудового життя в період воєнного стану та повоєнного відновлення // Економічний вісник Донбасу. 2022. № 3 (69), с. 123–130.

149. Шевченко С.О., Гаєвська Л.А. Інноваційні підходи до модернізації публічного управління у сфері забезпечення якості освіти в

мережевому середовищі. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/issue/archive>.

150. Шеломенцев В. П. Сутність організаційного забезпечення системи кібернетичної безпеки України та напрями його удосконалення // Вип. 2 (28). 2012. С. 299–309.

151. Щепанський Е.В. Державне управління соціально-економічними ризиками: парадигма сутнісно-організаційних аспектів в умовах діджиталізації // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2021. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/1927>.

152. Щепанський Е.В. Public Management of Socio-Economic Risks: A Paradigm of Essential Organizational Aspects in the Conditions of Digitalization. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28224/1/011-044-047.pdf>.

153. Яровий Т.С. Концептуальні засади лобіювання як інструмент реалізації цілей державної безпеки // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 99–103.

154. 5G Application “Sailing” Action Plan (2021- 2023). 2021. URL: http://www.gov.cn/zhengce/2021-07/13/content_5624612.htm.

155. Akerman A., Gaarder I., Mogstad M. The Skill Complementarity of Broadband Internet // The Quarterly Journal of Economics. 2015. Vol. 130. № 4. P. 1781–1824.

156. Allen G.C. Choking off China’s Access to the Future of AI // Center for Strategic & International Studies. 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/choking-chinas-access-future-ai>.

157. Alter S., Sherer S. A general, but readily adaptable model of information system risk // Communications of the association for information systems. 2004. Vol. 14, no. 1. P. 1–28.

158. Anshari M., Alas Y. Smartphones habits, necessities, and big data challenges // Journal of High Technology Management Research. 2015. Vol. 26,

issue 2. P. 177–185.

159. Arterton F. C. Political Participation and «Teledemocracy» // PS: Political Science Politics. 1988. Vol. 21, №. 3. P. 620–627.

160. Artificial Intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy / Y.K. Dwivedi [et al.] // International Journal of Information Management. 2019. Vol. 57. P. 101994.

161. Artificial Intelligence and National security, august 2020. p.3-4 // Congressional Research Service. Mode of access: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R45178.pdf>.

162. Artificial intelligence in Swedish business and society Analysis of development and potential URL: https://www.vinnova.se/contentassets/29cd313d690e4be3a8d861ad05a4ee48/vr_18_09.pdf.

163. Artificial Intelligence Index 2018 Annual Report // Stanford – 2018 - Mode of access: <https://hai.stanford.edu/ai-index-2018>.

164. ASPI's Critical Technology Tracker. Gaida J., Wong Leung J., Robin S., & Cave D. Australian Strategic Policy Institute. URL: <https://www.aspi.org.au/report/critical-technology-tracker>.

165. Ayoub K., Payne K. Strategy in the age of artificial intelligence // Journal of strategic studies. 2016. Vol. 39. P. 793–819.

166. Baldwin D. Security studies and the end of the Cold War // World politics. 1995. Vol. 45. P. 117–141.

167. Baldwin D. The concept of security // Review of international studies. 1997. Vol. 23. P. 5–26.

168. Balzacq T. Securitization theory. London: Routledge, 2011. 272 p.

169. Bartz D., Alper A. "U.S. Bans New Huawei, ZTE Equipment Sales, Citing National Security Risk" // Reuters. 2022. URL: <https://www.reuters.com/business/media-telecom/us-fcc-bans-equipment-sales-imports-ztehuawei-over-national-security-risk-2022-11-25/>.

170. Bateman J. "U.S.-China Technological 'Decoupling': A Strategy and Policy Framework" // Carnegie Endowment for International Peace. URL: https://carnegieendowment.org/files/Bateman_USChina_Decoupling_final.pdf.
171. Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School. Allison G., Klyman K., Barbesino K., Yen H. The Great Tech Rivalry: China vs the U.S. 2021. URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/GreatTechRivalry_ChinavsUS_211207.pdf.
172. Berger S., Denner M. S., Roglinger M. The Nature of Digital Technologies - Development of a Multi-layer Taxonomy // Proceedings of the 26th European Conference on Information Systems (ECIS). 2018. P. 1–18.
173. Betz D J., Stevens T. Analogical reasoning and cyber security // Security Dialogue. 2013. Vol. 44(2). P. 147–164.
174. Bloomberg. Jamrisk M., Lu W., Tanzi A. South Korea Leads World in Innovation as U.S. Exits Top Ten. 2021. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-02-03/south-korea-leads-world-in-innovation-u-s-drops-out-oftop-10>.
175. Bradford A. "Digital Empires: The Global Battle to Regulate Technology". Oxford University Press. 2023. 367 p. URL: <https://scholarship.law.columbia.edu/books/367/>.
176. Brown D. Electronic government and public administration // International Review of Administrative Sciences. 2005. Vol. 71, Is. 2. P. 241–254.
177. Bulgurcu B., Cavusoglu H., Benbasat I. Information security policy compliance: an empirical study of rationality-based beliefs and information security awareness // MIS Quarterly. 2010. Vol. 34. P. 523–548.
178. Calabrese J. CHIPS on the table: Escalating US-China tech war impacts the Mideast. Middle East Institute. 2022. URL: <https://www.mei.edu/publications/chips-table-escalating-us-china-tech-war-impacts-mideast>.

179. Casarosa F.. Cybersecurity certification of Artificial Intelligence: a missed opportunity to coordinate between the Artificial Intelligence Act and the Cybersecurity Act. *International Cybersecurity Law Review*. 3 (1). 2022. Pp. 115–130.
180. Castells. The new public sphere: Global civil society, communication networks, and global governance // *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616, Issue. 1. P. 78–93.
181. Castro C. US House of Representatives Passes 6G Task Force // *6G World*. 2021. URL: <https://www.6gworld.com/exclusives/us-house-of-representatives-passes-6g-task-force/>.
182. Center for Security and Emerging Technology. “Internet+” Artificial Intelligence Three-Year Action and Implementation Plan. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/internet-artificial-intelligence-three-year-action-andimplementation-plan/>.
183. Chen D., Lei W. "Where Is China-US Technology Competition Going?" // *The Diplomat*. (2022). URL: <https://thediplomat.com/2022/05/where-is-china-us-technology-competition-going/>.
184. Chen D.L., Eigel J. Can machine learning help predict the outcome of asylum adjudications? // *Proceedings of the ACM Conference on AI and the Law*. 2017. P. 237–240.
185. Chen P. *Australian Politics in a Digital Age*. Australia, New Zealand School of Government: ANU Press, 2013. 268 p.
186. Chin J. The Internet, Divided Between the U.S. and China, Has Become a Battleground // *The Wall Street Journal*. 2019. URL: <https://www.wsj.com/articles/the-internet-divided-between-the-u-s-and-china-has-become-abattleground-11549688420>.
187. China’s ‘New Generation Artificial Intelligence Development Plan’. 2017 URL: <https://digichina.stanford.edu/work/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017/>.

188. Clark, David; Regan, Patrick, 2016, "Mass Mobilization Protest Data", Harvard Dataverse, V5. URL: <https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.7910/DVN/HTTWYL>.
189. Cocelli M., Arkin E. A threat evaluation model for small-scale naval platforms with limited capability // *EEE Symposium Series on Computational Intelligence*. 2017. P. 1–8.
190. Coglianese C., Lehr D. Regulating by robot: Administrative decision making in the Machine-learning era // *Georgetown law journal*. 2017. P. 1734.
191. Cortez N. Patients Without Borders: The Emerging Global Market for Patients and the Evolution of Modern Health Care // *Indian Law Journal*. 2008. Vol. 83. P. 71–113.
192. Cronin A. *How Terrorism Ends: Understanding the Decline and Demise of Terrorist Campaigns*. Princeton University Press, 2009. 336 p.
193. Cullen C., Tyner-Monroe S., Samp T., Borden B., Tobey D., Darling C. The US National AI R&D Strategic Plan 2023: A comprehensive look into the future of AI // *DLA Piper*. 2023. URL: <https://www.dlapiper.com/enus/insights/publications/ai-outlook/2023/the-us-national-ai-rd-strategic-plan-2023/>.
194. Deshmukh A.A Framework for Online Internal Controls // *AMCIS* August. 2004. P. 4471–4479.
195. Devereux S., Vincent K. Using technology to deliver social protection: exploring opportunities and risks // *Development in practice*. 2010. Vol. 20, no. 3. P. 367–379.
196. Digital McKinsey. URL: https://www.mckinsey.com/ru/~/_/media/McKinsey/Locations/Europe%20and%20Middle%20East/Russia/Our%20Insights/Digital%20Russia/Digital-Russia-report.ashx.
197. Dreshpak V.M., Kovalov V.G., Babachenko N.V., Pavlenko

E.M. (2020) Communicative policy of public authorities in european countries: comparative analysis, *International Journal of Management*, Vol. 11, Issue 06, pp. 529-543.

198. Edwards P. *The closed world: computers and the politics of discourse in Cold War America*. MIT Press, 1997. 468 p.

199. Engin Z., Treleaven P. Algorithmic Government: Automating Public Services and Supporting Civil Servants in using Data Science Technologies // *The Computer Journal*. 2019. Vol. 62, Issue 3. P. 448–460.

200. Entity List // Bureau of Industry and Security. URL: <https://www.bis.doc.gov/index.php/policyguidance/lists-of-parties-of-concern/entity-list>.

201. Export Control Law // Standing Committee of the National People's Congress. 2020. URL: <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c23934/202112/63aff482fece44a591b45810fa2c25c4.shtml>.

202. Export Control Reform Act of 2018, 50 U.S.C. §§ 4801–4852. U.S. Export Controls and China 1 (2022). URL: <https://sgp.fas.org/crs/natsec/IF11627.pdf>.

203. Ezell S. Moore's Law Under Attack: The Impact of China's Policies on Global Semiconductor Innovation // Information Technology and Innovation Foundation. 2021 URL: <https://itif.org/publications/2021/02/18/mooreslaw-under-attack-impact-chinas-policies-global-semiconductor>.

204. FCC. USAID Memorandum of Understanding on 5G Deployment & Security. URL: <https://www.fcc.gov/document/fcc-usaid-memorandum-understanding-5g-deployment-security>.

205. Federal Register. Executive Order 13859 of 11.02.2019: Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence. 2019. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2019-02-14/pdf/2019-02544.pdf>.

206. Federal Strategic Settings for 6G: Pathways for China and the US Communications Commission, 'FCC Designates Huawei and ZTE as National Security Threats' 2020. URL: <https://www.fcc.gov/document/fcc-designates-huaweiand-zte-national-security-threats>.
207. Filonov M. Theoretical foundations of public management of information security at the regional level // Public administration and state security aspects. 2024. Vol. 2. Pp. 9–12. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/24584/1/Filonov.pdf>.
208. Foote C., Atkinson R.D. Chinese Competitiveness in the International Digital Economy // Information Technology and Innovation Foundation. 2020. URL: <https://itif.org/publications/2020/11/23/chinese-competitivenessinternational-digital-economy/>.
209. Galanos V. Artificial intelligence does not exist: Lessons from shared cognition and the opposition to the nature/nurture divide // IFIP Advances in Information and Communication Technology. 2018. Vol. 537. P. 15–25.
210. Goal for 2023: 560 million 5G users in nation. URL: http://english.www.gov.cn/statecouncil/ministries/202107/14/content_WS60ee1a81c6d0df57f98dcce7.html.
211. Gong J. China Cybersecurity and Data Protection: Monthly Update – October 2021 Issue. Bird & Bird. 2021. URL: <https://www.twobirds.com/en/insights/2021/china/china-cybersecurity-and-data-protectionmonthly-update-october-2021-issue>.
212. Grant R., Verona G. What's holding back empirical research into organizational capabilities? Remedies for common problems // Strategic organization. 2015. Vol. 13, issue 1. P. 61–74.
213. Hafner-Burton E. M., Kahler M., Montgomery A. H. Network Analysis for International Relations // International Organization. 2009. Vol. 63, no. 3. P. 559–592.
214. Hanlon R., Christie K. In Freedom from Fear, Freedom from

Want: An Introduction to Human Security. Toronto: University of Toronto Press, Higher Education Division, 2016. 288 p.

215. Hao X., An H., Sun X. and Zhong W. The import competition relationship and intensity in the international iron ore trade: From network perspective // *Resources Policy*. 2018. Vol. 57. P. 45–54.

216. Horowitz M. C. Artificial Intelligence, International Competition, and the Balance of Power // *Texas National Security Review*. 2018. Vol. 1. P. 37–57.

217. International Federation of Robotics. URL: <https://ifr.org/worldrobotics>.

218. International Telecommunication Union Statistic database. Individuals using the Internet 2005-2019. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>.

219. Janowski T. Digital government evolution: From transformation to contextualization // *Government Information Quarterly*. 2015. Vol. 32, Issue 3. P. 221–236.

220. Jarrahi M. Artificial intelligence and the future of work: Human-AI symbiosis in organizational decision making // *Business horizons*. 2018. Vol. 61, Issue 4. P. 577–586.

221. Jho W., Song K. J. Institutional and technological determinants of civil e-Participation: Solo or duet? // *Government Information Quarterly*. 2015. Vol. 32, Issue 4. P. 488–495.

222. Johnson E., Kolko B. E-government and Transparency in Authoritarian Regimes: Comparison of National-and City-Level E-government Web Sites in Central Asia // *Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media*. 2010. Vol. 3. P. 15–48.

223. Kaur D. The US-Japan-Netherlands chip export restrictions are leaving China uneasy // Here's why. *Tech Wire Asia*. 2023. URL: <https://techwireasia.com/2023/02/the-us-japan-netherlands-chip-export-restrictions-are-leavingchina-uneasy-heres-why/>.

224. Kennedy D. The move to institutions // Cardoso law review. 1987. Vol. 8, Issue 5. P. 841–988.
225. Keskinbora K. H. Medical ethics considerations on artificial intelligence // Journal of Clinical Neuroscience. 2019. Vol. 64. P. 277–282.
226. Kissell R., Malamut R. Algorithmic Decision-Making Framework // The Journal of Trading. 2005. Vol. 1. P. 12–21.
227. Korol A. Project approach to improving public administration mechanisms in the sphere of regional development in Ukraine // Public administration and state security aspects. 2023. № 1. Pp. 225–234. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/211-korol-a-project-approach-to-improving-public-administration-mechanisms-in-the-sphere-of-regional-development-in-ukraine>.
228. Korol A. Theoretical foundations of building state policy mechanisms in the field of socio-economic development of regions // Eurasian Academic Research Journal. 2020. Vol. 37. Pp. 231–238.
229. Kumar S., Tripathi B. Modelling of Threat Evaluation for Dynamic Targets Using Bayesian Network Approach // Procedia Technology. 2016. Vol. 24. P. 1268–1275.
230. Kvitka S., BorodinYe., Yemelyanov V. & Ivashova L. The foresight of national economy's digital development. Revista inclusiones. 2020. 7 (SI) Pp. 112–125. URL: <http://www.archivosrevistainclusiones.com/gallery/10%20vol%207%20num%20especialleabriljunio2020revinclusi.pdf>.
231. Kvitka S., Starushenko G., KovalV., Deforz H., Prokopenko O. Marketing of Ukrainian higher educational institutions representation based on modeling of Webometrics Ranking. Marketing and Management of Innovations. 2019. Vol. 3. Pp. 60–72.
232. Loebbeke C. Digitalisierung – Technologien und Unternehmensstrategien. Handbuch Medienmanagement. Springer Verlag, 2006.

360 p.

233. Longino H. Individuals or populations? // *Philosophy of social science: an introduction*. Oxford university press, 2014. P. 102–120.

234. Loverace Test. URL: <https://www.envisioning.io/vocab/loverace-test>.

235. Manoharan A., Carrizales T. J. Technological equity: An international perspective of e-government and societal divides // *Electronic Government*. 2011. Vol. 50, Issue 1. Pp. 56–66.

236. Martin K. Ethical Implications and Accountability of Algorithms// *Journal of Business Ethics*. 2018. Vol. 160. P. 835–850.

237. Matveieva O., Mamatova T., Borodin Y., Gustafsson M., Wihlborg E., Kvitka S.. Digital Government in Conditions of War: Governance Challenges and Revitalized Collaboration between Local Authorities and Civil Society in Provision of Public Services in Ukraine. (2024. URL: <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/items/9720c3f5-5684-40fb-abae-8cef0f01d144>).

238. Matveieva O., Navumau V., & Gustafsson M. Adoption of Public e-services versus Civic Tech Services: On the Issue of Trust and Citizen Participation in Ukraine and Belarus. In *International Conference on Electronic Government*. Cham: Springer International Publishing. 2022, August. pp. 15–30. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-15086-9_2.

239. Mergel, Edelman, Haug. Defining digital transformation: Vol. 36, Issue 4. P. 101385.

240. Micron Technology, Inc. Micron Announces \$40 Billion Investment in Leading-Edge Memory Manufacturing in the US. 2022. URL: <https://investors.micron.com/news-releases/news-release-details/micron-announces-40-billion-investment-leading-edge-memory>.

241. Mikhaylov S.J., Esteve M., Campion A. Artificial intelligence for the public sector: Opportunities and challenges of cross-sector collaboration //

Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences. 2018. Vol. 376, Issue 21–28. Pp. 1–21.

242. Minh A. US offers to help Vietnam make microchips // VnExpress International. 2023]. URL: <https://e.vnexpress.net/news/business/economy/us-offers-to-help-vietnam-make-microchips-4632133.html>.

243. Ministry of Industry and Information Technology of China. (2014). Official Release of the "Guideline for Promoting the Development of the National Integrated Circuit Industry". URL: http://www.cac.gov.cn/2014-06/26/c_1111325916.htm.

244. Moustaka V., Theodosiou Z., Vakali A., Kounoudes A., Anthopoulos L. G. Enhancing social networking in smart cities: Privacy and security borderlines // Technological Forecasting and Social Change. 2019. Vol. 142. P. 285–300.

245. Nat'l Dev. and Reform Comm'n & Ministry of Commerce. Waishang Touzi Anquan Shenchu Banfa // Measures for Security Review of Foreign Investment. 2020. URL: https://www.gov.cn/gongbao/content/2021/content_5582626.htm.

246. National approach to artificial intelligence. URL: <https://www.government.se/4a7451/contentassets/fe2ba005fb49433587574c513a837fac/national-approach-to-artificial-intelligence.pdf>.

247. National Artificial Intelligence Initiative. Strategy Documents. URL: <https://www.ai.gov/strategydocuments/>.

248. National Security Commission on Artificial Intelligence // Final Report. 2021. URL: <https://www.nsc.gov/wp-content/uploads/2021/03/Full-Report-Digital-1.pdf>.

249. Neack L. National, International, and Human Security: A Comparative Introduction. Lanham: Rowman Littlefield, 2017. 236 p.

250. Network feature and influence factors of global nature graphite

trade competition / X. Wang [et al.] // *Resources Policy*. 2019. Vol. 60. Pp. 153–161.

251. Ortina G.V. The role of the state in transforming the public administration system for sustainable regional development in the context of digitalization // *Public administration and state security aspects*. 2025. № 1. Pp. 229–241. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/25197/1/Ortina.pdf>.

252. Olcott E., Liu Q. China's Baidu and ByteDance launch AI chatbots to public. *The Financial Times*. 2023. URL: <https://www.ft.com/content/ea516e53-6a30-49a0-9e57-970cf5e8410c>.

253. Payne K. Artificial intelligence: A revolution in strategic affairs? // *Survival*. 2018. Vol. 60. Pp. 7–32.

254. Piper A. "Risk-informed innovation. Harnessing risk management in the service of innovation". 2014. URL: www.economistinsights.com/technologyinnovation/analysis/risk-informed-innovation.

255. Pomaza-Ponomarenko A., Hren M., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society // *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*. Núm. 42. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc>.

256. Pomaza-Ponomarenko A., Kryvova S., Hordieiev A., Hanzhyuk A., Halunko O. Innovative Risk Management: Identification, Assessment and Management of Risks in the Context of Innovative Project Management // *Economic Affairs (New Delhi)*. 2023, 68(4), pp. 2263–2275. DOI: 10.46852/0424-2513.4.2023.34. URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n5z8.pdf>.

257. Pongratz S. The Telecom Equipment Market 2019. Dell'Oro Group. 2020. URL: <https://www.delloro.com/the-telecom-equipment-market-2019/>.

258. Pool I.S. *Technologies of Freedom*. Harvard University Press. 1984. 299 p.

259. Porto Business School. Giant Vs Giant: China and USA competing for the Digital Empire. 2021. URL: <https://www.pbs.up.pt/en/articles-and-events/artigos/giant-vs-giant-china-and-usa-competing-for-the-digital-empire/>.
260. Radchenko O., Kriukov Kovach V. ext of “Civilizations Clash” as the Main Object of Infovation War in Ukraine. In: Radchenko O., Kovach V., Semenets-Orlova, I., Zaporozhets, A. (eds) National Security Drivers of Ukraine. (2023) Contributions to Political Science. Springer. Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-33724-6_18. pp. 301–316.
261. Reilly H. Connection and Competition: Navigating the U.S.-China Race to 5G Claremont McKenna College. 2021. URL: https://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3901&context=cmc_theses.
262. Reis J., Santo P. E., Melao N. Artificial Intelligence in Government Services: A Systematic Literature Review // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2019. Vol. 930. P. 577–586.
263. Robert M. Solow. Paul A. Samuelson (1915–2009) // Science. 2010-01-15. Vol. 327, Issue 59–63. Pp. 282.
264. Roberts H., Cowls J., Morley J., Taddeo M., Wang V., Floridi L. The Chinese approach to artificial intelligence: an analysis of policy and regulation // SSRN Scholarly Paper ID 3469784. SocSci Res Netw. 2019. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3469784>.
265. Rose J., Flak L. S., Saebo O. Stakeholder theory for the E-government context: Framing a value-oriented normative core // Government Information Quarterly. 2018. Vol. 35, Issue 3. Pp. 362–374.
266. Rossi P.H., Lipsey M.W., Freeman H.E. Evaluation: A Systematic Approach. SAGE, 2004. URL: <https://digitallibrary.tsu.ge/book/2021/may/rideri/Rossi-Evaluation-A-systematic-approach.pdf>.
267. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence A Modern Approach.

Pearson Education Inc., 2010. 1132 p.

268. Safiullin M.R., Savelichev M.V., Elshin L.A. Scenarios of blockchain technology development based on the economic sociodynamics // Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. 2019. № 11(8 Special Issue). Pp. 1869–1873.

269. Schuh G., Klappert G. Technologiemanagement – Handbuch Produktion und Managemen. Springer Verlag, 2011. Pp. 17-34.

270. Secure 5G and Beyond Act of 2020 Signed Into Law" // Security Magazine. URL: <https://www.securitymagazine.com/articles/92075-secure-5g-and-beyond-act-of-2020-signed-into-law>.

271. Secure Equipment Act of 2021 // White House. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefingroom/legislation/2021/11/11/billsigned-h-r-3919/>.

272. Shabtai S. Israel's national security concept: new basic terms in the military-security sphere // Strategic Assessment. 2010. 13(2). pp. 8-10.

273. Shaping Europe's Digital Future. (2020). I-DESI 2020: How digital is Europe compared to other major world economies?. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/i-desi-2020-how-digital-europe-compared-other-major-world-economies/>.

274. Sharre P. Killer apps: The real dangers of an AI arms race // Foreign Affairs. 2019. 236 p.

275. Storsul T. adn Fagerjord A. Digitization and Media Convergence // International Encyclopedia of Communication. 2008. P. 1319–1323.

276. Strategic urban planning in Latin America. Experiences of Building and Managing the Future. Florian Steinberg HIS Rotterdam. URL: [SINPA22_Steinberg_F_2002_Strategic_Urban_Planning_in_Latin_America/](https://sinpa22.steinberg_f_2002_strategic_urban_planning_in_latina_merica/) November. 2002. 80 p.

277. SupplyChainBrain. U.S. Bars 'Advanced Tech' Firms from

Building China Factories for 10 Years. 2022. URL: <https://www.supplychainbrain.com/articles/35631-us-bars-advanced-tech-firms-from-building-china-factories-for10-years>.

278. The ethics of algorithms: Mapping the debate / B.D. Mittelstadt [et al.] // *Big Data and Society*. 2016. Vol. 3, Issue 2. Pp. 1–21.

279. The White House. Joint Statement Endorsing Principles for 6G: Secure, Open, and Resilient by Design. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/02/26/joint-statement-endorsing-principlesfor-6g-secure-open-and-resilient-by-design/>.

280. Three-Year Action Plan for Promoting the Development of a New Generation Artificial Intelligence Industry (2018–2020). URL: https://cingai.nankai.edu.cn/_upload/article/files/b3/78/a17716fb4171920e14a4a23e8fe9/a72a7eb1-da69-4df7-a4eed4663a3e6656.pdf.

281. United Nations. Digital Economy Report 2019. URL: <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2466>.

282. VerWey, J. Chinese Semiconductor Industrial Policy: Past and Present // *United States International Trade Commission Journal of International Commerce and Economics*. 2019. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3441951.

283. Wachal R. Humanities and Computers // *The North American Review (New)*. 1971. Pp. 30–32.

284. Wang W., Li Z., Cheng X. Evolution of the global coal trade network: A complex network analysis // *Resources Policy*. 2019. Vol. 62. Pp. 496–506.

285. Watanabe N., Tobita R. Huawei's Mate 60 Pro Has U.S. Asking Questions on Chips // *Nikkei Asia*. 2023. URL: <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Huawei-crackdown/Huawei-s-Mate-60-Pro-has-U.S.-asking-questions-on-chips>.

286. What did China export in 2023? URL:

<https://atlas.hks.harvard.edu/explore/treemap?exporter=country-156&productClass=HS92/>

287. What did the United States of America export in 2023? URL: <https://atlas.hks.harvard.edu/explore/treemap?exporter=country-840&productClass=HS92>.

288. Yuan L. A Generation Grows Up in China Without Google, Facebook or Twitter // The New York Times. 2018. URL: <https://www.nytimes.com/2018/08/06/technology/china-generation-blocked-internet.html>.

289. Zarsky T. The Trouble with Algorithmic Decisions: An Analytic Road Map to Examine Efficiency and Fairness in Automated and Opaque Decision Making // Science Technology and Human Values. 2016. Vol. 41, Pp. 118–132.

290. Zegart A., Morell M. Spies, lies, and algorithms: Why U.S. Intelligence agencies must adapt or fail // Foreign Affairs. 2019. Vol. 3.

291. Zhang J., Parry J., Aldin E.L. President Biden Signs CHIPS Act Into Law // Mondaq. URL: <https://www.mondaq.com/unitedstates/international-trade-investment/1225578/president-biden-signs-chips-act-into-law-#two>.

292. Zhang L. China's Chip Imports Plunge in 2022 Amid Zero-Covid Supply Chain Disruption and US Trade Restrictions // South China Morning Post. 2022. URL: <https://www.scmp.com/tech/tech-trends/article/3206772/chinaschip-imports-plunge-2022-amid-zero-covid-supply-chain-disruption-and-us-trade-restrictions>.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових наукових виданнях з державного управління:

1. Korol A. Project approach to improving public administration mechanisms in the sphere of regional development in Ukraine // Public administration and state security aspects. 2023. № 1. Pp. 225–234. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/211-korol-a-project-approach-to-improving-public-administration-mechanisms-in-the-sphere-of-regional-development-in-ukraine>.

2. Король А.П. Концептуальні засади формування управлінських механізмів реалізації політики у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 44. С. 172–177. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/44-2024/31.pdf>.

3. Король А.П., Помаза-Пономаренко А.Л., Ахмедова О.О. Інвестиційно-інноваційний розвиток регіонів в Україні як перспективний напрям удосконалення системи публічного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/6160>.

Особистий внесок: обґрунтовано концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку регіонів як напряму удосконалення системи публічного управління в умовах цифровізації.

4. Король А.П. Стан реалізації публічного управління у сфері соціально-економічного розвитку регіонів України // Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 7. С. 216–221.

5. Король А.П. Шляхи вдосконалення механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах цифровізації: виклики та

реалії для України // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. Вип. 1 (22). 2025. С. 101–108.

6. Король А.П. Development of public administration mechanisms in the sphere of regional development in Ukraine in the conditions of digitalization // Public administration and state security aspects. 2025. № 1. Pp. 168–177. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/25181/1/Korol.pdf>.

Статті в закордонних виданнях за напрямком:

7. Korol A. Theoretical foundations of building state policy mechanisms in the field of socio-economic development of regions // *Eurasian Academic Research Journal*. 2020. Vol. 37. Pp. 231–238.

Тези конференцій:

8. Король А.П. Наукові засади формування механізмів державної політики у сфері забезпечення регіонального розвитку в умовах цифровізації // Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і кращі практики 21 століття: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17.11.2020 р., м. Мелітополь) / відп. ред. Ортіна Г.В. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2020. С. 317–319.

9. Король А.П. Розвиток системи публічного управління регіональним розвитком в умовах гібридної війни // Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (27.03.2025 р., м. Черкаси). С. 229–231.

10. Король А.П. Перспективні напрямки реалізації публічного управління у сфері забезпечення регіонального розвитку в Україні // Держава XXI століття: погляд молоді (присвячена Дню науки) : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. (20.05.2025 р., м. Житомир). Житомир: ДТУ «Житомирська

політехніка». 2025. С. 720–721.

11. Король А.П. Особливості організаційно-правового забезпечення регіонального розвитку в Україні в умовах реалізації інтеграційних прагнень // Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ : матеріали 2-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (30.05.2025 р., м. Івано-Франківськ). С. 96–99.

Перелік показників щорічного моніторингу розвитку регіонів

№ з/п	Назва показника	Орган, відповідальний за подання даних
Напрям “Економічна ефективність”		
1.	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, млн. гривень	Держстат
2.	Чисельність наявного населення (за оцінкою), тис. осіб	-“-
3.	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, гривень	-“-
4.	Індекс промислової продукції, відсотків до попереднього року	-“-
5.	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) підприємств, млн. гривень	-“-
6.	Індекс сільськогосподарської продукції, відсотків до попереднього року	-“-
7.	Обсяг продукції сільського господарства у постійних цінах, млн. гривень	-“-
8.	Індекс будівельної продукції, відсотків до попереднього року	-“-
9.	Індекс споживчих цін, відсотків до грудня попереднього року	-“-
10.	Кількість діючих суб’єктів середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	-“-
11.	Кількість діючих суб’єктів малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	-“-
Напрям “Інвестиційно-інноваційний розвиток”		
12.	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення, гривень	-“-
13.	Частка кількості інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств, відсотків	Держстат
14.	Частка витрат на інновації промислових підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промислових підприємств, відсотків	-“-
15.	Частка витрат на інновації промислових підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) інноваційно активних промислових підприємств, відсотків	-“-

№ з/п	Назва показника	Орган, відповідальний за подання даних
Напрямок "Фінансова самодостатність"		
16.	Темп зростання (зменшення) доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до попереднього року	Мінфін
17.	Доходи загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу населення, тис. гривень	-"-
18.	Видатки місцевих бюджетів (загальний та спеціальний фонд) у розрахунку на одну особу населення, тис. гривень	-"-
19.	Частка видатків бюджету розвитку у видатках місцевого бюджету (загальний та спеціальний фонд), відсотків	-"-
Напрямок "Цифровий розвиток"		
20.	Індекс цифрової трансформації регіонів, одиниць	Мінцифри
21.	Рівень автоматизації центрів надання адміністративних послуг, відсотків	-"-
22.	Рівень покриття інтернет-зв'язком, відсотків	-"-
23.	Рівень покриття мобільним зв'язком, відсотків	-"-
24.	Частка населення, що має доступ до мобільного широкосмугового доступу до Інтернету із швидкістю не менше 2 Мбіт/с, відсотків	-"-
Напрямок "Ефективність ринку праці"		
25.	Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією Міжнародної організації праці), відсотків до робочої сили відповідного віку	Держстат
26.	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків до всього населення відповідного віку	Держстат
27.	Рівень довготривалого безробіття населення працездатного віку, відсотків до робочої сили працездатного віку	-"-
28.	Індекс реальної заробітної плати, відсотків до відповідного періоду попереднього року	-"-
29.	Заборгованість з виплати заробітної плати, відсотків до фонду оплати праці за останній місяць звітного року	-"-
30.	Співвідношення прийнятих працівників до звільнених, відсотків	Мінекономіки Пенсійний фонд України
Напрямок "Соціальна згуртованість"		
31.	Частка територіальних громад, які передбачили заходи і видатки на надання соціальних послуг у місцевих бюджетах, відсотків	Мінсоцполітики
32.	Кількість внутрішньо переміщених осіб, узятих на облік, тис. осіб	-"-
Напрямок "Розвиток інфраструктури"		

№ з/п	Назва показника	Орган, відповідальний за подання даних
33.	Частка територіальних громад, які мають затверджену містобудівну документацію на всю територію територіальної громади, відсотків	Мінрозвитку
34.	Обсяг перевезених вантажів автомобільним транспортом, відсотків до попереднього року	Держстат
35.	Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію у розрахунку на 1 тис. осіб населення, кв. метрів	-“-
36.	Питома вага забезпеченості громадян житловими приміщеннями з житлового фонду соціального призначення, відсотків до загальної кількості громадян, які того потребують	Мінрозвитку
37.	Питома вага забезпеченості громадян житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання, відсотків до загальної кількості громадян, які того потребують	-“-
38.	Частка мереж централізованого водоподостачання, що перебувають в аварійному стані, відсотків	Мінрозвитку
39.	Частка пошкоджених багатоквартирних будинків, в яких співвласники скористалися програмами фінансування енергоефективного відновлення, відсотків	-“-
Напрямок “Енергоефективність”		
40.	Частка оснащення житлових будинків вузлами комерційного обліку теплової енергії, відсотків до загальної кількості житлових будинків, які підлягають оснащенню, відсотків	Держенергоефективності
41.	Збільшення теплової потужності об’єктів, що працюють на альтернативних видах палива, за звітний період, відсотків	-“-
42.	Збільшення електричної потужності об’єктів, що працюють на альтернативних видах палива, за звітний період, відсотків	-“-
43.	Збільшення обсягу виробництва теплової енергії з альтернативних видів палива, відсотків до попереднього року	-“-
44.	Збільшення обсягу виробництва електричної енергії з альтернативних видів палива, відсотків до попереднього року	-“-
45.	Кількість реалізованих проектів з комплексної термомодернізації громадських будівель	Мінрозвитку
46.	Кількість реалізованих проектів з комплексної термомодернізації багатоквартирних житлових будинків,	-“-

№ з/п	Назва показника	Орган, відповідальний за подання даних
	усього	
	з них проектів, реалізованих за участю державної установи “Фонд енергоефективності”	-“-
Напрямок “Стан навколишнього природного середовища”		
47.	Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел забруднення, тис. тонн	Держстат
48.	Кількість викидів забруднюючих речовин і парникових газів від пересувних джерел забруднення, тис. тонн	Держстат
49.	Викиди діоксиду вуглецю (CO ₂) у розрахунку на 1 тис. кв. кілометрів території, тонн	-“-
50.	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на одну особу, відсотків до попереднього року	-“-
51.	Темп зростання/зниження викидів забруднюючих речовин і парникових газів від пересувних джерел забруднення у розрахунку на одну особу, відсотків до попереднього року	-“-
52.	Частка питної води, що відповідає державним стандартам якості, відсотків	Мінрозвитку
53.	Частка стічних вод, що проходять повний цикл біологічної очистки, відсотків	-“-
54.	Інвестиції у капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення, тис. гривень	Держстат
55.	Інвестиції в обладнання та устаткування, що пов’язані з екологічно більш чистими технологіями, тис. гривень	-“-
56.	Інвестиції в обладнання та устаткування для контролю забруднення навколишнього природного середовища та прилади для очищення від забруднення, тис. гривень	-“-
57.	Частка площі територій та об’єктів природно-заповідного фонду в загальній території країни, відсотків	Міндовкілля
58.	Частка територіальних громад, у яких впроваджено роздільне збирання побутових відходів, у загальній кількості територіальних громад регіону, відсотків	Мінрозвитку
59.	Цільовий показник з підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів, відсотків	-“-
Напрямок “Розвиток освіти”		
60.	Співвідношення наявної кількості місць у закладах дошкільної освіти до фактичної чисельності вихованців, охоплених закладами дошкільної освіти, відсотків	МОН
61.	Частка дітей сільської місцевості, для яких організовано підвезення шкільними автобусами до місця навчання і	-“-

№ з/п	Назва показника	Орган, відповідальний за подання даних
	додому, відсотків до загальної кількості учнів, які того потребують	
62.	Частка закладів освіти, у яких створено безпечні умови для навчання та праці (облаштовані укриттями), відсотків	-“-
Напрямок “Здоров’я населення”		
63.	Загальний коефіцієнт народжуваності, на 1 тис. осіб наявного населення	Держстат
64.	Загальний коефіцієнт смертності, на 1 тис. осіб наявного населення	-“-
65.	Рівень охоплення імунопрофілактикою відповідно до Календаря профілактичних щеплень в Україні за віком під час профілактики десяти інфекційних захворювань, відсотків	МОЗ
66.	Середній час доїзду бригади швидкої медичної допомоги до пацієнта, хвилин	-“-
67.	Укомплектованість закладів охорони здоров’я лікарями, відсотків	-“-
68.	Укомплектованість закладів охорони здоров’я фахівцями (молодшими спеціалістами) з медичною та фармацевтичною освітою, відсотків	-“-
69.	Забезпеченість лікарями на 10 тис. населення	-“-
70.	Рівень охоплення систематичним скринінгом на туберкульоз осіб з груп підвищеного ризику захворювання на туберкульоз, відсотків	-“-
Напрямок “Розвиток культури”		
71.	Частка оновлення книжкових фондів бібліотек, відсотків	МКП
72.	Кількість комп’ютерів для користувачів бібліотек з доступом до Інтернету, штук	МКП
73.	Частка дітей шкільного віку, що відвідують мистецькі школи, відсотків	-“-
74.	Наявність програм з охорони нематеріальної культурної спадщини	-“-
75.	Кількість елементів нематеріальної культурної спадщини, включених до обласного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини, одиниць	

Джерело: складено на підставі [19]

Додаток 3

Функціональна карта визначення розвитку цифрової економіки
й трансформації в областях України в межах відповідних
регіональних стратегій

№ з/п	Назва області	Назва регіональної стратегії, програми, плану тощо (із web-посиланням)	Визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації	Не визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації
1.	АРК*	—	—	—
2.	Вінницька область	Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/strategy2027.pdf .		V
3.	Волинська область	Проект плану заходів щодо забезпечення безбар'єрності в області на 2023–2024 pp. URL: https://bit.ly/426KmGu .	V	
4.	Дніпропетровська область	Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Foblrada.dp.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F08%2F%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.docx .		V
5.	Донецька область*	—	—	—
6.	Житомирська область	Стратегія регіонального розвитку Житомирської області на період до 2027 року. URL: https://zt.dsns.gov.ua/upload/4/2/5/8/1/0/2021-10-1-mpo-strategiya-do-2027-roku.pdf		V
7.	Закарпатська область	Регіональна стратегія розвитку закарпатської області на період 2021–2027 років. URL: https://oda.carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/191228_rsr_2027.pdf .		V
8.	Запорізька область	Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року. URL: https://www.zoda.gov.ua/news/48277/strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2027-roku.html .		V

№ з/п	Назва області	Назва регіональної стратегії, програми, плану тощо (із web-посиланням)	Визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації	Не визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації
9.	Івано-Франківська область	Стратегія регіонального розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. URL: https://orada.if.ua/wp-content/uploads/2020/01/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE-%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96.pdf	V	
10.	Київська область	Стратегія регіонального розвитку Київської області на 2021-2027 роки. URL: https://koda.gov.ua/kiivshhina/rozvytok-regionu/strategiya-rozvytku/		V
11.	Кіровоградська область	Стратегія регіонального розвитку Кіровоградської області на 2021-2027 роки. URL: https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/str1-lish-270320.pdf .		V
12.	Луганська область*	—	—	—
13.	Львівська область	Стратегія регіонального розвитку Львівської області на 2021-2027 роки. URL: https://loda.gov.ua/documents/49999	V	
14.	Миколаївська область	Стратегія регіонального розвитку Миколаївської області на період до 2027 року. URL: https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/1613571502602d25ae7f0ce.pdf .	V	
15.	Одеська область	Стратегія регіонального розвитку Одеської області на 2021-2027 роки. URL: https://oda.od.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/strategiya-regionalnogo-rozvytku/strategiya-	V	

№ з/п	Назва області	Назва регіональної стратегії, програми, плану тощо (із web-посиланням)	Визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації	Не визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації
		rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/		
16.	Полтавська область	Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки. URL: https://poda.gov.ua/documents/138471 .	V	
17.	Рівненська область	Стратегія регіонального розвитку Рівненської області на 2021-2027 роки. URL: https://rivnerada.gov.ua/portal-files/portal/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%A0%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%B4%D0%BE_2027_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf .		V
18.	Сумська область	Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки. URL: https://gue.sm.gov.ua/index.php/uk/strategiya-regionalnogo-rozvitku-sumskoji-oblasti-na-period-z-2021-do-2027 .		V
19.	Тернопільська область	Стратегічний план розвитку тернопільської міської територіальної громади до 2029 року. URL:		V
20.	Харківська область	Стратегія регіонального розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. URL: https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/102538 .		V
21.	Херсонська область	Стратегія регіонального розвитку Херсонської області на 2021-2027 роки. URL: https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1		V

№ з/п	Назва області	Назва регіональної стратегії, програми, плану тощо (із web-посиланням)	Визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації	Не визначено засоби забезпечення ЦЕ та цифрової трансформації
		%83%20%D0%A5%D0%B5%D1%80%D1%81.%D0%BE%D0%B1%D0%BB.%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4%202021-2027%D0%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf.		
22.	Хмельницька область	Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2021-2027 роки. URL: https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF.pdf .		V
23.	Черкаська область	Стратегія регіонального розвитку Черкаської області на 2021-2027 роки. URL: https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Strategiya-rozvytku-CHerkaskoyi-oblasti-2021-2027.pdf .		V
24.	Чернівецька область	Стратегія регіонального розвитку Чернівецької області на 2021-2027 роки. URL: https://oblrada.cv.ua/documents/121144/sstrategy.pdf .		V
25.	Чернігівська область	Стратегія регіонального розвитку Чернігівської області на період до 2027 роки. URL: https://cg.gov.ua/web_docs/1/2019/04/docs/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF_%202027_%D0%B7%D1%96%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf .		V

Джерело: складено на підставі [80; 99; 103; 120; 139; 140]

БІЛОЦЕРКІВСЬКА МІСЬКА РАДА

Київської області

вул. Я.Мудрого, 15, м. Біла Церква, Київська область, 09117, тел./факс (0456) 39 21 59, тел. (04563) 5 11 23
E-mail: bc_mvkh@bc-rada.gov.ua Код ЄДРПОУ 26376300

23.06.2025 № 5104/01-07 На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Короля Андрія Петровича на тему «Публічне управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Державна регіональна політика покликана забезпечувати на належному рівні економічний розвиток і стабільність, що є одними з основних критеріїв соціальної безпеки країни, показником її здатності створювати механізми реалізації інтересів громадян. На цей процес додатковий вплив чинить цифровізація, що передбачає забезпечення цифрової трансформації регіонів і громад. Остання супроводжується кількісно-якісними змінами у тих чи інших сферах суспільної життєдіяльності. На актуальність дослідження питань цифровізації звертають увагу і в теоретичній, і в практичній площинах. Свідченням цього є правова вимога щодо оцінювання індексу цифрової трансформації регіонів, а також стану реалізації державної регіональної політики в Україні. Цей індекс охоплює визначення цифрових публічних послуг, цифрових навичок, цифрової інфраструктури, інституційної спроможності та цифрової економіки.

Забезпечити регіональний розвиток видається можливим за умови застосування комплексного підходу, що спрямований на визначення особливостей функціонування окремо взятого регіону й унеможливлення їхньої трансформації в небезпеки. Автор дисертаційного дослідження слушно зазначає, що однією з сучасних особливостей функціонування регіонів є не тільки процес цифровізації в цілому, а й стимулювання розвитку цифрової економіки зокрема. У цьому контексті Король А.П. пропонує створити єдину цифрову екосистему, покликану забезпечити конкурентоспроможність України та її регіонів у глобальному цифровому просторі. Дані рекомендації висловлені автором з огляду на проаналізовані закордонні практики публічного управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації. Серед цих практик виокремлено ті, які напрацьовані країнами-лідерами та країнами, які прагнуть зайняти такі позиції в міжнародній цифровій конкурентоспроможності, активно розвиваючись у даному напрямку (Франція, Японія та ін.). На цій підставі автор

запропонував стимулювати розвиток цифрової економіки України та її регіонів із залученням країн, що розвиваються. Із ними погоджено створення спільних проектів щодо розробки робототехніки, телекомунікаційних технологій, а також утворення спільних підприємств і локалізації виробництва регіонах України. Усе це покликано підвищити рівень їх соціально-економічного розвитку, що важливо для відновлення нашої держави. Із метою системного оцінювання стану розвитку цифрової економіки в Україні та її регіонах автор запропонував низку субфакторів. Їх обґрунтовано використовувати в межах адаптивної аналітичної моделі оцінки цифрової конкурентоспроможності. Це засвідчує актуальність і своєчасність наданих Королем А.П. пропозицій і висновків у його дисертаційному дослідженні.

Варто зазначити, що пропозиції Короля А.П. щодо шляхів підвищення рівня соціально-економічного розвитку на регіональному рівні, як найбільш наближеному до потреб населення, використані в організаційно-аналітичній роботі Білоцерківської міської ради при розробці відповідних програмних документів, обласних програм, розпоряджень голови, систематичного моніторингу організаційно-правової специфіки соціально-управлінських механізмів щодо забезпечення сталого розвитку регіонів, інших моніторингових процесів та опитувань, ініційованих Білоцерківською міською радою.

Секретар міської ради

Володимир ВОВКОТРУБ

Довідка *вз 24.12.24р. № 2955-21*

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Короля Андрія Петровича на тему «Публічне управління у сфері
регіонального розвитку в умовах цифровізації» на здобуття
наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 – механізми державного управління

Цифрова трансформація на рівні регіонів і громад – це один із перспективних та важливих напрямків, у межах якого рухається Україна. Цей напрям передбачає впровадження низки управлінських заходів, зокрема, організаційних, нормативно-правових, матеріально-технічних, інформаційно-аналітичних, і, що важливо, освітніх і кадрових. Вони покликані підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів України та її громад. Це досягається за рахунок упровадження відповідних програм та інструментів цифрової трансформації регіонального управління.

У цьому контексті автор дисертаційного дослідження надає науково обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації в межах організаційного й інформаційно-аналітичного блоків заходів, а саме щодо: 1) удосконалення алгоритму прийняття управлінських рішень на основі відкритих даних з використанням дашбордів моніторингу соціально-економічного розвитку територій, у т.ч. в умовах кризових і надзвичайних ситуацій; 2) адаптації моделі оцінювання ефективності цифрових сервісів органів влади в контексті регіонального управління. У межах освітнього та кадрового блоку заходів здобувач запропонував засоби стимулювання розвитку цифрових навичок громадян на всіх рівнях управління, серед яких регіональний і місцевий визнані стратегічними. Адже вони є найбільш наближеними до потреб громадян. Крім того, автор дисертаційного дослідження слушно пропонує шляхи формування цифрової грамотності серед населення та публічних службовців. При цьому використано структурно-функціональний підхід, який дозволив обґрунтувати цифрову стратегію регіонального розвитку. Пілотними регіонами автор обрав Дніпропетровську та Львівську області, які відзначаються значними показниками індексу цифрової трансформації.

На підставі вищевказаного можемо відзначити перспективність упровадження отриманих результатів дисертаційного дослідження Короля А.П., зокрема, в організаційну, інформаційно-аналітичну й освітню діяльність Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Львівської області.

Довідка не містить фінансових зобов'язань перед автором.

Начальник Навчально-методичного центру
цивільного захисту та безпеки
життєдіяльності Львівської області,
кандидат наук з державного управління

Андрій РОГУЛЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної та методичної
роботи Національного університету
цивільного захисту України

Юрій КЛЮЧКА

АКТ № 22-33 від 27.11.2023 р.

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача вищої освіти навчально-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України Короля Андрія Петровича на тему «Публічне управління у сфері національної безпеки в умовах впливу цифрових технологій» на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Комісія в складі:

Голова – завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., проф. Майстро С.В.

Члени комісії – професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., проф. Крюков О.І.; начальник наукового відділу з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту НДЦ, д.держ.упр., проф. Шведун В.О.

Цим актом засвідчують, що результати дисертаційного дослідження Короля А.П. на тему «Публічне управління у сфері регіонального розвитку в умовах цифровізації» (зокрема, поглиблення змістовно-понятійної бази, розробка та впровадження дієвого організаційно-правового забезпечення регіонального розвитку в умовах впливу цифровізації та інформаційних загроз) використовуються під час проведення лекцій та практичних занять із навчальних дисциплін «Інформаційна політика в Україні» і «Управління соціальним і гуманітарним розвитком» за програмою підготовки здобувачів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування в Національному університеті цивільного захисту України.

Голова комісії:

д.держ.упр., професор

Сергій МАЙСТРО

Члени комісії:

д.держ.упр., професор

д.держ.упр., професор

Олексій КРЮКОВ

Вікторія ШВЕДУН